

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK-İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI

RÂGİB PAŞA-ZÂDE LUTFÎ'NİN DİVÂNI

Yüksek Lisans Tezi

Mustafa TANRIKULU

İSTANBUL-2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK-İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI

RÂGİB PAŞA-ZÂDE LUTFÎ'NİN DİVÂNI

Yüksek Lisans Tezi

Mustafa TANRIKULU

DANIŞMAN: Doç. Dr. Ahmet KARATAŞ

İSTANBUL-2020

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ.....	III
KISALTMALAR	V
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: RÂGİB PAŞA-ZÂDE LUTFÎ.....	6
1.1. HAYATI.....	6
1.2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ	8
1.2.1. Lutfî'nin Şairliği.....	8
1.2.2. Dil ve Üslupla İlgili Dikkatler.....	10
1.2.3. Kullanılan Vezinler.....	15
1.2.4. Atasözleri, Deyimler, Kalıplaşmış Sözler	17
1.3. DİVÂN'IN MUHTEVASI	21
1.3.1. Kasideler.....	21
1.3.2. Gazeller.....	29
1.3.3. Lutfî'nin Tarih Manzumeleri.....	39
İKİNCİ BÖLÜM.....	45
2. METİN	45
2.1. Nüsha Tavsifi	46
2.2. Metin Transkripsiyonu Yapılırken Dikkat Edilen Hususlar.....	47
2.3. METİN.....	48
SONUÇ	220
KAYNAKÇA	222

ÖZET

Râgıbpâşa-zâde Lutfî'nin Divânı isimli bu çalışma, Mehmed Emin Lutfî Bey'in *Divân*'ının transkripsiyonlu metni ve kapsamlı incelemesinden oluşmaktadır. Bu çalışmaya konu *Divân* İBB Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları bölümünde O.53 numarasıyla kayıtlıdır ve bu eserin bilinen tek nüshasıdır.

XIX. yy. şairlerinden olan Lutfî'nin doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Şamlı Râgıb Mehmed Paşa'nın oğludur. Bazı memuriyetleri hakkında arşiv belgelerinde bilgiler mevcut ise de bunlar kısıtlıdır. Nakşi – Hâlidî mensubu olduğu şiirlerindenn anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada Lutfî'nin hayatı ve ailesi, edebi kişiliği ile ilgili değerlendirmeler, *Divân*'ının şekil ve muhteva açısından incelemesi ve *Divân*'ın transkripsiyonlu metni mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: Emin Lutfî, divân, şiir

ABSTRACT

The work titled the *Divân* of Râgıbpâşa-zâde Lutfî consists of a transcribed text and an extensive analysis of Mehmed Emin Lutfî Bey's *Divân*. Being the subject of the study, *Divân* is a registered work in İBB Atatürk Library Municipal Manuscripts with the number O.53 and is the only known copy of this work.

The birth and death dates of Lutfî, one of the 19th century poets, are unknown. He is the son of Şamlı Râgıb Mehmed Pasha. While there is information in some archives about his job, the information is limited. It is understood from his poems that he was a follower of Nakşi –Hâlidî.

The study constitutes Lutfî's life and family, his evaluations about his literary personality, his examination of the *Divân* in terms of form and content and the transcribed text of *Divân*.

Key Words: Emin Lutfî, divân, poem

ÖNSÖZ

Râgıb Paşazâde Lutfî XIX. yüzyılda klâsik Türk şiiri geleneğini devam ettiren şairlerdendir. Doğum ve ölüm tarihleri hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur. Ancak arşiv belgelerine göre h.1285 (m.1868) tarihinde hayattadır. *Divân*'da da bunu doğrulayacak tarih manzumeleri mevcuttur.

Lutfî'nin *Divân*'ı dışında elimizde yazma veya matbu herhangi bir eseri yoktur. Çalışmamızın konusu olan *Divân*'ı tek eseridir. Yaptığımız bu çalışma, kayıp şairlerden sayılabilecek olan Lutfî'nin bilim dünyasına tanıtılmasının yanında XIX. yüzyılda da klâsik şiirin başarılı örneklerinin verilmeye devam edildiği tezine hizmet etmeye namzettir.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Lutfî'nin hayatı ve ailesi hakkında topladığımız bilgiler ile Lutfî'nin şairliği ve şiir dünyası hakkında da değerlendirmelerde bulunduk. Bu değerlendirmelerin içinde kasidelerin ve tarih kıtalarının özel; gazellerin konu yönünden incelemesinin yanında şiirinin tenkidi vardır. Ayrıca bu bölümde *Divân*'da kullanılan vezinler ve Lutfî'nin şiirlerinde kullandığı atasözleri, deyimler ve diğer kalıplaşmış sözlerin listesi de bulunmaktadır. İkinci bölümde ise İBB Atatürk Kitaplığı Belediye Osmanlıca Yazmalar arasında bulunan *Râgıb Paşa-zâde Lutfî Divânı*'nın transkripsiyonlu metnini verdik.

XIX. yüzyıl, klâsik Türk şiirinin – büyük şairler yetişmese de – ısrarla devam ettiği bir dönemdir. Bu çalışma da bu iddiayı güçlendirecek halkalardan sadece bir tanesidir. Bunun yanında çalışmamızın esas önemi bugüne kadar herhangi bir kaynakta ismi geçmeyen dolayısıyla kayıp şairlerden sayılabilecek Lutfî'nin ve eserinin bilim dünyasına tanıtılmasına yönelik olmasından kaynaklanmaktadır. Sonuç kısmında bu çalışma dolayısıyla elde ettiğimiz bilgileri değerlendirmeye çalıştık.

Çalışmamıza esas aldığımız metinde bütün dikkatimize rağmen okuyamadığımız yerler olduğu gibi okuma hatası yapmış olmamız da ihtimal dâhilindedir. Bu hataların mazur görülmesini saygıyla istirham ederiz.

Uzun yıllar ara verdikten sonra döndüğüm öğrencilik hayatımda ve bu çalışmanın ortaya çıkmasında destek, bilgi ve hoşgörüsünden daima istifade ettiğim tez danışmanım Doç. Dr. Ahmet KARATAŞ'a sonsuz şükranlarımı arz ederim. Her dersinde mutlaka yeni bir şey öğrendiğim hocam Doç. Dr. Meliha YILDIRAN SARIKAYA'ya; klâsik şiir konusunda bende yepyeni ufuklar açan hocam Prof. Dr. Ömer ZÜLFE'ye; Farsça metinlerin tercümesinde yardımını gördüğüm Saeid BİDOKHT Bey'e ve Arapça metinlerin tercümesinde yardımlarını

esirgemeyen sevgili öğrencim Rahmah Al-ASMAH’a teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmanın ortaya çıkmasında doğrudan veya dolaylı yardımı olan herkese teşekkür ederim.

Eğitim hayatımın her safhasında olduğu gibi bu süreçte de maddi ve manevi desteklerini gördüğüm ailemin bütün fertlerine tek tek teşekkürlerimi sunarım.

Mustafa TANRIKULU

İstanbul, 2020

KISALTMALAR

a.mlf.	:	Aynı müellif.
bk.	:	Bakınız.
BOA	:	Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi.
çev:	:	Çeviren.
<i>DİA</i>	:	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.
ed.	:	Editör.
G.	:	Gazel.
haz.	:	Hazırlayan.
K.	:	Kaside.
Kt.	:	Kıt'a.
L.	:	Lügaz.
Mf.	:	Müfred.
Mıs.	:	Mısra.
Mn.	:	Manzume.
Mr.	:	Murabba.
Ms.	:	Müseddes.
T.	:	Tarih.
Th.	:	Tahmis.
Tz.	:	Tazmin.
v.	:	Vefat.
vd.	:	Ve diğerleri.

GİRİŞ

XIX. yüzyıl Osmanlılar için hem devlet kademelerinde hem de sosyo-kültürel hayatta tam anlamıyla bir değişim ve yenilik çağıdır. Siyasî, askerî, ekonomik ve toplumsal değişimler kültür hayatının da değişmesine yol açacaktır. Osmanlı'daki bu yenilik çağı esasen Avrupa'da yüzyıllardır devam eden gelişmelerin doğal neticesidir.

Avrupa, Rönesans hareketi ile geniş bir yelpazede kazanımlar elde etmiştir. Bu kazanımların başında da fikrî birikim gelmektedir ki bu birikim Aydınlanma Dönemi olarak adlandırılan süreci başlatacaktır. 1789 Fransız Devrimi, bu sürecin bir sonucudur. Fransız Devrimi de Avrupa'da, halkının çeşitli milletlerden meydana gelen imparatorlukların çöküşünün fitilini ateşleyecektir. Bu imparatorlukların başında da Osmanlı Devleti gelmektedir. Nitekim henüz söz konusu devrimin üzerinden henüz elli yıl geçmeden Osmanlı egemenliği altında yaşayan milletler isyana kalkışacak ve bağımsızlık kazanacaklardır.¹

Osmanlı'nın Balkanlar'da çözülüşüne sebep olan isyanlar, idarî ve askerî açıdan yeniliklere daha önceden açılan kapının biraz daha açılmasına yol açtı: III. Selim ve II. Mahmut kendilerinden önce bu alanda yapılan yeniliklere eklemeler yapmak istemişlerdir.² Bu hususta II. Mahmut, Yeniçeri Ocağı'nı lağvetmiş, yerine modern bir ordu kurmuştur. Böylelikle ıslahatların önündeki en büyük engel ortadan kaldırılmıştır. Bu olayın gerçekleştiği 1826 yılından itibaren yenilenme, değişme ve düzenlemeler hızlı bir şekilde meydana gelmiştir. Sadece askerî alanda değil idare, ekonomi, eğitim ve kültür alanında da önemli ıslahatlar yapılmıştır. Eğitim ve kültür alanındaki reformların başında Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi, tercüme odasının kurulması ve gazetenin çıkarılmasıdır. XIX. yüzyılın ilk yarısındaki ıslahatların yansımaları ikinci yarıda daha net bir şekilde görülmektedir.³

Kültür ve eğitim alanında zikredilen yenilikler Avrupa edebiyatıyla tanışmanın da yolunu açmıştır. Bu yeni edebiyat ve haiz olduğu yeni türler geleneksel şiirin revaçtan düşmesine sebep olacaktır. Divân şiiri geleneği için on dokuzuncu yüzyılın bir sekerat devresi olduğu değerlendirilmesi yapılmaktadır. Bu yüzyılda bir taraftan ölüm döşesindeki ölüyü ayağa kaldırmaya çalışanlar olduğu gibi öte taraftan sarsanlar da bulunmaktadır.⁴ Elbette yüzyıllardan

¹ Ramazan Korkmaz, "Yeni Türk Edebiyatına Giriş", *Yeni Türk Edebiyatı*(ed. Ramazan Korkmaz), Ankara 2004, 14-21.

² Selim Aslantaş, "Sırp İsyanının Uluslararası Boyutu(1804-1823)" *Uluslararası İlişkiler*, C.6, S.21 (Bahar 2009) s.109-136.

³ Kemal Beydilli, "Mahmud II", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi(*DİA*) İstanbul 2003, XXVII, 352-357.

⁴ Lokman Turan, *Yenişehirli Avni Bey Divanı'nın Tahlili (Tenkitli Metin) Encümen-i Şu'arâ ve Batı Tesirinde Gelişen Türk Edebiyatına Geçiş*, [doktora tezi, 1998] Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.2.

beri süregelen bir gelenek birkaç yıl içinde terk edilmeyecekti. Ancak birinci sınıf tabir edilen şairler de artık çıkmayacaktır. Bununla birlikte bu yüzyılın geneline baktığımızda divân sahibi şair sayısı oldukça fazladır. İsmail Ünver, sadece İstanbul kütüphanelerinde yazma divânı bulunan şair sayısını 114 olarak tespit etmiştir. Bunun yanında yazması bulunmayan matbu divânlar ve divânı elde bulunmayan şairler de mevcuttur.⁵ Bu bilgilerden hareketle denilebilir ki divân şiiri bu yüzyılda nitelik açısından değilse bile nicelik açısından güçlü bir şekilde devam etmektedir. Yukarıda değindiğimiz gibi Fransız devriminin etkisiyle Osmanlı aydınları arasında da yayılan bazı kavramların şiire muhteva oluşturmalarını bir tarafa bırakırsak divân şiiri, gelenek bozulmadan devam etmektedir. Bu yüzyılın ikinci yarısında edebî hayatta şiirin yanında başta roman ve tiyatro olmak üzere başka türlerin de görülmesi şiire olan ilgiyi bir nebze azaltmıştır, değerlendirmesini yapmak ise yanlış olmayacaktır. Batı edebiyatından gelen bu türlerden sonra dönemin Türk edebiyatı iki başlı olarak yoluna devam etmiştir. Bir taraftan divân şiiri diğer taraftan Batı edebiyatı tesirinde gelişen şiir ve diğer türler Türk edebiyatını şekillendirmiştir. Ancak yeni edebiyat, gazete ve dergilerin etkisiyle divân şiirini baskılamıştır. XX. yüzyılın ilk yarısı bittiğinde ise bu geleneği devam ettirenler neredeyse kalmamıştır.

XIX. yüzyılın ilk yarısında yetişen şairlere bakıldığında önemli bir kesiminin önceki asrın havasını teneffüs ettikleri söylenebilir. Bu durum da bu devrede yetişen şairlerin vasatın üstünde olduğu izlenimi uyandırmaktadır. Örneğin II. Mahmut dönemi devlet adamlarından da olan Keçeci-zâde İzzet Molla, Nâbî ve Şeyh Gâlib tesirindedir. Bununla birlikte Nedim'e nazireler de yazan İzzet Molla erken yaşta vefat etmesine rağmen on bin beyti aşkın iki divân, üç mesnevi yazmıştır. Şair, aynı zamanda mesnevi türünün son başarılı temsilcisidir.⁶ Bu dönemin kadın şairlerinden olan Leylâ Hanım, klâsik şiir geleneğini başarıyla sürdürmüştür. Dayısı İzzet Molla'nın gölgesinde yetişmiş olan Leylâ Hanım bu yüzyıl şairlerinin çoğunluğunda olduğu tasavvufa meyyaldır.⁷ Söz konusu yüzyılın önemli bir diğer şairi de Şeyhülislâm Arif Hikmet'tir. Dâniş, Edhem Pertev Paşa, Said Pertev Paşa, Şamlı Râgıp Paşa ve Şeref Hanım XIX. asrın birinci yarısında yetişmiş başka şairlerdir. Bu saydıklarımız İstanbullu veya bir şekilde İstanbul'a yolu düşmüş şairlerdir. Bunların dışında Anadolu'da klâsik şiire devam eden birçok şair bulunmaktadır. Nûri mahlasını kullanan Diyarbakırlı Osman Nûrî Paşa, Hâmî-i Mar'aşî, Sükûtî, Abdî-i Karahisarî bu şairlerden bazılarıdır.

⁵ İsmail Ünver, "XIX. Divan Şiiri", *Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.32 S.1-2. (1988), s. 131-140.

⁶ Ebubekir Sıddık Şahin, *Keçeci-zâde İzzet Molla'nın Divanları: Bahâr-ı Efkar ve Hazân-ı Âsâr*, [doktora tezi, 2004] Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. LXII.

⁷ İbrahim Karaman, *Leylâ Hanım Divânı'nın Tahlili*, [yüksek lisans tezi, 2019] Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 2.

Divân şiiri yüzyılın ikinci yarısında bir hamle yapmıştır. Bu hamle altı aydan fazla devam eden ve aslında bir sohbet meclisi olan Encümen-i Şuarâ'dır. XIX. yüzyılın önemli edebi olaylarından olan bu toplantılara katılan şairler şunlardır: Osman Şems Efendi, Mehmed Lebib Efendi, Koniçeli Mûsâ Kâzım Paşa, Hoca Sâlih Nâilî, İbrâhim Hâlet, Recâizâde Celâl, Memdûh Fâik, Memduh Faik Bey, Deli Hikmet, Mustafa Refik Bey, Üsküdarlı Hakkı Bey, Sâlih Fâik Bey, Mustafa İzzet Efendi, Sâdullah Râmi Bey, Mustafa Eşref Paşa, İrfan Paşa, Mustafa İsmet Efendi, Ziyâ Bey (Paşa) ve Nâmık Kemal. Bunların dışında ev sahibi Hersekli Arif Hikmet Bey ile toplantıları idare eden Leskofçalı Gâlib Bey de bu toplantıların müdavimidir. Leskofçalı Gâlib, sayılan şairler arasında üstat konumundadır ve özellikle genç şairleri teşvik etmektedir.⁸

Encümen-i Şuarâ bir edebî topluluk olarak sayılabilir. Bununla beraber bir nizamnâmesi veya bir yayın organı bulunmamaktadır. Daha çok sohbet ve ikrâmlar eşliğinde bir şiir meclisi şeklinde devam eden bu toplantılar bazı şairlerin çeşitli sebeplerle topluluktan ayrılmasıyla Encümen-i Şuarâ dağılmıştır.

Encümen-i Şuarâ şairleri ortaya yeni bir tarz koyamamışlardır. Fakat bu şairlerin bazı özellikleri göze çarpar. Bu şairlerin bazıları, gelenekte olmadığı hâlde şiirlerine başlık koymuş bazıları da yeni tema arayışına girmiştir. Nazireciliğe önem veren bu şairler ortak şiirler de yazmışlardır.⁹

Encümen-i Şuarâ bir edebî topluluk için kısa denilebilecek bir müddet devam etmişse de etkileri şüphesiz bu kadar kısa değildir. Bu altı aylık edebiyat mektebinden Nâmık Kemal ve Ziyâ Paşa gibi Türk şiirinin kudretli şairleri çıkmıştır. Nâmık Kemal, *Hürriyet Kasidesi*'ni Leskofçalı Gâlib'in divânındaki bir beyitten¹⁰ ilhâm alarak yazmıştır.¹¹ Bu şairlerin daha sonraki zamanlarda yazdıkları şiirlerde sadece muhtevada değişiklik yapmaları, şekilde geleneğe bağlı kalmalarını bütünüyle Encümen-i Şuarâ'ya bağlamak yanlış olur. Ancak bu durumun sebepleri arasında bu mektepten geçmelerini de saymak gerekir.

⁸ "Encümen-i Şuarâ", *DİA*, İstanbul, 1995, XI, 181.

⁹ Cafer Gariper, "Yenileşmenin Başlangıcı ve Öncüleri", *Yeni Türk Edebiyatı*(ed. Ramazan Korkmaz) Ankara 2004, s. 45.

¹⁰ Mehmet Kaplan bu beyti "Olup mecrûh-ı peykân-ı havâdis tâir-i devlet/Demâdem hûn akar çeşmim gibi enzâr-ı milletten" diye kaydederken Leskofçalı Gâlib Divânı'nda bu kıta şöyle geçmektedir:

Hüdâ me'yûs kılma gönlümü ikbâl-i milletten

Haberdâr eyle Rahmân ismini ahvâl-i milletden

Olup mecrûh peykân-ı kazâdan tâir-i devlet

Dem-â-dem hûn akar çeşmim gibi şehbâl-i milletden. (bk.Leskofçalı Gâlib Bey, *Divân*, İstanbul 1330, s. 146)

¹¹ Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri 1 Tanzimat'tan Cumhuriyet'e*, İstanbul 2008, s. 42.

XIX. yüzyılın ikinci yarısı yukarıda izah etmeye çalıştığımız gibi birinci yarısındaki olayların tezahür devresidir. Gazetelerin yayımlanması, Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi, tercüme odasının açılması, Tanzimat'ın ilanı gibi hareketler, ikinci yarıda siyasî anlamda Meşrutiyet'i getirirken edebî yönüyle de Türk okuyucusunun farklı türlerle tanışma yolunu açmıştır. Tam da bu devrede Türk edebiyatı iki koldan devam eder. Bir tarafta klâsik şiir geleneğine devam eden şairler diğer tarafta şiirde muhtevayı değiştiren şairler ile roman, hikâye, tiyatro yazarları vardır. İkinci grup aynı zamanda gazeteler vasıtasıyla başka düzyazı türlerini de denemişlerdir. Hem nazımda hem nesirde ilk ciddi teşebbüs Şinasî'ye aittir. Bu dönemde nesir dilinin gelişmesinde elbette gazetenin de çok büyük tesiri vardır.¹² Şinasî'nin özellikle şiirde getirdiği yenilikleri Mehmet Kaplan tarafından şöyle değerlendirilmiştir: Kendinden önceki Türk şiirinden farklı bir şiir vücuda getirmiştir. Onun şiiri muhteva ve üslup bakımından eskilerden farklıdır. Şinasî, klâsik mazmunları terk etmiş, yeni imajlar bulmaya çalışmıştır. Konuşma diline yakın bir üslup ve halkın kullandığı kelime ve kavramlarla şiir söylemeye gayret etmiştir.¹³ Şinasî'nin açtığı bu yeni yolda yürüyenlerin başında Nâmık Kemal gelir. Encümen-i Şuarâ'nın en genç üyesi olarak toplantılara katılan Nâmık Kemal, Şinasî ile tanıştıktan sonra tarzını değiştirmiştir. Bir diğer Encümen-i Şuarâ mensubu Ziyâ Paşa, bu iki şaire nazaran klâsik edebiyat estetiğini devam ettirse de yeni fikirlere ve temalara şiirini bir parça açmayı yeğlemiştir.¹⁴

Türk edebiyatının özelde Türk şiirinin yeni kanadını temsil eden şairler yukarıda saydıklarımızla sınırlı değildir. Bunlar, sadece yeniliğin öncüleri olarak adlandırılmaktadır. Bu sanatçıların başlattıkları yenilik hareketini sonra gelenler ileriye taşıyacaktı. Bununla birlikte yenileşmenin ikinci kuşağı olan Ekrem-Hamid-Sezâî üçlüsü siyasî konulardan mümkün mertebe uzak durmayı tercih etmişlerdir. Ancak hem Hâmid hem Ekrem yine de klâsik şiirden farklı şeyler söylemeyi başarmıştır.¹⁵ Recâizâde Ekrem'in teşvikiyle vücut bulan "Edebiyat-ı Cedîde" hareketi ise Tefik Fikret ve Cenap Şahabettin'i Türk şiirine kazandırmış yüzyılın son edebî girişimidir. Bu edebî topluluğun şiirimize getirdiği yenilikler XX. yüzyıl Türk şiirini de etkilemiştir. Öncelikle klâsik şiirin nazım birimleri terk edilmiştir. Bunun yerine serbest veya Batı edebiyatından nazım şekilleri tercih edilmiştir. Divân şiirinde mânâ beyitle sınırlı iken bu

¹² Cafer Gariper, "Yenileşmenin Başlangıcı ve Öncüleri", *Yeni Türk Edebiyatı*(ed. Ramazan Korkmaz) Ankara 2004, s. 56-57.

¹³ Mehmet Kaplan, *Yeni Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*, İstanbul, 1976, s.276.

¹⁴ Cafer Gariper, "Yenileşmenin Başlangıcı ve Öncüleri", *Yeni Türk Edebiyatı*(ed. Ramazan Korkmaz) Ankara 2004, s. 47-49.

¹⁵ Ali İhsan Kolcu, "Yenileşmenin İkinci Kuşağı Ekrem-Hamid-Sezâî Mektebi", *Yeni Türk Edebiyatı*(ed. Ramazan Korkmaz) Ankara 2004, s. 82-83.

dönem şiirlerinde birkaç mısrayı kaplayan cümleler görülmektedir. Servet-i Fünûn şairlerinin eski şiirde vazgeçmediği tek husus aruz veznidir. Bunu da âhenge verdikleri önemle açıklamaktadırlar.¹⁶

Bütün bu yenilik hareketleri devam ederken daha önce de ifade edildiği gibi Türk edebiyatı bir yandan da klâsik şiir estetiğini sürdürmektedir. Nâmık Kemal ve Ziyâ Paşa dışındaki *Encümen-i Şuarâ* mensuplarının yanında Yenişehirli Avni Bey gibi kudretli bir şair de tarz-ı kadimle şiir yazmaya devam etmektedir. Tezkirelere müracaat edildiğinde onlarca şairin klâsik tarzda yazdığını görmek mümkündür. Sadece Ali Emirî Efendi'nin *Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid*'inde bu yüzyılın ikinci yarısında klâsik şiire devam eden on beş şair vardır.¹⁷

Türk edebiyatı tarihi bakımından değerlendirildiğinde XIX. yüzyılın özellikle ikinci yarısında biri klâsik şiir geleneğini devam ettiren, diğeri Batı etkisinde gelişen edebiyat olmak üzere iki ana akım olduğu müşahade edilmektedir. İkinci akım ilerleyen yıllarda gittikçe güçlenmiş, önce kaside ve gazel, sonra da aruz terk edilmeye başlanmıştır.

Lutfi, klâsik edebiyat geleneğinin artık cılızlaştığı, birinci sınıf şairlerin yetişmediği bu yüzyılın ortalarında eser vermiş bir şairdir. Lutfî ve şiirleri hakkında fikir sahibi olmak için yaşadığı yüzyılın siyasî ve edebî durumunu kısaca açıklamaya çalıştık. Lutfi de tıpkı diğer sanatçılar gibi içinde yaşadığı toplumdan bağımsız değildir. Dolayısıyla özellikle bu yüzyılda yaşanan olaylar onun şiirlerinin oluşmasında etkili olmuştur.

Çalışmamızın temelini Râgıb Paşa-zâde Lutfi'nin, geleneğin devamı olarak kaleme aldığı şiirlerinin bulunduğu *Divân*'ı oluşturmaktadır. Söz konusu eserin transkripsiyonlu metni hazırlandıktan sonra *Divân* muhtevası hakkında kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır. Bununla birlikte Lutfi'nin hayatı ve ailesi hakkında yaptığımız araştırmaların neticesi de çalışmaya eklenmiştir. Son olarak *Divân*'ın değerlendirmesini yaparken Ömer Zülfe'nin hazırladığı Hecrî *Divân*'ında kullandığı yöntemi kullandığımızı belirtmemiz gerekir. Bu çalışmayı kılavuz olarak tercih etmemizin sebebi, çalışmanın incelediği metnin özünü vermekteki başarısıdır.

¹⁶ Ramazan Korkmaz, "Servet-i Fünun Edebiyatı", *Yeni Türk Edebiyatı*(ed. Ramazan Korkmaz) Ankara 2004, s. 144 -145.

¹⁷ Ali Emiri, *Tezkire-i Şu 'arâ-yı Âmid* (haz. İdris Kadioğlu) Ankara 2018, s.12-15.

BİRİNCİ BÖLÜM: RÂĞİBPAŞA-ZÂDE LUTFÎ

1.1. HAYATI

Lutfî'nin asıl ismi Mehmed Emin'dir. Şamlı Râgıb Mehmed Paşa'nın oğlu olduğunu *Divân*'daki farklı şiirlerinden¹⁸ anlaşılmaktadır. Bunun dışında hayatı hakkında kaynaklarda bilgi yoktur. Tezkirelerde¹⁹ Râgıb Paşa hakkında bilgi olmasına rağmen Lutfî'nin şairliğinden bahseden bir bilgiye rastlanmamıştır. *Sicill-i Osmânî*'de Râgıb Paşa'nın çocukları için şu bilgi vardır: “*Mahdumu Tahir Mehmed Bey ve hafidleri Mehmed Emin Lutfi Beylerdir. Bir mahdumu da Nureddin Paşa'dır.*”²⁰ Buradaki Mehmed Emin Lutfi Bey, çalışmamızın konusu olan Lutfî ise bu bilgi yanlıştır.

Lutfî'nin doğum yeri ve yılı hakkında belgelerde ve şiirlerinde tahmin imkânı verecek bir bilgi yoktur. Mehmed Emin Lutfî Bey, 1849 (h.1265) kadar Mısır'da teşrifatçıdır. Mısır'da Mehmed Ali Paşa ailesine yakın olduğu bazı şiirlerinden anlaşılmaktadır. İstanbul'a dönüşü de Mehmed Ali Paşa'nın vefatı yılına denk düşmektedir. İstanbul'da da teşrifat odasına girmek için talepte bulunmuştur. Ancak görevin kendisine verilip verilmediği bilinmemektedir.

1852'de bir dilekçe²¹ ile Yemen defterdarlığı vazifesine talip olan Lutfî'nin bu dilekçesi kabul görmüş ve bir ay sonra Yemen defterdarlığına tayin edilmiştir. Ancak Lutfî Yemen'e alışamamış olacak ki çok geçmeden istifa etmiştir. Bir gazelinde²² de Yemen'deki durumdan şikâyetçidir. Muhtemelen bu vazifeden sonra İstanbul'a dönmüştür. Aynı yıl içinde münhal bulunan İzmir mal müdürlüğü veya İçel yahut Çankırı kaymakamlıklarından birinde vazife almak için dilekçe vermiş,²³ söz konusu dilekçe olumsuz cevaplanmıştır. Bunun yanında bir dilekçesinden²⁴ Lutfî'nin Şumnu ve Vidin ve Humus ve Konya'da ordu maiyetinde çalıştığı anlaşılmaktadır. 1853'te tekrar orduda muhasebe kâtibi olarak istihdam edilmiştir. Batum'da da çalıştığı hem belgelerden hem de bir müfredinden anlaşılmaktadır.²⁵

Mehmed Emin Lutfî Bey, h. 1275 tarihinde ailesiyle beraber Medine'ye yerleşmiştir. Arşiv belgelerinden anlaşıldığı kadarıyla bir süre Mekke'de meskûn bulunmuştur. Bu iskânın sebebi hac vazifesinin ifasıdır. Lutfî daha sonra Medine'ye gitmiştir. Uygun bir işte istihdam edilmesi için girişimlerde bulunan Lutfî'ye herhangi bir görev verilmemiştir. 1284 yılında

¹⁸ bk. Th. 2, Tr. 15, Mn.1.

¹⁹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani*, C. II, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1893-1894 s. 360. Bursalı Mehmed Tahir Bey, *Osmanlı Müellifleri*, (haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen) İstanbul, 1972, II, 315. Naili Tuman, *Tuhfe-i Nailî*, (haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı) Ankara 2001, I,315.

²⁰ Mehmed Süreyya, *a.g.e.*, s. 360.

²¹ BOA, MVL121-111-0.

²² G.48.

²³ BOA, MVL/141-54-0.

²⁴ BOA, MVL/145-10.0.

²⁵ Mf.16.

emekliye sevk edilen Lutfî'nin burada vefat ettiği değerlendirilmektedir. Hakkındaki son resmi belge bu tarihe ait emekli edildiğine dairdir.

Lutfî tasavvuf ve tarikata meyyaldir. Hem Nakşibendiliği hem Mevlevîliği öven şiirleri olmasına rağmen gazellerinde açıkça Hâlidî olduğunu söylemektedir.²⁶ Farsça bir beyitten²⁷ Nakşi-Halidi şeyhi Muhammed Âşık Efendi'ye intisap etmiş olabileceği tahmin edilmektedir. Babası Râgıb Paşa da Mevlânâ Hâlid'e bir kaside yazmıştır.²⁸

Kaynaklarda Râgıb Paşa'nın Mehmed Tahir ve Nureddin Paşa isimli iki oğlundan söz edilmektedir. *Osmanlı Müellifleri*'nde Râgıb Muhammed Paşa maddesinde “*Oğlu Nureddin Paşa'nın Bursa valiliği târihi olan 1276 tarihinde basılan divânın...*” ifadesi geçmekte ise de bu Nureddin Paşa'nın vazifesi resmîyette mutasarrıflıktır. Nitekim 1287 tarihli Hüdavendigâr Sâlnâmesi'ne göre h. 1276 tarihinde Nureddin Paşa burada mutasarrıflık görevini yapmıştır. 1287 tarihinde Konya bağlı Teke sancağı mutasarrıflığı vazifesindedir.²⁹ Ayrıca belgelerde Mehmed Nureddin Paşa'nın Sevâkin adası kaymakamlığı³⁰ ile İzvornik kaymakamlığı³¹ yaptığı da zikredilmektedir.

Lutfî'nin dilekçelerine ve şiirlerine bakıldığında devlet hizmeti dışında bir işle meşgul olmadığından bahisle memuriyet talep ettiğini görülmektedir. Memurluk yapmadığı zamanlarda maddi sıkıntılar çektiği hem belgelerden hem de şiirlerinden anlaşılmaktadır.

Divân'da bir tarih kıt'ası³² dikkatleri çekmektedir. Bu manzume Lutfî'nin babasının adını verdiği oğlu Mehmed Râgıb'ın vefatı için yazılmıştır. Başka çocuğu olup olmadığı bilinmemektedir.

Bir şiirinden İstanbul'da olduğu bir dönem Fatih / Balat'ta Yavuz Selim Camii civarında ikamet ettiği anlaşılmaktadır.

*Olduñ aña ey Lutfî cār
Şükr et Hudâ'ya bî-şümār
Koñşuluğu soñra yarar
Sultān Selīm'in Cāmi'ı³³*

²⁶ G.74, G.75.

²⁷ G. 15/3.

²⁸ bk.Divânçe-i Râgıb, İstanbul 1276, s.18. Bu manzume, başlığı her ne kadar kaside ise de üç beyitten oluşmaktadır.

²⁹ 1287 tarihli Hüdâvendigâr Salnamesi, s. 39. Bu bilgiyi 1287 tarihli Konya salnamesi de doğrulamaktadır. Ancak Konya salnamesinde Teke yerine Antalya livası mutasarrıflığı olarak geçmektedir.

³⁰ BOA, A}MKT_MHM38.74.

³¹ BOA, A.MKT_UM 389.98.

³² T.16.

³³ Mr.4/9. “Ey Lutfi ona komşu olduğun için sayısız şükret. Sultan Selim Camisinin komşuluğu sonra sana yarar.”

1.2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.2.1. Lutfi'nin Şairliği

Râgıb Paşazâde Lutfi'nin şairliği hakkında herhangi bir kaynakta bilgiye rastlamadığımızı daha önce ifade etmiştik. Ancak XIX. yüzyılın bazı şairleri ile tanışmış olduğunu tahmin etmek zor değildir. Özellikle sık sık gazellerinde ismine yer verdiği Zîver mahlasıyla şiirler yazan Ahmet Zîver Paşa ile tanışmış olduğunu ona sunduğu bir gazelden anlaşılmıştır.³⁴ Zîver dışında Râşid, Fehmi ve Âsım'ı da anan Lutfi'nin bu şairlerin şiirlerini beğendiğini söyleyebiliriz.³⁵ Bu şairlerin divânlarında Lutfi'ye yapılan bir nazire veya Lutfi'nin kendilerini övdüğü gibi onların da Lutfi'yi övdüğünü tespit edemedik. Bununla beraber Zîver'in *Divânı*'ndaki bir beyit dikkat çekmektedir:

Şâ'irân indinde olmağda güzide nazmımız

*İdeli Zîver Emîn'in şî'rini intihâb*³⁶

Bu beyit Lutfi'nin asıl isminin Emin olmasından dolayı dikkat çekmiştir. Ayrıca *Divân*'da bir Farsça gazelde³⁷ Emin Lutfi mahlasını kullanmıştır. Söz konusu gazelle aynı vezin ve kafiye Lutfi *Divân*'ında da bir gazelin mevcut olması bizi Zîver'in Lutfi'ye nazire yazmış olabileceği kanaati uyandırmıştır.

Bunun dışında Lutfi, Zîver'in kendisini cesaretlendirmesi üzerine Fehmi'yi tanzir ettiğini söylemektedir:

Nazm-ı mîr Fehmi'yi tanzîre cür'et 'âdetâ
Fiske şem'dânla çıkmak bezm-i pür-nûr üstüne

İltifât-ı hâzret-i Zîver verir fer Luţfiyâ
*Yohsa baht-ı şî'r düşmezdi bu mehcûr üstüne*³⁸

Aynı devri ve ortamı paylaşan bu şairlerin birbirlerine iltifat etmeleri, birbirlerinin şiirlerine nazire yazmaları bir hatır gönül ilişkisi olarak da yorumlanabilir. Bunun için Lutfi'nin bu şairlerden etkilenme derecesine ihtiyatlı yaklaşmak gerekir. Ancak eski şairlerin şiirlerine yazdığı nazireler, onları taklit ederek gazeller söylemesi konusuna gelirsek Lutfi'de Şeyh Gâlib,

³⁴ G.110/7.

³⁵ Bk. G.58/8, G.61/5, G.72/8, G.110/7.

³⁶ Mehmet Arslan, *Ziver Paşa Divân ve Münşe'at*, Sivas 2009. s.175.

³⁷ G.12.

³⁸ G.137/6 – 7."Mir Fehmi'nin şiirini tanzire cesaret etmek, çok aydınlık bir meclise fiske şamdanla girmek gibidir. Lutfi, Ziver'in iltifatı bana aydınlık verdi yoksa bu terk edilmiş [şairin] üstüne şiir aydınlığı düşmezdi."

Nâbî ve Niyâzi-i Mısırî'nin etkisini görmek mümkündür. Şeyh Gâlib'i hem Gâlib hem bir müddet kullandığı Es'ad mahlaslarıyla anan³⁹ Lutfî bazı şiirlerini onun tarzında yazmıştır:

*Es'ad-ı âgah-diliñ tarzına gıtdım Luţfiyâ
Şâ'irâne ma'nî-yi bî-gāneden kıldım ferâğ⁴⁰*

Lutfî, Nâbî'nin Hz. Peygamber ve Hicaz konulu şiirlerini sevmiş, bunlara nazireler yazmıştır.⁴¹ Lutfî, babası Râgıb Paşa, Niyâzî-i Mısırî ve *Muhlis* mahlasını kullanan Esad Muhlis Paşa'nın birer gazelini tahmis; ayrıca Leylâ Hânım'ın da bir gazelini tanzir etmiştir⁴². Niyâzî-i Mısri'nin de bir gazelini de murabba' şeklinde tanzir etmiştir.

Divân şairleri kendilerini kasidelerin fahriye bölümlerinde veya gazellerin makta beyitlerinde överler. Bu bir gelenek halini almıştır.⁴³ Lutfî de bu geleneğe uyarak yeri geldikçe şiirini ve sanatını övmüştür. Ancak bu övünmeler tasavvufî ve dini temalı şiirlerinde neredeyse hiç yoktur. Bu tarz gazellerde Lutfî alçakgönüllülük yolunu seçmiştir.

Lutfî, sanatını övme konusunda diğer şairlerden aşağı kalmamıştır. Ona göre şiiri mânâ âlemini aydınlatan bir güneştir.

*İncizâb-ı aşkla toğdu bu nazmım Luţfiyâ
Âlem-i ma'nâya fer verdi mişâl-i afitâb⁴⁴*

Lutfî bir başka beyitte ise şiirini güle, hayalini gül bahçesine benzetir. Ancak bunu da doğrudan söylemez; *istifhâm* ve *tecâhül-i arifî* birlikte kullanarak okuyucuya durumu kabul ettirmek ister:

*Hâr-ı hâr-ı elem içre yine güldür şi'riñ
Luţfiyâ şahın-ı hayâliñ söyle gülzâr mıdır⁴⁵*

Dikkat çeken bir başka beyitte ise kendini artık üstat derecesinde gördüğünü "ısr açmak" deyiimiyle anlatır. İsr, sözlükte ayak izi, iz gibi anlamlarının yanında "tutulan yol" anlamını da barındırmaktadır. Lutfî, yeni bir yol açtığını bunun hemen arkasından yeni mazmunların geleceğini söylemektedir.

³⁹ G.78/10, g.97/5, G.102/10.

⁴⁰ G.97/5. "Gönlü uyanık Esad'ın tarzına uydum ey Lutfî böylece şairane, yabancı anlamlardan vazgeçtim."

⁴¹ G.44/9, G.45/12. Bu iki gazel Nâbî'ye nazire olarak yazılmıştır.

⁴² G.43.

⁴³ Hecri, *Divân*, (haz. Ömer Zülfe) Ankara 2016, s.24.

⁴⁴ G.21/7. "Ey Lutfî, bu şiirim aşkın cazibesıyla güneş gibi doğdu ve mânâ âlemini aydınlattı."

⁴⁵ G.60/8. "Elem dikenliğinde şiirin gül müdür? Lutfî, hayal meydanın gül bahçesi midir?"

Luṭfiyā gezdikçe ḥāmēm vādī-i eṣ‘ārda
*İsr açar maẓmûn-ı nevler baḳ hemân ardıncadır*⁴⁶

Lutfi, yukarıdaki beyitte kendini övme hususunda ıhtayı yüksek tutmuş, kendisini şiir vadisinde yeni bir yol açan üstat olarak tarif etmiştir. Ancak Lutfi bununla da yetinmemiş ve adeta bu iddiasını destekleyecek bir başka beyit yazmıştır.

Kalmamış söylenmedik söz bu teceddüd-gāhda
*Böyle nev-āyinde şi‘riñ Luṭfiyā söylenmemiş*⁴⁷

Lutfi, ilk mısradaki “gök kubbe altında söylenmemiş hiçbir söz yoktur/kalmamıştır.” meşhur sözünü tekrarlamaktadır. İkinci mısradaki *terdid* ile okuyucuyu şaşırtır: “Lutfi senin söylediğin şiir, bulduğun mazmun yeryüzünde henüz söylenmemiştir, yepyenidir.”

Divân’da Lutfi’nin şiirini ve sanatını övdüğü başka beyitlere rastlamak mümkündür.⁴⁸ Bunun yanında Lutfi yukarıda da bir örneğini verdiğimiz nazirelerin makta beyitlerinde kendini değil de şiirini tanzir ettiği şairi övmeyi tercih eder.

1.2.2. Dil ve Üslupla İlgili Dikkatler

Lutfi’nin özellikle gazellerini iki grupta incelemek lazımdır. Lutfi sanatını ispat gayesiyle bazı şiirlerini mühmel/noktasız harflerle yazmıştır. Bu doğal olarak onu zorlamıştır. Bütün harfleri kullanıp geniş bir hayal dünyasında gezinmek varken on üç harf kullanarak hayal dünyasını daraltmak zorunda kalmıştır. Bu da bazı mühmel şiirleri yavanlaştırmaktadır.

Dil-āgāh ol der-i dildāre şaldırma ulu orta
*O dergāh-ı mu‘allādır olur su-i edā varṭa*⁴⁹

Mühmel şiirlerini okurken neredeyse her kelime için sözlüğe başvurmak gerekmektedir. Nitekim kendisi de kullandığı bazı kelimelerin *garabet*⁵⁰ özelliği taşıması sebebiyle kelimenin altına bu kelimenin anlamını yazmıştır. Bu durumun örnekleri, mühmel kaside ve gazellerde çokça görülmüştür.

⁴⁶ G.65/7. “Ey Lutfi, kalemim şiir vadilerinde gezdikçe yol açar ki yeni mazmunlar o yolun ardındadır.”

⁴⁷ G.80/6. “Bu yenilenme yerinde söylenmemiş hiçbir söz kalmamıştır. Ancak bu yeni tarzındaki şiir henüz söylenmemiştir.”

⁴⁸ G. 34/5, G.39/9, G. 47/7, G. 59/5, G.78/10, G. 85/6, G. 87/5, G. 98/6, G. 99/7, G.100/10, G. 103/7, 128/11, G. 139/5.

⁴⁹ G.143/1. “Gönlün uyanık olsun, sevgilinin kapısına ulu orta saldırma. O yüce bir dergâhtır, kötü hareketler uçurum/çukur olur.”

⁵⁰ Ahmed Cevdet Paşa “garabet”i şöyle açıklamaktadır: Garâbet, kelimenin vahşi olması, yani me’nûsü’l-isti’mâl ve zâhirü’l-ma’nâ olmamasıdır. bk. Ahmed Cevdet, *Belâgat-ı Osmâniyye*, İstanbul, 1310. S.13.

Lutfî *Divân*'ında göze çarpan çok fazla dil hatası olmasa da vezin düzelsin diye yapılmış bazı hatalar da vardır.

Bi-luṭf-i ḡoncehā-yı ḡülşen-ārā-yı risālet kim
Henüzken nev-şikefte eylemişler terk-i virān⁵¹

Bu beyit “henüz nev-şikefteyken” olması gerekirken vezin gereği böyle yazılmıştır. ‘Henüzken’ şeklinde bir kullanıma daha önce rastlamadığımız için bunu kusur kabul etmeliyiz.

Cümleten Ümmü ḡurā ehli ‘Arabla ḡurebā
Ma‘nevī olmadadır anlara şefḡatle ebā⁵²

Bu beyitte “manevi baba” sıfatını kullanan şair bu terkibi oluşturan kelimelerin her birini mısraın bir ucuna atarak bu sıfatın anlaşılmasını zorlaştırmıştır. Sıfat tamlamalarında tamlayan ile tamlanan arasına kelime girebilir. Ancak bu durumun bir anlam karmaşasına yol açmaması gerekir. Dolayısıyla vezin düzeltilirken anlamda problem oluşmuştur.

Nüshada bazı imlâ hataları da şiirlerin okunuşunu etkilemiştir. Vezne uydurmak için yapılan bir hata da ‘*ömr*’ kelimesinin kullanımıdır. Bu kelime Arapçadır ve Osmanlı Türkçesinde de bu şekilde kullanılmıştır. Nitekim Lutfî’nin de bunu doğru kullandığı yerler çoğunluktadır. Şöyle ki otuzdan farklı beyitte ‘*ömr*’ doğru kullanımı tercih edilmiştir. Ancak

Ma‘āşîyle yıkıldı bir ḡafes ḡaldı ‘ömr kâḡr⁵³ mısraında olduğu gibi bu kelime başka mısralarda⁵⁴ da yanlış kullanılmıştır.

Lutfî, böyle kusurları olmakla birlikte kelimeler arasındaki ses uyumlarıyla güzel söyleyişler de bulmuştur. Bazı gazellerin son iki hecesi, ayrı kelimeler olmalarına rağmen aynıdır. Aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi ‘*ḡülzar-zar*’ ve ‘*ḡülnar-nar*’ kelimeleri arasındaki ses uyumu anlama da bir hâlel getirmeyecek bir şekilde beyte oturtulmuştur. Bu beytin örneklerini çoğaltmak mümkündür.⁵⁵

Ol ḡül-endām olmasa eyler dili ḡülzār zār
Yārsız ḡül nār olur çün yār ile ḡülnār nār⁵⁶

⁵¹ K1./34. “Risalet bahçesini süsleyen goncalar lütfuyla ki onlar henüz yeni açılmışken dünyayı terk ettiler.” Bu beyitte goncalardan kasıt Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’dir.

⁵² K.5/7. “Karyelerin annesi Mekke’nin halkına, Araplara ve gariplere şefkatle manevî baba olmaktadır.”

⁵³ Ms.2/5. “Günahlarla ömr köşkü yıkıldı, bir kafes kadar kaldı.”

⁵⁴ Mr.1/6, G.1/4, G.99/3, G.99/6.

⁵⁵ G.38, G.62, G.63, G.125, Mf.9.

⁵⁶ G.63/1. “Boyu bosu güle benzeyen sevgili içinde olmazsa gül bahçesi beni ağlatır. Sevgili olmadan gül, ateş; sevgili ile olunca ateş narçiçeği olur.”

Kafiyei oluşturan kelimeler arasındaki uyumun dikkat çektiği bir başka örnek ikileme kullanılarak yapılmıştır. Türkçede ikilemeler farklı şekillerde oluşmaktadır. Bunlardan biri de birinci kelimenin ilk ünsüzü ‘m’ ile değiştirilerek yapılır. Bu durumda ikinci kelime ‘*kitap mitap*’ örneğinde anlamsızdır. Lutfî’nin bu yöntemle kafiyesini oluşturduğu bir gazel vardır. Ancak kullandığı ikinci kelimeler büsbütün anlamsız değildir.

*Firdevs-i kûy-ı yâre dilâ gizli git şakın
Âteş saçar duyarsa rakîb-i sakar-mağar⁵⁷*

*Bak mübtelâyı Lutfî ‘anâ korkudur mu hiç
Ol ki ğarîk-i yemdir eder mi hâtar mağar⁵⁸*

Lutfî, ahengi yakalamak için cinaslara da yer vermiştir.⁵⁹

*Yâr bigâne revîş gitdi yine bir yana
Dönme ol yana yana dönecek dil biryana⁶⁰*

Lutfî, zaman zaman başka ses oyunlarına da başvurur.

*İster isen Lutfîyâ aşlû’l-uşûl lutfî yâ
Eyle ceddî varlığın cidden tebâh-ı Muştafâ⁶¹*

Bu beyitte “Lutfîyâ” ile “Lutfî yâ” arasındaki ses uyumu dikkat çekmektedir. İlkinde mahlasını kullanmış ve kendine seslenmiş, diğerinde *lütuf* kelimesini ‘*ya*’ ünlemiyle beraber kullanmıştır. Yazıda hangisinin mahlas olduğu açık bir şekilde belli olsa da okuyuşta vurguyla bu kelimelerin yeri değiştirilebilir. Beyitte aralarında ses benzerliği olan *cedd* ve *cidd* kelimeleri aynı harflerle yazılır. Böylece bir ses oyunu daha yapılmıştır. Bununla birlikte müstensih *cedd*’in üstüne üstün harekesini koyarak anlam karmaşasına izin vermiyor. *Divân*’da bu şekildeki ses

⁵⁷ G.55/3. “Ey gönül! Sevgilinin cennet köyüne sakınarak gizli git. Makamı cehennem olan rakip duyarsa ateş saçar.”

⁵⁸ G.55/5. “Lutfî, bak bakalım, aşka tutulanı sıkıntılar hiç korkutur mu? O denizde boğulmuştur, yağmur ona korku verir mi?”

⁵⁹ G.3/1, G.5/1, G.66/1, Kt.13, Mf.29, Mf.64.

⁶⁰ Mf.29. “Sevgili yabancı yürüyüşüyle yine bir yana gitti. O yana yana dönmezse gönül kebaba dönecektir.”

⁶¹ G.4/5. “Ey Lutfî, eğer iman lütfünü istiyorsan babadan kalma varlığını Mustafa için gerçekten harap et.”

oyunlarına başka yerlerde de rastlanır.⁶² Lutfi mahlasıyla ilgili tevriyeli söyleyişleri daha çok müfredlerde kullanmıştır.⁶³

Ümm-i dünyādan em umma kıru Lutfi memesi

*Recül ol ver veled-i kalbe hafî zikr-ile şîr*⁶⁴

Divân'da ince söyleyişlerin olduğu örnekleri arttırmak mümkündür.⁶⁵ Lutfi'nin gazellerindeki kafiye örgüsüne baktığımızda gazellerin üçte ikisinden fazlasında redif kullanılmıştır. Redifler bazı gazelerde birden fazla kelimedenden oluşmuştur. Örneğin “sākî piyāle ver”(G.61) “gönlümdür ol”(G116) “gelsün tarîk-i hafyeye” (G. 135) gibi cümleler redif olarak kullanılmıştır. Bu örnekleri arttırabiliriz.⁶⁶ Redif kullanmak bir kusur olarak değerlendirilemez. Çünkü redifin gerisinde yine bir kafiye vardır.

*Kanı dem ‘aşkına şahid bu akan dide kanı
O gözü kanlu civânım ne zamân kana baña*⁶⁷

Beyitte kullanılan “kanı, kan, kan-” kelimeleri benzer seslerle oluşmuştur. Kelimeler arasındaki ses uyumunu *kanlu* kelimesi de destekler. Kanla ilgili olarak bir başka kelime de *demdir*. Arapçada kan anlamına gelen bu kelime Farsçada nefes, zaman, ses ve içki anlamındadır. Bu yönüyle beyitte anlam zenginliği oluşturan kelime beyitteki Türkçe *kan* kelimesinden ötürü yeni bir çağrışım da uyandırmaktadır. Dolayısıyla bu beyit çok anlamlıdır.

Lutfi, kelime oyunlarından hoşlandığını söylemek yanlış olmaz. Aşağıdaki beyitte *kış* ikilemesi iki şekilde anlaşılabilir. Birincisi *şitâ* kelimesiyle ilgili olarak kış mevsimini akla getirir. Fakat *kış kış demek / kışkışlamak* deyimini de hatırlatır. Bunun için ilk mısra da şöyle bir anlam da çıkar: “*Kış nerede kaldı diyorduk ya işte iki ayağını birden uzattı.*” İkinci mısra da benzer bir kullanım *dik* için geçerlidir. *Dik*, beyitteki anlamıyla söylersek Türkçede sert, haşın gibi anlamları barındırır. Kelimenin Arapçadaki anlamı ise beyitte de kullanılan ‘horoz’dur. İkinci mısra şöyle de anlaşılabilir: “Horoz gibi geldi, horoz gibi hareket etti.”

*İşte kış kış der iken medd-i dü-pâ kıldı şitâ
Dikine geldi horosâne edâ kıldı şitâ*⁶⁸

⁶² G.33/3.

⁶³ Mf.26, Mf.28, Mf.36, Mf.48, 71. Mısra 1.

⁶⁴ Mf.26. “Lutfi, dünya annesinden ilaç umma, onun memesi kurumuştur. / Dünya annesinden ilaç umma, onun lütuf memesi kurudur. Adam ol da kalp bebeğine gizli zikirle süt ver.”

⁶⁵ Mr.2/11, G.89/4, Kt.9/2, Mf.21,Mf.27, Mf.46, Mf.64.

⁶⁶ G.11, G.24, G.27, G.31, G.39, G.46, G.51,G.52, G.103, G.126, G. 136.

⁶⁷ G.6/3. “Aşkın için gözlerden akan kanın şahidi nerededir? O gözünü kan bürümüş genç ne zaman bana kanacak?”

⁶⁸ G.11/1. “İşte kış kış diye kovacakken kış iki ayağını uzattı. Sertçe gelerek horoz gibi hareket etti.”

Bu beytin olduğu gazelin diğerk beyitlerinde de ince düşünceler vardır. Bunun yanında *Divân*’da bu minvalde başka örnekler de verilebilir.⁶⁹

Lutfî edebî sanatları çokça kullanmıştır. Fakat klâsik dönemin sonlarında yetiştiki için orijinal örnekler bulmak zordur. Bununla birlikte yer yer güzel buluşlarına da rastlarız. Örneğin Hz. Âdem ile Havva’nın cennetten çıkarılmasını Mekke sevgisiyle açıklayan beyit oldukça güzel bir *hüsn-i tâlil* örneğidir.

*Verdiler cennât hubbın ma‘nâda bir habbeye
Oldular cûyendesî Havvâ u Âdem Mekke’nin⁷⁰*

Divân’daki birçok şiirde vezin kusuru bulmak mümkündür. Birçok beyitte vezin kusuru bulmak mümkündür. En dikkat çeken kusur *imâle-i memdûd* yapılması gereken yerlerde bunun yapılmamasıdır. Bu hecelerin biri uzun biri kısa okunması gerekirken bir uzun olarak okunması da zihafıdır ve vezin kusuru sayılır.⁷¹ Bu şekilde yapılan zihafılarda Lutfî, serbest davranmıştır. Bu kusurun örneklerini çoğaltabiliriz.

Bu arzda ‘aşk-ı şâdık Kayş u Vâmıklar bulunmağda (K.1/5)

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

+ --- /+ --- /+ --- /+ ---

Vesvâs ki şüdûr-ı vükelâlarda müekkel (K.4/4)

Mef‘û lü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâilün

-- + / - + - + /+ -- + / - + -

Bir beyitte yedi imale olması şairin sesleri işlemekte ve vezni uygulamakta zorlandığını göstermektedir.

*Derûnde yana kaldı yana yana tâb-ı ruhsâre
Dü zülfünle henüz ol âteşi yelpâzellersin hâ* (G.10/2)

⁶⁹ G.95/3, G. 97/2,

⁷⁰ G.105/3. “Âdem ile Havva cennet sevgisini bir taneye değiştirip Mekke’yi aramaya koyuldular.”

⁷¹ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul, 2016, s.151.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

+ - - - /+ - - - /+ - - - /+ - - -

Tek örnekle iktifa etmiş olsak da Lutfi'nin neredeyse her gazelinde özellikle mühmel olanlarda bu tarzda kusurlar vardır.

1.2.3. Kullanılan Vezinler

Lutfi Divân'ında aruzun *Hezec*, *Remel*, *Recez*, *Muzari*, *Müctes* ve *Seri* bahirlerinde on dört vezin kullanılmıştır. Sıklık bakımından *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün* kalıbı 78 kez, *Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün* 72 kez, *Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün* kalıbı ise 62 kez kullanılmıştır. Kullanılan vezinler Osmanlı şiirinin en çok kullanılan kalıplarıdır.⁷²

1. **Hezec:** 76 kez kullanılmıştır.

*Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün*⁷³

*Mef'û lü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün*⁷⁴

*Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün*⁷⁵

Mef'û lü Mefâ'ilün Mef'û lü Mefâ'ilün (G.69)

2. **Remel:** 161 kez kullanılmıştır.

*Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*⁷⁶

*Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Fâ'ilün)*⁷⁷

*Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*⁷⁸

*Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilün (Fâ'ilün)*⁷⁹

⁷² Haluk İpekten, *a.g.e*, s.170-238.

⁷³ K.1, K.3, K.11, Ms.2, Ms.3, Th.2, T.3, T.4, T.5, T.11, T.13, T.15, G.1, G.2, G.8, G.10, G.16, G.19, G.25, G.27, G.32, G.35, G.39, G.46, G.47, G.54, G.59, G.66, G.79, G.81, G.82, G.83, G.84, G.85, G.88, G.93, G.99, G.100, G.127, G.128, G.129, G.138, G.143, G.146, Mf. 7, Mf.16, Mf.17, Mf.20, Mf.22, Mf.25, Mf.37, Mf.42, Mf.49, Mf.52, Mf.62, Mf.63, Mf.67, Mf.83, Mf.84, Mıs.7, Mıs.10, Kt.4.

⁷⁴ K.4, Ms.4, G.29, G.31, G.57, G.75, G.76, G.92, G.140, Mıs.1

⁷⁵ Mr.1, T.8, G.28.

⁷⁶ K.8, K.9, K.10, Ms.1, Mh.1, Th.1, Th. 3, Tz.1, T.1, T.6, T.10, T.12, T.14, G.4, G.9, G.21, G.33, G.37, G.38, G.40, G.42, G.43, G.49, G.51, G.62, G.63, G.65, G.67, G.68, G.80, G.86, G.87, G.89, G.91, G.94, G.96, G.97, G.98, G.101, G.104, G.105, G.106, G.110, G.112, G.115, G.116, G.120, G.122, G.123, G.126, G.130, G.131, G.132, G.133, G.136, G.137, G.139, G.141, G.144, Mf.4, Mf.6, Mf.10, Mf.11, Mf.12, Mf.19, Mf.27, Mf.32, Mf.34, Mf.35, f.44,

Mf.57, Mf.58, Mf.65, Mf.72, Mf.78, Mf.80, Mf.85, Mıs.2, Mıs.5, Mıs.7, Mn.1.

⁷⁷ K.2, K.5, K.6, K.7, T.9, T.16, G.5, G.6, G.11, G.17, G.18, G.22, G.24, G.34, G.48, G.58, G.60, G.70, G.72, G.77, G.78, G.95, , G.108, G.109, G.111, G.113, G.114, G.118, G.119, G.121, G.124, G.125 Mf.5, Mf.8, Mf.9, Mf.13, Mf.21, Mf.26, Mf.28, Mf.29, Mf.30, Mf.33, Mf. 36, Mf.45, Mf.47, Mf.48, Mf. 50, Mf.51, Mf.53, Mf.54, Mf.55, Mf.56, Mf.66, Mf.68, Mf.69, Mf.70, Mf.71, Mf.73, Mf.74, Mf.75, Mf.76, Mf. 77, Mıs.8, Mıs.9, Mıs.11, Mıs.12, Kt.5, Kt.6, Kt.7, Kt.8, Kt.10, Kt.11, Kt.13, L.2.

⁷⁸ Mr.3, L.1, L.6, L.7.

⁷⁹ Mf.14, Mf.31, L.3, L.4, L.5.

3. **Muzari:** 37 kez kullanılmıştır.

Mef'û lü Fā'ilātü Mefā'ilü Fāilün⁸⁰

Mef'û lü Fā'ilātün Mef'û lü Fā'ilātün (G.142)

4. **Recez:** 10 kez kullanılmıştır.

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün⁸¹

Müstef'ilün Müstef'ilün⁸²

5. **Müctes:** 1 kez kullanılmıştır.

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün (Mf.43)

6. **Seri':** 1 kez kullanılmıştır.

⁸⁰ G.3, G.7, G.20, G.23, G.36, G.44, G.45, G.50, G.53, G.55, G.56 G.61, G.64, G.71, G.73, G.74, G.102, G.103, G.107, G.117, G.134, G.145, Mf.15, Mf.18, Mf.23, Mf.40, Mf.41, Mf.60, Mf.61, Mf.64, Mf.79, Mf.81, Mf.82, Kt.1, Kt.2, Kt.3.

⁸¹ T.2, T.7, G.52, G.90, G.135, Mıs.3, Mıs.4.

⁸² Mr.2, Mr.4, Ms.5.

1.2.4. Atasözleri, Deyimler, Kalıplaşmış Sözcükler

Adım atmak (G. 11/6, G. 27/2)	Benlikten geçmek (G. 128/6)
Âh çekmek (G. 75/4, G.83/4, G. 129/6)	Berbat etmek (G. 39/1)
Akla gelmek (G. 77/3)	Beyni dönmek (Mf.30)
Aklını dağıtmak (G. 36/2)	Biçare kılmak (G. 4/6)
Alem dikmek (G. 66/3)	Boş emek (G. 72/6)
Alt etmek (G. 95/3)	Burnunu sokmak (Kt.10/1)
Altı günlük dünya (G. 77/4)	Can çekişmek (G. 27/1)
Ant içmek (G. 111/2)	Can evi (G. 52/2)
Âr gelmek / olmak (G. 62/1, G.64/5, G.134/5)	Can kulağıyla dinlemek (G. 137/2)
Asker sürmek (G. 56/1)	Can vermek (G. 7/3)
Aşığa imtihan sine dağıdır. (G. 110/6)	Can yakmak (G. 54/2)
Aşk şehidi kefensiz olur. (G. 128/4)	Canı feda etmek (G. 109/2)
Ateş saçmak (G. 55/4)	Çürümüş mindere dönmek (G. 111/3)
Baş açık yalın ayak (G. 105/2, (K.2/9)	Dağ üstü bağ (G. 98/1-7)
Baş bağlamak (G. 70/2)	Dar gelmek (G. 58/1)
Baş eğmek (G. 121/3, G.131/2, Ms.5/3)	Davete icabet etmek (K.2/4)
Baş kesmek (G. 28/5, G. 79/1)	Denize düşen yılana sarılır (G. 58/6)
Baş kıçtan habersiz (G. 35/3)	Derman dilemek (Kt.5/1, Mf.26)
Baş vermek (G. 111/4)	Ders almak / ders okumak (G. 37/9, G.79/8, G.101/7)
Başı ağarmak (G. 76/7)	Dil almak (G. 20/2, G.87/2)
Başta sevda olmak (G. 115/2)	Dilek tutmak (G. 29/3)
Baştan aşmak (G. 114/6)	Dili tutulmak (K.1/27)
Bedel vermek (G. 64/3)	Diş kirası (K.2/31)

Durak etmek (G. 81/1)

Dünya evi (K.6/2)

Düşüş gelmek (G. 102/1)

Eksik gedik (Mr.2/8)

El almak (G. 127/4, G.133/9)

El çekmek (G. 69/3)

El çekmek (T.2/6)

El tutturmak (G. 5/6)

El üstünde tutmak (K.5/8)

Ele geçmek (G. 32/4)

Emdiğini burnundan getirmek (G. 114/3)

Eyüp oyuncağı (G. 128/5)

Fargab okumak (G. 25/4)

Fener çekmek (G. 83/2)

Fitil almak (G. 124/4)

Gam çekmek (G. 83/3,G.89/6)

Gedā-yı Hind bay olmaz (G. 62/7)

Gem vurmak (K.2/7)

Geri durmak (Mr.2/4)

Göbeği kesilmek (G. 24/3)

Göğüs germek (G. 66/4, G.107/7)

Gönlü kararmak (G. 46/4)

Gönül çalmak (G. 54/3)

Gönül pazarı (G. 827)

Gönül vermek (G. 62/5, Kt.8/1)

Gönül yakmak (G. 60/3)

Göz gezdirmek (G. 129/7)

Göz göre göre (G. 136/1-7)

Göz süzmek (G. 31/1)

Göz yummak (G. 35/5, G.49/4, G. 127/3, G.136/3, G.136/7)

Gözden kaybolmak (G. 120/3)

Gözü kalmak (G. 118/2)

Gurur-lanmak (kılmak/etmek) (G.50/2, G.52/8)

Güçlük çekmek (G. 104/6)

Haddini bulmak (G. 81/4)

Halel vermek (K.9/3)

Harıl harıl (G. 117/1)

Hayra çıkmak (rüya) (G. 10/4)

Hazine viranede saklanır. (G. 98/3, G. 112/4, G.139/4)

Heyecana getirmek (G. 70/8)

Hırsız yatağı (G. 81/1)

Hisse almak (G. 16/7)

İcazet almak (G. 11/5)

İçi almak (G. 35/2)

İfâ etmek (K.2/1)

İğne deliğinden geçmek (G. 11/3)

İki ucu bir araya gelmemek (Mf.13)

İltifat etmek (G. 73/3)

İma etmek (G. 10/5, G. 51/3)

İsr açmak (G.65/7)

Kahpe dünya (Mf.34, Mf.35)

Kām almak (G. 18/3)

Kana kana içmek (G. 70/7)

Kanat kırmak (kol kanat kırmak) (G. 35/4)

Kanını içmek (Ms.1/4)

Kapıya baş koymak (Ms.3/5)

Kara yüzlü (siyah rû/rû-sevād) (G. 3/3, G.40/5, G. 47/1, G. 118/5)

Kelle var olsun da külâh olmasın (G. 121/3)

Keskin şarap (G. 85/4)

Keyfine dokunmak (G. 48/2)

Kış kış demek (G. 11/1)

Köre bir asa yeter (G. 53/1)

Kulak çınlaması (G. 77/3)

Kumdan kale (G. 60/6)

Kuru zahmet (G. 114/1)

Kül savurmak (G. 11/10)

Menzil almak (G. 3/5)

Meydan açmak (G. 39/9)

Mihnet çekmek (G. 72/2)

Minnet etmek / çekmek (G. 32/3, G. 119/7, G.120/4)

Mum (v)urmak (G. 94/2)

Musallat olmak (G. 92/1)

Ne etse az (G. 9/1)

Ne gam! (G. 6/5)

Nizam vermek (G. 113/4)

Ocak söndürmek (G. 11/10)

Omuzdan (yük) atmak (G. 70/3)

Ömrü yemek / tüketmek (G. 77/4)

Payına düşmek (G. 62/4)

Pul pul yolunmak (G. 48/3)

Razı olmak (Ms.5/1)

Reva görmek (G. 40/3, K.2/29)

Saat gibi (G. 76/8)

Saat gibi işlemek (Mf.6)

Seherin sökmesi (G. 82/6)

Sem‘ (v)urmak (G. 68/1, Mf.40, Mf.60.)

Sema‘ (v)urmak (G. 96/1, G.96/9)

Sen sen ol! (G. 128/6)

Ser çekmek (G. 83/1)

Ser verip sır vermemek (G. 104/4)

Sevdaya düşmek (G. 5/1)

Söylenmemiş söz kalmamış (G. 80/6)

Sözü geçmek (G. 118/3)	Yakası alınmak (G. 70/9)
Sözünde durmak (G. 40/5)	Yalan dünya (G. 111/2)
Suyuna gitmek (G. 32/1, Mf.33.)	Yaman görmek (G. 42/5)
Takılmak (G. 127/5)	Yaş dökmek (G. 42/3)
Taştan taşa vurmak (G. 130/2)	Yatacak yeri olmamak (G. 46/6)
Tedbire düşmek (Ms.5/1)	Yedi derya (G. 10/5)
Üstüne düşme (G. 95/3)	Yere geçmek (G. 89/2, G.124/10)
Üzüm üzüm üzölmek (G. 118/1)	Yeri var (G. 70/6, G. 124/10)
Varlığı kuma yedirmek (K.1/12)	Yılan hikāyesi (G. 103/6)
Yabana atmak (G. 37/5)	Yol almak (G. 63/2)
Yaka yırtmak (G. 1/6, K.8/11)	Yol aramak (Ms.2/2)
Yola düşmek (G. 118/2)	
Yolunun tozu/toprağı olmak (G. 32/1, G.94/2, G.123/1)	
Yuf çekmek (G. 102/9)	
Yük olmak (Kt.4/2, Kt.12/1)	
Yüz aklığı (G. 45/6)	
Yüz çevirmek (G. 129/1, K.5/33)	
Yüz dön/dür/mek (K.2/2)	
Yüz görümlüğü (G. 57/1)	
Yüz göz sürmek (G. 32/5, Mf.60.)	
Yüz vermek (G. 60/4, G.62/4)	
Yüzsuyu (dökmek) (G. 55/2,)	
Zihnın alması (G. 7/3)	

1.3.DİVÂN'IN MUHTEVASI

1.3.1. Kasideler

Nüshada divân tertibinde adet olduğu üzere bölüm başlıkları atılmış ancak ilk bölümde bu husus bilerek veya bilmeyerek göz ardı edilmiştir. Metin incelendiğinde de görüleceği üzere *Divân*'ın birinci bölümünde kasideler ve musammatlar karışık olarak sıralanmıştır. Tahminimiz, bu sıralamadan dolayı bir başlığa gerek duyulmamıştır.

Divân'ın birinci bölümündeki şiirler, konuları bakımından iki başlık altında incelenebilir. İlk kısımda sadece naatlar, bir şükriyye ve medhiye vardır. Mekke emiri Şerif Abdullah için yazılan medhiye ile ilgili nüshanın 18a varağında derkenara yazılan ihtar haşiyesi şöyledir: “*Şerif Abdullah Paşa Hazretlerinin kasidesi buraya derc edilecektir.*” Bu nottan söz konusu medhiyenin yerinin burası olmadığı anlaşılmaktadır. Kasideler bölümünün ikinci kısmında ise bazı mutasavvıflar ve tasavvufi eserler için övgü şiirleri vardır.

Lutfî'nin Hz. Peygamber'i çok sevdiği, hem kasidelerinden hem gazellerinden açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Sözünü ettiğimiz birinci bölümdeki on bir şiirden dokuzu Hz. Peygamber'in övgüsü, onun ruhundan istimdat ve Allah'tan af talepleri şeklinde muhteva kazanmıştır. Klâsik divânlardaki tertipte naatten önce tevhid ve münacat gelirse de Lutfî, *Divân*'ını düzenlerken bu kaideye uymamıştır.

Divân'ın tertibi konusundaki bir başka problem ise şudur: “**Der-Sitâyiş-i Ba'zı Ehlu'llâh-ı Zîşân ve Vaşf-ı Pîrâyîş-i Âşâr-ı İşân**” başlığıyla bazı mutasavvıflar ve tasavvufi eserler için yazılan şiirler beyit sayısı bakımından kaside sayılamayacak kadar kısadır. Nitekim bu şiirlerin en uzununu on sekiz beyittir. Ancak bunlar şair tarafından gazel kategorisine alınmamış olacak ki kasidelerin olduğu bölüme yaz(dır)ılmıştır.

Divân'ın ilk bölümündeki bütün şiirleri burada muhteva ve şekil açısından kısaca değerlendireceğiz. Bu değerlendirmeyi yaparken nüshada kırmızı ile yazılan başlıkları buraya olduğu gibi alacağız.

1.3.1.1.Na't-ı Cenâb-ı Hâbib-i Hudâ Ber-Sebil-i Vaşf-ı Râh-ı Medine-i Münevvere Neverehallahu Te'âlâ

Divân'ın ilk naatı 40 beyitten meydana gelmektedir. Lutfî, anlaşıldığı kadarıyla hac vazifesini eda ettiği sırada Hz. Peygamber'den manevi yardım istemektedir.

Şiyâmım sa'y u 'umremle favâfım geçdi gâfletle

Eger hac vakti de böyle kalırsam vāy perişānı⁸³

Kasidenin önemli bir bölümü Medine yolunun övgüsüdür. Kasidenin sonlarına doğru dua diline evrilen bir üslup görülmektedir. Hz. Peygamber’in yanında Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali de anılmaktadır.

*Bi-ḥaḳḳ-ı esbak-ı aşḥāb u ḥavl u şavl-ı Bin ḥattāb
Yanaşdırma ilāhi ġār-ı ṭab’a şek u şeyṭānı⁸⁴*

*Bi-ḥilm-i ibn-i ‘Affān u bi-nūr-ı Şeh-i merdān
Dilimde nūr u kuvvetle muḳarrer eyle imānı⁸⁵*

Şiirde ayrıca kelime oyunlarına, hadis ve ayet iktibaslarına yer veren Lutfi, mensubu bulunduğu Nakşibendi tarikatının büyüklerini anmaktan da geri durmaz.

1.3.1.2. Şükriyye-i Hacc-ı Şerif

İlk kasidenin açıklama kısmında şiirin hac vazifesinin ifası sırasında yazılmış olabileceğini ifade etmiştik. Şükriyye-i Hacc-ı Şerif başlığıyla *Divân*’daki ikinci kaside muhtemelen bu hac görevi yerine getirildikten sonra yazılmıştır. Lutfi’nin kaç defa hacca gittiği ise bilinmemektedir. Ancak tahminimiz ilk ve tek haccının bu sefer olduğu yönündedir.

37 beyitlik bu kaside başlığından da anlaşılacağı üzere bir şükür kasidesidir. Bununla beraber muhtasar bir hac menasik-nâmesi demek de yanlış olmaz. Şiiri incelediğimizde hac ibadeti sırasında yapılması gerekenleri birer beyitle de olsa anlatmaktadır.

*Edelim zezeme-i telbiyeyi cāna ġidā
Bî- şafā eylemeye sa’yimizi ol ‘allām⁸⁶*

*Ṭaşırıp dilde olan kīnemizi ṭaşlayalım
İdüp üç gün recm-i şeyṭān için anda ârām⁸⁷*

1.3.1.3. Na ‘t-ı Şerif-i Hâzret-i Seyyidü’l-Kâinât ‘Aleyhi Efdalu’ş-şalavât ve Ekmelü’l-Taḥiyyat

Üçüncü naat müseddes formunda ve altı bentten müteşekkildir. Bu şiirde de şair

⁸³ K.1/21. “Orucum, sa’yim, umrem ve tavafım hep gafletle geçti. Hac vakti de böyle – gaflette – kalırsam hâlim perişanlıktır.”

⁸⁴ K.1732. “Ya Rabbi! Ashâb-ı kiramın ilklerinin Hattab’ın oğlu Ömer’in güç ve savleti hakkı için şiir mağarasına şeytani ve şüpheli yaklaştırmak.” Bu beyitte kullanılan “gar” kelimesi, Hz. Ebû Bekir’i Hz. Peygamber’in mağara arkadaşlığından dolayı çağrıştırmak üzere kullanılmış olmalıdır.

⁸⁵ K.1/3. “Hz. Osman’ın hilmi ve Hz. Ali’nin kuvveti – hakkı için – gönlümde imanı nur ve kuvvetle kararlaştır.

⁸⁶ K.2/9. “Telbiye zemzemini cana gıda edelim ki Allah sa’yimizi / çalışmamızı boşa çıkarmasın.”

⁸⁷ K.2/26. “Gönlümüzde –şeytana karşı olan – kinimizi taşırıp üç gün onu taşlamak için bekleyelim.”

başta Hz. Peygamber'in övgüsünü yapmakta ve manevi yardım talebinde bulunmaktadır. Bu şiirde, Hz. Peygamber için çokça kullanılan "levlâk" ve "li-ma'allah" hadislerinden iktibas etmektedir. Bu şiirden Lutfî'nin ilk defa Hz. Peygamber'in kabrini ziyaret ettiği neticesini çıkarıyoruz. Bu bakımdan müseddesin yukarıdaki kasidelerle de bağlantısı vardır.

Dil iderdi âsitânîñ ârzü çokdan berû
Hamd kim "men zâre" fahrin buldu sürdü kara rû
Gerçi erdi 'adne adımca velî çıkdı gerû
Rû-be-Baḥḥâ da 'vetullâha olup lebbeyk gû
Fırkat-i ravzañ aḳıtmakda dü çeşmimden Fırât
Gün be gün 'aşkıñ olup dilde füzûn u ber-şebât⁸⁸

1.3.1.4. Na 't-ı Şerîf-i Cenâb-ı Resûlullah-ı A'zam Şallallahu 'Aleyhi ve Sellem Der-Râh-ı Medîne-i Münevvere Be-Nazm Âmede

"Yâ Resûlallah" redifî naat türünde çokça karşımıza çıkmaktadır. Bu redif kullanılarak gazeller, kasideler veya diğer şekilleriyle yazılan naatler vardır. Lutfî de şairlerimizin sık kullandığı bu redifle müseddes formunda beş bentlik bir şiir yazmıştır.

Ya, ey, bre, behey gibi hitaplar şiire doğrudan seslenme anlamı ve ahengi katar. Dolayısıyla bu ünlemleri kullanan şair daha samimi ve açık konuşacaktır. Lutfî de bu naatinde diğerlerine kıyasla daha samimidir, denebilir.

Mekke'den Medine'ye olan yolculuğundan bahsettiği şiirinde adeta macerasını Hz. Peygamber'e anlatır.

Yed-i mihriñ yedüb setren mehârım yâ Resûlallâh
Uyup Tayyâre'ye serder-kaṭârım yâ Resûlallâh
Ne dârım var ne yâr u i 'tibârım yâ Resûlallâh
Civârîñda emel-vâr-ı qarârım yâ Resûlallâh
Olub işâr-ı aşârîñda vârim yâ Resûlallâh
Nefesden şârım al pek zâr u zârım yâ Resûlallâh⁸⁹

⁸⁸ Ms.1/5. "Gönül çoktan beri senin eşiğine gelmeyi istiyordu. Hamdolsun ki "kim benim kabrimi ziyaret ederse şefaati ona vacip olur" övücünü bulup kara yüzümü sürdüm. Her ne kadar Cennet'e bir adım girdimse de sonra geri çıktım. Mekke'de Allah'ın davetine "lebbeyk" dedim. Ravza'nın ayrılığı iki gözümde Fırat gibi su akıtmaktadır. Aşkın da gün geçtikçe gönlümde artıp yer tutmaktadır."

⁸⁹ Ms.2/1. "Yâ Resulallah! Güneşinin eli, gizlice benim yularımı tuttuğundan Tayyare katarına uydum. Ne evim barkım ne de sevgilim ve itibarım var. Civarında olmak kararındayım. Varım, senin izlerinin ikramındadır. İntikamımı nefsimden al çünkü çok zor durumdayım."

Bu mısralar Lutfi'nin artık Medine'de yaşamak istediğini gösteren önemli delillerdendir.

Sonraki bentlerde de üsluptaki samimi ifadeler dikkati çekmektedir. Hatta şiirde bir konuşma havası vardır. Buna örnek olarak “*Reh-i taqlide olsun yol ararım yâ Resûlallâh*” ya da “*Bu hâliyle kabûl eyle efendim Lutfî küstaî*” mısralarını gösterebiliriz.

1.3.1.5. Na't-ı Latîf-i Hâzret-i Seyyidü'l-Ebrâr 'Aleyhi Efdalu's-Şalavât ve's-Selâm bi 'Adedi Kaşarati'l-Enhâr

Yedi bentten meydana gelen bu müseddes naatta diğer naatlarda olduğu gibi Hz. Peygamber'in övgüsü ve manevi istimdat talebi ağır basar. Bu övgü esnasında Mirac ve parmakdan su akıtma gibi mucizelere de işaret edilmiştir. Bununla beraber bu şiirde dönemin felsefi düşüncelerine yönelik eleştirinin işaretleri de vardır.

Meger kim pür- 'ilel gelmiş ezelden anların cânı

Bulurlar mı Felâtûn olsalar da bunda dermânı⁹⁰

1.3.1.6. Dürerü'l-Kelim-i Mükemmel-i Me'al ve Sellem Der-Mekârim-i Resûl-ı Ekrem ve Mededkâr-ı Külli Ümem Allahüme Şalli ve Sellimhu Ma'a Evlâdihi ve Ehl-i Dârihi'l-Ethârive Ehl-i'l-Keremi ve Erhamâul-Kirâmi Ulu's-Savli ve'l-Himem

Lutfi'nin *Divân*'ında sıkça karşılaştığımız bir özelliği mühmel (noktasız) harflerle yazmasıdır. Serbest davrandığı yani kendisini noktasızlarla sınırlamadığı zaman oldukça rahat ve samimi olan üslup ön plâna çıkarken mühmel şiirlerde - gazel veya kaside fark etmeksizin – akışı zor bir hâl almaktadır. Bu kasidede zorlama ibareler dikkat çekmektedir. Şairin, ancak lugat karıştırarak anlamını bileceğimiz kelimeleri kullanmasına yol açmıştır. Kasidede Hz. Peygamberin diğer peygamberlerden üstün olduğu vurgulanmaktadır. Bunun yanında miraç mucizesine işaret eden beyitler dikkat çekmektedir.

Ŧurur rûh-ı mükerrem de olur da sedd-i reh sidre
Ser-i râh-ı ilâh-ı ekreminde ol dem-i İsrâ⁹¹

Ararlar gerd-i süm-i edhemiñ emlâk göklerde
Alurlar sürme mesrûran görürlerse ger havrâ⁹²

⁹⁰ Ms.3/3. “Bunların ruhu ezelden beri çok hastalıktır. Burada Felatun da olsalar derman bulamazlar.”

⁹¹ K.3/11. “İkram sahibi Allah'ın yolunda, İsrâ zamanında, o aziz ruh – Cebrail – da durur, Sidre onun yoluna set olur.”

⁹² K.3/12. “Melekler göklerde atının tırnağının tozunu ararlar. Huriler eğer bulurlarsa sevinçle gözlerine sürme olarak alırlar.”

1.3.1.7. Serd-i Ālā u Resûl-ı Mevlā

Yedi dörtlükten oluşan bu manzume de önceki kaside gibi mühmeldir. Ancak bu şiir kasideye göre daha sadedir. Hz. Peygamber’in vasıfları sıralandıktan veya dua –temenniden sonra her dörtlük nakarat şeklinde “*Muhammeddir Muhammeddir Muhammed*” mısraıyla biter.

1.3.1.8. Müseddes-i Mühmel Der-Kemāl-i Resûl-ı Ekmel ve Sürûr-ı ‘Ālem ve Server-i Her Mürsel Allahüme Şalli ve Sellimhu Ma’a alihi’l-kümmel

Bu müseddes beş bentten oluşmaktadır. Diğer mühmel şiirler için ifade ettiğimiz özellikler bu müseddes için de geçerlidir. Bu şiir Hz. Peygamber’in özellikleri sayılarak kemal sahibi olduğu anlatılmaktadır. Müseddesten alınan aşağıdaki mısralar örnek olarak verilmiştir:

*Sālār-ı ulu’l-tavl-ı rûsul şadr-ı dü-‘âlem
Ol Hâmid u Maḥmûd-ı Aḥadsin ki demâdem⁹³*

*Müslim ki ola redd-i selâmiñla o mükrem
Her ḥâl u maḥallerde ma’allâhdır ol âdem⁹⁴*

1.3.1.9. Serd u A’lām-ı Melāl-ı Sûi-Ḥāl-ı ‘Avām ve Ked u Suāl Meded Resulullahi’l-Meliki’l- ‘Allām Allahüme şalli ve sellim ma’a âlihi ve evladihi ve ruhemâi’l-kirām

Kırk yedi beyitten oluşan bu şiir, kaside formatındadır. Bu şiirin bazı beyitleri nüshanın zarar görmesinden dolayı tam olarak okunamamıştır. Lutfî’nin mühmel şiirlerinde oldukça ağır bir dil kullandığını görmekteyiz. Bu kaside de onlardan biridir.

1.3.1.10. Der-Ḥamd-i Vüṣûl-ı Dâru’l-Meliku’l-‘Allām Ma’a Medḥ-i İmâret-i Mekke-i Mükerreme ve Serd-i Gille-i Sûi Aḥvâl-ı Hükâm-ı Merḥûme

Başlık olarak seçilen ibare şiirin yazılış amacını da vermektedir: Lutfî Mekke’de hac vazifesini ifa ettikten sonra Medine’ye gitmiştir. Ama buradaki yöneticiler hiç de umduğu gibi değildir. Bunlar heva ve heves peşindedir ve halkın sıkıntıları onlara şarkı gibi gelmektedir.

*Hükâmılar ser-der hevâ
Sürmekle sûr-ı māsivâ
Âh-ı melâl-ı her gedâ*

⁹³ “Peygamberlerin ileri gelenlerinin ve iki âlemin önderisin. Daima, bir olan Allah’ın övdüğüsün ve onu övensin.”

⁹⁴ “Müslüman sana selam verdiğinde ve sen onun selamını aldığında kendisine ikram edilmiş olandır. Her zaman ve her yerde Allah’la birlikte olansın.”

Gelür mavāl û lûlulû⁹⁵

Bunlar için “melâl ile çekilen ahlar” mavâldan/şarkıdan ibarettir. Lutfî burada ilginç bir ifade kullanır: lu lu lu. Bu bir alay ifadesidir. Burdaki “lululu” kavalın sesinin yansıması olarak da verilmiş olabilir. “Maval ve kaval” demek yerine diğer dörtlüklerle ses uyumu sağlansın diye bu yansıma kelime tercih edilmiş olmalıdır.

1.3.1.11. Kaşid Der-Vaşf-ı Emîr-i Aşâlet-semîr-i Mekke-i Mükerrreme Zâdehâllahu te ‘âlâ Şerefâ

Şerif Abdullah Paşa, Mekke Emiri Muhammed b. Avn’ın büyük oğludur. Babasının vefatından sonra 1858’de Mekke Emiri olarak tayin edilmiştir. Âlim bir zât olan Şerif Abdullah Paşa, on dokuz yıldan fazla bu vazifede kaldı.⁹⁶ Söz konusu kaside bu zâtın övgüsüdür.

1.3.1.12. Mısır’da Tahta Benderinde Hâfîra-ârâ-yı Gülzâr-ı Ma’nevî Seyyid Bedevî Hakkında

Altı beyitlik manzume Seyyid Ahmed Bedevî’nin övgüsüdür. Seyyid Ahmed Bedevî, Kuzey Afrika ve Mısır’ın en büyük velisi kabul edilen bir mutasavvıftır. Kahire’nin kuzeyindeki Tanta’ya yerleşmiştir. Memlûkler ve Osmanlılar döneminde türbesine ve onun adına kurulan medreseye hizmetler yapılmıştır.⁹⁷

Lutfî’nin Mısır’da olduğu dönemde yazdığını düşündüğümüz şiirde el-Bedevi için peygamber soyunun övücü, evliya arasında azade bir yürüyüşü olan, dilenci ve beylerin kereminden faydalandığı gibi övgü sözleri yer almaktadır.

1.3.1.13. Cezire-i ‘Adende Hâdîka-Pîrâ-yı Enes-i Kudûs Hâzret-i Seyyid ‘Ayderus Şevkînde

Yemen’in en büyük velisi kabul edilen Ebûbekir el-Ayderûs⁹⁸ hakkında yazılan bu şiirde Seyyid Ayderûs’un övgüsünün yanında İngiliz işgaline⁹⁹ de göndermeler vardır.

*İngilizlû var ahâlisi velîkin islâm
Güle versün mü nakîza ne kadar olsa diken¹⁰⁰*

⁹⁵ “Yöneticiler, dünya eğlencesini sürmek konusunda istekliler. Fakirlerin kederden dolayı çektikleri âhlar onlara yalan gibi gelmektedir.”

⁹⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Mekke-i Mükerrreme Emirleri*, Ankara 1984. s.137.

⁹⁷ Mustafa Kara, “Ahmed el-Bedevi”, *DİA*, II, s.47-48.

⁹⁸ bk. Süleyman Uludağ, “Ayderus” *DİA*, IV, 232.

⁹⁹ Konu hakkında detaylı bilgi için bk. Durmuş Akalın, “Aden’in İşgali ve İşgalden Sonra Osmanlı Devleti’nin Kızıldeniz’de Aldığı Tedbirler”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXIX / 2, 2014, 357-404.

¹⁰⁰ K.7/4. “[Aden’de hükmeden] İngiliz’dir ama halkı Müslümandır. Gül dalında diken olması gül için bir eksiklik

1.3.1.14. Der-Teveşsül-i Kûşbu'l-İrşād u Maşdar-ı Nûr-ı Rabbe'l-Mâcid Mevlânâ Zîyâü'd-dîn Hâlid Kuddise Sirruhu

Hâlid-i Bağdâdî, XIX. yüzyılın başından itibaren özellikle bulunduğu Kuzey Irak ve çevresinde hızlı bir şekilde Nakşibendiliği yaymış bir mutasavvıftır. Fikirleri, Osmanlı Devleti'nin çıkarları ile örtüştüğünden devlet tarafından da desteklenmiştir. Bunun yanında devletin önemli kademelerinde bağlıları vardır.¹⁰¹ Lutfi de muhtemelen onun bir halifesinin mürididir.

Söz konusu şiirde Mevlana Halid'in soyu itibariyle Hz. Osman'a dayandığı belirtilmektedir. “Âlimler, peygamberlerin vârisleridir.” hadisine atıf ile ilmine / tasavvuftaki derinliğine ve gizli zikrin önemine işaret etmektedir.

*İntisâbı zât-ı Zî'n-nûreyne rûşen ez-neseb
Levh-i şâfi rûh-ı Şiddîkîden eyler şıdkı meşk¹⁰²*

1.3.1.15. Der- Medh-i Tarikat-ı 'Aliyye-i Hazret-i Şâh Bahâü'l-Mille ve'd-Dîn Hâce Muhammed Nakşibendi Kuddise Sirruhu

Nakşibendi tarikatı kurucusu Bahâeddin Nakşibend'in asıl ismi Muhammed'dir. Hâcegan tarikatı mensubu Emir Külâl tarafından yetiştirilmiştir. Tarikat âdâbını öğrendiği evrede gördüğü bir rüya üzerine şeyhini terk etmeden tarikatta yeni bir yol tutmuştur. Daha sonraki dönemde kurduğu Nakşibendiliğin adabından sayılan gizli zikir ile ruhsatı terk, azimete sıdk bu yolun önemli göstergeleridir. Müritleri ve halifelerinin artması tarikatının bütün dünyada yayılmasının önünü açan Bahâeddin'in lakabı tarikat mensupları arasında “Şâh-ı Nakşibend”dir.¹⁰³

Lutfi de bağlı olduğu bu tarikatın piri için kaside söylemiştir. Dokuz beyitlik bu kaside de tarikat, pir ve sâlikler övülmüştür.

*Sâlikânı çûb-veş solmuş şararmış 'aşkla
Kûhdır senc-i 'amelde lîk kâh-ı Nakşibend¹⁰⁴*

Kemterîn bir bendesin düşkün mü kor bir yerde kim

değildir.” Burada “naķîza” yerine “naķîşa” olması daha uygundur. Muhtemelen yazılırken sehven bir nokta konulmuştur.

¹⁰¹Hamid Algar, “Hâlid el-Bağdâdî”, *DİA*, XV, 283.

¹⁰² K.8/3. “Soydan Hz. Osman'a yetişir. Temiz levhası, doğruluğu Hz. Ebu Bekir Sıddık'ın ruhundan öğrenir.”

¹⁰³ Hamid Algar, “Bahâeddin Nakşibend”, *DİA*, IV, 458.

¹⁰⁴ K.9/5. “Sâlikleri aşkla çöp gibi sararıp solmuştur [ama] amel tartısında Nakşibend'in samanı dağ gibi ağır gelir.”

Şark u ğarbi kaplamışdır lutf-ı Şâh-ı Nakşibend¹⁰⁵

1.3.1.16. Der-Vaşf-ı Meşnevi-i Hâzret-i Mevlânâ-yı Rûmî Kuddise Sirruhu'l-Kayyumi

Mevlânâ'nın *Mesnevi*'si için yazılan bu kaside on sekiz beyitten meydana gelmektedir. Lutfî'nin bunu tasarladığını söylemek yanlış olmaz. *Mesnevi*, Türkçe olmadığı halde Türk edebiyatına en fazla tesir eden edebi eserlerin başında gelmektedir. Lutfî, kasidesini şöyle bitirmektedir

Mağsadım te'kîd-i nisbetdir şenâdan Lutfiyâ

Neyse erbâbına bellüdur kitâb-ı Meşnevi¹⁰⁶

1.3.1.17. Der-Şenâ-yı Fütûhât u Füşûs-ı Hâzret-i Şeyh Muhyî'd-dîn-i 'Arabî Kuddise Sirruhu'l-Mağşûs

Mutasavvîf Muhyiddin Arabî'nin tasavvufî görüşlerini içeren *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* ile fikirlerinin özeti niteliğindeki eseri *Füsûsü'l-Hikem*'in övgüsü olan şiir muhammes nazım şekliyle yazılmıştır. İki eserin tasavvuf geleneğinde önemli yeri vardır.¹⁰⁷

1.3.1.18. Der Sitâyiş Cami'-i Şerif-i Sultân Selim Hân Gâzi der- Âsitâne-i 'Aliye Tâbe Şerâhu

Kanuni Sultan Süleyman tarafından babası Yavuz Sultan Selim adına yaptırılan cami İstanbul Fatih'tedir. Lutfî şiirden anlaşıldığı kadarıyla bir müddet bu çevrede ikamet etmiştir. Şiir, murabba' şeklindedir.

1.3.1.19. Şeyhü'l-Harem-i Hâzret-i Nebevi İşkodravî Muştafâ Paşa Merhûmuñ Hakkında

Mustafa Paşa, İşkodra sancağı mutasarrıflığını uzun süre elinde bulunduran Buşatlı ailesine mensuptur. Küçük yaşta İşkodra sancağına mutasarrıf olarak atandı. Burada çeşitli isyanlarda ve savaşlarda başarılar gösterdi. Ancak daha sonra kendisi isyan etti. Yenilince İstanbul'da ikamet edildi. Daha sonra da çeşitli devlet kademelerinde görev aldı. Son vazifesi yeri olan Medine'de şeyhü'l-haremken vefat etti. Dindar bir kişi olan Mustafa Paşa edebiyata da meraklıydı.¹⁰⁸

¹⁰⁵ K9/8. “ En düşük müridini bile bir yerde düşkün etmez ki Şâh-ı Nakşibend'in lütfu doğuyu ve batıyı kaplamıştır.”

¹⁰⁶ K.10/18. “Lutfî! Övgüden amacım aramızdaki bağı sağlamlaştırmaktır. Yoksa zaten erbâbına Mesnevi'nin ne olduğu bellidir.”

¹⁰⁷ bk.Mahmud Erol Kılıç, “Fütûhatü'l-Mekkiye” *DİA*, XIII,251 – 258; a.mlf. “Füsûsü'l-Hikem” *DİA*, XIII,230-237.

¹⁰⁸ Mustafa L. Bilge, “Mustafa Paşa, Buşatlı” *DİA*, XXXI, 345.

Lutfî de Medine’de bulunduğu sırada görev yapan Mustafa Paşa için altı beyitlik bir kaside yazmıştır ve onu “ebâ maşlah” olarak anmıştır. Mustafa Paşa’nın Lutfî’ye bir vesileyle bir maşlah¹⁰⁹ hediye ettiği kanaatindeyiz.

1.3.2. Gazeller

Lutfî’nin kasidelerinde lirizm eksikliği göze çarpar. Bunlar daha çok lügat bilgisi, mantık ve muhakeme kuvvetiyle yazılmıştır. Ancak aynı şey gazeller için söylenemez. Nitekim gazellerini okuduğumuzda, kasidelerde eksikliğini hissettiğimiz lirizmi görmekteyiz. Bununla birlikte mühmel yazdıklarının bir kısmını bu değerlendirmenin dışında tutmak gerekir. Nüshada eksik olan “ye” kafiyeli gazeller dışında 146 gazeli mevcuttur. Bunların da yedisi Farsçadır.

Lutfî’nin gazellerini değerlendirdiğimizde dört konunun yoğun olarak işlendiği dikkatimizi çekmektedir. Bu konular;

1. Aşk, ayrılık, hasret.
2. Tarikat ve tasavvuf.
3. Hz. Peygamber ve Hicaz sevgisi.
4. Hiciv ve eleştiri.

Bu maddeler, gazellerin kesin çizgilerle birbirinden ayrıldığına işaret etmemektedir. Ancak gazeliyat bölümü baştan sona okunduğunda bu dört madde daha da belirgin hale gelmektedir. Bazen eleştiri ile başlayan bir gazel Hicaz sevgisini konu alan bir beyitle bitebilmektedir. Mesela “şitâ” redifli gazel aslında kış mevsiminin zorluklarını anlatmaktadır. Hatta bir beyitte bu vesileyle makam sahipleri eleştirilmektedir:

Vükelâ dâiresi şobalıdır pây atamaz

Fuķarâ evlerine girdi yuvâ kıldı şitâ¹¹⁰

Ancak son üç beyitte “*Harameyn’in kıymetini daha iyi anlamak için kış, bu soğuklarla bize lütufta bulundu. Hz. Peygamber’e komşu olmamız için kış güzel bir işaret gösterdi. Çok şükür bize o temiz toprağa yüz çevirdik ki kış böylelikle bize vefa kıldı.*”

¹⁰⁹ Daha çok Araplar’ın ileri gelenlerinin giydiği, bütün vücûdu örten uzun ve kolsuz üstlük, harmâni.

¹¹⁰ G.11/6. “Devlet dairesi sobalı olduğundan kış oraya adımını atamaz onun için fakir evlerini yuva yapmıştır.”

demektedir. Bunun gibi bir sevgiliye duyulan hasretle başlayan gazel bir tarikat pirinin övgüsü ile bitebilmektedir.

*Kuh-i ‘aşk menzıl iken hem-dem idi âh baña
Deşt-i sevdāya düşelden yetemez âh baña¹¹¹*

*Luṭfiyā bendegī-i Ḥ’āce-yi Aḥrār’dır bu
Ḥalka kulluklar olan cāh gelür çāh baña¹¹²*

Bunların haricinde şunu da söylemek gerekir: *Divân*’daki ilk üç gazel Lutfi’nin kaside babında eksik bıraktığı tevhid/münacat şiirleridir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Lutfi kaside bölümüne alışılacağına şekilde tevhid veya münacatla değil naat ile başlamıştır. Dolayısıyla Lutfi bu türlerde kaside söylememiştir. İlk üç gazeli bu formlarda söyleyerek muhtemelen bu aksaklığı gidermek istemiştir.

1.3.2.1. Klâsik Aşk Anlayışı

Bu bölümde Lutfi’nin beşeri aşk izlenimi uyandıran birkaç beytini değerlendirip aşk anlayışı hakkında bir fikir vermek amaçlanmıştır. Dolayısıyla bu bölümde uzun uzadıya *Divân* şiirindeki aşk anlayışından bahsedilmeyecek, bu minvalde örnekler verilmeyecektir.

Her *divân* şairinde olduğu gibi Lutfi de sevgiliden gelen her şeyi ihsan olarak görmektedir. Hatta Lutfi bunu bir derece daha ileri götürmekte ve “ne yapsa da az yapar.” demektedir. Böylece örtülü olarak sevgiliye merhamet vasfı da vermektedir.

*Bî-niyāz ol bülbülüm gül keşf-i rāz eyler baña
Ḥār ezāyı her ne türlü kılsa az eyler baña¹¹³*

*Her ne eylerse ḥaḳīkatde luṭfdır Luṭfiyā
Cevrini ol dil-rübā bildim mecāz eyler baña¹¹⁴*

¹¹¹ G.5/1 “Aşk dağı menzirim iken ah arkadaşımı ama sevda çölüne düştüğümünden beri o arkadaşım bana yetişemiyor.”

¹¹² G.5/7. “Lutfi, bu hal Hoca Ahrar’ın köleliğidir. Halka kulluk sayılan makam mevkiler benim için çukurdur.”

¹¹³ G.9/1. “Ben niyazsız bir bülbül olmama rağmen gül bana sır açar. Diken, bana ne türlü cefa etse azdır.”

¹¹⁴ G.9/5. “O, ne yaparsa gerçekte ihsandır. O gönül alıcının cevri de mecazdır.”

Sevgilinin verdiği eziyetler, sıkıntılar çoktur. Ama âşık, maşuku her şeyden hattâ canından da kıymetli gördüğü için o ne yapsa kabuldür. Sevgilinin sövmesi bile başkalarının övgülerinden daha lezzetlidir.

*Olmasaydı ‘âşıkā ma ‘şûkī ger cāndan elezz
Cānına bir şey gelürdü şetm-i cānāndan elezz¹¹⁵*

Sevgiliye can vermek gerekliliğini Lutfî “ehven” olarak nitelemektedir. Ehven iki veya daha fazla tercih arasında en kolay, en hesaplı, zararsız olanı tercih etmektir. Sevgiliye can vermeyerek başka sıkıntılar çekmek istememektedir.

*Bāzārgāh-ı ‘aşkda bu zihnim aldığı
Cānāna cān ‘atāsı işin ehveni baña¹¹⁶*

Sevgilinin güzellik unsurlarını da şiirine çokça konu eden Lutfî yanak – zülûf ikilisini şöyle anar:

*Derûnde yana kaldı yana yana tâb-ı ruhsâre
Dü zülûfûnle henüz ol âteşi yelpâzellersiñ hâ¹¹⁷*

Leffû neşr ve mübalağa ile tanzim edilen aşağıdaki beyitte zülûflerin sümbül; yüzün zambakla ilişkilendirildiği görülmektedir.

*Hayâl-ı zülûf u rûy-ı yâri gönülümde geçürdükçe
Çemende reşkten Lutfî şolar sümbülle zanbaklar¹¹⁸*

Bu beyit gibi başka beyitlerde de sevgili tasviri yapılmaktadır. Bu tasvirler yapılırken doğal olarak çeşitli sanatlara başvurulmuştur. Sevgilinin boyu ar’ar (G.66/1) yüzü geceyi aydınlatan mumdur (G.89/1) ama bu yüzü, zülûfler iki taraftan örtmektedir (G.103/1). Zülûfler yılan gibi uzun ve siyahtır Sevgilinin ağzı gonca, burnu bir beyaz lâledir (G.103/7) (G.58/1). Saçlar şebboy, kaşlar susendir (G.37/6). Böylece sevgilinin güzelliği bir bahçedir (G.64/2). Bu özelliklere sahip sevgilinin naz konusunda çok cesur olması lazımdır; naz yapmaktan kaçınmamalıdır (G.110/1). Bu ve buna benzer örnekler klâsik şiirimizin artık açık mazmunları haline gelmiştir. Ancak zaman zaman farklı benzetmeler de görmekteyiz. Örneğin sevgilinin iki gözü, güzellik sınıfında iki terbiyeli öğrenci gibi yan yana oturmuş ders okurlar (G.25/4).

¹¹⁵ G.42/1.”Âşıkā sevgilisi candan bile lezzetli olmasaydı herhangi bir şey onun yaptığı sövgülerden lezzetli olurdu.”

¹¹⁶ G.7/3. “Aşk pazarında bana mantıklı gelen şudur ki sevgiliye can vermek benim için en hesaplı olandır.”

¹¹⁷ G.10/2. “Derûnum, yanağının parıltısından yandı. Sen de iki zülûfünle bu ateşi yelpazellersin.”

¹¹⁸ G.54/6. “Gönülümde sevgilinin zülûfünün ve yüzünün hayalini geçirdiğimde kıskançlıktan bahçede sümbül ve zambak solar.”

Aşk her gönülde yer etmez. Bunun için istidat lazımdır. Aşk işinin üstadı da delilerdir. Aklı olanlar varsa bu delilerden aşk dersini almalıdır. Aşağıda verdiğimiz örnek dışında da Lutfî deli-akıllı metaforunu kullanmıştır.¹¹⁹

*Gevher-i ‘aşk-ı dilārānıñ yeri mi her şadr
Beslemez ol lü’lû-yi şehvârı illâ hür şadef¹²⁰*

*Lutfî dīvānelerde kaldı kâr-ı şıdķ-ı ‘aşķ
‘Ākilān ol dersi anlardan alurlar ħarf-be-ħarf¹²¹*

Lutfî sevgiliyi ve aşkı böyle anlatır. Aşkın ikinci kahramanı ise âşıktır. Lutfî, aşğın bir imtihanda olduğunu ve imtihanı geçmesi için göğsünün dağlanması gerektiğini ifade eder.

*Dāğ-ı sîne ‘āşıķa lāzım berāy-ı imtiĥān
Şıdķına şahşıñ nişān-ı imtiyāz olmaķ gerek¹²²*

Lutfî kendisini Kays, Ferhad gibi efsanevi âşıklarla mukayese etmez. Ama ona göre bülbül ona yetişmediği gibi pervane de kıskançlıktan kanatlarını yakmıştır.

*Öyle dil ‘aşķa girişdi ki çıkışmaz bülbül
Bāl yakmaķda yanar reşk-ile pervāne baña¹²³*

Âşıkların kervanını sevgilinin saçının tek bir kılı çeker (G.25/1). Âşık sevgilinin yanında itibar sahibi değildir (G.43/3). Buna rağmen sıkıntı ve eziyet endişesi onu korkutmaz. (G.55/6) Gönünde bedihi aşk olan çok konuşmaz (G.128/3).

Klâsik şiirin aşk anlayışında, bilindiği gibi, sevgili ve âşğın dışında üçüncü bir unsur da vardır. Bu unsur, âşık ile maşuk dışındaki her şeydir, ağyardır. Lutfî’nin rakip tasavvuru geleneğin izlerini taşımaktadır. Rakip kimi zaman maymun kimi zaman köpek olur.

Düşdün rakibi yād ile maymûn ovasına

Nenas meğer nâsı çekermiş burasına¹²⁴

¹¹⁹ G.78/7, G.112/3.

¹²⁰ G.101/4. “Her göğüs (gönül) sevgilinin aşkının cevherinin yeri midir? Her sadef, padişahlara layık olan inciye besleyemez.”

¹²¹ G.101/7. “Lutfî, aşkın doğruluğu/gerçekliği işi delilerde kaldı. Şimdi akıllılar, onlardan bu ilmi harf harf ders alırlar.”

¹²² G.110/6. “Aşğın imtihanı geçmesi için göğsünde dağlanma işareti olmalıdır. Kişinin sadakatini gösteren imtiyaz nişanıdır.”

¹²³ G.6/3. “Gönül aşta öyle bir yol aldı ki bülbül ona yetişmez. Pervane de bana hasedinden kanatlarını yakar.”

¹²⁴ Mf.18. “Rakibi hatırlayarak yine maymun ovasına düştün. Goril de zaten insanı buraya çekermiş.”

Ne kadar yâre yuvarlansa da maymûn olamaz

Şûret u hulkı rakîbîñ ki köpekdir bilürüz¹²⁵

Rakiple ilgili en çarpıcı beyitte ise Lutfî rakibi örtülü olarak şeytanlaştırır.

Firdevs-i kûy-ı yâre dilâ gizli git şaşın

Âteş saçar duyarsa rakîb-i sakar-mağar¹²⁶

Rakip tasavvuru ile ilgili örnekler çoğaltılabilir. Felek, rakibi itibar sahibi kılmıştır; bunu yaparken de sevgiliyi örnek almıştır (G.43/3). Aşığın aklına ne zaman sevgili (nûr) gelse hemen ardından rakip (nâr) de gelir (G.51/5). Tabii rakibi davet eden aslında sevgili değildir. Rakibe olan nefret onu akla getirir (G.125/3). Rakibin bir başka özelliği de sirette tilki surette öküz gibi olmasıdır (G.131/4).

1.3.2.2. Tasavvuf ve Tarikat

Lutfî için mutasavvıf bir şair demek zordur. Ancak Nakşibendilik'in Hâlidî koluna mensup olduğunu kendisi iki gazelinde açıkça söylemektedir.¹²⁷ Sadece gazellerinde değil diğer şiirlerinde de Nakşibendilik övgüsü vardır. Özellikle Mevlânâ Hâlid Bağdâdî, Ubeydullah Ahrar ve Alaaddin Attâr gibi Nakşibendi tarikatının önemli mürşitleri bu şiirlerinde sık sık yer alır.

Lutfî, sadece mürşit övgüsü yapmaz. Zaman zaman tasavvuf ve tarikatla ilgili fikirlerini de beyan eder:

Tarâik oldu a'mâl-i şerîf zübdesi hâlen
Eğer kasdın hâkikatse el âl pîr-i ekmelden¹²⁸

Pîr-i ekmelden el al da soñra gel tal baħrine
Bul güzel cevher muħaşşal kıl şinâ-yı rābıta¹²⁹

Lutfî yaşadığı dönem itibariyle Mevlânâ Hâlid'in çağdaşı sayılır. Ancak bizzat ona

¹²⁵ G.72/5. "Rakip, sevgilinin yanında ne kadar yuvarlanırsa yuvarlansın maymun olamaz. Onun dışı da içi de köpektir, biliriz."

¹²⁶ G.55/4. "Sevgilinin cennetten köyüne gizlenerek, sakınarak git. Makamı cehennem olan rakip senin oraya gittiğini duyarsa ateş saçar/ çok kızar."

¹²⁷ G.74, G.75.

¹²⁸ G.127/4. "Kutsal işlerin özü tarikatlardır. Eğer maksadın doğruyu, gerçeği bulmaksa bir kâmil mürşitten el al."

¹²⁹ G.133/9. "Kâmil bir mürşide bağlan sonra [rabıta] denizine dal. Orada güzel mücevher bul ve rabıtada yüzmeyi elde et."

intisap ettiğini söylemek için elimizde bir işaret yoktur. Ancak tarikatın önde gelen şeyhlerini daha önce de belirttiğimiz gibi sık sık övmektedir:

*Mā u kil de oldum ammā ṭali‘imdir Luṭfī ‘āl
Ol meded-kār-ı velā ‘Atṭāre oldum muṭṭali¹³⁰*

Alaaddin Attar, Nakşibendi tarikatının kurucusu Muhammed el-Buhârî’nin önde gelen halifelerinden belki de en önemlisidir. Luṭfî’nin mensup olduğu Hâlidilik, Attar üzerinden Muhammed el-Buhârî’ye – tarikat mensupları arasındaki lakabı ile Şâh-ı Nakşibend’e – yetişir. Luṭfî bir başka beyitte ise “aklımın ipi Attar’ın gülüne bağlanmıştır.” demektedir.

*Göñül bâzârı bu yâ herkesiñ bir Yûsuf’ı vardır
Şu ‘urum riştesi Luṭfî gül-i ‘Āṭṭāre bağlanmış¹³¹*

Attar’dan başka Ubeydullah Ahrar da gazellerde¹³² ismi geçen önemli kişilerdendir.

*Luṭfiyâ bendegî-i Hvâce-yi Aḥrâr’dır bu
Halka kulluklar olan câh gelür çâh baña¹³³*

Mevlânâ Hâlid’den bahsederken onu Dehlevî’nin sırrı olarak sunmaktadır. Abdullah Dehlevî Mevlânâ Hâlid’in mürididir.

*Ya ‘ni Mevlânâ Zîyaü’-d-dîn sırr-ı Dehlevî
Nakşibendîyâne vermekde şafâ-yı râbîṭa¹³⁴*

Nakşî-Hâlidî olduğuna dair herhangi bir şüphemiz olmasa da Luṭfî tasavvuf geleneğinde önemli yeri olan Mevlânâ Celaleddin’e ve Mevlevîliğe de kayıtsız kalmamıştır. Semâ‘ redifli bir gazel yazmıştır (G.18). Bu gazelin makta beytinde Sultan Veled’i anmıştır. Kaside bölümünde de Mevlânâ ve Mesnevi ile ilgili şiirleri olduğunu belirtmiştik.

Mesnevi’nin ilk kelimesi olan “dinle”yi bir beytin başına almış ve Mevlânâ’yı övmüştür. Beyitte geçen “ney, nây” ifadeleri de Mevlevîliği çağrıştırmaktadır.

*Dinle kâl-ı kerem-i dehri kavâl olma girift
Der-i Mollâ’dan işit gel neymiş nây-ı emel¹³⁵*

¹³⁰ G.94/5. “Su ve toprak oldum ama ey Luṭfî şansım büyük çünkü yakınlığıyla imdada koşan Attar’ı tanıdım.”

¹³¹ G.82. “Göñül pazarında herkesin bir Yusuf’u vardır; benim de akıl ipim Attar’ın gülüne (veya Attar dedikleri güle) bağlanmıştır.”

¹³² G.5/7, G.19/6, G.22/2, G. 60/9.

¹³³ G.5/7. “Luṭfî, bu Hâce Ahrar’ın köleliğidir. Halka kulluk sayılan makamlar bana çukur gibi gelir.”

¹³⁴ G.133/9. “Mevlânâ [Hâlid] Zîyaüddin ki kendisi Dehlevî’nin sırrıdır Nakşibendilere rabitanın huzurunu vermektedir.”

¹³⁵ G.114/9. “Dünyadaki ihsan sözlerini dinle, kavala bağlanma. Emel neyinin ne olduğunu Mevlânâ’nın kapısından duy.”

Lutfî'nin tasavvufla ilgisi elbette birkaç şeyhin ismini anmakla sınırlı değildir. Tarikat ıstılah ve usullerine de hâkim olduğunu anlaşılan şairin Nakşi geleneğinde ve diğer bazı tarikatlarda şeyh – mürit ilişkisi için önemli bir yeri olan rabîta¹³⁶ için övgüler sıralamaktadır.

Lutfî'nin gazellerinde tasavvuf daha çok beyit seviyesinde karşımıza çıkmaktadır. Ancak bazen bütün bir gazeli de tasavvufi bir kavrama ayırabilmektedir.¹³⁷

1.3.2.3. Hz. Peygamber ve Hicaz

Divân şiirinde Hz. Peygamber'in özel bir yeri olduğundan şüphe yoktur. Şairler özellikle kasidelerle Hz. Peygamber'e olan sevgilerini dile getirirler. Bazı şairlerde bu sevginin yansıması biraz daha fazladır. Lutfî de bu şairlerden biridir. Lutfî'nin şiirlerine Hicaz ve Hz. Peygamber'in bu kadar yer alması, Medine'de bir müddet yaşamasıyla açıklanabilir. Ömrünün sonlarına doğru Medine'ye yerleştiğini bildiğimiz Lutfî buradaki manevi havanın etkisiyle bu şiirlerin bir kısmını kaleme almıştır. Buraya yerleştikten sonra İstanbul'a da dönmek istememektedir.

*Hevâ-yı şevk-i Taybe'yle olurken dil hümâ-pervâz
Sîtâbul'da değil kim hâne kılmam bir kümes peydâ¹³⁸*

Hicaz'ın dikenini İstanbul'un gülüne tercih etmez:

*Ele şûk-ı muğaylanı Hicâzîñ geçse devletdir
Gül-i sûri-i şûri-i Sîtâbul-ı şafâdan geç¹³⁹*

Lutfî, Medine'yle İstanbul'u başka beyitlerde de karşılaştırmıştır. İstanbul'un bereketli olduğunu söyleyen birine şunu demektedir: “Medine'ye bir yol bulup gittiğinde orada ne kadar bol nurlar olduğunu görürsün.” (G.63/4). Dindar bir Müslüman olan Lutfî, Mekke ve Medine'yi İstanbul'a tercih etmektedir. Kâbe ve Medine övgüsünde Nâbî'yi takip etmektedir. O, ayrıca Nâbî'nin *Divân*'ında yer alan iki gazeli¹⁴⁰ tanzir etmiş, buna da makta beyitlerinde işaret etmiştir:

*Tanzîr-i nazm-ı Nâbî-i üstâda Luţfiyâ
Vâdî-i şevkde bâdî-i cür'et Medînedir¹⁴¹*

Nâbî-i pîri peyrev idüp nesk-i vaşfına

¹³⁶ bk. Necdet Tosun, “*Rabîta*”, *DİA*, XXXIV, 378-379.

¹³⁷ G.90, G.96, G.133.

¹³⁸ G.8/4. “Medine'ye kavuşma isteğinin rüzgârıyla gönlüm kanatlanmışken İstanbul'da değil ev kümes bile edinmem.”

¹³⁹ G.32/4. “Hicaz'ın devedikeninin dikenini ele geçse mutluluk ve talihtir. Huzurlu İstanbul'daki şenliklerin tasvirlerindeki güllerden vazgeç.”

¹⁴⁰ bk. Ali Fuat Bilkan, *Nâbî Divânı*, İstanbul 1997, I, 534-535.

¹⁴¹ G.44/9. “Ey Lutfî, şevk vadisinde üstat Nâbî'nin gazelini tanzir etme cüretimizin sebebi Medine'dir.”

*Sa'y u şafâda muceb-i reftâr Ka'bedir*¹⁴²

Lutfî'nin hayatın keşmekeşinden ve diğer sıkıntılarından kurtulmak için Medine'ye yerleştiği kanaatindeyiz. Onun için Medine hem maddi hem manevi anlamda güvenli bir limandır. Burada yaşamak Hz. Peygamber'e komşu olmaktır. Lutfî diğer şiirlerinden de anladığımız kadarıyla bu komşuluğun manevi değerine inanmaktadır.¹⁴³

*Medîne Luţfî mersâ gerçi tûfân-ı belâyâya
Süvâr-ı fülk-i dîne dâir ammâ sırr-ı mürsâhâ*¹⁴⁴

*Tûbâ leküm demez mî ya tûbâ da cârına
Beytü'l-ḥabibde sidre-i rıf'at Medînedir*¹⁴⁵

Lutfî'nin Mekke ve Medine'yi ayrı ayrı övdüğü gazelleri vardır.¹⁴⁶ Aşağıda verdiğimiz beyitlerde ise bu övgüyü ard arda yapmaktadır. Medine yolunu başka bir şiirle (Ms.2) de öven Lutfî güzel koku sahipleri için bu yolun dağ üstü bağ olduğunu söyler. Şerefî'nin babası olan o zat (Hz. Peygamber) Mekke'yi de dağ üstü bağ yapmıştır.

*Râh-ı Taybe ger ulû'l-mâle gelürse hevl-nâk
Ehl-i mâl-ı tîbe ol yol 'âdetâ tağ üstü bâğ*¹⁴⁷

*Bu şeref gâyetle bâlâ-geh o zât-ı bû şeref
Sâyesiyle buyurur Hemsâ'yı hâ tağ üstü bâğ*¹⁴⁸

Lutfî, hac vazifesini ifa ettikten sonra Mekke'den ayrıldığı için üzgündür. Bunun için yazdığı gazelin tamamına bu duygu durumu sirayet etmiştir.

*Üzülüb Ka'be vedâ'ıyla 'aceb üzüm üzüm
Geçmeden merḥale-i ḥaddeyi tel oldu özüm*¹⁴⁹

¹⁴² G.45/12. "Özelliklerini söylemekte üstat Nâbî'nin izinden gidiyorum. Sa'y ve Safa'da yürüyüşün sebebi Kâbe'dir."

¹⁴³ Sultan Selim Camii için yazdığı övgüde (Mr.4/9) "konşuluğu sonra yarar." ; bir manzumede(Mn.1/52) "câru'n-Nebi'ye fiske taşı kâfıdır." diyerek bu değere işaret etmektedir.

¹⁴⁴ G.10/7. "Ey Lutfî, Medine bela tufanları[ndan kurtulmak] için limandır. Din gemisine binenlere "mürsaha" ayetinin sırrıdır." Mürsâhâ Hûd (11/41) suresinden iktibastır. Ayetin tamamı mealen şudur: "(Nuh) dedi ki: «Gemiye binin! Onun yüzüp gitmesi de, *durması* da Allah'ın adıyladır. Şüphesiz ki Rabbim çok bağışlayan, pek esirgeyendir."

¹⁴⁵ G.44/8. "Cennet'teki tuba ağacı komşularına "Ne mutlu size!" demektedir. Çünkü Hz. Peygamber'in evi yüksek bir sidredir."

¹⁴⁶ G.44, G.45, G.105, G.106.

¹⁴⁷ G.98/4. "Mal sahipleri için Medine yolu korkulu olsa da güzel kokudan anlayanlar için dağ üstündeki bağ gibidir."

¹⁴⁸ G.98/5. "Şerefi son derece yüksek olan o zat gölgesiyle Mekke'yi dağ üstü bağ kılmıştır."

¹⁴⁹ G.118/1. "Kâbe vedasıyla şaşılacak derecede üzuldüm. Öyle ki özüm, haddeden geçmeden tel gibi inceldi."

Lutfî'nin Mekke'yi ve Medine'yi sevmesi ve övmesini Hz. Peygamber sevgisi dışında başka bir sebeple açıklamak yerinde olmaz. Bu minvaldeki örnekler çoğaltılabilir.¹⁵⁰

1.3.2.4. Hiciv ve Eleştiri

Lutfî'nin gazellerinde aşikâr olmasa da ince dokundurmalar olduğunu görürüz. Bu eleştirilerin odağında iki grup insan vardır: Devlet memurları ve din adamları. Lutfî'deki eleştiriler somut değildir. Birebir bir somut kişiyi hedef almaz. Eleştirileri sistemdeki sıkıntıları nazik bir üslupla dile getirmekten ibarettir.

Lutfî'nin şikâyetçi olduğu ilk gruba baktığımızda hâkimleri görürüz. Burada hâkimlerin (hükkâm) yargıç anlamında mı yönetici anlamında mı olduğu kesin olmamakla birlikte “dâd” kelimesinin kullanılmasından dolayı yargıçları kasdettiğini söyleyebiliriz. Adalet dağıtması gereken hâkim rüşvetle iş görmektedir.

*Varırsan dâr-ı hükkâma ‘aşrda umma dâd ašlâ
Görürler kârîñ ammâ sıra sıra varsa dirhem sür¹⁵¹*

*‘Adl dillerde var amma değil ašlâ görülmekde
O hükkâm-ı ‘aşr mādāmki mâiller reh-i hemta¹⁵²*

Bir başka beyitte (G.8/2) ise zamane hâkimlerinin kararlarının dini hükümlerden farklı olduğunu söylemektedir.

Bir makama gelmek için uğraşanlar da Lutfî'nin dilinden kurtulmaz. Makam elde etmek için uğraşanlar önce alçaldıkça alçalırlar. Makamı elde ettikten sonra ise azledilmek korkusuyla can çekişirler.

*Düşen taḥşîl-i cāhe züll-i bî-pāyân çeker elbet
Herās-ı ‘azlle āḥir ḥırāş-cān çeker elbet¹⁵³*

Lutfî, makam sahiplerine, halkın işlerini güzelce halletmeleri gerektiği öğüdünü vermektedir. Bu öğüdü tutmadıkları takdirde pişmanla ağlayacaklarını söyler. Bu nasihat muhtemelen göreve yeni başlayan bir memura söylenmektedir.

Havlama mañşibda nāsa işlerin gör ḥoşca şav

¹⁵⁰ G.4, G.70, G.82/5, G.88/4-5, G.97/4, G.120/5, G.122/5.

¹⁵¹ G.59/4. “Hâkimler kapısına bu zamanda vardığında asla adalet bekleme. İşini hallederler ama sen de para ver.”

¹⁵² G.143/3. “Zamanın hâkimleri zulüm yoluna meylettikleri için adalet ancak dillerde vardır. Uygulamada ise asla yoktur.”

¹⁵³ G.27/1. “Makam kazanmak derdine düşenler sonsuz bir zillet çekerler. Görevden alınmak korkusuyla da can çekişirler.”

*Girye-veş soñra nedemle mavlama gel mav mav*¹⁵⁴

Lutfî'nin eleştiri olarak getirdiği en önemli husus vergi sistemidir. Hem *tevriye* hem de *kalb* sanatlarını kullanarak düzenlemiş olduğu beyitte “Yemen’in malını emel etme, o mal elemin ters çevrilmiştir. Çünkü burada zekât fakirden alınır.” Lutfî'nin bu eleştiriye Yemen’de defterdarlık vazifesini yürüttüğü sıralarda yazmış olması ilginçtir. Dolayısıyla işin iç yüzünü bilerek hiciv yapmaktadır.¹⁵⁵

Lu ‘b-i Frenk küşādına yûf rûzgāra yûf

*Zārı düşeş gelürse de yûf hemāra yûf*¹⁵⁶

beytiyle başlayan hicivde anladığımız kadarıyla Bursa’da Avrupaî bir oyunun oynanmasını/oynatılmasını eleştirmektedir. Bu Avrupaî oyunun bir tiyatro gösterimi olabileceği ihtimali vardır. “Paşa-yı Hüdâvendigâr” diye eleştirdiği kişinin kardeşi Nureddin Paşa olduğu sanılmaktadır. Bu kaniya da Nureddin Paşa’nın Bursa’da valilik yapmasının yanında *Divân*’ın sonundaki bir şiirden (Mn.1) varılmıştır. Ancak bu iki konuda da kesin bir şey söylemek zordur.

Lutfî, Avrupaî adetlere, şiddetle mukabele edecek kadar karşıdır. Bu adetlere karşı şarka ait bir nesneyle tepki gösterir:

Hîç dārına başdırma fîrengāne edāyı

*Baştonunu al Lutfî aña baş da kötek tut*¹⁵⁷

Lutfî'nin eleştirisine maruz kalan ikinci sınıf ise şeyh ve vaiz gibi din adamlarıdır. Vaiz eleştirisi klâsik şiirde alışık olduğumuz bir konudur. Lutfî de bu geleneğin devamı olarak vaizi kibirli, sadece cennet isteyen, riyâkar, ibadete güvenen, rızadan bî-haber kişi olarak vasfetmektedir (G.93).

Lutfî, şeyhi ikiyüzlülükle, tasavvufun kaidelerinden haberdar olmamakla suçlamaktadır. Şeyh efendi zikir halkasında iken şûhun halkaya girmesiyle aklının başından gittiğini dile getirmektedir (G.101/5-6). O, şeyh efendinin zikir esnasında bağırmasını da hoş

¹⁵⁴ G.131/1. “Makamda insanlara havlama, işlerini güzelce gör ve onları gönder. Sonra pişmanlıkla ağlayarak kedi gibi miyavlama.”

¹⁵⁵ “Hayatı” bölümünde aktardığımız gibi Lutfî'nin bu vazifeden kısa bir süre sonra istifa ettiğini bilinmektedir. Kesin bir şey söylemek mümkün değil ama şikâyet ettiği bu hususun da istifasında etkili olduğu tahmini yürütebilir.

¹⁵⁶ G.102/1. “Avrupaî oyunun açılışına yuf. Oyun da zarlar düşeş gelse de daima yuf.”

¹⁵⁷ G.29/5. “Batı tarzını evinden içeri girmesine izin verme, eşiğe adım bile atmasın. Lutfî bastonunu al da onu döv.”

karşılamamaktadır. Bunu mensubu olduğu tarikatteki gizli zikir anlayışıyla açıklamak mümkündür.

Şeyh Efendi bu bağırma n'ola zikru'llahda

Bize bizden bile aķreb sen o ġāib didiġiñ¹⁵⁸

1.3.3. Lutfi'nin Tarih Manzumeleri

Lutfi hayatının önemli bir kısmını Mısır ve Hicaz bölgesinde geçirmiştir. Dolayısıyla bu mıntıkadaki olaylara şahitlik etmiş ve söz konusu önemli olaylara tarih düşmüştür. Lutfi'nin tarih manzumeleri içinde en eski tarihli olanı 1260 tarihini düştüğü, Ahmed Şükrü Paşa'nın çocuġuna yazdığı veladet tarihidir. Kronolojik olarak son sırada ise Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın kızının vefatı dolayısıyla yazılan ve bizim hesaplamamıza göre 1288 tarihini veren manzumedir. Bu tarihin yanlış hesaplanmış olabileceğine yeri geldiğinde değineceğiz.

Divân'da bazı tarih mısralarının yanına “sene” kaydı düşölerek tarih yazılırken bazılarına yazılmadığını görmekteyiz. Bunu müstensihin tasarrufu olarak düşünmek gerekir. Bazı tarihlerin yanlış hesaplanmış olabileceği ihtimalini de ekleyerek *Divân*'daki sıraya göre tarih manzumelerini değerdendirelim.

1.3.3.1. Tarih-i Zuhûr-ı Âb-ı Kevşer Der-hengâm-ı Ta'mîr-şoden-i Ravza-ı Muṭahara-ı Hâzret-i Seyyidü'l-Beşer Şallallahu Te'âlâ 'Aleyhi ve's-Sellem Be-Tevâriḡ-i Diger

Hicaz hâkimiyeti Osmanlılar'a geçtikten sonra bu bölgede çeşitli imar faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Birçok padişah, bölgede tamiratların yanında yeni imar çalışmaları da yaptırmıştır. En kapsamlı imar faaliyetinin Abdülmecid (1839-1861) zamanında gerçekleştirildiği bilinmektedir. Bu faaliyetler sırasında Mescid-i Nebevi'nin tamamı yenilenmiştir. Bu imar sırasında mescidin zemini de mermerle döşenmiştir. Söz konusu yenileme çalışmalarında Mühendis Abdülhalim Efendi¹⁵⁹ mimar olarak başlamışsa da aynı yıl Mekke'de vefat edince Mehmed Raif Paşa onun yerine tayin edilmiştir. Abdullah Zühdi ise hattat olarak bu faaliyette çalışmıştır.¹⁶⁰ Lutfi, manzumede kısaca hakkında bilgi verdiğimiz

¹⁵⁸ G.111/5. “Şeyh Efendi zikir esnasında ne diye Allah diye bağırıyorsun. Senin o görünmez dediğin Allah bize bizden bile yakındır.”

¹⁵⁹ bk.Selman Can, “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Mimarlığına Damgasını Vurmuş İki İsim: Seyyid Abdülhalim Efendi ve Mühendis Abdülhalim Efendi”, IX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, s.126

¹⁶⁰ Mustafa S. Küçükaşçı, Nebi Bozkurt, “Mescid-i Nebevi”, *DİA*, XXIX, 284.

imar çalışmalarından ve bu çalışma sırasında meydana çıkan yeni bir sudan bahsetmektedir. Bu tarih manzumesi 32 beyittir. Konu olarak iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Abdülmecid'in övgüsü ile beraber söz konusu imar faaliyetlerinin başlamasına işaret edilmekte ve bir tarih beytiyle bu bölüm bitirilmektedir. İlk tarih mısraı imar faaliyetinin başlangıcı olan 1267'yi göstermektedir.

Evvelā āhîr Harem'den başlanub edvār-ı kār

*Tāzelendi ma'nen hep bu devr-i mülkūñ miḥveri*¹⁶¹

Lutfi, ikinci bölümde ise bu çalışmalar esnasında ortaya çıkan bir sudan bahsetmektedir. Bu su için yazdığı beytin iki mısraı da tarihtir. Aşağıdaki beyitten anladığımız kadarıyla bahse mevzu olan su 1276'da çıkmıştır.

Bu ne devlet içdi ümmet bunda āb-ı zencebîl

*'Ayn-ı 'adnı bulduḡ içdik hem de mā-ı kevseri*¹⁶²

Bu beyitten sonra bir tarih beyti daha vardır ki o da imar faaliyetlerinin nihayete erdiği yılı (1277) verir.

Verdi maḥlûbun tamām ebniye-i 'āliyyenin

*Ṭāş dikdi kürsi-yi 'adne görüldü gevheri*¹⁶³

1.3.3.2.Ebvāb-ı Raḥmet-meāb Hāzret-i Nebeviyyeden Bābü'r-raḥmeniñ Tecdîdine Dāir Tāriḥdir

Mescid-i Nebevi, ilk inşasında üç kapılıdır. Bu kapılar Bâbürrahme, Bâbücibril ve Bâbücenûbî'dir. Daha sonraki genişletme çalışmalarında kapı sayısı yirmi dörde kadar çıkmıştır. Ancak bu kapıların bir kısmı zaman içindeki çalışmalarda kapatılmıştır.¹⁶⁴ Babüatike de denilen Bâbürrahme ilk kapılardan olmasından önemlidir.

Sultan Abdülmecid zamanındaki büyük imar faaliyeti kapsamında Mescid-i Nebevi'nin tamamıyla yenilendiğini daha önce belirtmiştik. Lutfi bu yenileme çalışmaları sırasında Bâbürrahme'nin yenilenmesine özellikle tarih düşmüştür. Kıt'a formunda yazılan bu manzume beş beyit olup devrin padişahı Abdülmecid'e övgü ve dua vardır. Tarih mısraı mücevherdir:

Luṭfi dedi tāriḥini cevherli bir āvize-veş

¹⁶¹ T.1/13.“Öncelikle eski Harem'den işe başlandı. Memleketin merkezi manen tazelendi.”

¹⁶² T.1/28. “Bu ne talih ki ümmet burada Zencebil suyundan içti. Cennet gözesini bulup kevser suyundan içtik.”

¹⁶³ T.1/30. “Adn oturağına taş dikti, (bu taşın) gevherleri görüldü. Yüce binaların her istediğini verdi.”

¹⁶⁴ Mustafa S. Küçükaşçı, Nebi Bozkurt, “Mescid-i Nebevi”, Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA) XXIX,286.

1.3.3.3.Cebel-i Uḥud'da 'Amm-i Şeh-i Levlāk Ḥazret-i Ḥamza Raḍiyallahu 'Anhî Mescid-i Pâkleri Tevsi'ine Târiḥ

Abdûlmecid devri imar çalışmaları kapsamında yenilenen ibadethanelerden biri de Hz. Hamza mescididir. Bu mescid Şüheda Mescidi adıyla da anılmaktadır. Başlıktan ve şiirin içeriğinden anladığımız kadarıyla restorasyon çalışmaları sırasında mescid genişletilmiştir. Beş beyitten meydana gelen bu tarih de kıt'a formundadır. Tarih beyti şöyledir:

*Çıkub üçler dedi târiḥini Luṭfî ḥiṭāmında
Zihî mülhem bu 'ālî cāyî tevsi'e şeh-i 'ālem*¹⁶⁶

Eksik tamiyeli tarih şeklinde söylenen tarih mısraı 1277-3=1274 olarak düşünülmüştür. Ancak mısra kenarına 1275 tarihi yazılmıştır. Tarih yanlış hesaplanmıştır. Şayet metne müdahale imkânı olsaydı “şeh” yerine “şâh” yazarak tarihi düzeltilebilirdi. Ancak o zaman da bir vezin problemi ortaya çıkardı.

1.3.3.4. Kaşide u Târiḥ-i Cûlûs-ı Hümāyûn Ḥazret-i Sultân 'Abdül'azîz Ḥân Eyedellahu Te'alâ 'İzze

Lutfî, Osmanlı tahtına 32. padişah olarak 1861 (h.1277) yılında oturan Abdülaziz için yazdığı on altı beyitlik tarihine kaside başlığını vermişse de klâsik kaside formuna uygun bir manzume olmadığını söyleyebiliriz. Ancak şiir, içerik bakımından doğal olarak medhiye türüne uygundur.

*Kulu Luṭfî de bir fırsat düşürdü 'arz-ı târiḥe
Müeyyedir zihî Sultân 'Azîz'e 'izz-i 'Oşmānî*¹⁶⁷

Yukarıdaki tarih mısraının yanına rakamla tarih yazılmamıştır. Yaptığımız hesaplamada ise 1284 tarihi çıkmaktadır. Ancak bilinmektedir ki Sultan Abdülaziz 1277 hicri senesinde tahta geçmiştir. Beytin birinci mısraındaki “bir fırsat düşürdü” ifadesinden dolayı 1284'ten 1 çıkardığımızda 1283 kalmaktadır. Müeyyed kelimesindeki “vav” hemze için yazıldığından tarih hesaplamasında sayılmamıştır. Dolayısıyla vav'ın sayı değeri olan 6'yı da çıkardığımızda 1277 tarihi ortaya çıkmaktadır.

1.3.3.5. Târiḥ-i Ameden Kisve-i Ğarra be-ḥücre-i Mu'aṭṭara-ı Ḥazret-i Sultân-ı Enbiyâ ve Perdehâ-i Bî-bahâ

¹⁶⁵ T.2/5. “Lutfi tarihini mücevherle bezenmiş bir avize gibi (cevherli) söyledi: Bak Abdûlmecid Han Bâbü'r-rahme'yi yeniledi.”

¹⁶⁶ T.3/5. “Ey Lutfi, (iş bitiminde) üç kişi çıkıp tarihini söyledi: Âlemin padişahının kalbine, bu yüce yeri genişletmek fikri ne güzel gelmiş.”

¹⁶⁷ T.4/16. “[Padişahın] kölesi Lutfi de yazdığı tarihi sunmak için bir fırsat buldu. Osmanlı'nın izzeti Sultan Abdülaziz'le sağlaştı.”

Hücre-i muattara, Hz. Peygamber’le birlikte Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer’in kabirlerinin bulunduğu türbe olan Hücre-i Saadet’tir. Şair başlıkta özellikle bu kelimeyi kullanmıştır. Zira Mescid-i Nebevi’de Ravza-ı Mutahhara denilen bir bölüm de vardır. Mutahhara ve muattara arasındaki ses uyumuna dikkat ederek Hz. Peygamber’in türbesi için “güzel kokulu hücre” demiştir. Hz. Peygamber’in Hücre-i Saadet’i kapısız bir odadır. Odadaki kabrinin üstü tavandan yerlere kadar yeşil bir örtüyle kaplıdır. Lutfî, bu perdenin değiştirilmesine şahit olmuş olacak ki bu olaya tarih düşmüştür.

1.3.3.6. Tārīḥ-i Müftī-i Enām Cenāb-ı Muḥammed Sa’dü’l-dīn Efendi

Mehmed Sadeddin Efendi¹⁶⁸ Osmanlı Devleti’nin yüz yedinci şeyhülislamı olarak 27.12.1258 (h.1275) tarihinde tayin edildi.¹⁶⁹ Lutfî, bu on iki beyitlik kıtada Sadeddin Efendi’yi övmektedir. Onun vasıflarının ırmağı Mutavvel, senin bu konudaki anlayışın ise Muhtasar’dır. Lutfî, burada kelime oyunu yapmaktadır. Mutavvel ve Muhtasar, Sadeddin Teftazani’nin belagata dair eserleri olmakla birlikte bu kelimelerin sözlük anlamları “uzatılmış, uzun uzadıya anlatılmış” ve “kısaltılmış, özet”tir.

*Nehr-i vaşfidır Muṭavvel Luṭfī fehmiñ Muḥtaşar
Kıl hemān da’vāt-ı ‘ömr u devletin āmīn ile¹⁷⁰*

Lutfî, bu örnekte olduğu gibi diğer beyitlerde de meşhur kitaplara atıfla övgüler yapar. Bunun dışında övdüğü Sadeddin Efendi’nin Hoca Sadeddin Efendi’nin soyundan geldiği bilgisini şiirde işaret ettikten sonra bunu ayrıca derkenar notu olarak verir.

1.3.3.7. Tārīḥ-i Meşīḥat-ı Harem-i Ḥazret-i Nebevi Der-ḥaḫ-ı Cenāb-ı Aḥmed Ziver Paşa Bā-ḥurūf-ı Hecā

Ahmed Ziver Paşa¹⁷¹ devletin çeşitli kademelerinde görev aldıktan sonra 1861’de Harem-i şerif meşihatı görevine getirilmiştir. Bu tarih manzumesi de bu tayin üzerine yazılmıştır. Manzume aynı zamanda bir elif-nâmedir. Elif-nâme elif harfinden ye harfine kadar bütün harfleri mısra başlarında kullanmak suretiyle yazılan şiirlere denir. Bu sanat bir tür

¹⁶⁸ Geniş bilgi için bk. Mehmet İpşirli, “Sadeddin Efendi Mehmed” *DİA*, XXXV,388.

¹⁶⁹ Abdülkadir Altunsu, *Osmanlı Şeyhülislamları*, Ankara, 1972, s. 192.

¹⁷⁰ T.6/8. “Ey Lutfî, onun özellik ırmağı uzun, senin anlayışın ise kıttır. Sen onun ömrü ve mutluluğu için âminle birlikte dua et.”

¹⁷¹ Geniş bilgi için bk. Hasan Aksoy, “Ziver Paşa”, *DİA*, XLIV,474.

akrostiş sayılabilir.¹⁷²

Duyduğda birden çākeri tārīḥ düşürdü cevheri

*Olmuş vezirler Zīver’i i‘zaz ile şeyḥü’l-ḥarem*¹⁷³

Bu beyitteki tarih düşürme cevheri / mücevher denilen sadece noktalı harflerin hesaplandığı tarih düşürmedir. Tarih mısraındaki noktalı harfler sırasıyla şöyledir. Noktalı harfler toplandığında 1278 tarihi çıkmaktadır. Ancak ilk mısradaki “ ‘bir’den düşürdü” ifadesindeki işarete binaen bu tarihten biri çıkarılır. Böylece Zīver Paşa’nın şeyḥü’l-ḥarem olduğu tarih olan 1277 (m.1861) tarihi ortaya çıkar.

Zīver Paşa ile Lutfi arasında muhtemelen bu dönemde ortaya çıkan bir yakınlık vardır. Zīver Paşa’ya bir gazel sunduğu anlaşılmaktadır. Bununla beraber ondan şiir konusunda tavsiyeler de almıştır.¹⁷⁴

1.3.3.8. ‘Arif Hikmet Bey Merḥûmuñ Medīne-i Münevverede Olan Kütübḥānesine Tārīḥ

Arif Hikmet Bey, Osmanlı’nın XIX. yüzyıl şair, tezkire yazarı ve şeyḥülislamılarından. Kendisi son devir Osmanlı uleması arasında hatırı sayılır bir şöhrete sahiptir. Kütüphanesinde 12.000 cilt kitap vardır. Şeyḥülislamlığı döneminde Medine’de bir kütüphane inşasına başlanmıştır.¹⁷⁵ Yaklaşık iki yıl süren inşaattan sonra tamamlanan bu kütüphaneye Lutfi bir tarih düşmüştür.

Beş beyitlik kıtada Arif Hikmet Bey’i öven Lutfi son beyitte bir tam tarih söylemektedir:

Ḥitāmına de tām tārīḥ Luṭfi

*Yapıldı bu kütübḥāne mükemmel*¹⁷⁶

Lutfi kütüphanenin bitiş tarihi olarak 1273 tarihini vermektedir. Ancak kütüphane kapısındaki kitabede 1272’de tamamlandığı yazılıdır.¹⁷⁷

¹⁷² bk.Nihat Öztoprak, “Elifnamelerin Tertip Hususiyetleri ve Metin Tesisindeki Yeri”, Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu (25-27 Nisan 2007), *Bildiriler-2*, Erzurum 2009, s. 817; Abdurrahman Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Ankara, 2006, s. 634.

¹⁷³ T.7/15. “Kölesi birden şu haberi duyduğunda cevheri bir tarih söyledi: Vezirlerin süsü Ziver şerefle Harem-i şerif şeyhi olmuş.”

¹⁷⁴ G.58/8, G.110/7.

¹⁷⁵ Mustafa L. Bilge, “Arif Hikmet Bey” *DİA*, 1991, III, 365.

¹⁷⁶ T.8/5. “Lutfi bitimine tam bir tarih söyle. Bu kütüphane mükemmel yapıldı.”

¹⁷⁷ Mustafa L. Bilge, “Arif Hikmet Kütüphanesi”, *DİA*, 1991, III, 366.

1.3.3.9. Medine-i Münevvere’de Hüseyin Beg’in İnşasına Muvaffak Olduğu Medresenin Hittâm Tarihî

Hüseyin Efendi hakkında ulaşabildiğimiz tek bilgi Mısır tekkesi nazırı olduğudur. Medine’de inşa ettiği medresede bir de kütüphane vardır.¹⁷⁸ Lutfî bu medreseyi gördüğünü söylediğine göre bu tarihte (1263) bir münasebetle burada bulunmuştur.

1.3.3.10. Tarih-i Vefât-ı ‘Abdullah Reşâd bin ‘Abdullah Efendi

Beş beyitlik manzumeden anladığımız kadarıyla Abdullah Efendi, eski bir muhafızdır. Medine’de ikamet eden bu zatın Abdullah Reşâd adındaki çocuğunun vefatı üzerine söylenmiştir. Abdullah Reşâd için “henüz barı açılmadan ecel tebah etti.” denildiğine göre küçük yaştayken vefat etmiştir.

1.3.3.11. Tarih-i Güsterâniden Bisât-ı Feyz-i İnbisât-ı Cedîd be-Harem-i Şerîf

Tek beyitlik bu tarih başlığından da anlaşılacağı üzere Harem-i Şerif’in sahasının yenilenmesiyle alakalıdır. Konuyla ilgili baktığımız kaynaklarda bir bilgi bulamadık.

1.3.3.12. Mısır Vâlisi Mehmed ‘Âli Paşa merhûmuñ yeğeni Ahmed Şükrü Paşa’nın Mahdûmuna velâdet tarihî

Lutfî, daha önce de ifade ettiğimiz gibi hayatının bir bölümünü Mısır’da geçirmiştir.. Kendisi hakkında bilgi bulamadığımız Ahmed Şükrü şiirin başlığından anlaşılacağı üzere Kavalalı Mehmed Ali Paşa’nın yeğenidir. Ahmed Şükrü Paşa’nın çocuğu Hamza için yazılan bu şiir kaside özelliği de göstermektedir. Nitekim şiirin başında Paşa’nın övgüsü söz konusudur.

1.3.3.13. Müşîrân-ı Devlet-i ‘Aliyyeden Muhammed ‘Ali Paşa merhûmuñ haremi vefâtına tarihî

Kavalalı Mehmed Ali Paşa’nın eşi Nireng-sezâ Kadın’ın vefatı üzerine yazılan bu tarih kıtası beş beyittir. Tam tarihli beyit 1274 yılını işaret etmektedir.

13.3.14. Tarih-i İrtihâl-i Duhter-i Müşarünileyh

Kavalalı Mehmed Ali Paşa’nın kızı Nâile Hanım için yazılan bu kıtada *sene* kaydı yoktur. Bizim hesaplamamıza göre tarih mısraı 1288 tarihini vermektedir. Ancak bu tarih şiirde verilen bilgilerle örtüşmemektedir. Şiirdeki bilgiler şöyledir: Naile Hanım, henüz on yaşındadır ve Kur’an-ı Kerim’i hatmetmeye çalışmaktadır. Mehmed Ali Paşa’nın 1265 tarihinde vefat ettiği bilinmektedir. Dolayısıyla bu mısra vefat tarihi için kesin bir delil olmamaktadır.

¹⁷⁸ Eyüb Sabri Paşa, *Mir’atü’l-Harameyn*, Konstantiniye Bahriye Matbaası, 1304. III, 887-889.

1.3.3.14. Tārīḥ-i Meṣīḥat-ı Cenāb-ı Meḥmed Emīn Paşa bi-Ḥarem-i Ḥazret-i Nebevī

Ahmed Zîver Paşa'nın Mescid-i Nebevi meṣihatında görevli iken vefatı üzerine eski başmabeyinci Mehmed Emin Paşa bu vazifeye atanır.¹⁷⁹ Bunun tayin üzerine Lutfi, mücevher bir tarih yazar. Bu tarih, kısa bir kasidedir. Övgü ve dua ağırlıklıdır.

1.3.3.15. Tārīḥ-i Maḥdûm Merḥûm Meḥmed Râgıb Beg

Mehmed Râgıb Bey, Lutfi'nin oğludur. Râgıb Bey'in varlığı bu şiirden anlaşılmıştır. Lutfi, babasının adını taşıyan –muhtemelen tek – evladını çok genç yaşta kaybetmiştir. Bunun üzerine on bir beyitten müteşekkil yazdığı manzumesinin tarih bölümünü işaret eden kısmı oldukça hazindir: “Âh veled Râgıb âh.”

Şiirden, Mehmed Râgıb'ın savaş bilgisine sahip olduğunu, hem silah hem kalem kullanabildiğini, Mısır, Kırım ve Sudan'da görev yaptığını anlıyoruz.

1.3.3.16. Der-Vaṣf-ı Cenāb-ı İsmā‘îl Pāṣā bā-Tārīḥ-i İnşā-ı Rāh-ı Cebel-i Kera

Kera Dağı yolunun, Mısır hıdivi İsmail Paşa tarafından yaptırılması üzerine yazılan bu tarih manzumesi İsmail Paşa'nın övgüsü, yapılan yolun tavsifi ve duadan oluşmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM 2. METİN

¹⁷⁹ BOA, A.}MKT.NZD. / 434 - 57-0.

2.1.Nüsha Tavsifi

Divân, Atatürk Kitaplığı'nda Belediye Yazmaları Koleksiyonu O. 53 numarasıyla kayıtlıdır. Ulaşabildiğimiz ve tespit edebildiğimiz tek nüsha budur. Nüsha 51 varaktan oluşmaktadır. Kütüphane kayıtlarına göre 1285 tarihinde tamamlanmıştır. Nüshanın sonunda bir ve gazel kısmının sonunda en az varak eksiktir. Ketebe kaydının nüsha sonundaki kayıp sayfalarda olduğunu sanılmaktadır.

Nüshanın iç kapağında “İst.Belediye Kütüphanesi O.53” yazılı yuvarlak bir etiket vardır. Bunun dışında kurşun kalemle büyükçe “O.53” yazılmıştır. Nüshanın başında bir boş yaprak vardır. Bu yaprağın ön tarafında kırmızı kurşun kalemle “numarası 11” arka tarafında “yaprak:91 satır: muhtelif” yazılmıştır.

Nüshanın zahriyesinde Arapça bir kıt'a vardır.

قطعه عربی
مضى الدهر والایام والذنب حاصل
وجاء رسول الموت والقلب غافل
نعيمك فى الدنيا غرور وحسره
وعيشك فى الدنيا محال وباطل
الا انما الدنيا كمنزل راكب
اناخ عيشا و هوفى الصبح راحل
تمت

Nüshanın son sayfasında kurşun kalemle “*Bağdad'da kâin mekteb-i i'dādî-i şāhāne şākirdānından Ahmed Vefî Efendi'ye ihsân olunan münşeât kitâblarıdır.*” cümlesi ile aynı sayfanın sol üst köşesinde “*numarası 11*” kaydı mevcuttur.

Nüshanın ebadı 262x206 mm'dir. Çift sütunlu olan nüshanın satır sayısı muhtelifdir. Bazı sayfalarda derkenarda da şiirler vardır. Nüsha, cetvelli ve süslemelidir; kaside, gazeliyat ve mukataat bölümlerinin başında tezhip ve cetvel çerçevesinde yıldız bulunmaktadır. Başlıklar ve mahlas kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Satır aralarında ve derkenarda bazı kelimelerin anlamı ve açıklaması yapılmıştır. Bu notlar da kırmızı mürekkeple kaydedilmiştir

Nüshanın cildi sert mukavvadır. Cildin arka kapağı düşmüştür. Ön kapağında ise yıldızlı bir zencirek ve çiçek motifi mevcuttur. Yukarıda kayıp sayfalardan biri olduğu, görünen harflerden belli olan bir sayfa cildin ön yüzüne yapışmış veya yapıştırılmıştır. Ancak bu sayfa da daha sonra yırtılmış ve bu sayfadaki şiirler okunamaz hale gelmiştir.

2.2. Metin Transkripsiyonu Yapılırken Dikkat Edilen Hususlar

İmlâya bağlı okuma yapılmıştır. Yırtılmalardan ve siliklerden dolayı okunamayan yerlerde şairin üslubu da göz önünde bulundurularak metin onarımı yapılmaya çalışılmıştır. Bunun dışında unutulmuş redifler de metne eklenmiştir. Tarafımızdan yapılan eklemeler ve düzeltmeler köşeli ayraç [] içinde verilmiştir. Okunamayan yerler (...)?; okunuşundan emin olunamayan kelimeler ise (?) ile gösterilmiştir.

Müstensih bazı kelimelerin anlamlarını veya açıklamalarını satır arasına ya da derkenara kırmızı mürekkeple yazmıştır. Satır arasındaki notlar açıklamasız olarak; derkenardakiler ise “Derkenar:” kaydından sonra dipnotta gösterilmiştir.

Her şiire numara verilmiştir. Bu numaraların altında şiirlerin vezinleri *eğik* olarak yazılmıştır. Metindeki ayet ve hadisler ile diğer dillerdeki ibareler *eğik* yazıyla yazılmış ve çevirileri dipnotta verilmiştir. Metin tespitinde kullanılan çeviriyazı alfabesi ilmî eserlerde kabul görmüş olan aşağıdaki alfabedir.

ء ا	' A a ā/E e/i ī	ص	Ş ş
ب	B b	ض	Ž ž ; Đ đ
پ	P p	ط	T t
ة ت	T t	ظ	Z z
ث	S s	ع	‘
ج	C c	غ	Ġ ġ
چ	Ç ç	ف	F f
ح	H h	ق	K k
خ	H h	ک	K k / ñ /G g
د	D d	ل	L l
ذ	Z z	م	M m
ر	R r	ن	N n
ز	Z z	ه	H h / a / e
ژ	J j	و	u ü ū / ve / ~
س	S s	ی	Y y / ı / i ī
ش	Ş ş		

2.3.METİN

[1^b]

1.

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Kalem oldukça mecrā-yı midād-ı medd-i bismillāh
Ser-āmeddir sūhen imdād-ı rahmāniyyeden her gāh
2. Edā-yı şā‘iriden olsa ‘ārī ger muğaylān-veş
Alur bûy-ı gül-i feyz-i hicāz andan dil-i āgāh

[Kaside 1]

Na’t-ı Cenāb-ı Hābīb-i Hūdā Ber-Sebil-i Vaşf-ı Rāh-ı Medine-i Münevvere Neverehallahu
Te‘Ālā

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Ne var olsa Medīne rāhının tāb-ı fūrūzānı
Ne varsa hep odur taṭhīr iden evsāḥ-ı ‘isyānı
2. Nesīm-i nim-şebi rāḥ ü şabā-yı şubḥı revḥ ammā
Hicāzī nağmelerle ḥālet-efzādır şatarbānı
3. Ba‘iriñ vecdini seyr eyle gel ‘ibret tarīkiyle
İder tehyīc ‘arābānı nevālarla ‘arab anı
4. Cihān-gerd olduñ ammā ey gönül bir gerd-i ğafletsin
Tecāvüz itmemek cāiz mi fikriñ girde-i nānı
5. Bu arzda ‘aşk-ı şādık Kayş u Vāmıklar bulunmağda
Görünmez Leyli ü ‘Azrā meger remkerde ğızlānı
6. Reh-i şevk-i Muḥammed’de¹⁸⁰ nice yanmış yakılmışlar
Bütün kuhsār olmuşlar tecellī-gāh-ı sübhānı
7. Zemīniñ ḥāk-i Baṭḥā kutbu ammā gerçi hilḳatçe
Zamāniñ Ṭaybe’dir ḥālā medār-ı nūr-ı imānı
8. Değil mi cism-i dünyāniñ sevādu’l-‘aynı ya bunlar
Gözet mābeynlerine eyle diğḳat bil nedir şānı

¹⁸⁰ şallallahu ‘aleyh.

9. Başar mı bir adım şāhib-başar ādem tehī pāyın
Nāzar bir pādan eyler hep bu yolda at‘-ı seyrānı
10. Bu arz bi‘l-farz ‘anā ma‘rız görünse eşm-i züvvāre
‘Aıbinde olur zāhir nice avāl-ı āsānı
11. Bu yollarda mihekk-i imtiān olmuş aşālar da
‘Ayār-ı ādemīnīn bunda bellu bīş u noşānı
12. Yidürmezler iken nefse bir ednā va‘-ı bed am mā
Yidürmiş varlın uma cihānīn nice mīrānı
13. āzer ayāredir zinhār āzerden gel āzer kıl sen
Bu yolda āşināyānīn āharlarda nighbānı
- [2^a]
14. Tecerrüd-pīşe-gāne böyle işlek yol bulunmaz hiç
Ta‘alluk ehline engāl-i eşkāldir muaylanı
15. Kimi rācil ider ayy-ı merāil kimi adīfde¹⁸¹
Sefer ender menām eyler yatur acı Karamānı
16. *Yüseyyir kum*¹⁸² buyurmuşdur udā hem bar u hem berde
‘Ayān gördü bu esrārı arīat ehl-i iz‘ānı
17. Deil ālīm bu sözler sūz-ı dilden ālīdir ammā
Reh-i talīdde eyler a mecāzī kārı aānı
18. alā-ı āl u māl u sīd-ı niyyetden de nem vardı
Ezel isānı sev itdi icāz‘a cān-ı kehlānı
19. Zebūnum nefse hālā kim n‘olur encām-ı kārım āh
Ne ābildir ma‘āşide bana kimse ola ānı
20. efā‘āt-i kebāir¹⁸³ müjdesi ger dilde dāirdir
Benim avfım budur ki ılmadım bir āh-ı nedmānı

¹⁸¹ adīf: icaz yollarına masus bir nev‘i maatadır.

¹⁸² el-Yunus, 10/22. “Sizi karada ve denizde gezdiren O‘dur”

¹⁸³ شفاعتی لاهل الکباء من امتی. “Şefaatin ümmetimin büyük günah sahiplerinedir.” bk. *Sünen-i Tirmizi Tercemesi* (ev: Osman Zeki Mollamehmetolu), IV,245. (Hadis No: 2552)

21. Şiyāmım sa‘y u ‘umremle tavāfım geçdi ğafletle
Eger hac vakti de böyle kalırsam vay perīşānī
22. Olup āhir Medīne hāk-i pākinden meded-cūyā
Ziyāret kaşdına dikdim anıñçün çeşm-i giryānı
23. Ol hāk-i pāke vermiş hāk şeref dergāh-ı Aḥmed’le
Ġubār-ı raḥmet-āşārı açar ‘ayn-ı ‘alīlānı
24. O dergāha firāz-ı arşı ferş itmiş Hudā ma‘nen
‘Ulūvv-i tākına irmez hümā-yı fehmi-insānı
25. Serir-i ḥāb-gāhı nāzenin zāt-ı bī-çün bu
Nedim-i ḥāşı ‘illīyyün kerrūbiyān-ı Rabbānı
26. Velikin iktidārım qalmamışdır arz-ı hācāte
Egerçi dest-i ‘ömre bir geçer bu zāriş evānı
27. Hācāletden zebānlar tutulur çün bunda zāhirdir
Dem-i *kālū belā*¹⁸⁴ ‘ahdiyle *tublā*¹⁸⁵ sırr-ı pinhānı
28. Kapanmaz çeşm-i ümmid u temennī lik bāṭından
Vesilem Naḳşibendiñ ḥāce-gānı bunda rūḥānı
29. Huşušen Şāh Bahāüddin Ziyaüddin ki eylerler
Cenāb-ı Aḥmed’e vāşıl nice ‘aciz fūrümānı
30. Bi-haḳḳ-ı Taybe ü Baṭḥā buyur yā rab derūnum pāk
Ne demlerdir ğamm-ı ḥubb-ı sivāda kaldı zulmānı
31. Miyān-ı her dü mescidde perīşān bī-namāz-āsā
Ḳoma ya rab dili erzān buyur bir şemme ‘irfānı
32. Be-haḳḳ-ı esbaḳ-ı aşḥāb u ḥavl u şavl-ı Bin Ḥattāb
Yanaşdırma ilāhī ğār-ı ṭab‘a şek u şeyṭānı
33. Be-ḥilm-i İbn-i ‘Affān u be-nirū-yı Şeh-i Merdān
Dilimde nūr u kuvvetle muḳarrer eyle imānı

[2^b]

¹⁸⁴ al-Araf 7/172 “Evet, dediler.”

¹⁸⁵ et-Tarık, 86/9. “Gizlenenlerin açığa çıkarıldığı gün.”

34. Be-luṭf-i ḡoncehā-yı ḡülşen-ārā-yı risālet kim
Henüzken nev-şikefte eylemişler terk-i virānı
35. Be-faẓl-ı cümle āl u aşḡāb-ı vefā-elḡāb
Semāvāt-ı hüdānın her birisi necm-i raḡşānı
36. Be-şān-ı ehl u evlād-ı hümā-‘ıffet hümāyūn-zād
‘Ulūvv-ı şānına her ne düşerse kıl baña anı
37. Eyā şāh-ı serīr-ārā-yı *ev-ednā* ve *mā evhā*¹⁸⁶
Eyā ser-maṭla‘-ı divān-ı ibdā‘āt-ı yezdānī
38. Diliñ ser tab‘-ı sırr-ı sūre-i kevşer ki sertāser
Anıñ bir ḡatre feyzidir eden şād āb-ı ekvānı
39. Benem bir ḡuşk-fem bende o kevşerden umaram nem
Neme lāzım cihānda zāt-ı Hızrın āb-ı ḡayvānı
40. Ṭufeylī-i daḡlān-ı der-i raḡmet-meābıñdır
Bu Luṭfı zārı bābıñda efendim ṭutma bir anı

[Kaside 2]

Şükriyye-i Hacc-ı Şerīf

Feilātūn Feilātūn Feilātūn Feilūn

1. Nice ifā olunur şükrūñ eyā Ḥayy u Selām
Eylediñ luṭfuñ ile ḡāl-i dile baḡş-ı nızām
2. Peyrev-i ḡāfile-i nāfile pey-māyī iken
Nāḡamız Ka‘be’ye yüz döndürerek kıldı ḡırām
3. Mekes-i sükker-i Mısr olmadı dil bü’l-hevesī
Nefes-i pīr ile ‘anḡālanarak oldu beyām
4. İstimā‘ eylememek da‘vetiñi müşkildi
İşidüp ḡamdola biz kıldık icābetle kıyām
5. Ribḡa-yı ṭa‘ate Rābıḡ’da rıḡābı verdik
Bürünüp ḡacc-ı kırān niyyeti üzere iḡrām

¹⁸⁶ en-Necm, 53/9 – 10 “O kadar ki birleştirilmiş iki yay arası kadar hatta daha da yakın oldu. Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi.”

6. Yañ çizer idi nefis nice zaman rûbeh-şıfat
Pâyına dâımı taķup cehceh[e]den(?) kıldık rām
 7. Buyura ‘umre sürer tevbe müyesser Mevlā
Taķalım ağzına da tezkiyeden muķkem gām
 8. Göricek dide-i terbiyeti o dem cān be-dest
Yüz görümlük diyelim işte saña Bāb-ı selām
 9. Taṭavafda sebaķ idelim baş açık yalıñ ayak
Ḳurtara cismimizi hāviyeden ol ‘Allām
 10. Ḥacle¹⁸⁷-i ḥaş-ı tecellā-yı ilāhīdir o beyt
Güher-i şıdķı şıdāķ eylemeli aña tamām
 11. Ka‘be kim merdümün çeşm-i cihān oldu ‘ayān
Ḳurre-i ‘ayn idinmez mi anı ḥaş-ıla ‘ām
 12. Türkçesi Allah evi dendi yeter aña şeref
Bāb-ı vaşında örümceklik olur nesc-i kelām
- [3^a]
13. Ey Celīlu’n-ni‘amā her nesikemde feyziñ
Bu zelīl ‘abde delīl kıl mütevālī u müdām
 14. İhtirāmen Ḥacerü’l-es‘ad’ı taķbīl idelim
Ḳaldı sünnet bize çün min ḳabli Faḥre’l-enām
 15. Mültezem’de idelim ed‘iye-i mālezimi
Bu şürūṭla olur eşvāṭı taṭavāfiñ itmām
 16. Zīr-i Mīzāb’da rīzān idelim āb-ı sirişķ
Ḳıldı Ğaffār anı çün kim çirk-şū-yı āşām
 17. İderek ḳalb-i Ḥaṭīm içre daḫi zār u niyāz
Dilde ger ḳalır ise maḥvola āşār-ı ḫiṭām
 18. İdelim zemzeme-i telbiyeyi cāna ğıdā
Bī-şafā eylemeye sa‘yimizi ol ‘Allām
 19. Sa‘y ile tiz-rev-i Merve olarak merdāne
Düşeler herveleden velveleye deyü liām

¹⁸⁷ Ḥacle yazılması gerekirken sehven yazıldığı düşünölmektedir. Sözlüklerde bu kelimeye rastlanmamıştır.

20. ‘Ārafâtıñ üşüşüp ol ħ̣ān-ı yağmālarına
 Qapalım biz de na‘m-ı ħās ni‘m-i küll-i bi’l-‘ām
21. Kenz-i rahmet raşadīdir şamedī baq o cebel
 Talması nāle-i lebbeyk ‘aşrdan tā şām
22. Yā ki sancaq tepesi mağfiretiñ ‘arşasına
 Bozar ‘işyān çerisini anda ceyş-i İslām
23. Belki baħr-ı kerem ġayb-ı ġafūr şu‘besidir.
 Seri şahrā-yı şehādetde görünmüş çü senām
24. Müjdesi Müzdelife vakfesiniñ muzdesidir
 Huṭbesinde bulunulmaqla olur neyl-i merām
25. Mīnā’da nefsimizi fidye-i ħaḡ eyleyelim
 Ḥacc u şecciñ bu imiş ma‘nāsına bil ihām
26. Taşırup dilde olan kīnemizi taşlayalım
 İdüp üç gün recm-i şeyṭān içün anda arām
27. Keyd u şerrinden ilāhī bizi ħıfz eyle āmān
 İtadan qalma ‘adū-yı cānımız ol bed-nām
28. Kimsemiz yok bizi setreyleyecek illā sen
 Yā ‘Aẓīmü’l-ceberrūt u yā Ḥafīzū’l-islām
29. Serserī seyrimizi görme revā ħac dönüşü
 Siyer u ħulq-ı ħasen kıl bize yā rabbu’l- en‘ām¹⁸⁸
30. Devesi ħācı gibi dönmeyelim ġayrı eve
 Buyurup ħāci-yi nācīlere lutfen ilmām
31. Diş kirası vere çün mükerrerem olan bendelerün
 Biz de da‘vetlüleriz zātıñ ise zū’l-ikrām
32. Tāifi olduğumuz beytiñi ni‘met ise de
 ‘Ārif-i ħazretiñ olmak bize aḡşa-yı merām

¹⁸⁸ Mısrada “rabb ilham” yazmakta ise de aynı hizada “en‘ām” kelimesi yazıldığından ve bu şekli de manaya daha uygun olduğundan “rabbu’l- en‘ām” şeklinde yazılmıştır.

33. Ola ez mu'tefikân-ı kūy-ı 'aşkıñ Luṭfî
Zıkr u fikrinde devām eyleyerek şubh-ıla şām
[3^b]

34. Ba'dezā eylemeye bādiye-i Ehviye'de
Tevsen-i nefis-ile pūya daḥi pek-süste zemām

35. Açarak taşlıye-i şāh-ı rūsul dilde sübül
Eyleye rāyiḥa-yı feyż-i ḳabül istişmām

36. Āl u aşḫābına dilden ḳılalım çok şalavāt
Serimiz şāyelerinde ola tā yevm-i ḳıyām

37. Olıcaḳ ömrümüz aḥir biz de ey rabb-i laṭif
Ḳavl-i tevḥidiñle eyleyelim ḥatm-i kelām

[Müseddes 1]

Na 't-ı Şerîf-i Ḥazret-i Seyyidü'l-Kāināt 'Aleyhi Efḍalu's-şalavāt ve Ekmelü'l-Taḥiyyat

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Ey vücūduñ nokṭa-yı pergār-ı devr-i mümkināt
Ḳalb-i şāfiñ maşdar-ı envār-ı vahy u beyyināt
Maḳdeminle âşikār oldu rumūz u müşkilāt
Vech-i pākiñ gördüler erbāb-ı dil mir'āt-ı zāt
Bi'setiñ kim 'ayn-ı raḥmetdir berāy-ı kāināt
Mihr-i şefḳatsiñ bırakmazsın ḳalām-ı seyyiāt
2. Müstefiz-i nūr-ı sırrıñdır Ḥudā'nın mürseli
Müstemidd-i cūd u berriñdir cihānda her velī
Nūr-ı pākiñden olunca 'arş-ı a'lā munceli
Sineḳāk-ı mihriñ olmuşdur ḳamer ḥālā belī
Ey şeh-i evreng-i *levlāk*¹⁸⁹ ve *mā evḥā*¹⁹⁰ ni'āt
Remz-i ḳavl-i "*lī ma'allāh*"¹⁹¹dan bilindi çok nükāt
3. Ḳalb olup maḡlūb-ı nefis u tende ḡamdan bī-mecāl
Bir ṭarafdan olmada dünyā-neverd-i māh u sāl
Ṭūl-ı 'ömrüm içre ḳıldım hep 'abeşle iştiḡāl
Dil-ḥarābım bunda hem 'uḳbāca ḥālīm pūr-melāl
Bulmaḡa bu nefis-i bed-kār ū deniden bir necāt
Şāh-ı kevneynim işim vā-beste-i nīm-iltifāt

¹⁸⁹ "Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım." bk.Aclūni, *Keşfü'l-Hâfâ ve Müzilü'l-İlbâs*, Beyrut, I, 164 (Hadis No:2123).

¹⁹⁰ en-Necm 53/10 "Allah kuluna vahyini bildirdi."

¹⁹¹ "Benim Allah ile bir vaktim vardır ki oraya ne resuller ne mukarreb melekler yetişemez." bk.Aclūni, *Keşfü'l-Hâfâ ve Müzilü'l-İlbâs*, Beyrut, I, 173 (Hadis No:2159).

4. Jeng-i ğaflet kaplayup āyīne-i iz‘ānımı
Reng-i hūbı üzre göstermiş baña nokşānımı
Şīr-i nefsim daħi bir yandan içermiş kanımı
Feyz-i mürşid gösterüp bu hāl-i pūr-ıızlānımı
Öyle bir pejmürde hālīm kim efendim kat-be-kat
[4^a] Bārgāh-ı cūda geldim ey şeh-i rahmet-simāt

5. Dil iderdi āsitānıñ ārzū çokdan berū
Ḥamd kim “*men zāre*”¹⁹² faḥrin buldu sürdü kara rū
Gerçi erdi ‘adne adımca velī çıkdı gerü
Rū-be-Baḥḥā da‘vetullāha olup lebbeyk-gū
Fırkat-i ravżañ aqıtmaḡda dü çeşmimden Fırāt
Gün-be-gün ‘aşkıñ olup dilde füzūn u ber-şebāt

6. Luṭfiyā ḥaddiñ mi kılmak arz-ı hāl eş‘ār-ıla
Nisbetiñ te‘kīd eyle ḥubb-ı çār yār-ıla
Cümleten aşḥāb u āl u ehl-i zū-envār-ıla
Āşinālīḡ böyledir ol seyyidü’l-ebrār-ıla
Her birine mişl[i] mişli ḥaḡ kı lup benden şalāt
Sırlarından neş’e-yāb ola serim ‘inde’l-memāt

[Müseddes 2]

Na ‘t-ı Şerīf-i Cenāb-ı Resūlullah-ı A‘zam Şallallahu ‘Aleyhi ve Sellem Der Rāh-ı Medīne-i Münevvere Be-Nazm Āmede

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Yed-i mihriñ yidüp setren mehārım yā ResūlAllāh
Uyup Ṭayyāre’ye¹⁹³ serder-qaṭārım yā Resūlallāh
Ne dārım var ne yār u i‘tibārım yā Resūlallāh
Civārıñda emel-vār qarārım yā Resūlallāh
Olup işār-ı āşārıñda vārım yā Resūlallāh
Nefisden şārım al pek zār u zārım yā Resūlallāh
2. Başiret ehline ḥāk-i rehiñ ki müşg-i azferdir
Mederler kıymeten elbette ‘anberlerden evferdir
Başup geçdikleri taşlıḡ deġildir taşlı efserdir
Bu vādilerde amā kemteriñ idrāki aḡserdir
Reh-i taḡlīde olsun yol ararım yā Resūlallāh
Bu seyr-i serseriden şerm-sārım yā Resūlallāh

¹⁹² Derkenar: *Ḳale ‘aleyhi’s-selām “men zāre ḡabri vecebet şefā‘ati” Sadāḡa Rasūlullah*. Hadisin kaynağı için bk. bk. Aclūni, *Keşfü’l-Hāfā ve Müzīlū’l-İlbās*, Beyrut, I, 250 (Hadis No: 2489) .

¹⁹³ Beyne’l-hameyn āmed u şud iden kafiyledir.

3. Neler kıldı dile gelmez dile bu nefis-i pür-keydim
Zamānlarca yine bir çāre tahşilinde bi-ķaydım
Bu dār-ı ‘ankebūtīde zübāb-ı vehm imiş şaydım
Siyeh-rūyı der-i gül-būyınā bir kerre sürseydim
Hümā-yı feyz olurdu ya şikārım yā Resūlallāh
[4^b] Olunca şıdķ-ı ‘aşķıñ dest-yārım yā Resūlallāh

4. Olanlar Taybe şevķiyle hezār-āsā dil-alüfte
İder şūk-i muğaylān reh-i dilde gül-i üşküfte
Bu nüzhetden duyar mı şey şıgdiflerde olan ĥufte
Yed-i ümmīde girmişken gider böyle ni‘am müfte
Siyeh-mestī-i ġamdan pür-ĥumārım yā Resūlallāh
Nedem cām-ı şühūduñla açarım yā Resūlallāh

5. Ma‘āşīyle yıķıldı bir ķafes ķaldı ‘ömür kāķı
Ferāizle sünen ihyāsı bābında nefes rāķı
Nedāmetle cigerden veh ki bir āh itmedim daķı
Bu ĥālīyle ķabūl eyle efendim Luţfī küstaķı
Günehce var iken sen yok şümārım yā Resūlallāh
Saña hep varlığım dandır firārım yā Resūlallāh

[Müseddes 3]

Na‘t-ı Latīf-i Ĥazret-i Seyyidü’l-Ebrār ‘Aleyhi Efzalu’ş-Şalavāt ve’s-selām bi-‘Adedi Ķataratı’l-Enhār

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Eyā nūr-ı vücūduñ emr-i kevnin sırr-ı i‘lānı
O menşūruñ Muĥammed¹⁹⁴ nām-ı pāķiñdir ser-‘unvānı
Şühūd-ı maķdemiñ ķılmış ķarīr a‘yān-ı iz‘ānı
Neđāretle pür etdi ķubbe-i ĥađrañ ezmānı
Alınca dār-ı dünyā feyz-i ĥücreñden bu sāmānı
İderler nüh ķıbāb işbu emel taķtında cevālānı
2. Geçince *lev denev*¹⁹⁵ ĥaddinden *ev ednā*¹⁹⁶ya minhāciñ
İdüp tehniyyet ervāķ-ı rūsul cismānī mi‘rāciñ
‘Ukūl-ı ĥalk-ı eflāk oldu hep ĥayretle tārāciñ
O şeb tavziķ idince nūr-ı zātī vech-i vehhāciñ
Çeker derd-i seher görmek için tekrār ol iĥsān[1]
Serāser çeşm-i ĥayret oldu çarķıñ necm-i tābānı

¹⁹⁴ şallallahu ‘aleyh.

¹⁹⁵ “لو دنوت انملة حترقتلا” “Bir parmak kadar ileri gidersem yanarım.” Anlamındaki sözün Hz. Cebrail tarafından Mirac gecesinde söylendiği rivayet edilmektedir. Tasavvuf edebiyatında kabul görmüş ve çok kullanılmıştır.

¹⁹⁶ en-Necm,53/9 “Araları iki yay aralığı kadar veya daha da yakın oldu.”

3. Hākikat şemsidir nūr-ı vücūduñ hulk-ı zerrātı
Fūrū'un oldular ecrām-ı nūrānīsiniñ zātı
Uzak mı bir işāretle olursa biñ kamerātı
Ne hikmet bu hākīmu't-tab' olanlar görmez āyātı
Meger kim pūr-'ilel gelmiş ezelden anların cānı
[5^a] Bulurlar mı Felātūn olsalar da bunda dermānı

4. Belī fevke'l-'alādır qadr u şānıñ nezd-i 'izzetde
Ne sırdır bu yine her yerde feyziñ şadr-ı ümmetde
Farīk-i şādıqānıñ qalmaz elbet fark u miñnetde
Dü 'alemdede yed'ullah olduğından baş-ı ni'metde
Ser-i engüşt-i cūdıñ bunda ırvā kıldı yārānı
İder āb-ı kefi-luṭfunda teskīn anda nīrānı

5. Şafā-yı şuffe-yi ravzañ behişt-i heşte nāşirdir
Şenā-yı hücre-i pākin birūn-ı fehm u hātırdır
Sürüşan-ı muqarreb rabbiñ izni olsa zāirdir
Taḳaddümden añınçün kim nazar erbābı hāzırdır
Semāda zāt-ı 'İsā da diler ol izn-i Yezdānı
Ḳapuñda ğayrı baş koymağda var mı 'āşıkıñ cānı

6. Henüz dünyāya gelme tıfla benzetdik dil-i zārı
Ḳabūlünle civār-ı rahmet āşāra o bed-kārı
Anı da sūtre etḫālı tufeylinden buyur bārı
Ebū'l-ervāḥ-ı küll zātıñ meded ey sırr-ı settārı
Ab u ḥubẓden qalan varlıkları birden kırup fānı
Aña ta'lim buyur ebcedden ādāb ile 'irfānı

7. Ḥabībā çār-yārıñ ḥubbı kılsun dilde istikrār
İdüp Luṭfi tevessülde dü çeşm-i intizārın çār
Taḥiyyat u selām-ı āl u aşḫābıñ olup ezkār
Bu yüzden şüre-zār-ı ṭab'ı açsun nev gül u ezhār
O gülşende bırakma zāğ-veş kıl bir hezār anı
Velī vardır o bāğ-ı midḥatıñ pek çok hezārānı

[Kaside 3]

Dürerü'l-Kelim-i Mükemmel-i Me'al ve Müsellem Der-Mekārim-i Resūl-ı Ekrem ve Mededkār-ı Külli Ümem Allahüme Şalli ve Sellimhu Ma'a Evlādihi ve Ehl-i Dārihi'l-Eṭḥāri ve Ehli'l-Keremi ve Erhamāul-Kirāmi Ulū's-Savlu ve'l-Himem

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

1. Meded sırr-ı 'avālim 'ālim-i serār-ı mā evḥā¹⁹⁷
Mu'allā rūḥu'l-ervāḥ u meh-i ser-maṭla'-ı esmā

¹⁹⁷ En-Necm, 53/10. "Allah kuluna vahyini bildirdi."

2. O sālār-ı rūsulsuñ ki saña her dü-serā¹⁹⁸ eslem
Livāü'l-ḥamd 'alem mūhde'l-ümem-vālā kerem-kārā
[5^b]
3. Mihāda¹⁹⁹ mādē-i sa'd ol Muḥammed²⁰⁰ ism-i hādīñdir
Semāda Aḥmed u Maḥmūd adın me'vāda sevr-ārā(?)
4. Kemāl-i raḥm u dāmūda²⁰¹ 'atā u dād²⁰²-ı mevlāda
Müvellāsın saña maḥşūr-ı sermeddir o şadr ammā
5. Resüllerde o deñlü sevgilüsüñdür ki Allah'a
Dem-i sırr-ı ma'allahıñ melek u mürsel değıl derā²⁰³
6. Ulu²⁰⁴ girdār²⁰⁵-ı Maḥmūduñla memdūḥu'l-aḥadsin ḥadd
Edā-yı vāḥidü'l-aḥād medḥinde muḥāl ašlā
7. 'Ulüvv-ı 'ilmiñe 'ālim değıl 'ālem ilāh a'lem
Sümüvv²⁰⁶-ı semḥiñe semk-i²⁰⁷ semā her ḥālde evṭā
8. Değıldir sāde imlā resm-i levlākıñda ol lālar
Sütür-ı levḥa-ı ālā²⁰⁸ u vālāda livā-ı lā
9. Semā-āsā ṭulū'-ı sa'dine Hemsā²⁰⁹ ki maṭla'dır
Revādır ṭurmama daru's-selāmda Ādem u Ḥavvā
10. Dem²¹⁰-i isrāña dāir ol serāirde melek ḥāir
Oralarda olur sersām Aristo'la ulular ā
11. Ṭurur Rūḥ-ı mükerrrem²¹¹ de olur da sedd reh-i sidre
Ser-i rāh-ı ilāh-ı ekreminde ol dem-i isrā

¹⁹⁸ Kevneyn.

¹⁹⁹ Arz.

²⁰⁰ Şalla'llahu 'aleyhi ve's-sellem.

²⁰¹ Afv.

²⁰² Adl.

²⁰³ Ziyāde bilici.

²⁰⁴ 'Azîm.

²⁰⁵ Ḥulḳ.

²⁰⁶ Yüce.

²⁰⁷ İrtifā'

²⁰⁸ Na'atler.

²⁰⁹ Mekke.

²¹⁰ Vakit.

²¹¹ Cebrâil 'aleyhi's-selâm.

12. Ararlar gerd-i süm²¹²-i edhemiñ²¹³ emlāk²¹⁴ göklerde
Alurlar sürme mesrūran görürlerse eger havrā
13. Semā-ı mihride²¹⁵ mihriñ medār-ı revḥ-i Rūḥullāh
Hem en soñra olur dārū'l-muṭahharda²¹⁶ sana revsā
14. Şıraṭ-ı a'daliñdir eshel u mūşul reh 'allāme
Odur aşl-ı uşul rāh-ı her mürsel meger ṭurrā²¹⁷
15. Musallaṭdır rek-i 'ömr-i 'adūde sehm u şamşamıñ
Dem-i mergde olur ol hevl u aḥvāl elemeler vā²¹⁸
16. Gönüller dāimā 'avvāmdır²¹⁹ dā'mā²²⁰-yı vüddünde
Medār-ı devr-i dūr-ā-dūr revāḥ-ı semekdir mā
17. Selāmiñ süllem-i dāru's-selāmdır dāim islāma
Velev süllem ki her silm-i 'amelde olmasa irsā (?)
18. Mülūk memlūk şa'aviñ²²¹ velā meslūkuñ olursa
Rehā-ı her mehālikle dü 'ālemde olar²²² dārā
19. Eger revḥlū ve ger sāir hevādārıñ serāser dehr
Her-ārālar²²³ sürūd-āver²²⁴ gül u lāle-edādır ıṭrā
20. Ḥudūd-ı havl²²⁵-ı merḥūmeñde²²⁶ merkūm²²⁷-ı meraḥdır²²⁸ ki
Görür diller değır 'ālem değır vād ū değır ūlkā
21. O meshālarda²²⁹ kil misk u reml lū'lū' ḥaşalar la'l

²¹² Tırnak.

²¹³ Esb.

²¹⁴ Melâik.

²¹⁵ Felek-i râbi'.

²¹⁶ Ravḍa-ı muṭahhara.

²¹⁷ Kâffeten.

²¹⁸ Keşf.

²¹⁹ Şinâver.

²²⁰ Bahr.

²²¹ Fakîr.

²²² Anlar

²²³ Bülbüller.

²²⁴ Nağme.

²²⁵ Etraf.

²²⁶ Medine

²²⁷ Yığılu.

²²⁸ Fart-ı sürür.

²²⁹ Ova.

Kesād-ı sūd-ı elmās u güher kühsārda şammā²³⁰

22. Rüsüm-ı sümm-ı verdin²³¹ urmasa mühr-i lesem²³²-i verde²³³
Tolar velvāl²³⁴-ı güllerle demādem her kuh ü şahrā

23. Milāk-ı medh-i merhūmeñ mu‘asser kilik-i idrāke
Ola mādām ki mādiḥ mālīkū’l-mülk-i ulū’l-‘aṭā

[6^a]

24. İrem germ-i ḥasedle küm olursa ger değıldir kem
K’ola dārū’s-selāma sūdde-ī vālā ḥarem me’vā

25. Meāl-ī levḥ-ile ilvāḥ olur ḥāl-i ḥarem olsa
Her ādemde o vas‘-ı ḥavşala añlar görür a‘lā

26. Mu‘allā ol muşallāñ ki semāda dār-ı ma‘mūre
‘Uluvven dāimā şalsa şadāu’ş-şalā aḥrā²³⁵

27. Leāl-i medh-i ‘ālū’l-‘āline dellālsa da dil lāl
Hele deldāl u āmālim²³⁶ mekārīmle ala mevlā

28. Medār-ı her suālīm kemligimle²³⁷ ‘ār-ı em‘ārīm²³⁸
Kurāmā dergehiñde kem u sāl de olur evlā

29. Değıl kārīm şalāḥ-ı ḥāl eger şadırsa sehvimdir
Elimde māḥaşal sūī ‘amel meger emel tūlā

30. Delām²³⁹ ü sehm-i emāremle humāre gönül meklūm²⁴⁰
Meger dir‘²⁴¹-i vera‘le²⁴² red‘²⁴³ olur ked‘²⁴⁴-i ‘adū sehlā

31. Müekked olmada sād-ı²⁴⁵ hevā şadırımda şad şad āh

²³⁰ Kaya.

²³¹ Esb.

²³² Sükūt-ı ‘acz.

²³³ Güle.

²³⁴ Feryād.

²³⁵ Sayfanın üst kısmında şu mısra yazılıdır:“ ‘Uluvven dāimā şalmadadır gör eş-şalā ḥālā”

²³⁶ Kalk u ıztırāb.

²³⁷ Nokşâniyyet.

²³⁸ Yoḥsulluk.

²³⁹ Harbe.

²⁴⁰ Mecerūḥ.

²⁴¹ Zerre.

²⁴² Takva.

²⁴³ Red.

²⁴⁴ Zahmet.

²⁴⁵ Pas.

Serimde şud'-i hem gerd-i keder sırrımda dil a'mā

32. O resme semm-i resm ü ismle mesmūm oldum ki
Devā dārū muḥāl ol ḥālîme dārînda vār illā

33. Raşad-ı evlādım 'ömrümde elim elde hele geldim
Elim al da revā görme elemlemlerle olam rüsvā

34. Der-i raḥme dil-i mürdemle taldım re's-i me'mūlum
Süre sūr-ı merāḥim ol da sāir mürdeler āsā

35. Der-i 'ālem-medārînda görür sehl-i suel herkes
Müvesveslikle ol kesler deḡil āḡāh āña derdā

36. Midādım sūd-rū serd-i sevād-ı sūi ḥālîmde
Meded māḥ-ı dümūs²⁴⁶-ı māsivā ola o ḥāl emḥā

37. Umaram hem ma'āda²⁴⁷ varmama āmār²⁴⁸-ı a'mālîm
Himākārā²⁴⁹ ola ḥālā derînde ol tūmār ıtrā

38. Der-i dārînda Lutfî ki 'aṭā-ı vüdde sâil ki
Seherlerde mesālarda ola virdîñle dil aşḡā

39. Ola dergāḥ-ı vālāña dūrūd şad selām ālūd
Ma'al āl u evlādu ruḡamā ve ehliñe ihdā

[Murabba' 1]

Serd-i Alā u Resūl-ı Mevlā²⁵⁰

Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün

1. Göñülde verd u dilde vird-i sermed
Sürür-ı sırr u rûḡa revḥ-i maş'ad
Serimde elde alā u ser-āmed
Muḡammedir Muḡammedir Muḡammed²⁵¹

2. Kemālullaha daîr ol 'amāde
Şüdür-ı sırr-ı her emr u irāde

²⁴⁶ Zülmet.

²⁴⁷ Aḡiren.

²⁴⁸ Muḡasebe.

²⁴⁹ Esirgeyici.

²⁵⁰ Bu şiir derkenarda yazılmıştır. İlk dört dörtlük 5b'de sonraki dörtlükler ise 6a'dadır.

²⁵¹ Şalla'llahu 'aleyh. Bu murabbanın her dörtlüğünün son mısralarında Hz. Peygamber'in ismi yazıldığı için hepsinde bu ibare vardır.

Aşıl sūd-ı mihād u her semāda
Muḥammedir Muḥammedir Muḥammed

3. Şıraṭullah u Ṭaha u muṭahhar
İmāmu'r-rüsl himāmü'l-küll serāser
Muṭa' ū dā' u hād u 'āl-i gevher
Muḥammedir Muḥammedir Muḥammed
4. Medārim devr-i dār-ı Kird-kāre
O hervellerle mes'ade mesare
Mekārim-kārim el-ḥāşıl hemare
Muḥammedir Muḥammedir Muḥammed
5. Semā-ı dilde satı' mihr u māhım
Dü 'ālemde dilā a'del güvāhım
Mededle lem'a-dār u mühd-i rāhım
Muḥammedir Muḥammedir Muḥammed
6. Müdāmen ḥāl-i serrāda 'usurde
O sūrā serde var gönlümse merde
Murādımıla adım tül-ı 'ömürde
Muḥammedir Muḥammedir Muḥammed
7. Sülūkumda eğer esra' değilsem
Olurum vara vara Luṭfı ādem²⁵²
Şadrde derd var hem aña merhem
Muḥammedir Muḥammedir Muḥammed

[Müseddes 4]

Müseddes-i Mühmel Der-Kemāl-i Resül-ı Ekmel ve Sürür-ı 'Ālem ve Server-i Her Mürsel
Allahüme Şalli ve Sellimhu Ma'a alihi'l-kümmel

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

1. Sālār-ı ulu't-ṭavl-ı rüsul şadr-ı dü-'ālem
Ol Hāmid u Maḥmūd-ı Aḥadsin ki demādem
Gönlün himeme medrese-i ruḥ-ı mükerrem
'Askerlig-ile gökde melāik de urur dem
Ol dil ki ola adın-ıla levḥ-i müressem
[6^b] Ger lem'a dih-i mihr-i semā olsa müsellem

²⁵² Mısranın hizasında derkenarda maḥrem yazılmış.

2. Tarḥ-ı ḥaremiñdir meded ārām-ı mihāda
Esmāñ-ıla sürmekde semā‘ ehl-i semā da
Ma‘dūmsa da ḥavşala-i kil-k-i edāda
Medḥiñde de olmama değıl elde irāde
Mādām meḥāmidde saña mādih ol ekrem
Dil olsa oralarda ‘avālim kemdir kem
3. Geldiñ dil-i ‘ālem dil-i vālāñda o mevlā
Med‘uvlara sen vasıta-ı mas‘ad-ı a‘lā
Ol merd ki ola derd u dādıñ-ıla muḥallā
Ādem de odur dem de o me‘vāda o ḥālā
Müslim ki ola redd-i selāmiñla o mükrem
Her ḥāl u maḥallerde ma‘allāhdır²⁵³ ol adem
4. ‘Ālem o mu‘ammā ki meāl aña vürüduñ
Levlāk-ıla ma‘lūm-ı ‘umūm olmada sūduñ
İ‘lām-ı kemāliñde kelām-ı o vedūduñ
İllā ki görür kördür ol ālāda ḥasūduñ
Āh olmasa aḥkām-ı ḥikem ḥāil-i muḥkem
Māridler olur mevred-i ilhām u mükerrerem
5. Luṭfi-i der-āmede em ammā ki sevād rū
Eksikliğime ḥadd arasam emr-i muḥāl o
Sūī ‘amelim kūhse semḥiñde değıl mū
Derd-i dilim ol ki ola vüddüñ-ile memlū
Ol raddelere varmada ḥaddim de değıl hem
İmdād-ı ‘ulūvvu’l-himem emriñ o varırsam

[Kaside 4]

Serd u A‘lām-ı Melāl-ı Sūī-Ḥāl-ı ‘Avām ve Ked²⁵⁴ u Suāl Meded Resulullahi’l-Meliki’l-
‘Allām Allahüme şalli ve sellim ma‘a ālihi ve evladihi ve ruhemāi’l-kirām

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

1. Mādām ola Ādem o gerekle aña hemdir
Hem ol güher-i merde miḥeklikde ehemdir
2. Ammā ki ḥased kār-ı dehr o şırada
Ālām-ıla dil delmede de mār-ı delemdir²⁵⁵

²⁵³“Benim Allah ile bir vaktim vardır ki oraya ne resuller ne mukarreb melekler yetişemez.” bk.Aclûni, *Keşfü’l-Hâfâ ve Müzîlû’l-İlbâs*, Beyrut, I,173 (Hadis No:2159) .

²⁵⁴ Derkenar: Ked: Dilenmek.

²⁵⁵ Ḥayye-i şedîde.

[7^a]

3. Kāmillere ol dürlü musallaṭ ki mükemmel
Kemlik meḡer eksik deḡil aḡvāl-ı ‘amemdir
4. Vesvās ki şūdūr-ı vükelālarda müekkel
Ehl-i veṭara²⁵⁶ varsa gelür sehm-i elemdir
5. ‘Allāmelere göre maḡāl ol meh-i adl-gū
Her māh o derāhim ki gelür mihr-i lesemdir²⁵⁷
6. Me’mūr-ı umūr mūr-ı ṭama‘ māl-ı ḡuṭāme
Odlarla²⁵⁸ ṭolu añlasa hem-ḡāl-ı ḡuṭamdır
7. El urmada mollālar o ser-rahle-i derse
Re’s-i emel ammā ki rües alma lememdir
8. Kerrākelü sālūs²⁵⁹ ‘aşādār u mūkaḡḡal
Ḥilmen ḡamel²⁶⁰ u gürg²⁶¹ ‘amel ākil-i demdir
9. Rū-sāde²⁶² imāmlarda mesāille ‘amel lā
Serlerde ‘umāme-i mükevverse kelemdir²⁶³
10. Merg olmadadır resm-i kerem ‘aks-i devrle
Añla ki ulu’l-māle ölüm dād-ı deremdir
11. Aḡvāl-i düvel uşūl uşūl-ı mülke ḡülülde
Ḥelvā-ı üvel āh ki ālūde-i semdir
12. Şamşām²⁶⁴-ı muraşşa‘ o kesemler²⁶⁵ ümerāda
Dāverse de erlik deḡil ol māde-i remdir
13. Dümdār-ı reh-i āl-i Sedūm²⁶⁶ olmada ‘āme
Murdār o meredlerde²⁶⁷ ol āḡvāl-ı i ‘amdır

²⁵⁶ Ḥācet.

²⁵⁷ Sükūt-ı ‘acz.

²⁵⁸ Nār.

²⁵⁹ Mürāyi şūfī.

²⁶⁰ Ḳuzu.

²⁶¹ Ḳurt.

²⁶² Sāde rū.

²⁶³ Laḡana.

²⁶⁴ Seyf.

²⁶⁵ Eda u yordam.

²⁶⁶ Kavm-i Lut

²⁶⁷ Şehvet-perest

14. Ve'l-hāşıl ol hādler vāşıl ki mekāre
İmlā melel ū şuşma hele dā-i veremdir
15. Sürsem daha reh vardır eger edhem-i kilke
İtvāl-ı kelām ū himem o rehvārıma²⁶⁸ gemdir²⁶⁹
16. Dil olmada eṭvār-ı diğerlerle de hem-vār
Hem rūḥa keder hem şadi' ser u sem'-i himemdir
17. Maḥşül-i 'ömür vāh u girūhlarla heder vāh
Dūrum hele ḥālā gelem ḥāl-i heremdir
18. Allah esirger daha ola aşla aşılmam
Hem-kāseligim var seg-i Aḥrār'a ol emdir²⁷⁰
19. 'Ālem emelimde değil elde ulu dergāh
Levvām-ı liām olmada geh kār-ı himemdir
20. Ur kim hele a'dād-ı 'adū olsa dü-şadlık
Şadrimda 'ulüvv-i himemim sedd-i sedemdir
21. Dildār gerek dilde ma'ān vara ma'āda
Her vār ki görülmekde o hemāre 'ademdir
22. Mesmū'un ol aḥvāl-ı milkdār-ı evāil
Dārā da u Kisrā da lahdlerde rimemdir
23. Gördüm de kerrāren hele ordular da aḥād
Aḥād-ı 'asākirse ma'ārikde şaremdir²⁷¹
- [7^b]
24. Ser-ṭārem-i vālālara güm güm ṭarumures²⁷²
Şad kös-i ḥükümler hele ma'kūs-ı şademdir
25. Serdār-ı ulū'l-merre²⁷³ ulū'ş-şavle melikler
Āverd-geh²⁷⁴-i muṭ'ime-i²⁷⁵ merge ṭu'amdır

²⁶⁸ Esb.

²⁶⁹ Ligām.

²⁷⁰ Derkenar: Em 'Arabide kaçd-ı tevķid-i meded ū çare.

²⁷¹ Bu beyit derkenārdadır.

²⁷² Derkenar: Tarumures Resanende-i şada.

²⁷³ Kuvve.

²⁷⁴ Ma'ar-geh.

²⁷⁵ Oğ.

26. Ol lerd-i²⁷⁶ müşâdemde²⁷⁷ hüfâ-gerler²⁷⁸ o merdler
Ser-süde-i maṭmûre²⁷⁹ geh-i dess²⁸⁰ u lekemdir²⁸¹
27. Ol mâh-şuver²⁸² dürre kelim²⁸³ süsde melekler²⁸⁴
Maṭmûs²⁸⁵ kur-ı²⁸⁶ dehr de‘ar²⁸⁷-kâr u va‘amdir²⁸⁸
28. Kellâ saña da sāirede sāhire küllen
Ol süde rüsû²⁸⁹ umma hele sehv u vehemdir²⁹⁰
29. Ahvâl-ı dem-i tâme u ṭamuda ‘adûlar
Sevdikleriñ eñ maḥrem-ile dâder u ‘amdir
30. Ol ekremu’l-ekremlere ḥamd ola müdâmen
Dâmâ-ı merâḥimde ‘avâlim ki luṭemdir²⁹¹
31. ‘Avvâm²⁹²-ı melâikle ūlû’l-‘ilm o şularda
A‘mâdır ‘avâm urur da diger sırr-ı keremdir
32. Mevlâ dil-i âvâreme de olsa meded-res
Ol sûlara dil olsa resâ dem de o demdir.
33. Ol ḥâl-i dil-i ehl-i vilâdır ki mu‘allâ
Vüs‘an hele memdûḥ-ı ulu’ṭ-ṭavl u ḥakemdir
34. Kih²⁹³ görme ki mihr olmada ol dille müdārâ
‘Âlem ki ‘umûmen aṭa ol gönle vaṭamdir²⁹⁴

²⁷⁶ Meydan.

²⁷⁷ Muḫabele.

²⁷⁸ Güreş.

²⁷⁹ Ḳabir çukuru.

²⁸⁰ Basmaḫ.

²⁸¹ Leked.

²⁸² Mâh-çehre.

²⁸³ Satır arasındaki kelime okunamadı.

²⁸⁴ Edâları melek mişillü.

²⁸⁵ Derkenar: Ṭams ğurûb.

²⁸⁶ Ḳuyu.

²⁸⁷ Fesâd u tebhâhî.

²⁸⁸ Kin.

²⁸⁹ Şebât.

²⁹⁰ Derkenar: Vehem Ğalaṭ-ı ḥesab.

²⁹¹ Dalğalar.

²⁹² Yüzücü.

²⁹³ Şağır.

²⁹⁴ Deniz.

35. Gerd-i kedere olsalar ālūde şuverden
Sırren göresiñ sürme diğ-i ħūr-ı iremdir
36. Her kār-ı ma‘assırlara ħallāl o diller
O dillere maħremdir o ki ehl-i ‘işemdir
37. Ol dillere ārām-geh-i me’vāda şorarsañ
Ervāğ-ı kirāmlarla sevā dār-ı ħaremdir
38. Dergāğ-ı ‘alādır dülelā orda gerek hā
Salt elde delāille değıl ol dil ehemdir
39. Ol südde-geh-i şarğ²⁹⁵-ı mu‘allā-ı Muħammed²⁹⁶
Her ‘āleme ol dāire-i ħā-i ruħamdır
40. Ol māğ u mihr dü-külehdār-ı semādır
Ol dergehe ser-germ kemerdār²⁹⁷-ı keremdir
41. Sālār-ı rüsul sadr-‘ulemā kār-ı süeldir
Dādār-ı velā elde livā-ı ħamd-ı ‘alemdir
42. İkrām-ı le-‘amrükle²⁹⁸ mükerrerem ki vüdāden
(...)? oralarda aşamdır
- [8^a]
43. Mürsellere her ħālde imam ol es‘ad-ı ‘ālem
İslām da sāir ümeme sa‘den ememdir
44. Şad vāğ ‘amel-i sū ile ol sūda melūlum
Göñlümde mülemler²⁹⁹ o elemelerle kelemdir³⁰⁰
45. Ammā emel-i va‘de-i tāğā da elimde
Ĥamdola ki ol gölge³⁰¹ ħimākār-ı ümemdir
46. Ger sūi ‘amāille tolu olsa ‘avālim
Semğ u keremullāğā ser-i mū-vār o kemdir
47. Luğfi o der-i rağme ki rū sürerek odur sūd

²⁹⁵ Kaşr.

²⁹⁶ Şalla’llahu ‘aleyhi ve’s-sellem.

²⁹⁷ Bende.

²⁹⁸ el-Hicr, 15/72. “Ömrüne andolsun ki onlar gözleri dönmüş hâlde, sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlar.”

²⁹⁹ Müctemî‘

³⁰⁰ Yara.

³⁰¹ Sâye.

Ser-dâdelik ol dergehe her sūra selemdir³⁰²

[Murabba‘ 2]

Der-Ḥamd-i Vüṣûl-ı Dâru’l-Meliku’l-‘Allâm³⁰³ Ma‘a Medḥ-i İmâret-i Mekke-i Mükerrerme ve Serd-i Gile-i Süiaḥvâl-ı Hükâm-ı Merḥûme³⁰⁴

Müstef ‘ilün Müstef ‘ilün

1. Kesr-i ‘ahdde her ulu
Me’mûrlar da salt dü rû
Merḥûme’de³⁰⁵ o ḥâl tolu
Âl-ı evâil görmelü
2. Sehv-i gedâ umsa mered
Ümmid ise de resmen o red
Ammâ olur mehl-i emed
Hükâm añâ sırren ‘adû
3. Mâ’düm-ı dâd ü mekreme
Ammâ ‘umûmen var keme³⁰⁶
Aşlen aşıllu âdama
Dâirdir emr-i *ekrimû*³⁰⁷
4. Mużır düvâl mekkârsiñ
Derd-i ser-i Aḥrâr’siñ
Kâhilsîñ³⁰⁸ ammâ mârsiñ
Levmiñde de durmam girü
5. Şaldîñ ser-i ehl-i dile
Sâ’idleriñ ihkâm-ile
Olmasa da dilde gile³⁰⁹
Ser-i serv olur dâr-gedû
6. Me’mûrsañ Merḥûmede
(...)? ger memer sûme de
Gördüñ mu‘addil Rûm’a da
Veh vâh saña ḥarâm o sū

³⁰² Pey.

³⁰³ Beytu’llah.

³⁰⁴ Medine-i Münevvere.

³⁰⁵ Medine-i Münevvere.

³⁰⁶ Nâkış.

³⁰⁷ “اكرموا عزيز قوم ان ذل” “Kavminizin şerefliyelerinden biri zelil duruma düştüyse ona ikram ediniz.” anlamındaki atasözü veya bir kelim-i kibardır. Bu söze işaret edilmiştir. Bu sözün bir başka şeklinde “اكرموا” yerine “ارحموا” “Acıyın, merhamet edin.” ifadesi geçmektedir.

³⁰⁸ Pîr.

³⁰⁹ Şikâyet.

7. Ol rāddede hāl-i harem
Vasat-ı mekârihde irem
Derdâ muşarraḥ her lemem
Milel olur lâ havle-gû
8. Her sūde var eksik gedik
Ammā ‘işam-vürde kesik
Evvel o dürlü görmedik
‘Allāmeler şammū ‘amū
9. Olsa haremde³¹⁰ sū-i hāl
Mülke odur re’s-i melāl
Māḥalle de oldur meāl
Hükm-i Resûlullāh’dır o
10. Hükâmalar ser-der hevā
Sürmekle sūr-ı māsivā
Āh-ı melāl-ı her gedā
Gelür mavāl ū lûlulū
11. Ol sū³¹¹ meded Gökşu değil
Dārü’l-hevā Resmo³¹² değil
Ammā hirāsî³¹³ o değil
Ki var dem-i Şûr³¹⁴ u şoru³¹⁵
12. Gel gel dilâ şuş ki kelām
Dellü’l-merām o ve’s-selām
Saña der-i dārü’s-selām
Eslem odur sūr aña rû
13. Ol dârdır³¹⁶ dāru’ş-şamed
Ser-maṭla‘-ı mihr-i aḥad
Her lemḥada ḥaşıl eved
Āgeh-dile esrār-ı hû
14. Ol maṭmaḥ-ı küll-i rûsul
Ol cūmegāh³¹⁷-ı rûḥ-ı küll
Güllükdür ‘ālem her dü gül

³¹⁰ م: جل ب حرم كم جل ب كم: Derkenar

³¹¹ Cānib-i Medīne.

³¹² Resmo Cezīre-i Girid’de meşhûr қаşabadır.

³¹³ Havf.

³¹⁴ Sūr-ı İsrâfil.

³¹⁵ Suâl.

³¹⁶ Beyt.

³¹⁷ Bu kelimenin altında anlamını ifade eden bir kelime var ancak okunamadı.

Laḥd-i mu‘aṭṭardır³¹⁸ hem o
[8^b]

15. Oldur mesām-ı her ümem
Gül dök aña vesm-i selem
Lü’lü u la’l dam‘-ı radem
Al sul‘a-ı raḥm u damu³¹⁹

16. Māu’r-ruvā³²⁰ olsa revā
‘Ömre sürer derde devā
Mes‘ādev³²¹ ol ki saña vā³²²
Ola irem mesdūd-ı ṭamū³²³

17. Amā umūr-ı her ḥarem
Ol eldeki āl-i kerem
‘Āle’s-selāle ve’l-himem
Māu’ṭ-ṭahūr-āsā ṭuru³²⁴

18. Gör ki odur ūlu’l-uşūl
Hem ism-i vālidī’r-resūl³²⁵
Her dürlü var aña vuşūl
Allah’a dek aṅlamalu

19. Ol dürr-i silk-i sâdedir³²⁶
Dergāh ana vālâdedir
‘Aṭâlar eñ kem maddedir
Kūh-ı keremler orda mû

20. Evlād-ı ṭāhā da daha³²⁷
Lādır mu‘adil aña hā
Vardır ki ol ḥilm u dehā³²⁸
Olur Aristolar mesū

21. Ol gevher-i āmāredir³²⁹
Sırr-ı semāḥ u sâredir³³⁰

³¹⁸ Derkenar. Laḥd-i mu‘aṭṭar Ḥücre-i sa‘âdet.

³¹⁹ ‘Afv.

³²⁰ Birr-i Zemzem.

³²¹ Sa‘y.

³²² Kūşād.

³²³ Cehennem.

³²⁴ Şaf.

³²⁵ ‘Abdullah.

³²⁶ Seyyidler.

³²⁷ Daḥi.

³²⁸ Ḥiddet-i zekâ.

³²⁹ Emirlik.

³³⁰ ‘Aṭâ.

Ol sâme³³¹-i âvâredir
Hâşıldır orda her umu³³²

22. Dâverse de dâverlere
Dâd-âver o serverlere
Mihr³³³ u sühâ³³⁴ u aḥvere³³⁵
Sa'den mu'allâ ṭâli' o

23. Ger medḥ-ise dilde heves
Herkes deḡil ol 'ulve res
Mühmel kelâmıñ orda kes
Merâm du'a deḡil övgü

24. Ola ilahâ dâimâ
Sûr-ı serâda ser-medâ
Ser-sûr³³⁶ ola seḡer mesâ
Ol servere sırr-ı rûsû³³⁷

25. Der-sâḡe ola küll u âd
Der-râḡe³³⁸ şur³³⁹-ı her mevâd
Her serd-i Zahṭe³⁴⁰ ola hâd
Rû süreler sürü sürü

26. Eshel ola kâr-ı 'asir
A'dâ göre her dem kesir
Sâti' ola dâim o sır
Re's-i 'adû ola kedû

27. Luṭfi şıla-i 'âide
Dârü'l-ḡaremde mâide
Eshel o sa'd-ı sâ'ide
Mâdâm şadad sedd-i gelû

[Kaside 5]

Ḳaşıd Der-Vaşf-ı Emîr-i Aşâlet-semîr-i Mekke-i Mûkerreme Zâdeḡâllahu te 'âlâ Şerefâ

³³¹ Melce.

³³² Me'mûl.

³³³ Güneş.

³³⁴ Yıldız.

³³⁵ Müşteri.

³³⁶ Çavuş.

³³⁷ Şebât.

³³⁸ Kef.

³³⁹ Dizgin.

³⁴⁰ Ḳabile.

1. Nesl-i pāk-ı şeh-i levlāk Şerīf ‘Abdullah
Şerefā faşş-ı nigīn müşerefen dü zera
 2. Hāne-zād-ı kerem-ābād-ı siyādet ben-i ‘avn
Zātı bünyād-ı imāretde ebā’ş-şavn amā
 3. Bir müşīr-i şīr-tedmr ki zihī devletde
Tīz tedbiri keser güç işi şemşīr-āsā
 4. Vükelā-yı fūhemādansa da Allah vekīl
Buldu kālā-yı vekālet bile zātıyle behā
 5. ‘İlm u hilm u kerem u hūsn-ı nihād-veşimi
Zāt-ı vālāsına hep mevhibe-i müsteşnā
- [9^a]
6. Mültecā şān-ı qadīm-i vüzerā dergehine
Ṭabl u sūrnā ile āfāk-resā bu ma‘nā³⁴¹
 7. Cümleten ümm-i qurā ehli ‘Arabla ğurebā
Ma‘nevī olmadadır anlara şefkatle ebā
 8. Bende de el³⁴² de tutar zātını el üstünde
Ya‘ni çok el açılır bak aña bā-ğayr-i du‘ā
 9. Oğunur minber u maḥfelde ki da‘vāt-ı behī
Ḳuṭbdur dāiresi qatar-ı Hicāz u Hemsā³⁴³
 10. Qadr-ı kāşāne-i şānı yücedir ‘arşa kadar
Sāḥa-ı vaşfına ferş olsa bulur şafvı şabā
 11. Olsa ger kātib-i dīvānisi Kātib Çelebī³⁴⁴
Görünürdü aña bir ğayrı cihān vaşfı daha
 12. Görse Dārā³⁴⁵ der-i Hāşimī’si dārātın olur
‘Acemi özge püser ya ki kemerdār³⁴⁶-serā

³⁴¹ Vüzerā-yı Devlet-i ‘Osmānī mehter-ḥānesi ḥālā dergāh-ı imāretde bāki.

³⁴² Yabancılar.

³⁴³ Mekke-i Mükerreme.

³⁴⁴ Cihān-nümā kitâbının müellifi Kātib Çelebī.

³⁴⁵ Pâdişâh-ı qadīm.

³⁴⁶ Hıdmetci.

13. Bermekî Ca‘fer olur görse Tufeyl-i Fadlî
Öğrenür tıfl gibi neyse o kânûn-ı seḥâ³⁴⁷
14. Buyurursa ne yaña mâh-veş-i iḳbâl olur
Ḥayli behrâm-ı sipihr aña silâḥdâr-ı veḡa
15. Nüzhet-i ṭab‘ma ezḥârı mürâyâ iderek
Kıldı vaşşâfını tûṭî-i leṭâfet Şuberâ³⁴⁸
16. Görünürdü necm-i keyvân³⁴⁹ resm-i derbânlıkda³⁵⁰
Neyyir-i şa‘şa‘a-zâ cevletine olsa mesâ
17. Olsa farzâ mûy-ı zencî gibi bir kâr-ı Ḥicâz
Sünbûlistân-ı emân kıhma derân iş mi aña
18. Genc-i Bâd-âver’e³⁵¹ körlük bu ne Gûr³⁵² ṭâli‘dir
Ḥâkden itme nehirler ‘ayinî genci imâ³⁵³
19. Ne kadar eylesem ıtrâ-ı süḡan medḥinde
Aşl-ı ‘ulyâsına nisbet ile pek dūn ammâ
20. Bir kırık âyîneli tûṭî idi gūyâ dil
İltifât sırrı görüp olmada az az gūyâ
21. Bir kaşîde olunup mühmelen³⁵⁴ ‘arz evvelce
Şu‘arâdan iderek cevher-i şıdkı ihfâ
22. Der-keşîde buyrulunca o neşîde be-ḳabûl
İşte cevherleri de dökmekde oldum a cerâ³⁵⁵
23. İltifât âyinedir şûret-i isti‘dâda
Deyü bu mışra‘-ı meşhûru demişler ‘urefâ

³⁴⁷ Derkenar: Kânûn-ı seḥâ ḥudûd-ı şer‘-i muṭahharaya tecâvüz etmemekdir.

³⁴⁸ Derkenar: Şuberâ Ṭâif‘de mişârü‘n-ileyh ḥazretlerinin bağçe-i ḥaşlarıdır.

³⁴⁹ Zuḡal.

³⁵⁰ Derkenar: Kerâhet şaḳâletde Zuḡal yıldızına mensûb aḡaş.

³⁵¹ Ḥusrev-i Pervîz‘in Genc-i Bâd-âver nâm sefineleri meşhûr.

³⁵² Vefretlû.

³⁵³ Ṭâif‘de ve civâr-ı Meke-i Mükерemme‘de zühûr eden şu ‘aynları imâ olunur.

³⁵⁴ Noktasız ḥurûfla.

³⁵⁵ Derkenar: Cerâ cür‘etden ism-i tafḍil.

24. Siyyemā ki o cemi‘iñ seyyidi³⁵⁶ Āşaf-fer
Mültefitler görür andan nice şüretle şafā

25. Nigeh-endāz-ı cemāl olsa muğaylan-zāre
Olur āā hācılara ‘ıyd-geh sūķ-ı minā

[9^b]

26. Nefes-i dād-resi esse ye’s vādisine
Gül-i āmāl açılır istediğinden ra’nā

27. Zağlanur bāğ-ı semāhatda lisān-ı her zāğ
Etdirir bülbüle hānçer gibi te’sir-i nevā

28. Buyurursan ey kerīm-i bin kerīm-i bin kerīm
*Ekrimū*³⁵⁷ kavl-ı kerimini de kemterce edā

29. Aşlı hūsn-ı naẓarın zād-ı me‘ad ‘ad iderim
Bunda olduķca ‘abeş fikr-i ma‘āş-ı dünyā

30. Eylemişler idi lakin bir alāy-ı behīmmet
Tā civār-ı faħr-i ‘ālemdē ‘aceb naķş-ı vefā

31. Ādem evlādına da vār imiş irāş-ı keder
Cennet-i ravżına da ‘ayn-ı ‘aden-āsā hayfā

32. Şimdilik dāne-i maķşūmumu aldım kıldım
İktidāen Hāzret-i Ādem’e ‘azm-i Baṭḥā

33. Yüzlerinden olacak hayrdan her şüretde
Yüz çevirdim iderek rabbime lebbeykle nidā

34. Çünki müfriṭ büyük elmāsı da almaz her nās
Farṭ-ı şıdķım nā-şināsāne gelür bed ḥaķķā

35. Hıdem-i sābıķa karşılığı maḥrūmluğumuñ
Zikri de böyle mübārek cāyda mezmūm amā

36. Ṭaybe’de yok bir aḥad bendegān-ı devletden

³⁵⁶ Mekke-i Mükereimme’de müşārü’n-ileyh ḥāzretlerine Seyyidü’l-Cemî’ dirler.

³⁵⁷ “اكرموا عزيز قوم ان ذل” “Kavminizin şerefliyelerinden biri zelil duruma düştüyse ona ikram ediniz.” anlamındaki atasözü veya bir kelim-i kibardır. Bu söze işaret edilmiştir. Bu sözün bir başka şeklinde “اكرموا” yerine “ارحموا” “Acıyın, merhamet edin.” ifadesi geçmektedir.

Hadlerince vardır hep ḥabb³⁵⁸ u ma‘āşlar illā³⁵⁹

37. Bendeñizken ol emekdār bende bende-zāde
Bend-i efkār-ı ma‘āşım bend-i kânûn mu o yā

38. Harem-i muḥteremiñ ḥüsn-i ḥitāmında hele
Böyle kayrılmamağa rāzı mı rûḥ-ı a‘lā

39. Bu gelür ḥāṭıra da öyle ‘adāletce mevād
Şer‘-i pāki ṭutulan yerde olur cılve-nümā

40. Şimdi birleşdi de her kār u umūr-ı Hırameyn
Vāli-i vaḳt ise der-kār-ı mekārım ammā

41. Āh devletlū efendim seni o Rabbu’l-beyt
Kıldı her ḥayr-ı umūr üzere mevlā emdā(?)

42. Maṭmaḥ-ı ‘ayn-ı zamāndır hele ol dergāhıñ
Ḥāk-pāy-ı keremiñ çeşme-zen ehl-i nühā

43. Āsitānıñ āşiyān-ı rāstān olduḳca
Āsitāne degil ā(?) bir ḳapuya dikmem ‘aşā

44. Şā‘irāne bu şikāyetlerim hep devrāndan
Küremāye göre amma degil ḥāşā kellā

[10^a]

45. Hemān Allah ḳapasun düşmeniñiñ gözlerini
Sāyeñizde açılır Luṭfi’ye bāb-ı ūlā

46. Naḥl-i iclālīñ ola sebz-i zümüröd kış u yaz
Mār-veş gözleri aḳsun da kör olsun a‘dā

47. Żu‘afānıñ düşen her işlerini görmekle
Olasıñ rüşenī-i revşen-i³⁶⁰ iḳbāl-i ‘ulā

48. Necdi mecdiñ ede pür-vecd u fāḳ-ı senevi
Bedevī ṭopu ola ‘araża-³⁶¹ger ṭav‘ saña

³⁵⁸ Buğday mürtebi(?).

³⁵⁹ Satırın sonunda derkenarda *evfā* kaydı var.

³⁶⁰ Mekke-i Mükerebbe’de fevḳānī oṭaların şeh-nişinleri.

³⁶¹ ‘Araża ḳabāil-i ‘urebānın cânib-i ḥükûmete berāy-ı ḥulûş ḥalka olarak ṭopdan dūr iderek silāḥ-endāz olmaları keyfiyyetidir.

49. ‘Arafât u Minā’da debdebe-i mevkebiñ ol
Gerd-i rağm ile çeke perdeleri kevkebe tã

50. Cãh-ı cedd-i emcediñ hürmetine cãhıñı hãk
Buyura ‘ömr-i tãbi‘iyyeñle hem ihyã

[10^b]

**Der-Sitâyîş-i Ba‘zı Ehlu’llâh-ı Zîşân ve Vaşf-ı Pîrâyîş-i Âşâr-ı İşân -Kadasallahu Te‘âlâ
Esrarehum ve Nafe‘nâllahu be-Fuyuzât-ı Envâruhum³⁶²**

[Kaside 6]

Mısır’da Tanța Benderinde Hâtıra-ârâ-yı Gülzâr-ı Ma‘nevî Seyyid Bedevî Hakkında

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Faḥr-ı ensâb-ı nebîdir Seyyid Aḥmed Bedevî
Evliyâ fırka-ı vâlâsınıñ âzâde-revî
2. Zâhirâ Tanța maḳarr oldu ten-i tâhirine
Târ iken tanțana-i şavletine dünyevi
3. Neyl-i pür-tâmi-i iḥsânı faḳaṭ Mısır’a mı ḥâş
Bulur her yerde muḥibbi meded nûr-ı nebevî
4. Ḥûşe-çînân-ı ‘atâsı iken hep mîr u gedâ
N’ola mûrâne bulursam kerem-i ḳadr-ı ḥavî
5. Ḥubb-ı sâdât-ı kirâmıñ ile cûd u keremiñ
Dile rûzî ḳıl ilâhi rûz u mâh u senevî
6. Dü cihânda sebeb-i fevz u selâmet kişiye
Luṭfiyâ ger birinin dâmenini tutsa ḳavî

[Kaside 7]

Cezire-i ‘Adende Hâdîka-Pîrâ-yı Enes-i Ḳudûs Hâzret-i Seyyid ‘Ayderus Şevḳinde

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Hâzret-i ‘Ayderus’uñ merḳadine şehr-i ‘Aden
Hey’eten bir şadef-i lû’lû-i bî-mişl u şemen

³⁶² Bu bölümdeki şiirler şekil itibariyle kasideden daha çok gazele benzemektedir. Ancak hem şair özellikle kaside bölümüne aldığı için hem de gazel bölümündeki gazellerle karışmaması için kaside başlığıyla numaralandırdık.

2. Kendi Allah eridir nūrı zālāmı eridir
Ne kadar olsa daḥi şimdi ‘Aden küfre vatan
3. Kıl maḳāmına girüp bûy-ı ‘Aden istiṣmām
Pāk idüp kām-ı dili levṣ-i zükām-ı şekden
4. İngilizlü var ahālisi velikin islām
Güle versün mü naḳîza³⁶³ ne kadar olsa diken
5. ‘Aşk-ı evlād-ı resûl eylese ger ḳalbe şümûl
Luṭfiyâ itmeye ḥannâs u vesâvis mekmen(?)

[Kaside 8]

Der-Teveṣsül-i Ḳuṭbu’l-İrşād u Maṣdar-ı Nūr-ı Rabbe’l-Mācid Mevlânâ Ziyâü’-d-Dîn
Ḥālîd Ḳuddise Sirruhu

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

[11^a]

1. Eyleyüp envâr-ı vaḥdaniyye zu’l-ebṣâra berḳ
Ḳıldı Mevlânâ Ziyâü’-d-dîn-i Ḥālîd Şâm’ı şark
2. Olduğundandır Nebî-yi müctebânîñ vârişi
Aldılar gencînesinden feyz-i naḳdı ḥayli ḥalk
3. İntisâbı zât-ı Zi’n-nüreyne rüşen ez-neseb
Levḥ-i şâfi rūḥ-ı şiddikîden eyler şıdkı meşḳ
4. Sırr-ı şâh-ı Naḳşibend u verd-i sulṭân-ı Ḳādirî
Nükheth-i ‘irfâna ḳıldı çok meşâm cânı ğark
5. Ḳalb-i Rûm’dan sırrı ihfâ idi zıkr-i ḥufyenîñ
Rûḥlandı bi’t-teveccüh ḥacb-ı bid‘at oldu ḥark
6. Baḳ kitâb u sünnete baḳ seyr u ḥalk-ı zâtına
Ḥaḳca ḳıl endîşe tâ‘ın var mıdır bir zerre fark
7. Kemterîn bir bendesinin nūr-ı feyz-i nisbeti
‘Arşı geḫmiş dense toğrudur çok âh-ı derd-i ‘aşḳ
8. Çün merâyâ şâfdır müstaḥlifini bî-mera
İtse kendü kendin eyler her merâyı ta‘n u daḳ

³⁶³ Burada “naḳîza” yerine “naḳîşa” olması daha uygundur. Muhtemelen yazılırken sehven bir nokta konulmuştur.

9. Oldu pîş-pâları hâlet-nümâ mir'ât-veş
Görmez ol göz kim bu sırrı perde çekmiş 'ucb u zerķ
10. İrtibâtı kesme rûhâniyetinden dil şâkın
Bu tarîķ içre ma'azallah budur hep vaħl u zelķ
11. Luţfiyâ bu hizble birlikde ol kim bunda tâ
İtmesün anda girîbânîñ nedâmet desti şaķ

[Kaside 9]

Der- Medh-i Tarîķat-ı 'Aliyye-i Hazret-i Şâh Bahâü'l-Mille ve'd-Dîn Hâce Muhammed
Naķşibendi Kıddise Sirruhu

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Kulle-i kâf-ı amândır hânkâh-ı Naķşibend
Pâs-ı enfâsı daħi diğەر penâh-ı Naķşibend
2. Pîş-i pâda buldu ehli menzilin evvel kadem
Resm-i râhı böyle çün bunda güvâh-ı Naķşibend
3. Encümen-i ez milel hiç ħalvete vermez ħalel
'Âlem-i hüdur vaţanda seyr-gâh-ı Naķşibend
4. Çün bezirgân-ı tarîķat böyle kesdirmiş sözü
Zât-ı bî-çüne varır kesdirme râh-ı Naķşibend
5. Sâlikânı çüb-veş şolmuş şararmış 'aşķla
Kühdır senc-i 'amelde lik kâh-ı Naķşibend
6. Añlayanlar şân-ı aşķâbını hep ħâlincedir
Vaşfolınmaz kâlle çün 'izz u câh-ı Naķşibend
7. Nûr-ı mihr-i şâh-ı kevneynden kâbesdir ħâlleri
Şanma zînhâr naķşebîdir bedr-i mâh-ı Naķşibend
8. Kemterîn bir bendesin düşkün mü ķor bir yerde kim
Şarķ u ħarbı kâplamışdır luţf-ı Şâh-ı Naķşibend

[11^b]

9. Bil Bahâü'd-dîn'i neymiş gel Ziyâü'd-dîn'le
Birbirinden eyle Luţfi iktinâh-ı Naķşibend

[Kaside 10]

Der-Vaşf-ı Meşnevi-i Hazret-i Mevlânâ-yı Rûmî Kıddise Sirruhu'l-Kayyumi

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Tüti-i per-behce haķ-güdur kitāb-ı Meşnevî
Ser bu hem mir'ât-ı dılcüdur kitāb-ı Meşnevî
2. Māyesi nīsān-ı kudret nüh şadef pırāyesi
Rişte-i 'irfāna incüdur kitāb-ı Meşnevî
3. Nağme-i levh u kalem āhengiñ istersen eğer
Bişnev ez-ney ma'nî-yi hüdur kitāb-ı Meşnevî
4. Hep meta'-ı dünyeyi eski paçavra gösterir
Hoş beķā'-ı dīne çarşüdur kitāb-ı Meşnevî
5. Her elif āşārca olmuş 'aşā-yı pür-ḥikem³⁶⁴
Müsi-i Fir'avn-ı bedḥüdur kitāb-ı Meşnevî
6. Resm-i ḥāmuşî-nümā ḥümeķāya ama 'ārifē
Luţf-ıla dāim sühen-güdur kitāb-ı Meşnevî
7. Kıl kadar yok iştibāhım mağz-ı Kur'andır veli
Kām-ı nā-kāmına per-müdur kitāb-ı Meşnevî
8. Çirk-i şirki āb-ı feyzānı yuyup taṭhīr ider
Ol daḥīl ḥammām-ı dil-şüdur kitāb-ı Meşnevî
9. Nāiline 'aşķ ola yoḥsulluğu görmez ebed
Ṭalması dürd-i kenz-i şeş-tüdur kitāb-ı Meşnevî
10. Kıl-i kavli yok şırātıdır müselleme müslime
Cennete līk altı kapüdur kitāb-ı Meşnevî
11. Çün denilmiş *nist peygamber velī dāred kitāb*³⁶⁵
Ol işārāt olunan būdur kitāb-ı Meşnevî
12. Mültebesdir sırr-ı Mevlānā ḥurūf u lafz-ıla
Haķca baķsañ belki kendüdur kitāb-ı Meşnevî

³⁶⁴ Derkenar: pür-hüner

³⁶⁵ Bu ifade Molla Cami'ye ait Farsça bir şiirden alınmıştır. "Peygamber değildir ama kitabı vardır."

13. Vuşlata terğib ider mehcūr almıř dilleri
Eř-řalā-gū ve te‘ālūdur kitāb-ı Meřnevī
14. Muřtafā’nıñ kevşer-i esrārıdır ser-menba‘ı
Nīlden ebrekterīn (?) cūdur kitāb-ı Meřnevī
15. orudursa āhıret havliyle bunda adamı
Līk anda hırz-ı tāmūdur kitāb-ı Meřnevī
16. Külhenī duymazsa ğam mı bŷy-ı cān-ārāsını
Gŷlřenī kāmına gŷl-būdur kitāb-ı Meřnevī
17. Sā‘id-i meřřāte-i sa‘d-ı Celāle’d-dīn’le
Ba cemāl-ı dīne ğīsūdur kitāb-ı Meřnevī
18. Mařadım te’kīd-i nisbetdir řenādan Luťfiyā
[12^a] Neyse erbābına belludur kitāb-ı Meřnevī

[Muammes 1]

Der-Řenā-yı Fŷtŷhāt u Fŷřŷř-ı Hāzret-i şeyh Muhyi’d-dīn-i ‘Arabī uddise Sirruhu’l-Mařřŷř
Fā‘ilātŷn Fā‘ilātŷn Fā‘ilātŷn Fā‘ilŷn

1. Mihr u māh-ı ‘ālem-i cāndır Fŷtŷhāt u Fŷřŷř
Cilve-gāh-ı sırr-ı sŷbhāndır Fŷtŷhāt u Fŷřŷř
Berg u bār-ı naql-i īmāndır Fŷtŷhāt u Fŷřŷř
Nerdŷbān-ı ‘arş-ı īķāndır Fŷtŷhāt u Fŷřŷř
Tercemān-ı remz-i ur’āndır Fŷtŷhāt u Fŷřŷř
2. ok ararmış dilleri bir lem‘ası tenvīr ider
Dil-arāb-ı cŷrm u fıřķı ‘ařķ-ıla ta‘mīr ider
Dā-i cehle hāře-i terkībi tīz te’şir ider
řīr-i ma’nāsın şadan rŷbeh-dilānı řīr ider
řīmyā-yı ğār-ı ‘irfāndır Fŷtŷhāt u Fŷřŷř
3. Gevher-i dāniřle fađlıñ oldur āb u tābiři
şu gibi bezl eylemek māu’l-hayātı ŷn işi
Ba‘zı isti’dād-ı nāsıñ varsa bilmem yañlıři
Yoħsa oymaz ikilikde bunlar ehl-i hāhiři
Cān-ı tevħīd-bīne ‘ayāndır Fŷtŷhāt u Fŷřŷř
4. Sařrınıñ her ‘ayn u mīmi ‘ayn-ı nehr-i engŷbīn
Hep sevād-ı ğarfī şankim sŷrmedān hŷr-ı ‘īn

Yā hediye iki gül-deste berāy-ı ehl-i dīn
Nūkhete bahşende-i fer-i mesāmāt-ı yakīn
Nefha nefha rūh-ı rahmāndır Fütūhāt u Füşüş

5. Muḳtebeslerdir veli ez-rūh-ı pāk-ı Muṣṭafā
Çok veliyu'llah alurlar işte bunlardan şafā
Nāzımı ḥatmü'l-velāye deyü ḥattā Luṭfiyā
Zāhiren bunlarla kılmış nice kimse iktifā
Bunda dinmiş iki bürhāndır Fütūhāt u Füşüş

[Taḥmīs 1]

Taḥmīs-i Gāzel-i Ḥazret-i Şeyḫ Niyāzī'l-Mıṣrī el-Malāṭī Ḳaddasellahu Te'ālā Sirruhu

[12^b]

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. İştigālīñ dāimā olmuş ḥaberle mübtedā
Maṭlab-ı a'lādan al gel bir ḥaber sen ibtidā
Varlığıñla kat be kat kılmakdasıñ bak irtidā
Ey gönül gel ḡayrıdan geç 'aşka eyle iktidā
Zümre-i ehl-i ḥaḳīḳat anı kılmış muḳtedā
2. 'Aḳla uydukca dilā kārīñ belī müdḡamdürür
Kim ki derd-i 'aşkı duydu işte ol ādemdürür
Bilmeyen 'aşkı behāyimden aḡall u kemdürür
Cümle mevcūdāt u ma'lūmāta 'aşk aḡdemdürür
Çünkü 'aşkıñ evveline bulmadılar ibtidā
3. Şanma kim 'ālemde rindān u mey u şākī ḳalur
Gördüğündür zāil hep Allah u 'uşşakı ḳalur
'Aşıkān da maḡvolursa 'aşk ezvākı ḳalur
Hem-daḡi cümle fāni buldukda ol bākī ḳalur
Bu sebebdendir didiler kim 'aşka olmaz intihā
4. Yunulup şehir-i ḥaḳīḳat semtine tutmuş tarīḳ
Āşinālardan yanınca ḳalmamış maḡrem şadīḳ
Vuşlatıñ yolu ise ḡāyet ḳarañlık hem muḡīḳ
Dilerim senden Ḥudāyā eyle tevfiḳiñ refīḳ
Bir nefes gönülüm senin 'aşkıñdan itmegil cüdā
5. Bildüm 'ālem olduğun zıll-ı ḡayāl u ber-zevāl
Çıkmadı ammā hevāsı dilden oldum hem çü dāl
Maḡz-ı luṭfünle tecelli eyleyüp ey zu'n-nevāl
Māsivā-yı 'aşkıñıñ sevdāsını gönülümde al
'Aşkıñıñ eyle iki 'ālemde baña āşinā
6. Yārdan cevır u melāmet rıf'atıdır 'aşıkıñ

Nerdübân-ı kurb u vuşlat miḥnetidir ‘āşıkıñ
Hāşılı her bir meşakkat rāhatıdır ‘āşıkıñ
‘Aşq-ıla tāmuda olmaḥ cennetidir ‘āşıkıñ
Līk cennetde olursa tāmudur ‘aşksız aña

7. Dāmeniñ pek tūt duyarsın ehl-i ḥaḳdan ḥoşca bŷy
Tā alınca Luṭfiyā andan kemāl-i ḥāl u ḥŷy
Seyr-i fi’llah içre soñra Mısrî-āsā eyle pŷy
Ey Niyāzî mürşid isterseñ bu yolda ‘aşqa uy
Enbiyā u evliyāya ‘aşq olupdur reh-nümā

[13^a]

[Taḥmīs 2]

Taḥmīs-i Ğazel-i Merḥūm ū Mağfūr Peder Paşa
Mefā’ilün Mefā’ilün Mefā’ilün Mefā’ilün

1. Hümā-yı himmetim bî-iḥtiyācım hem per u bāle
Şarılman da şikārımdır deyü her zeyl u dŷnbāle
Şıfat-ı şabr-ı Eyyŷbî’den olduḳca ‘aṭā bāle
Zirih-pŷşum dönersem dāğ-ı a’dā ile ğırbāle
Taḥammŷl ma’nevî ḥışnım siper-i destimde bir ala
2. Düşer pek tiz tehallŷkle çıkan bālā-yı āmāle
Erenler hep teeniyle erer a’lā-yı āmāle
Tehî ‘asker geçürmekdür meyl-i alā-yı āmāle
Erer bāzar-ı ḥ’āhişde göñŷl kālā-yı āmāle
Bu bender-i kuhde dil-bendim tevekkŷl gibi delāla
3. Güleç yüzlŷ cefā-yı çarḥ bed-endişi benden şor
Belî iḳbālî bir parmaḳ bal ama nîşi benden şor
Bu bağıñ ḥārına şadrın deren dil-rîşi benden şor
Vezāret çillesinde ḳan yudan dervîşi benden şor
Ḳabada bīnevā resmiyle döndŷ ḳametim dāle
4. Varup bir pîr-i ekmelden göñŷl feyz almadan evvel
Vŷcŷdî pŷta-ı ezkāra birden şalmadan evvel
Riyāzetle riyāz-ı irtizāya şalmadan evvel
Ḥŷlāşa mahvolup bir ḳāl-ı ḥālîş ḳalmadan evvel
Maḳāl-ı ḳalīb-i ḳalpı getürme ḳalbden ḳāle
5. Mŷmāşāt-ı zamāna uyduran seyri nefes-perver
Tereddŷdle çeker at başı ḥaḳ yollardan ol yekser
Umurunda olur mu sırr-ı tevfiḳat-ı ḥaḳ rehber
Zimām-ı ḥall u ‘aḳdin dest-i ağıyāre veren server
Keş-ā-keşle düşer bir serseri da’vā-yı iḳbāle
6. Çek el lādan da pertev al envār-ı illādan

Sivā ḥubbı sevādın sil bütün levḥ-i mücellādan
Karañlıkdır şaķın vazgel o ḥaṭṭ u zülfi-i sārādan
Siyāh-ı hem ile bî-hūş olursuñ geç o sevdādan
Ḥalel verme ḥavās-ı enfüse cem ‘ıyyet-i yāla

7. Gören varsa bu devriñ bir düzi ṭavırın dilā söyle
Şudur dinmez cihān ḥāline geh böyle gehi şöyle
Baķar mı ehl-i ‘irfān luṭf u ḳahra Luṭfiyā öyle
Dönerken ‘ādetā her cāyı çarḥ-ı bî-vefā böyle
[13^b] *Reḥā u şiddete Rāğıb ilişme baķma bir ḥāle*

[Müseddes 5]

Müseddes

Müstef‘ilün Müstef‘ilün

1. Ey dil yeter ey ḥayre ser
Tedbire düşme ol ḳadar
Tîr-i ḳader bilmez siper
Fikr-i ḥazerden ḳıl güzer
Rāzı olursuñ ol eğer
Olmaz iseñ *eyne’l-mefêr*³⁶⁶
2. Ey gāfil-i yevme’l-va‘id
Mānend-i ṭıfl-ı rûz-ı ‘id
Aldatmada nefsi ‘anid
Bilmez misiñ ḥablü’l-verid
Ol bağteten bir gün çeker
Rüsvā ider *eyne’l-mefêr*
3. Devrāndır bezm-i ḥazan
Cāmın iķer her bir gelen
Nūḥ oldu ḥatta nevḥa-zen
Bilmem ne ṣann etdindi sen
Ser-mestidir pîr u püser
Eğmezse ser *eyne’l-mefêr*
4. Bu mu uşul ey bû’l-fuḍul
Dünya iķün olmak melul
İşrārı ḳo çıķmaz bu yol
Ḳulluķ idüp mevlāyı bul
Bir gün giribāniñ geķer
Ser-pençeye *eyne’l-mefêr*

³⁶⁶ el-Kıyame, 75/10. “O gün insan ‘**kaçacak yer neresi**’ diyecektir.”

5. Bîzâr kılmış bîm-i cû‘
Hakkı unutduñ çün helû‘
Şekvâda ‘aynıñ pür-dumû‘
Artdıķca zâd olduñ tûmû‘
Ol müntakim bir bir şorar
Ey dil o dem *eyne’l-mefêr*
6. *Yevme yefirru’l-mer’i*³⁶⁷ bil
Düşmân olur ekşer hâlîl
Dilden bugün anları sil
Cezbeyleye rabbu’l-celîl
Bâbından özge var mı der
*Eyne’l-melâz*³⁶⁸ *eyne’l-mefêr*
7. İdbâr-ı der bu dem-be-dem
İkbâl içün bunca himem
Kılma dili beytu’ş-şanem
Kağısını bilmem desem
Söylense de kılmaz eşer
Yarın ‘aceb *eyne’l-mefêr*
8. Kârbân-serâ bu kim ecel
Elbet çöker mişl-i cemel
Ahvâlidir ‘aqla hâlel
Cân verme dindi fi’l-meşel
Âsân mı şandıñ sen meger
Yok kurtuluş *eyne’l-mefêr*
9. Maķşûd ise cây-ı menâş
İşte açık râh-ı havâş
Artık ne lâzım iftihâş
Bunda sühan oldu halâş
Yok başka yol varsa saķar
Ey derbeder *eyne’l-mefêr*
10. Luţfi bu sözden ol hamûş
Bâb-ı Nebi-yi luţfa koş
Anda derûnu kıl hurûş
Bundan da ma‘adâsı boş ³⁶⁹
(...)

[14^a]

[Taķmîs 3] ³⁷⁰

³⁶⁷ el-Abese 81/34. “O gün insan kardeşinden kaçır.”

³⁶⁸ “Sığınak neresi?”

³⁶⁹ Burada en az bir varak eksiktir.

³⁷⁰ Bu şiirin baş tarafı kopmuş olan sayfadadır. Baş tarafı olmayan bu şiir Muhlis mahlaslı Esad Muhlis Paşa’nın

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Tırfe bezm-i hayret-ārā eyleyüp kâşaneyi
Gâh gül geh şem'e beñzetdim ruḥ-ı cānāneyi
Bülbül-i pervâne ḥāl itdim dil-i divāneyi
2. Râst-edâ itmez şabâ 'aşkı hevâ-yı serd-ile
Sûzinâk 'uşşâka şor sırr-ı nühüftün derd-ile
Nağme-i şevk-ıtarabdan da gelürse vecd-ile
Pek müeşşirdir nevâ-yı ehl-i dil ehl-i dile
Nâle-i cān-sûz-ı bülbüldür yağan pervāneyi
3. El-ḥazer âzürde-i nezzâre kılma ol şehi
Bedr-i âğuş-ı ḥayâl-ı sîne itmek iş mehi
Neydi Leylâ'dan ol 'uzlet aña Kays-ı âgehi
Âfet-i fetretten olmaz ḥâne-i vuşlat tehi
Bülbül anıñçün nihâl-i gülde yapmaz lāneyi
4. Ebr-i sevdâ-yı bahâr-ı 'aşk olup da zıll-figen
Çeşmine kuḥl-i siyâhı baht-ı gerdenden çeken
Mevc urup âyîne-i endişe 'aks-i jâleden
Şâhid-i nâzende-i gülde ḥayâl-i zülf iden
Eylesün müjgân-ı bülbülde taşavvur şāneyi
5. Ḥüsnüñe gülzârda her kim ararsa bir mişâl
Ḥâr-zâr-ı ye'se dücâr olmamak emr-i muḥâl³⁷¹
Şevk-i gülde zevk-i mülde sevdiğim sensiñ meâl
Bâğda yâd-ı ruḥuñ rindâne verdi başka ḥâl
Nağme-i bülbül şanurduk na'ra-ı mestāneyi
6. Pây-ı şem' pervāneniñ füşat-serâ-yı sūrudur
Meh mübâhi-i semâ mâhiyse mâ meftûrudur
Himmetince her kişi bir ḥâletiñ mağrûrudur
Ḥalk-ı 'âlem bi't-ṭabi' ḥubb-ı vaṭan mecbûrudur
Biñ gülistāna değışmez büm bir vîrāneyi
7. Tâze şohbet eyleyüp bir nev-reside gül ile
Bağladım ol serv-ḳaddi mebhâş-ı kâkül ile
Lutfiyâ germ oldu bezm encâm-ı cām-ı mül ile
Muḥlisâ naql-ı ḥikāyât-ı gül u bülbül ile
'Aşka itdim âşinâ bir dilber-i bîgāneyi

gazeline yapılan bir tahmistir. Nüşadaki siliklik ve yırtıklardan dolayı okunamayan kısımlar *Esad Muhlis Paşa Divânçesi*'nden tamamlanmıştır. bk. *Divânçe-i Esad Paşa*, İstanbul, h.1268, s.16.

³⁷¹ Derkenarda "olmamak da pek muḥâl" kaydı var.

[Murabba‘ 3]

Tanzîr-i ğazel-i ħazret-i Niyâzi Kuddise Sirruhu³⁷²

[14^b]

Fâ‘ilâtûn Fâ‘ilâtûn Fâ‘ilûn

1. Ey dil-i bîzâr yârîñ kandedir
‘Ayn-ı ħayretsiñ nigârîñ kandedir
‘Âlem-i nâsût-ıla vahşetdesin
Dil-nüvaz u ğam-küsârîñ kandedir
2. Ğalibâ feryâd-ı hem-zâdın seniñ
Yediĝiñ hep ğam bu mu zâdîñ seniñ
Dil mi bülbül mü nedir âdîñ senin
Gülşen-ârâ-yı bahârîñ kandedir
3. Jâlesiñ ammâ güle ħasretdesiñ
Eşk-i ‘âşık-veş düşüp ğurbetdesiñ
Kûh u şahrâ demeyüp rıĥletdesiñ
Baĥr-ı bi қа‘r u kenârîñ kandedir
4. Gerçi bî-kessiñ baķılmaz yüzüñe
Zerre gelmez lîk dünyâ gözüñe
‘Aşk mihri toĝdu zannım özüñe
Maşrıķ-ı envâr-bârîñ kandedir
5. Evc-i lâhutdan seni indirdiler
Bir kafes içre koyup sindirdiler
Luţfilik teklifini bindirdiler
Ol ezelki iktidârîñ kandedir

[Tazmîn 1]

Tazmîn-i Terci‘-i Bend-i Meşhûr

Fâ‘ilâtûn Fâ‘ilâtûn Fâ‘ilâtûn Fâ‘ilûn

1. Taĝılup zülfü cebîn-i yâr zâhir olmadı
Rûzigâr eksikliĝidir rûzigâr eksikliĝi
Ebr-i külfetden meh-i tâli‘ küşâyış bulmadı
Rûzigâr eksikliĝidir rûzigâr eksikliĝi

³⁷² Niyâzî-i Mısıfî’nin “Ey ĝarîb bülbül diyârîñ kandedir / Bir ħaber ver gül‘izârîñ kandedir” matlalı gazeline naziredir. bk. *Divân-ı Niyâzî*, Sahâfiyye-i Şirket-i Hayriyye, 1298. s.22.

2. Ğonce-veş ser-beste-i ketm olmada bu ser müdām
Kim ħazān-ı ‘ömr olup bu vermedi gülzār-ı kām
Yoĥ-ısa gām dilde yoĥdur bildiĝim ašlā zükām
Rūzigār eksikliĝidir rūzigār eksikliĝi
3. Her yaña vapūr-veş elbet yanaşmaz fülk-i dil
Batsa da girdāb-ı ħayretten tolaşmaz fülk-i dil
Hem emel mersāsı aĥrebken ulaşmaz fülk-i dil
Rūzigār eksikliĝidir rūzigār eksikliĝi
4. Dās-ı ĝaflet biçdiĝin ‘öm[rde hüşyār olmamak]³⁷³
Kişt-zār-ı dünyeden hiç ĥoşa berdār olmamak
Ĝalle-i maĥşūdumuz ĥālā der-enbār olmamak
Rūzigār eksikliĝidir rūzigār eksikliĝi
5. Şimdi ‘ālemden yücelmek üzre evc-i ‘ātıfet
Māverā-yı kāfa [gitdi şanma fevc-i ‘atıfet]
Görmedim bu yümde de boyumca mevc-i ‘ātıfet
Rūzigār eksikliĝidir rūzigār eksikliĝi
6. Biz ħazān-ı ĥüznle şolmuş bir aĥķer yapraķız
Līk dil-i azād-gān-ı reng-i çarĥ-ı ezraķız
Baĥr-ı eyyāmıñ şalındısında Luţfi zevraķız
Rūzigār eksikliĝidir rūzigār eksikliĝi

[Murabba‘ 4]

Der Sitāyiş Cami‘-i Şerif-i Sulţān Selim Ĥān Ĝāzi der- Āsitāne-i ‘Aliye Tābe Şerāhu.

Müstef‘ilün Müstef‘ilün

1. Burc-ı sipihr-i mes‘edet
Sulţān Selīm’iñ Cāmi‘i
Durcu’l-leāl-i maĝfiret
Sulţān Selīm’iñ Cāmi‘i
2. Yek ħubbe yektā hey’eti
İtmez ħabūl mişliyyeti
Bālā-ter çarĥ-ı rif‘atı
Sulţān Selīm’iñ Cāmi‘i
3. Esrār-ı ĥaķla mümteli
Envārı ĝayet müncelī

³⁷³ Bu varakda sayfanın ortasında bir yırtık söz konusudur. 14a ve 14b’de bazı satırlar kısmen yoktur. Bu şiirin sonraki bendi de aynı sebeple eksiktir.

Cennât-ı ‘adniñ maḥfeli
Sultân Selîm’in Câmî’i

4. Müezzînânı ‘andelîb
Dil güllerin açar ḥatîb
Bir gülşen-i feyz-i ‘acîb
Sultân Selîm’in Câmî’i
5. Qandilleriniñ eñ kemi
Pür vecd ider her maḥremi
Kesr itdiren cām-ı Cem’i
Sultân Selîm’in Câmî’i
6. Miḥrâbı bâbı vuşlatıñ
Ya’ni ḥarîm-i vaḥdetiñ
Şâyestesi her midḥatiñ
Sultân Selîm’in Câmî’i
7. Bânîsiniñ bâ-luṭf-i ḥaḳ
Âşâr-gâhı şam u şarḳ
İstânbul içre daḥi baḳ
Sultân Selîm’in Câmî’i
8. Cemâ’atıñ min ğayr-ı şeyn
Qılmış şefâ’âtini deyn
İki minârı şâhideyn
Sultân Selîm’in Câmî’i
9. Olduñ aña ey Luṭfi câr
Şükr et Hudâya bî-şümâr
Qoñşuluĝu soñra yarar
Sultân Selîm’in Câmî’i

[Kaside 11]

Şeyḥü’l-Ḥarem-i Ḥazret-i Nebevi İşkodravî Muştafâ Paşa Merḥûmuñ Ḥaḳkında

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

1. İdüp ḥoşnüdi-i âl-i ‘abâ içün ‘atâ maşlah
Müşîrâ ey benâm-ı Muştafâ olduñ ebâ maşlah
2. Bilâ-inşâf eslâfıñ kılup itlâf etrâfa
Ḥabîbiñ sevdiĝi miskinlere kıldın cebâ maşlah

3. Belî vaḳti űoıumuűdu biraz te'hîr-i hîkmetle
Iűındırdıñ ḳulûb-ı ḥalkı âḥir bi'l-heyâ maűlaḥ
4. Egerçi mîrîden dört yüz onu baḳîsi ceybiñden
Yetiűdirdiñ iki yüz hem ḳuűûru da bahâ maűlaḥ
5. Saña űeyḥü'l-ḥaremlîk kisve-i zîbâsı inűâfen
Ḥarîm-i ḳudretiñ zerbâfı űâfî pür-űafâ maűlaḥ
6. Tırâz-ı űânısıñ sen ḥâne-zâdân-ı müűîraniñ
Kelâm-ı Luṭfî endâm-ı űenâña çün ḳabâ maűlaḥ

[15^b]

TEVÂRİH

1. Târih-i zühür-ı âb-ı kevşer der-hengâm-ı ta'mîr-şoden-ı ravza-ı mutâhara-ı hazret-i seyyidü'l-beşer şallallahu te'âlâ 'aleyhi ve's-sellem be-tevârih-i diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Hazret-i 'Abdülmeçîd Hân'ın mu'allâ tâlî'i
Bârekallah pek 'azîm âşâr-ı hayriñ mazharı
2. Atmamış ecdâd-ı zi-emcâdı aslâ tarhını
Bir binâ-yı 'âlî ihyâ kıldı kim yok beñzeri
3. Âb-rû-yı künfekân u enbiyâ u sulţânıñ
Ravza-ı 'ulyâsı ta'mîrinde açdı cevheri
4. Hep harem tecdîd olundu bâbdan mihrâba dek
*Men benâ*³⁷⁴ bâbında hoşnûd kıлмаğa peygamberi
5. Bağ şuyun buldu zerânetle(?) esâs himmeti
Mu'temed ilhâm-ı hağ çün rûh-ı kudsî yâveri
6. Gıbtasından mi'vel-i efkârı âb u tâbına
Tiz tiz çeksün fesâne çarh hilâl-i enverî
7. Çünkü buldu re'y-i mülk-ârâ-yı şâhı bir cebel
Güller açdı ravza-ı 'ulyâda seng-i ağmeri
8. Dâmeni dârü'l-'aķîķ ile idi pür-iştihâr
Muntazırmış emr-i firûza meger çokdan beri
9. Hün olur yâ kûtı yâķûtuñ bu taşâ reşkden
Vaşf-ı şommaķıyla baş itmek ne lâzım mermeri
10. Pârelense bu tecellîye erer mi her hâcer
Kim verir elmâs olursa ger bu kâdre müşteri
11. Dâğ-ı ğayret sîne-i Sînâ'ya ğayrı işbu tâğ
Mehbiţ-i envâr-ı üstâdır bunuñ çünkim yeri

³⁷⁴ “Kim rızauallahı kasdederek bir mescid bina ederse Allahu Tealâ da ona cennette bir ev bina eder.” bk. Ahmed Naim, *Sahih-i Buhâri Muhtasarı, Tecrid-i Sarih Tercemesi*, DİB Yay, 1985. II, 393. (Hadis No:280)

12. Bu da maḥẓ-ı mu‘cizāt-ı zāt-ı faḥrū’l-mürselîn
Pâdişâh-ı dîn-penâh olmuş bu emriñ maşdarı
13. Evvelâ âḥir ḥaremden başlanup edvâr-ı kâr
Tâzelendi ma‘nen hep bu devr-i mülküñ miḥveri Sene 1267
14. Bidâ buyrulmuş nice mekteb tevessül bâbına
Bir vesîle ittiḥâz içün cinâne bu deri

[16^a]

15. Hem binâ-yı ‘âliye ol bâb-ı ta‘zîmden giriş
Şühbesiz tevfiḳ-i ḥaḳla de‘b-i ‘irfân-güsteri
16. Bu da a‘lâ şâhididir rüçhet-i âşârınıñ
Nâm-ı şehriyâr-ıla kâim minâre-peykeri
17. Şaḳf iken fevķü’l-ḥarem hem ravza yapıldı kıbâb
Künbed-i eflâkıñ oldu her biri bir mefḥarı
18. Olunup iḳ‘âd esâṭîñ u kemerler ḳubbeler
Buldu nevbet ravzaniñ tecdîd-i resm-i bihteri
19. Vaşf u na‘t-ı zāt-ı cennetle o memdūḥu’n-nebi
Bâ-ḥadîs-i eşref-i *mâbeyni beyti ve minberi*³⁷⁵
20. Ol maḥal-i bî-bedel içre sûtûnlar vaż‘içün
Ḥafr olunduḳca münâmâtıñ³⁷⁶ esâs u me‘seri
21. Şâh-ı taḥt-ı *lî ma‘allahıñ*³⁷⁷ zihî şibākına
Muttaşıl kâim esâṭînden ḥarasdır eşheri
22. Ol sûtûn-ı feyẓ-meşḥûna ḥabîb-i ekremiñ
Hem-mezâdır cânib-i re’s-i sa‘âdet-efseri
23. Ḳazılırken pîş-gâhı kıldı ḥaḳ bir şû ‘aṭâ
Şâf u aḥlâ öyle kim başdırdı ḳadr-i kevseri

³⁷⁵ Derkenar: “قال النبي عليه السلام ما بين بيتي و منبري روضه من رياض الجنة صدق رسول الله” Ḳâle’n-Nebî ‘aleyhi’s-selâm: Mâ beyni beyti ve minberi ravzatün min riyâzu’l-cennet. Şadaḳa Resûlullah. Hadis kaynağı için bk. Ahmed Naim, *Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih Tercemesi*, DİB Yay, 1985. IV, 213. (Hadis No: 607.)

³⁷⁶ Derkenar: Münamat sûtunlardır.

³⁷⁷ “Benim Allah ile bir vaktim vardır ki oraya ne resuller ne mukarreb melekler yetişemez.” bk.Aclûni, *Keşfü’l-Hâfâ ve Müzîlû’l-İlbâs*, Beyrut, I,173 (Hadis No:2159)

24. Ḵatr-ı nümā böyle bir mā çıkmamış māfi's-selef
Kıldılar tahkik 'umumen Taybe'niñ dāniş-veri
25. Bulmamış Hüdhd de eyyām-ı Süleymānī'de ya
Bu hüdā 'anķāsınıñ āsar-ı feyz-i şehperi
26. Bu kabül-ı sa'yi işrāben bir imā haķ 'alim
Cüy-ı cüdiyle buyurmak üzre irvā kişveri
27. Çeşme-i elķāf-ı haķdan şu gibi tārihlerin
Bu iki mışra'la icrā kıldı Lutfi kemteri
28. Bu ne devlet içdi ümmet bunda āb-ı zencebīl Sene 1276
'Ayn-ı 'adnı bulduķ içdik hem de mā-ı kevşeri Sene 1276
29. Eyleyince kūh-ı aķmer daķı ifā hıdmetin
Muķteza tārihle vaşf itmek o nī-gū maķzarı
30. Verdi maţlūbun tamām ebniye-i 'āliyyenin
Tāş dikdi kürsi-yi 'adne görüldü gevheri Sene 1277
31. Yā hafiz nūh ķibāb-ı bī-sütūn-ı āsman
Bu binā-yı hayre iķsān ķıl hitām-ı eyseri
32. Bāni-i hayrū'l-binā zıll-ı zelil-i salţanat
Ola şafv-ı sermediyyetle kederlerden beri

2.

**Ebvāb-ı Raķmet-meāb Hāzret-i Nebeviyyeden Bābü'r-raķmeniñ Tecdidine Dāir
Tārīħdir**

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

1. Yā rabbi bāb-ı şevketi şāhen-şeh-i 'aşrıñ ola
Fevc-i meķārimle kūşāde her zamān mānend-i 'iyd
2. Eyvān-ı ķarķ-ārā ola 'unvān-ı şān u devleti
Dervāze-i iķbāline şems-i felek zerrin kilid
3. Açmış hümā-yı himmeti dīn bābına iki cenāķ
Rūķ-ı nebiyyü'r-raķmeden almaķda ķün feyz-i medid
4. Zāt-ı haremde görseler būnyād-ı nev-ābādını
Ecdād-ı zi emcādı dir rūķānī tūba ber-mezid

5. Luṭfî didi târîḫini cevherli bir âvize-veş
Bağ etdi bâbü'r-raḥmeyi tecdîd şâh 'Abdü'l-mecîd *Sene 1274*

3. Cebel-i Uhud'da 'Amm-i Şeh-i Levlāk Ḥazret-i Ḥamza Raḍiyallahu 'Anhîñ Mescid-i
Pâkleri Tevsi'ine Târiḫ
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Şehenşâh-ı cihân 'Abdü'l-mecîd Ḥân'ın zamânında
Tola hoş şabt-ı mecdiyle kıbâb-ı nüh-felek her dem
2. Odur devrinde mülkin eyleyen ta'mîr u hem tevsî'
'İmâr-ı Taybe-i tâhirce âşârı da müsteslem
3. Cenâb-ı 'amm-ı pâk-ı şâh-ı levlākıñ maḳâmı kim
Mişâl-i gonce-i gül teng iken bundan muḳaddem hem
4. Açup tefsîḫ buyurdukda du'âcıyânı olmuşlar
Meleklerle hezâr eşniyye-i şâhîde hep tev'em
5. Çıkup üçler didi târîḫini Luṭfî ḫiṭâmında
Zihî mülhem bu 'âlî câyı tevsî'e şeh-i 'âlem *Sene 1275*

4. Kaşide u Târiḫ-i Cülûs-ı Hümâyûn Ḥazret-i Sulṭân 'Abdü'l-'azîz Ḥân Eyedellahu Teala
'İzze

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Ola yâ Rabbi Ḥân 'Abdü'l-'azîz 'âlem-i ârânıñ
Rehîn-i sırr-ı 'izz u naşr-ı ümmet tûl-ı ezmâni
2. Pür olsunlar felekler ḫüsn-i şît-i 'adl u dâd ile
Per açsunlar melekler şevḳ-i şâpâş-ile rûḫânî
3. Cihânıñ rûḫu İslâm'a göre cândan 'azîzdir ki
Duyarlar serlerinde ḳâl-ı ḫayr feyz-i yezdânî
4. 'Adû-te'sîr nâm-ı 'izzetidir rehn-i zilletdir
Çekinmezler mi çekmezden muḳaddem seyf-i yalmânı
5. Bu muḫkem üss-i iḳbâl-ı şehenşâhiye 'ahdinde
Binâ-yı mescid-i faḫr-ı risâlet buldu pâyânı

6. Hüşüşâ şimdi icrâ olunan âyât u tezyînât
Nizâmü'l-mülk-i şâhî gösterir çün levh-i sübhânı
[17^a]
7. Hakîmü'r-râmi'în-i şer'-i garrâ böyle mülk-ārâ
Tevārîhde aransa bî-müdārâ yokdur akrânı
8. Müceddiddir ki zât-ı bî-hemâlî dîn u dünyâca
Görölmüş ravza-ı sâlâr-ı kevneyn içre bürhânı
9. Beri bu kim cülûs emr-i hümâyûnundan evvelce
Görürler bendelerden ba'zı ma'nâda o hâkânı
10. Buyurmuş hücre-i pâk-ı şeh-i levlâkî istizhâr
Yemîn-i bâb-ı zehrâda тұrur şanki nigeş-bânı
11. Edâ ammâ ki şîrâne ser-î şemşîrdir pençe
Bu ma'nâca odur şâhib-kırân-ı dîn-i bî-şânı
12. Hadîş-i beşşirûdur³⁷⁸cür'etim 'arza bu ma'nâyı
Du'â-yı hayr-ı şâhî gerçi 'abde de'biñ erkânı
13. Olunduğa edâ ed'ıyyeler minberde saflarda
Hâbîb-i müste'ânîñ mağzarında şâf u vicdânı
14. Hilâfet mesnedinde sebkat etsün şânı eslâfı
Hilâfında olanlar bula dâim hızy u hızlânı
15. Ola tag üstü bağ hep şadıkâne zıll-ı mes'ûdu
Görüp top-ile tagılır 'azâb-ı dâğ-ı nîrânı
16. Kulu Luţfî de bir fırsat düşürdü 'arz-ı târihe
Müeyyedir zihî sultân 'Azîz'e 'izz-i 'Oşmânî [Sene 1277]³⁷⁹

³⁷⁸ “Kolaylık yolunu gösterin, güçlüğe gitmeyin, tebşir edin, tenfir etmeyin.”bk. Ahmed Naim, *Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih Tercemesi*, DİB Yay, 1985. I/77 (Hadis No:63.)

³⁷⁹ Sultan Abdülaziz h.1277 / m.1861 tarihinde tahta geçmiştir. Tarih mısraında ise 1284 tarihi çıkmaktadır. Anlaşıyor ki müeyyed kelimesindeki “vav” hemze için yazıldığından tarih hesaplamasında sayılmamıştır. İlk mısradaki “bir fırsat düşürdü” ibaresiyle bir sayısını da tarihten çıkardığımızda 1277 tarihini bulunur.

5.

Tārīḥ-i Ameden Kisve-i Ğarra be-ḥücre-i Mu‘aṭṭara-ı Ḥazret-i Sultān-ı Enbiyā ve Perdehā-i Bī-bahā

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Buyurmuş ihtirāmā ḥaḳ muvaffaḳ āl-i ‘Osman’ı
Mu‘allā Ka‘be ü a‘lā maḳām-ı şāh-ı levlāke
 2. Şeh-i şāhān-ı ‘aşr ‘Abdül‘azīz Ḥān kim ol esrārı
Hümā-yı ṭālī‘i ḥāş eylemişdir ṭab‘-ı çālāke
 3. Odur ol düdmān-ı şevketin müstecmi‘u’l-‘izzı
‘Uluvv-ı vaşf u şānı āsmān-veş şıǵmaz idrāke
 4. Oḳur ya ḥuṭbe-i medḥini ol şāh-ı civān-baḥtın
Anıñçün lebs kılmış şeyḥ-i çarḥ da māi kerrāke
 5. Şenā-yı bī-naẓīr-i şehriyārīsinde yok ıtrā
Bedīhiyken mürā‘āt-ı hümāyün mescid-i pāke
 6. Alur sultān-ı kevneyn ravzasından feyz-i nev çün kim
Gülistān reşk ider ‘atf-ı naẓar buyurursa ber-ḥāke
 7. Güzel ziynetlenürken böyle bir mescid ki ‘ahdinde
Nizām-ı mülki kat kat fāiḳ olmaz mı nüh-eḫlāke
 8. Ḥuşūşā bu muṭerriz perdelerle kisve-i ğarra
Ḥulūş üzre hediye buyrulunca cā-yı gül-nāke
 9. Olup ālā-yı istiḳbāl atıldı ṭop-ı şāhiler
Ahāliye ‘aceb sūr oldu hem Hındı u Etrāke
- [17^b]
10. Alındı ravzaya ta‘zīmle ol mes‘ūd emānetler
Kimin ḳalmışdı riḳḳatden mecālī eşḳin imsāke
 11. Şalāt eyle selāmlarla du‘ā-yı pādişāhīde
Olup herkes gelince nevbet-i āmīn-i emlāke
 12. Ḳılup zıll-ı hümāyününde me’mūru da diḳḳatler
Kedersizce yetişmiş gül gibi bu cā-yı gülnāke
 13. Bu zībāyişle aşlā bir teberrük gelmemiş evvel
Temāşası olur ḥayret-fezā her çeşm-i derrāke

14. Bu tebşîriñ olup da müjdecibaşısı her hâcı
İrişsün millet-i İslâma rağmı ehl-i işrâke
15. Zebân kûteh du‘â-yı hayr-ı şâheyniñ edâsında
O farz-ı ‘aynı tefvîz eyle kalb u ‘ayn-ı nem-nâke
16. Bulunduñ sâyesinde çün binâ-yı ‘âli me’mûri
Ne ‘izzet ravza-ı ‘ulyâya ziynet-kârı haşâke
17. Temennâ kıl Hudâdan tûl-ı ‘ömr u şafv-ı evkâtın
Hużûr-ı bâl-ile Luţfî şarıl her demde şibâke
18. Bu ithâf-ı hümâyûnuna taqđim eyle bir târih
Ne a‘lâ nev-setâre kisve geldi geldi hücre-i pâke Sene 279
19. Zebân-ı kudsiyândan dağı bu târih söylenmiş
Zihî nev-perdelerle kisve gelmiş hücre-i pâke Sene 279

6.

Târih-i Müftî-i Enâm Cenâb-ı Muhammed Sa‘dü’ d-dîn Efendi

Fâ‘ilâtûn Fâ‘ilâtûn Fâ‘ilâtûn Fâ‘ilûn

1. Hâbbezâ olmağda zâhir müdde‘â-yı feyz-i hağ
Şâhidîn-i şâ‘idîn-i cehd-i şâh-ı dîn ile
2. Bâğ-ı şer‘-i Ağmed’i bulmaz mı revnağ sermedî
Böyle serv-âsâ ma‘ârif servin-i ta‘yîn ile
3. Oldu çâr-erkân-ı fetvâ ü meşîhat pek metîn
Ya‘ni Sa‘dü’ d-dîn Efendi-i zevî’t-temkîn ile
4. Hâne-zâd-ı Sa‘d³⁸⁰ u takvâ lik zâtı bû’l-kemâl
Leb-i güzîn fağlıdır İbnü’l-Kemâl tağsîn ile
5. Dürr-i Muğtâr cümle kavli silk-i nağm-ı devlete
İtmede Tenvîr-i Ebşâr dilleri tağmîn ile

³⁸⁰ Meşhûr Hoca târihînin müellifi Sa‘de’ d-dîn Efendi’nin sülâle-i bâhiresinden olduklarını imâ telmiğen “*hâne-zâd-ı Sa‘d u takvâ*” denilmiştir.

6. Olur olmaz nuṭṭu Bürhān bakma ğayrı Cevher'e
Baḥr-ı 'ilminden Naḳā'ya re'yi yok taḥmīn ile

7. Alma'ī pervāne-i pür-lem'ası mı olmaya
Şem'-i bezm-ārā-yı semḥin görse bu tezyīn ile

8. Nehr-i vaşfıdır Muṭavvel Luṭfi fehmiñ Muḥtaşar
Kıl hemān da'vāt-ı 'ömr u devletin āmīn ile

[18^a]³⁸¹

9. Eylesün mevlā hemān behcet-serā-yı fażlını
Dāimā hem-rūzuna hep ẓaṣr-ı 'illiyyīn ile

10. Metn-i 'izz u şıḥḥati olsun kenār-ı ḥaşre dek
Ḥāşiye-pīrā-yı iḳbāl Celale'd-dīn ile

11. Şīt-ı şānı 'arşa çıksun da yazılsun levḥe hem
Ya'ni taḥşil-i rızā-yı Ṭāḥā u Yāsīn ile

12. Söyledi tes'īd ile şükründe tāriḥīn ẓalem
Şadr-ı fetvā Bū Su'ūd'ı buldu Sa'de'd-dīn ile 275

7.

**Tariḥ-i Meşīḥat-ı Ḥarem-i Ḥazret-i Nebevi Der-ḥaḳ-ı Cenāb-ı Aḥmed Ziver Paşa Bā-
ḥurūf-ı Hecā³⁸²**

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

1. Al deste gel kāğıd ẓalem bā-şükr-i Ḥayy-ı zu'n-ni'am
Bir aşafın vaşfın bu dem çek şafḥa-i faḥre raḳam

2. Teyyār-ı baḥr-ı 'āṭifet mi'yār-ı baḥr-ı ma'delet
Şānisi yok pür-merḥamet şāḥib-sedād u bū'l-himem

3. Cemm-i ḥişāli münteḥab Aḥmed semiyy şādıḳ laḳab
Ḥükmünde dāniş mülkü hep 'irfān sipeh ziver 'alem

4. Ḥayrū'l-kibār-ı baḥtiyār midḥat-güzār-ı şehriyār
Düstūr 'aẓīm divānı var divānçe şadr-ı muḥteşem

³⁸¹ Derkenarda “Şerif ‘Abdullah Pâşâ ḥazretlerinin ẓaşidesi bu maḥale dercoluması” ifadesi kırmızı mürekkeple kayıtlıdır.

³⁸² Bu tarih manzumesi bir elifnâmedir.

5. Zâtıdır ebâ ehl-i haq ammâ buyurmuş çok sabak
Rûhu'l-Beyân'dır nuṭku bak çün Meşnevi'den zinde-dem
6. Zîbâ-sühan sihr-âferîn karnında haqqâ bî-karîn
Şahbân-meniş 'Urfî-rehîn Feyzi-nefes Ehli-kerem³⁸³
7. Şirketle ola müşteri keyvân-ı çarhla müşteri
Şayup nuḳûd-ı aḫteri faẓlı içün versün selem
8. Darb-ı meşelde çün Sinân mülk-i dilde cûdı revân
Ta'n-ı 'adûda bî-emân kilik-i hüner çekdiği dem
9. Zâhirle bâtın rıf'atı bulmuş o zât-ı devleti
'Aynen bu pîriñ himmeti manzûrudur ben söylemem
10. Ğayrı müşîrlik bu sefer zâtıyla buldu başka fer
Faḫr-ı medîd u müstaḫar kılsun ne'am kılsun behem
11. Kıldıklarıçün bî-riyâ medh-i resûl-ı kibriyâ
Kâr-ı ḫuluş elbet bû yâ çekdi nebi-yi muḫterem
12. Luṭfı kalemle vaşfı kes baḫrı tavîl almaz nefes
Maḫsad du'â-yı ḫayr bes öyle du'â kim an şamem
13. Nûr-ı 'alâ nûru'l-hüda olsun dili şubḫ u mesâ
Vefk-i murâd-ı Muştafâ üzre ola şadrü'l-ḫidem
14. Hâdi ola rabbü'l-celîl ḫayra zamân-ı mustaṭîl
Yâver ola baḫtı çü Nîl düşmenleri mişlü'l-baḫam

[18^b]

15. Duydukda birden çâkeri târîḫ düşürdü cevheri
Olmuş vezirler Ziver'i i'zaz ile şeyḫü'l-ḫarem Sene 1277³⁸⁴

8.

'Ârif Hikmet Bey Merḫûmuñ Medîne-i Münevverede Olan Kütübḫânesine Târîḫ

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

1. Cenâb-ı Aḫmed 'Ârif Beg sipihriñ
Meşîḫat şadri bedri idi evvel

³⁸³ Derkenar: Feyzi ve Ehli bunlar iki şa 'ir-i meşhûr ve Fârisi divân şâhibleridir.

³⁸⁴ Noktalı harflerin toplamı 1278 etmekle beraber birinci mısradaki "birden düşürdü" ibaresinden dolayı 1 çıkarılarak hesaplanır.

2. Kemāl-i ‘ilm-i fetvā birr u taḳvā
Yed-i fazlına ḥaḳdan hep muḥavvel
3. Civār-ı Muṣṭafā’da bu bināsı
Ḳabūle işte bürhāndır muḥaṣṣal
4. Edenler istifāde eylemekde
Du ‘ā-yı ḥayrı *ya rabbi taḳabbel*
5. Ḥitāmına di tām tārīḥ Luṭfı
Yapıldı bu kütübḥāne mükemmel Sene 1273

9.

Medine-i Münevvere’de Hüseyin Beg’in İnşāsına Muvaffaḳ Olduğu Medreseniñ Ḥitām Tārīḥi

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Kişiniñ her işi de elbet olur ḥayre ḳarīn
Alıcak kām-ı dili feyz-i Ḥudādan ezvāk
2. Hüseyin Beg ki Çorumı bu ḳabilden bulunup
Ḥıdmet-i maḥbez-i Mıṣr içre verirken erzak
3. Ṭaybe’de tekye-i Mıṣra gelerek ol nāzır
Eylemiş cebhesine bāriḳa-ı luṭf işrāk
4. Eñ soñunda mütekā‘id u mücāvır olmuş
Muḥsinin zümresine ḳılmış anı ḥaḳḳ ilḥaḳ
5. Gördü ḥayrātını hem Luṭfı didi tārīḥin
Hüseyin Beg ne güzel medrese yapmış gir bak [Sene 1263]

10.

Tārīḥ-i Vefāt-ı ‘Abdullah Reṣād bin ‘Abdullah Efendi

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Ṭaybe’de esbak muḥāfız ḥāliya cāru’n-Nebī
Zāt-ı ‘Abdullah Efendi kim çerāğ-ı pādīṣāh
2. Vār idi bir gonce necli bāğ-ı ‘ömrün ḥāşılı
Ḥayf kim ḳılmış ecel bārı açılmadan tebāh

3. H̄ār-zār-ı dehri ‘āqıl beñzedir mi gülşene
Biñde bir güldürse eyler h̄ārḥār-ı ah u vāh

4. Açılup artık cinānda gülsün ‘Abdullah Reşād
Vālideyniçün cihānda vire ‘ömr u ecr ilāh

[19^a]

5. Luṭfi tāriḥin didi mersiyesiyle bi’t-tamām
Mīr ‘Abdullah kıldı cenneti ārām-gāh Sene 1278

11.

Tāriḥ-i Güsterāniden Bisāt-ı Feyz-i İnbisāt-ı Cedid bi-Harem-i Şerif

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Didi Luṭfi taḥiyyāt-ile tām tāriḥ-i berceste
Döşendi mescid-i pāk hep bisāt-ı ihtirām-ile Sene 1278

12.

**Mısır vālisi Mehmed ‘Āli Paşa merḥūmuñ yeğeni Aḥmed Şükrü Paşa’nıñ Maḥdūmuna
velādet tāriḥi**

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Zor-ı şevkıyle sürüp ceys-i ğumūmu ser-be-ser
Bir dilir evşāfına ṭab‘ım zemin açmak diler
2. Ya‘ni Aḥmed Şükrü Paşa-yı celilü’m-menkıbe
Zī kerem taḫvā-şiyem şāḥib-himem hem dād-ver
3. Bir ḥidiv-i ümm-i dünyānıñ ki ḥāher-zādesi
Nisbeten dārātına ferr-i Feridün dün-ter
4. Zātı ser-‘askerse de fi‘len Hicāz aḫtārına
Re‘yi dīvān-ı cihādiyyeye dāir mu’temer
5. Necd’i Mecd’i tuttu ḥükmünce ‘Irāk olmaz ırāk
Şīr-i şimşiri ‘asiri kıldı ammā emr-ber
6. Hep ahālī-ī kirām cūdiyle olmuşlar bekām
Ka‘be-i ‘ulyāca cidden ḥidmeti çok mu‘teber

7. Cādde-i pür emn kılmışdı cūdīde yolların
Hün aķıtmış fī sebilillāh ama bīhāzer
8. Geç kumanda kılmadan ğayri ālāy-ı vaşfına
Luţfiyā şaĝdan gerü semt-i du‘āya kıl güzer
9. Keşret-i evlād u aĥfād-ile ol cevvdı hāķ
Eylesün cevlet-serā-yı ‘āfiyetde müstaķar
10. Dehre geldi şulb-i pākinden yine bir gevheri
Göstere evlād-ı aĥfādın aña hāķ bī-keder
11. Toĝdu göñlümden hemān mevlūduna tārīķ-i tām
Mīr Hāmza māh ki mehd-i şühūda verdi fer [Sene 1260]

13.

Müşīrān-ı Devlet-i ‘Aliyyeden Muĥammed ‘Ali Paşa merĥūmuñ ĥaremi vefātına tārīķ

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

[19^b]

1. Dirīĝā ‘ayş cāvīd u direng olmaz cihān içre
Aķarken şu gibi ‘ömr-i beşer bu nāvdān içre
2. Ne gül-reng çehreler şolmuş ecel bādıyla bī-hengām
Hezārān aķrabā ķalmış hezār-āsā fiĝān içre
3. Müşīrān-ı efāhimdan Muĥammed ‘Ali Pāşā kim
Hidīv-i Mısrıñ ol necl-i be-nāmı ĥānedān içre
4. Anıñ baş ķadını tāc-ı ser-i ‘ıffet bu fānīden
Çeküp pāyın revān olmuş devānī ĥūriyān içre
5. Du‘āsiyle didi tārīķ ķalem-i mātemde tām tārīķ
İlahā şād ola Neyreng-sezā Kādın cinān içre Sene 1274

14.

Tārīḥ-i İrtihāl-i Duḡter-i Müşarünileyh

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Bāğ-ı dehrîñ var mı bir ḡazḡı³⁸⁵ ki varı yok gibi
Şoldururken nice biñ gül-ğonceyi ol bî-kemāl
2. Bağ Muhammed ‘Ali Paşa Mısrıñ esbak dāveri
Anıñ encālinde hem-nāmı müşîr-i zî ḡışāl
3. Tāze bir dūşîze-i deh-sāle virdi cennete
Hem gül-i zibā idi hem ‘andelîb-i ḡoş-maḡāl
4. Sa‘y iderken ḡatm-ı Qur‘ān-ı kerîmi şevḡ-ıla
Raḡle-i cismîñ ḡapayup ḡıldı ‘adne irtihāl
5. Söyledi tārîḡini Luṡfi daḡı çün zār ile
Açdı rūḡ-ı Nāîle Ḥānım cinān sūyına bāl [1288]

15.

Tārīḥ-i Meşîḡat-ı Cenāb-ı Meḡmed Emîn Paşa bi-Ḥarem-i Ḥazret-i Nebevî

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Bi-ḡamdillāḡ tecelli-i Ḥudā vefḡ-i merām üzre
Olup devr-i ‘Azîzî mü‘minîne iḡtinām üzre
2. Mehām-ı emr-i ḡümāyūnı sehldir hep şeh-i ‘aşrıñ
Tevevşülle o sulṡān-ı dü-kevne ihtirām üzre
3. Olur ḡükm-i ḡadîş-i pāk-ı *mā ḡal*³⁸⁶ meālince
Ḥaremce ḡoş edā-yı şer‘le milket-i ḡavām üzre
4. Anıñçün Aşaf-ı Taybe Emîn Pāşā ki tūba leh
Müreccaḡ tıyb-ı ḡalḡ ile müşîrān-ı benām üzre
5. Emîn-i dîn u devlet nām-ı vālāsı Muhammed’dır
Mu‘în-i şer‘-i ḡarā kendü zāten irtisām üzre

³⁸⁵ Bu kelime “ ḡaṡṡı ” şeklinde de okunabilir. Nokta belirgin bir şekilde bir harfin üstünde değildir.

³⁸⁶ “Hareminizin başına ne gelmişse sizin başınıza da gelmiştir.” bk.Aclûni, *Keşfü’l-Hâfâ ve Müzilü’l-İlbâs*, Beyrut, I,186. (Hadis No:2206.)

6. Belî tab‘ı selîm re‘yi hâkîmâne hâlîmü’l-kavl
Müşîr-i şîr-dildir hıfz-ı dînden ihtimâm üzre

7. Mükerrermdir ki nezd-i hâzret-i Mevlâ-yı ekremde
‘Alem kılmış meşîhatla ahâlî-i kirâm üzre

[20^a]

8. Odur şadr-ı hîdem-i dâr-ı Hâbîb-i Kirdgâri’de
Müressem şân u ‘unvânı sipîhr-i nil-fâm üzre

9. Müşîrân-ı müfahhamlar olan efhamdır bu mesnedle
Sezâdır zât-ı Âşaf reşk iderse bu maķâm üzre

10. Kaşidemle bu taşdi‘a taşdiden hemân kaşdım
Kudumu şevķiniñ şükrü demek hayrû’l-kelâm üzre

11. Teveccühle görüldü iltifâtı görmeden evvel
Hulûşî nakşibend olmuşdu kalb-i müstehâm üzre

12. O günlerden berü da‘vat-ı hayr-âyâtı olmaķda
Hużûr-ı fahr-i ‘âlemde vazîfe şıdķ-ı tām üzre

13. Heman Allah buyursun hîdmet-i hâş-ı Resûlunda
İla yevme’l-kıyâme şer‘-i pâkin i‘tişâm üzre

14. Şafâ-yı sırda olsun izdiyâd feyz-i sermedle
Sürüp dilden küdürât u hümûmu ıştılâm [üzre]

15. Du‘âsıyla didi Luţfî mücevherden güzel târîh
Ola şeyhü’l-haremlikte Emîn Pâşâ devâm üzre Sene 279

16.

Târîh-i Maḥdûm Merḥûm Mehmed Râgıb Beg

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Feleğîñ dürlü ezâsından uşanmışdı gönül
Şimdi etdirdi bütün cân u cihandan ikrah

2. Nev-civân ol püserim dūr idi gözden evvel
Kıldı Aşvân’a³⁸⁷ atup cism-i laṭîfini tebâh

³⁸⁷ Sudan taraflarında.

3. ‘İlm-i ẖarb u edeb u seyf u kalem erbābı
Nādir etrābı velī rūtbede bahtı kūtāh
4. Kāimaḳām mīr-alay-ı sipeh-i Mısr idi çün
Ḳırım ordū-yu hūmāyūnuna gitmiş be-sipāh
5. Bir Mecīdīyye nişān-ile daḫi buyrulmuş
Resm-i taḥsīn-i ğazāda kerem-i şāhen-şāh
6. Yüz aḳlıḳlarınıñ üstüne ğaddār felek
Anı ta ḳaralara atma deĝil miydi ğünāh
7. Yok sipihriñ mededi fiṭratıdır kār-ı bedi
Ḳāl-ı şekvāda ḳalup olmayalım külli ğümrah
8. ‘Ālim-i seb‘ul-meşānī o Rāĝıb-ı şāniniñ
Görür evlād u ḥafīdi de miḥen eyvallah
9. Dü cenāhı sırr-ı Naḳşibend u Geylāni olup
Ṭayerān u sayerān ede behiştde her gāh
10. Hem ḳarīn cedd-i hem-nāmı buyrulmaḳ ile
Nūr ede ikisini feyż-i liḳāsiyla ilāh

11. Āh idüp āh işidir Luṭfi yine rıḫletine
Oldu tāriḫi de āh veled Rāĝıb Beg āh

Sene 278

17.

[20^b] **Der-Vaşf-ı Cenāb-ı İsmā‘īl Paşa bā-Tārīḫ-i İnşā-ı Rāh-ı Cebel-i Kera**

*Vezin*³⁸⁸

1. Ḥidīv-i Mısr İsmā‘īl Paşa-yı kerīmiñ
Pür olmaḳda Ḥicāz āşār-ı ḥayriyle serāpā
2. Cenābı kūh-ı temkīn u feḥāmetdir ki öyle
Sezādır kūh-ı Ḳāf’da vaşfḥān olsa ‘anḳā
3. Müsā‘id sâ‘id-i yümñāsı her kār-ı ḥicāza
Bu sa‘d-ı ṭālī‘ini görse Aşaf dirdi ṭūba
4. Ahālī-i kirām u hep mücāvirlər ḥaremde
Kebüter-veş olurlar dane çin fażlı ḥaḳḳā

³⁸⁸ Bu şiirin vezni bulunamadı.

5. Du ‘ā-yı hayr celbi yollarında fikri ‘ālī
Bu hālī hem cebel-i Kera tarīķi eyler imā
6. Mürür-ı vaķt u seylāb-ı havādişden kim olmuş
Erişmez ğayrı rahne olsa tūfān daķi farzā
7. Reh-i himmetde cedd-i emcedin sıbķat bu cidden
Şafā-yı tāifān-ı beyt içün eshel yol inşā
8. Nüfūz-ı hükümüne tağlar tayanmaz ba‘dema hīç³⁸⁹
Zahīri ibn-i ‘amm-ı Muştafā’dır bī-müdārā
9. Ziyāret-cūlara sed-i mine‘ olmuşdu ol tāğ
Ol İskender fer açdı bir yol ama āyine-āsā
10. Civān kaşı gibi bir nerdübān şeklinde şankim
Teneffüs sedleri şığası yer yer havzlar var şafā-zā
11. O zātın türbesine böyle ekreb yol yapılmak
Tamāmen feyz-i ‘ulyāsını almaķdır bu ma‘nā
12. Ziyāretce o çün kaīm-i maķām ravza-ı pāk
Bu şüretde Medīne rāhı ıslāķ oldu ğüyā
13. İder ol hüsrev-i Mışır ‘itā medħinde gel kim
Mezāmīn-i Bī-sutūnun faħrı oyması-veş(?) amā
14. Hüner arzı deĝildir hep ğaraż bahş-ı şıdķdır
Du‘ā-yı hayr-ı mefrūzuyla da ziynet gerek yā
15. Edā kıl zemzeme ile Mültezem Altūnoluk’da
Maķām u Hicr-i İbrāhīm u İsmā‘il’de hattā
16. Bī-haķķe’l-Beyt füzūd-ı şafv-ı ‘ömr u devletin haķ
Buyursun ümm-i dünyānın u Hicāz’a sūd bahşā
17. Hıtām-ı tārīķini şıdķın gibice Luţfi tām de
Cebel-i Kerā yolun seyreyle baķ şimdi ne a‘lā

³⁸⁹ Derkenar: Metānet eyle vus‘unda çok a‘lā eski yoldan.

[21^b] İbtidā-ı Gazeliyyāt ez-Harf-i Elif

1.

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

1. Dümendir fülk-i dilde bā-yı “Bismillahi mecrāhā”³⁹⁰
Muḥīt-i ‘aşq-ı raḥmāniyi ister bād-bān pīrā
2. Raḥīmānā Ḥudā-yı faẓlın olmaya cüdā dilden
Seren kırdırmaya şeytan efendisi ana ẓat‘ā
3. Niyāzım bu Kerimā baḥr u berrde rüz-ı maḥşerde
Serimde sāye-güster ola çetr-i sırr-ı encina
4. ‘Ömür fecr oldu yā Rabbī fücūrumsa şeb-i yeldā
Yetişdir subḥ-ı gufrāna bi-ḥaḳḳ-ı sūre-i İsrā
5. Muḥalled ola nefsim kehf-i dilde feyz-i Ḥālīd’le
Ṭufeyl-i ādem olsun bāri misl-i kelb-i Yemlīḥā
6. Yed-i ümmīdi Lutḫi vāḳf-ı zeyl-i al-i Ṭāhā kıl
Girībānın o mevḳiflerde kılma çāk-ı vāveylā

2.

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

1. İlāhī eyle mihrinden dilimde bir eşer peydā
Ḥaḳīḳat ‘āleminde olmaya mı hīç kamer peydā
2. Süveydāmı yemm-i pür-sūd-ı sevdā-yı cemāl idüp
Yed-i gavvāş-ı ṭab‘ımda ola a‘lā güher peydā
3. Muḡaylan-zār-ı hāmūn-ı hevāda kaldı dil-i [zār]
Hedāhīd-i hedārından hādiyā kıl rāhber peydā
4. Olup sīrāb-ı āb-ı tābe ya Rabbī serāb-ı dil
Nihādım hoş nihāl-āsā ede nev bār u ber peydā
5. Şularsan eşk-i çeşmüñle ‘ana ‘ayninden ey Lutḫi

³⁹⁰ el-Hud 11/ 41 “Gemiye binin! Onun *yüzüp gitmesi* de, durması da *Allah’ın adıyla*dır. Şüphesiz ki Rabbim çok bağışlayan, pek esirgeyendir.”

Ümîdin şûre-zârında olur baḡ nîş-ger peydâ

3.

Meḡ'û lû Fâ'ilâtü Meḡ'îlû Fâilün

1. Gelmez ne ḡâl-i cürm u ḡatâdan nedem baña
Yâ rabb birûz-ı maḡż-ı 'atâya nedem baña
 2. Şehr-i cinâna oldu şebîḡün ceys-i zeneb
Kıl dâd-ı amân feyz-i şeh subḡ-dem baña
 3. Gît gît siyâh rû-yı gûnâh u mû-seḡid olup
Gel gel demekde bu yüzle ḡayf-ı 'adem baña
- [22^a]
4. Luḡf it feraḡ-ı ḡayreti her nakş-ı pâydân
Sen reh-nümâ-yı ḡâs olarak her ḡadem baña
 5. Almış alan menzili hep yûmn-i ḡudûmla
Luḡfî bu râhda bihde lâf(?) kıdem baña

4.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ḥadd-i 'aḡlîñ mâverâsı sırr-ı câḡ-ı Muşḡafâ
'Arş-ı a'lâdan da a'lâ taḡt-gâḡ-ı Muşḡafâ
2. 'Ayn-ı nehr-i mihr ider pür-kîn şadı lemḡası
Çeşm-i mâ zâḡa'l-başardandır nigâḡ-ı Muşḡafâ
3. Tûndbâd-ı fitne görmekten olur âzâde-ser
Sînesin eylerse her kim ḡilye-gâḡ-ı Muşḡafâ
4. Bunda cümle ḡâl-i 'uḡbâ keşfolur her dîdeye
Ger iderse iktiḡâl-ı ḡâk-râḡ-ı Muşḡafâ
5. Nâdiler görmezse zâtı olduḡunu nûr-ı zât
Mihr u mâḡ olmaḡda ol sırra gûvâḡ-ı Muşḡafâ
6. Çâreler bî-çâre kılmışdı dil-i bî-çâremi
Çâre-sâzımken der-i ümmet-penâḡ-ı Muşḡafâ

7. İster isen Luṭfiyā aşlū'l-uşul luṭfi yā
Eyle ceddī varlığın cidden tebāh-ı Muştafā

5.

Fe'ilātūn Fe'ilātūn Fe'ilātūn Fe'ilūn

1. Geh-i 'aşk menzil iken hem-dem idi āh baña
Deşt-i sevdāya düşelden yetemez āh baña
2. Çıkışur ol seher āhım şereri encüm ile
İltifāt eylemese bir gece ol māh baña
3. Sepe bī-'aded-i enfāsıma derdim ki silāh
Felek itmez mi müdārā ḥāh u nā-ḥāh baña
4. Güreşirsem n'ola bak bahtım ile şimdi eger
'Aşk-ı ta'vizini ta'lik ideli şāh baña
5. Bize dīvān-ı kader kur'aları şönu budur
Buriyā naqşı sana cām-ı şebān-gāh baña
6. Serseriyim beli pespāyeye tutdurma elim
Sırr-ı tevfiķiñ ilāhī kılup hem-rāh baña
7. Luṭfiyā bendegī-i ḥāce-yi Aḥrār'dır bu
Halka kulluklar olan cāh gelür çāh baña

6.

Fe'ilātūn Fe'ilātūn Fe'ilātūn Fe'ilūn

1. Cüst-cū eyledigim yār iken hemḥāne baña
Deli ḥālince revādır dese dīvāne baña
2. Öyle dil 'aşka girişdi ki çıkışmaz bülbül
Bāl yakmaḳda yanar reşk-ile pervāne baña
[22^b]
3. Kanı dem 'aşkına şahid bu ağan dīde kanı
O gözü kanlu civānım ne zamān kana baña
4. Eşer-i şūriş-i bī-kāmlıḡdır kām-ı dilin
Meyl mey kılsam olur memleḥe peymāne baña

5. Hâne berdüş-ı cihân olduğuma Luṭfı ne ğam
Dil sarâyınd[a] geniş kûşe-i kâşâne baña

7.

Mef'û lü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâilün

1. Yâ rab kemâl-i luṭf-ıla bildir beni baña
Melhûz-ı ân u hîn dil idüp seni baña
2. 'Akl-ı ma'âşım almaya sāmân-ı bālımı
Kılma yoluñda rāhber o rehzeni baña
3. Bāzārgāh-ı 'aşkda bu zihnim aldığı
Cānāna cān 'atāsı işin ehveni baña
4. Mātem-nişān-ı demdeme-i bezm-i cemdîr ol
Cām-ı şafâyı verse de dehr-i denî baña
5. Her hārı bir zebān-rāz kim Hicāz'dır
Luṭfı nedir ki verse bu Rûm gülşeni baña

8.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Mezâk-ı bāl u hâtırda olur nev nev heves peydâ
Bu sūk-ı sūkkeridir olmaya mı yâ mekes peydâ
2. Çalar sâ'at gibi eyler beyân ahkām-ı dîn ammâ
Gelür hükkāmî tab'ından bu devrin başka ses peydâ
3. Der-î pîr-î rızâda devr virüp her derde yer birden
O bir Tûr-ı tecellîdir olur dem dem kabes peydâ
4. Hevâ-yı şevk-i Taybe'yle olurken dil hümâ-pervâz
Siṭānbul'da deĝil kim hâne kılman bir kümes peydâ
5. Şarılma halka-yı bāb-ı kirām-ı halka ey Luṭfı
Olur mevlâ-yı ekremden demâdem dād-res peydâ

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Bî-niyâz ol bülbülüm gül keşf-i râz eyler baña
Hâr ezâyı her ne türlü kılsa âz eyler baña
2. Seyredince feyz-i dâğ-ı 'aşkıyı çarh ol dahî
Mihr-ile ibrâz-ı söz idüp niyâz eyler baña
3. Dürd-i cām-ı derd u hicrânın digerdır neş'esi
Nâlehâ-yı peşeyi bir ince sâz eyler baña
4. 'Ömr-kütâh oldu baht-gisû bî-endişem âh
Kışsa-ı baht-i siyâhımdan dırâz eyler baña
5. Her ne eylerse hâkikatde lûtfudur Luţfiyâ
Cevrini ol dil-rübâ bildim mecâz eyler baña

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Gönül mülkin şeh-i gam öyle bir kılmış ki istilâ
Hemân bād-ı hevâ âhım fişengi aña donatma (?)
2. Deründe yana kaldı yana yana tâb-ı ruhsâre
Dü zülfünle henüz ol âteşi yelpâzellersiñ hâ
3. Hârâbât-ı gamın rıtl-ı girânından olan ser-mest
Temâşâ eylemez mi beyt-i ma'mûr-ı dili ol tâ
Velehu
4. Görür havf u haşar bu hâb-gehde ehl-i dil hâkka
Çıkar ta'biri hayra korhulu hâbında bak ferdâ
5. Yedi derya değildir katre eşk-i derde nisbetle
Meger ol hâli imâ eyleye 'ummân-ı nev'emmâ
6. Kılubun hazz-ı dünyâsı havvâsa şeri da'vetdir
Ki şehrayin-i sultânî ider çün nâsı pür-ehvâ

³⁹¹ Bu gazel 22b'de derkenarda kayıtlıdır.

³⁹² Bu gazel ilk üç beyti 22b'de diğer beyitleri 23a'da derkenarda kayıtlıdır. 23a'da devam ederken "velehu" ibaresi ile başlamaktadır.

7. Medîne Luṭfî mersâ gerçi tûfân-ı belâyâya
Süvâr-ı fülk-i dîne dâir ammâ sırr-ı *mürsâhâ*³⁹³

11.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. İşte kış kış der iken medd-i dü-pâ kıldı şitâ
Dîkine geldi ħorosâne edâ kıldı şitâ
2. Dökerek rîş-i sefidini semendercesine
‘Âlemin âteşini yutdu ġıdâ kıldı şitâ
3. Geçdi süzen deliğinden de ne söz revzeneye
Pîrezen oldu yumağ şardı ezâ kıldı şitâ
4. Dîk ‘akılluları hep şokdu sürâh-ı kümese
Ĥaşerât cinsini çün taht-şerâ kıldı şitâ
5. Baba Kâşım’dan icâzetler alup herkesi de
Erba‘în çillesine koydu cefâ kıldı şitâ
- [23^a]
6. Vükelâ dâiresi şobalıdır pây atamaz
Fuğarâ evlerine girdi yuvâ kıldı şitâ
7. Ĥataboğlu gemisi mi buña tağlar mı yeter
Vararak varmazı dağl-i şoba kıldı şitâ
8. Veresi sözlerini kesmiş iken her kaşşâb
Deyn-i ĥaṭâb u kômürcüyü dü-tâ kıldı şitâ
9. Külĥanîyâne ilişmez hele çün ṭab‘-ı felek
Gülşenîler içün hep ṭarĥ-ı vegâ kıldı şitâ
10. Çarĥ şöndürmüş idi cevri ile küllü ocağ
Şavurup küllerini maĥv u hebâ kıldı şitâ
11. Cânları lerze semâ‘ıyla idüp cezb-i semâ
Câmlar neyzen u def serd-i nevâ kıldı şitâ
12. Bu söz ufâğca bir kışsa-ı tândır-nâme
Luṭfinin ĥişşesini başķa edâ kıldı şitâ

³⁹³ el-Hüd 11/41. “(Nuh) dedi ki: «Gemiye binin! Onun yüzüp gitmesi de, *durması* da Allah’ın adıyladır. Şüphesiz ki Rabbim çok bağışlayan, pek esirgeyendir.”

13. H̱arameyn adrini hoş alamamakdan ṉařĩ
Bu buṟdetlerini behr-i ceẕa ıldı şiṯa

14. Hazret-i Amed-i Muṯar'e civ̱ariyyet i̱un
'Ud-ı Amed remz-i ra'ṉasın eḏa ıldı şiṯa

15. Felehu'l-amd evirdik y̱uz o ̱ak-i p̱ake
Bu cihetle bize ẕahir ki vef̱a ıldı şiṯa

12.

F̱arisĩ

Mef̱a'ıḻun Mef̱a'ıḻun Mef̱a'ıḻun Mef̱a'ıḻun

1. Meneh der-dest-i men y̱a rab zem̱am-ı itiy̱arem ṟa
̱ı rişte reſte ber keſ mifezayed iẕiṟarem ṟa³⁹⁴
2. 'I̱al-ı 'alem ez p̱ay-ı dilem berken ki der-ṟahet
Nebended ber aḻalet hem̱ı en'̱am ĩn aṟarem ṟa³⁹⁵
3. Dil ez ṯak-ı ezel fey̱z-i şaṟab-ı 'aş m̱iṉuşed
Ki meyl-i c̱am-ı Cem sati dehed derd-i um̱arem ṟa³⁹⁶
4. Seḇuk-c̱anem netabed ḇar-ı efḵar-ı zer ũ ẕiver
Der-ĩnca ḇab-ı ramet şod niş̱an mer ifti̱arem ṟa³⁹⁷
5. Ze her ̱arĩ be-nesṟin m̱itevan borden ẕafer y̱a rab
Muayḻan-ı reh-i Ba̱a u Yeşrib kon baẖarem ṟa³⁹⁸
6. Her ̱an ḵuşed da̱il-i Ka'be-yi dil şod Em̱in Lufi
Ki sazed maşhar-ı luf ũ em̱anet ḵar u ḇarem ṟa³⁹⁹

[23^b]

³⁹⁴ "Ey Rabbim! Elimdeki minnet, irademin gemini eldeki kılı sapı gibi aresizliğimi artırıyor."

³⁹⁵ "Aklımın ayak bağını kalbimin ayağından s̱ok al ki bu huzurumu ḏort ayaklılar gibi sapkınlıklara bağlamasın."

³⁹⁶ "G̱oṉul ezeli ũẕum ağacından aş şarabının bereketini iiyor ki Cem'in bardağına olan iştahım, sersemlik derdimi daha da zorlaştırıyor."

³⁹⁷ "F̱ani v̱ucudum, altın ve s̱us eşyaları ḏuşuncesinin y̱uḵuṉu yansıtmaş. Burada benim kıvancım olarak rahmet s̱oz konusu oldu."

³⁹⁸ "Zafer olarak nesrinden sadece bir diken zehiri nasip olabilir ey rabbim. Baharımı, Medine ve Mekke yolunun dikenleri ile yap."

³⁹⁹ "G̱oṉul kabesine sığınmak iin her an alıştı Emin Ḻufi ki ḻutuf ve emanet semboḻ ũ ř ve uğraşlarını yoluna koysun."

13.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Be-iflâsî konûn men reh sepordem bâ şitâb inca⁴⁰⁰
Ki dâred kîmyâhâ reng-i te'sîr ez türâb inca⁴⁰¹
2. Beyâbâneş ze bûy-ı tıyb-ı âb û hâk mîgûyed
Zemîn-i Taybe înest û fezâ-yı müştetâb inca⁴⁰²
3. Be 'acz û nîsti zin su be maţlab mîresi zîrâ
Boved şîr-î jiyân pâbend-i zencîr-i zübâb inca⁴⁰³
4. Seret bâ ceyb-i eyser koş ki tâ bîni 'aceb yesrî
U zû ez heyc-i 'asrî rûy-i himmet ber metâb inca⁴⁰⁴
5. Çü hîk-i dehrevân pür kon zi eşk-i şevk-i çeşmânet
Reh-i tâbest kin bâyed hemi terhâl-i âb inca⁴⁰⁵
6. Şeved tedbîr u tesvilât-ı hesti sedd-i reh Luţfî
Zi fikr-i bûd u nâ-bûdî gozeştên şud şavâb inca⁴⁰⁶

14.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Çâk-ı zaħm-ı dil fem-i 'İsî-î şîhhat şod merâ
Rişte-i Meryem borîden nabz-i hikmet şod merâ⁴⁰⁷
2. Reng-i hasret zed be kâlâ-yı hayatem sûr-ı 'aşk
'Aķıbet gül-gûn kabâ-yı 'ıyd-i vuşlat şod merâ⁴⁰⁸
3. Renc-i ğadreş senc-i kıdd û cân-ı gevher-bâr şod
Baht-ı sengîn û girân mizân-ı kıymet şod merâ⁴⁰⁹

⁴⁰⁰ Derkenar: "Be cârûb-ı felâket reh sepordem bâ şitâb inca" (Tercümesi: Felaket süpürgesiyle acele olarak yola koyuldum.)

⁴⁰¹ "İflasla acele olarak buraya doğru yola düştüm çünkü buranın toprağında iksir etkisi var."

⁴⁰² "Onun çölü suyun ve toprağın güzellik kokusundan bahseder. Burası Medîne zeminidir; güzelliklerin ovasıdır."

⁴⁰³ "Bundan sonra acizlik ve yok oluştan muradına yetişirsin çünkü burada sinek kelepçesi aslanın ayağına takılır."

⁴⁰⁴ "Başını kolaylık yakasıyla ört ki kolay olduğunu göresin ve ondan hiçbir zorluğu burada yansıtmaz."

⁴⁰⁵ "Kırbanı arzu gözyaşlarıyla çok doldur. Burası şarabın yoludur, su buraya akmalıdır."

⁴⁰⁶ "Ey Lutfi, varlığın hileleri ve tedbirleri yoluna engel olur. Burada olmak ya da olmamak düşüncesinden geçmek doğru oldu."

⁴⁰⁷ "Gönül yarasının yarığı bana İsa'nın ağzı oldu. Meryem damarını kesmek bana hikmet nabzı oldu."

⁴⁰⁸ "Aşk düğününde hasretin rengi hayat elbiseme değdi. Nihayet vuslat bayramının gül renkli elbisesi bana kısmet oldu."

⁴⁰⁹ "Vefasızlığının acısı, cevherli canın uzaklaşmasına neden oldu. Ağır ve çetin bir baht benim için kıymetin ölçüsü oldu."

4. Nokta-ı cismem ki der-zahmet felek kerdest hakk
Bî-vücûdî der keşid der-bâb-ı rahmet şod merâ⁴¹⁰
5. Rûşenî-i çeşm-i ser-i Luţfî be-sırrem şod hicâb
Dâğdâğ-ı dil hezârân ‘ayn-ı rû’yet şod merâ⁴¹¹

15.

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

1. Be-yâd-ı taht-ı mergî mîresam baht-ı civânî rā
Ze ‘Azrâil beyabed dil hayât-ı cāvidānî rā⁴¹²
2. Be ħ‘ān-ı ħānedān-ı Nağşbendî bā şalā ħ‘ānî
Çü feyz-i kûtb-ı Hâlid şod müsellemler müslümānî rā⁴¹³
3. Eger mîrem be mihr-i kûtb-ı Mısrîstānî Şeyh ‘Âşık
Remîm-i üstühānem fer dehed kând-i me‘ānî rā⁴¹⁴
4. Nemî bînî ki ħūnest ħ‘ān-ı elvānî derîn ‘ālem
Ki rîzān şû ze (?) ħışm-ı İzedî bā ħüşk nānî rā⁴¹⁵
5. Resîdem Luţfîyā bā nisbet-i ħufye su-yı dilber
Ez an dem tâ giriftem dāmen-i āh-ı nihānî rā⁴¹⁶

16.

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Mühmel-edā

1. Mükerrerlik dilā sırrında āmāde mevād ammā
Muṭalsamdır dem-i Ādemle ħāl olmadadır da‘vā
2. Kelamında meāl i‘lām-ı ism u resm-i mevhūmuñ
Ola ma‘lūmuñ Ādemsin kemān-ı ‘ilm-i her esmā
- [24^a]
3. Değil me‘vā tar ‘ālem ki ararsıñ dār-ı vālālar
Gereklü vus‘-ı dillerdir o dillerde olur Mevlā

⁴¹⁰ “Felek, cismimin noktasını zahmete kazıdı; bedensizlik -şarabını- içtikten sonra bana rahmet kapısı oldu.”

⁴¹¹ “Luţfî’nin başının gözünün aydınlığı sırrıyla örtüldü. Gönül yarası binlerle âşikâr oldu bana.”

⁴¹² “Gençlik bahtına ölüm tahtını anmakla eriyorum. Gönül Azrail ile sonsuz hayatı bulur.”

⁴¹³ “Nağşibendi hanedanını sala okuyarak çağır. Çünkü Müslümanlık Hâlid’in bereketiyle kesin oldu.”

⁴¹⁴ “Mısır’ın kutbu Şeyh Âşık’ın güneşiyle/sevgisiyle ölürsem çürümüş kemiğim mânâ şekerine parlaklık verir.”

⁴¹⁵ “Âlemdeki renkli sofranın kan olduğunu görmüyor musun?

⁴¹⁶ “Ey Luţfî, gizlice dilbere ulaştım. O andan itiabren gizli bir âhın eteğine kapandım.”

4. Ulū'l-emr olsa da mürd-i müdārā merd-i murdāra
Helāhilde⁴¹⁷ görölse ehl-i dillerde gelür ahlā
5. Helū⁴¹⁸ olma o hırş-ı ekile ke'l-‘āde mer‘āda
Müekkillikle āhūlar olur şahrāda misk-ārā
6. Dumu‘ūm mā-i verddir ki gönülde derd-i gül-rū vār
Hakem(?) aşla olur her rüd-ı sâilde şahūr-āsā
7. Dilā dellāl-ı hāl-ı ‘ālem olma Luṭfi-āsā gel
Alursañ hişşe al sırren elinde kār odur evlā

17. ⁴¹⁹

Servād-ı Mühmel Sevād Mükemmel Mevād
Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Māhir ū ‘ālim olur mihrlle dildāde saña
Gönlüm ol ‘ālem-i vālāña melā sāde saña
2. O kesimlerle alursuñ sere lāhūr ki ā hūr
Hāle devriñde hevā-dār ola ke'l-‘āde saña
3. Al al ol rū saña hāl-āver ala serv-i edā
Lāleler vālih olur vehle-i evlāda saña
4. Gel revā gör o vişāliñ ki odur mādde-i ‘ömr
Evvel aldıñ dil eliñde rūh da āmāde saña
5. Dā-i ālāmiñla Lutfi de ma‘lūlsa eved(?)
Ṭul-ı ‘ömrüñe du‘ā-kār o serv-i sāde saña

18.

Diğer⁴²⁰
Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Serverā ṭavr-ı milāhıñdır ‘atā sāde saña
Dür değil olsa melekler hele dildāde saña

⁴¹⁷ Zehr-i kâtil.

⁴¹⁸ Helū: Süre-i Me‘âric’de şiddet-i hırş ve kılet-i tevekkülde irād buyurulmuş ve bir hazine ol vaşfla bir öküz olduğu Meşnevî’nin İbrâhîm Hakkı şerhinde mezkûr. el-Me‘âric, 70/19 “Gerçekten insan, pek hırslı (ve sabırsız) yaratılmıştır.”

⁴¹⁹ Bu gazel 23b’de derkenarda kayıtlıdır.

⁴²⁰ Bu gazel 23b’de derkenarda kayıtlıdır.

2. Mül-i sārā ḥased-i la‘liñle kükremede
Kerem-rū olmada ‘āren gül-i ḥamrā da saña
3. ‘Ālem-i milkde melek süslü o mehrüsuñ ki
Kām alur olsa melik-i sâil ke‘l-‘āde [saña]
4. Değil ḥaddim emel-i vaşlıña dāir dil olam
Ol emr-i sâ ki muḥavveldir o irāde saña
5. Sükker-i hemmle sedd olsa da rāhiñ Lutfi
Rūḥ-ı kerrār⁴²¹-ı velā o gelür⁴²² imdād[a] sana

19.

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Keremdir her dil-i merde dilā derd-i velā illā
Değil āgāh dil-mürde odur vālā der-i Mevlā
2. O māhe dāir āh-ı t̄ālī‘a şad şad ḥasedler ki
Demādem ahım-āsā hāle olsam da şarılsam hā
3. Eğer kuh-sāre assa āh-ı derd-i ehl-i dil şarşar
Kemāl-i mehr-i mihriñle şararsa şolsa kāh-āsā
4. Ḥasūda ma‘lūm her sūde muḥal āsūdelik ammā
Hele ehl-i sivā her dü-serāda gör dil-i a‘mā
5. Kederle Luṭfi ger ‘umūm heder olsa değil derdim
Sevād-ı dilde⁴²³ sūdum ki odur ma‘müre-i sevdā
6. Emekdār-ı der-i vālā medār-ı dār-ı Aḥrār’ım⁴²⁴
Maḥal şadrolsa da kūdek-dile⁴²⁵ olmam eved lālā

20.

Mef‘ū lü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fāilün

1. Dildār-ı mäh-rusun edālar revā saña
Dildāde-i vilā hele mihr evvelā saña

⁴²¹ Radiyallahu Anh.

⁴²² Satırın altında “görürsün” kaydı var.

⁴²³ Kalbde olan siyah nokta.

⁴²⁴ Kıddise sirruhu.

⁴²⁵ Kūdek dil: Çocuk-meşreb.

2. Kārîñ dil alma derd u hevā şalma ‘āleme
Dām-ı hümā semā‘-ı mekārımdır ā saña
3. Herkes ki dār-ı ‘aţānda ola merām-res
Kām-ı dilim deriñde olmadır gedā saña
4. Elde değıl o süslere dil vālih olmama
Varsa şalā kemāl-i delālde resā saña
5. Hall-i merām-ı Luţfı de mühmel kelāmla
İ‘lām-ı hāl sihr-i helāl dilā saña

Der- Harf-i Bā

21.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Ey cemāliñ tābiş-i ‘aқsi kemāl-i afitāb
Şevқ-i didārıñladır hep ‘izz-i hāl-i afitāb
[24^b]
2. ‘Ālemi sāyeñde görmüş ol dağı ümmidde
Devr-i dāimden bu olmalı hayāl-i afitāb
3. Eyler istikbāl-i ravzañla be-her gün irtifā‘
Āsitānıñdan ‘adūludur⁴²⁶ zevāl-i afitāb
4. Bezm-i fıtratden beru peymāne-keşdir ‘aşkıña
Ol eşerdir hāliyā ruhsār-ı āl-i afitāb
5. Varsa huffāşān nūr-ı bi‘şetiñ köreltmege
Çıkmış altun gürzle meydāna Zāl-i afitāb
6. Elde zer-keşkül bir abdālı nūr-ı pākiñiñ
Burcdan burca budur seyr u suāl-i afitāb
7. İncizāb-ı ‘aşkla toğıdu bu nazmım Luţfiyā
‘Ālem-i ma‘nāya fer verdi mişāl-i afitāb

22.

⁴²⁶ Derkenar:mürûrîdir.

Kelam-ı Mühmel⁴²⁷

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Dile dildār gerek devre müdārā degil ā
Ol ki dildāde-i ‘ālem o da dārā degil ā
2. Ümerā olmalı der-kār kerem-i Aḥrār’e
Sāde aḥkāma gele herkes üsārā degil ā
3. Levīm-i lāim ki ridā olmada ḥāl-i vera‘a
Dil-i sālūs var ama ki mu‘arrā degil ā
4. Mürde diller gömülürlerse de elma(?) gūruna
O meredlerde⁴²⁸ heves ḥulle u ḥavrā degil ā
5. Dehrde sükr u emeller ki sürülmekde müdām
Luṭfī ol dürd⁴²⁹-i elemdir mül-i sārā degil ā

23.

Edā-ı Diğēr⁴³⁰

Mef‘ū lü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fāilün

1. Sūr-ı vişāle olmadadır her dem eş-şalā
Dām olmasa āh ol girih-i kākül evvelā
2. Hem-rāh-ı derd ola geldiñ ki mehd-i ‘āleme
Erlik o derdle laḥde sevā varmadır dilā
3. Kām-ı dile müdur umma seva umularıñ⁴³¹
Ṭürdur meh kes dāim eliñde dükārd⁴³²-ı lā
4. Ḥammāl var ki vara vara ḥāmil-i mihr olur
Mevlā görür ḥümül-ı derde reva velā
5. Añladım ‘aşra Luṭfī odur eñ ulu merām
Ehl-i meāl görmemelü ‘ālemde ol ‘ulā

24.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Dü cihānda sebeb-i ‘izz u ‘alā olmuş edeb

⁴²⁷ Bu gazel 24a’da derkenarda kayıtlıdır.

⁴²⁸ Şehvet-perest.

⁴²⁹ Şarāb tortusu.

⁴³⁰ Bu gazel 24a’da derkenarda kayıtlıdır.

⁴³¹ Ümid.

⁴³² Maḳraḫ.

Māye-i ‘ayş-ı hoşî naḳd-ı şafā olmuş edeb

2. ‘Araḳ-ı nāşiye-i himmet o bir gevher ki
Zīver-i efser-i faḥr-ı ‘urefā olmuş edeb
3. Bir kesilmiş göbeḡi ‘iffet ile aşlı veli
Öz babası ‘ar u nāmus u ḡayā olmuş edeb
4. Düşmenidir hele erbāb-ı şekā ehl-i hevā
Āşinā-yı şuleḡa u kuremā olmuş edeb
5. Nisbeti yok gibidir kūhı kiyāhına anıñ
Jāle-i lāle-i gülzār-ı behā olmuş edeb
6. Vaşfını dāye-i ḡāmem daḡi hoş besleyemez
Çünkü hem-zāde-i aḡbār-ı Ḥudā olmuş edeb
7. Luṭfiyā ‘arşa çeker tā mütemessiklerini
Sidre-i ma‘nevi-yi müntehā olmuş edeb

25.

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Çeker bir tel-i mergūluñ ḡatār-ı ‘aşīḡānı hep
Ne lāzım şūḡ-ı cemāl-ı cemīlim elde ol meş‘ab
2. Beşiktāşı o tıfla ḡāb-nāzende gelür ninni
Ġāmıyle ben nevā-yı pestde şivenler kılam her şeb
3. Ne kızgın müşteri-yi sūzīş-i ‘aşḡında sızdırmış
O sīmin-sā‘id-i zer-ger peçe ol aḡ gümüş ḡabḡab
4. Debīristān-ı ḡüsnünde o dildārıñ dü çeşmānı
Okur güyā iki tıfl-ı edīb ‘aşīḡlara farḡab
5. Göñül ḡirbāsıdır Luṭfi o ḡürşid-i cihān-tābıñ
Eger görmezse bir günde olur endühden perteb

[25^a]

26. Fārisī

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Ey ze āb ū tāb-ı didāret müretteb māhitāb
Lāle rā sāzed bedīnsan şûh-meşreb māhitāb⁴³³
2. Ey be yek imā nemudi sırr-ı vahdet-rā be-halk
Meh beṭū‘et şod dü-nīm-i emr ū pür teb māhitāb⁴³⁴
3. Behr-i züvvārān-ı Kuveyt meş‘el efrūzed nücûm
Dīd pāy-endazī-i ḥūd nīz enseb māhitāb⁴³⁵
4. Naḳş-i pāy-ı raḥş-ı iclālet bebaḥşāyed cilā
Rûz-ı mihr āyed bemāled çeşm der-şeb māhitāb⁴³⁶
5. Hüşk mağz ez in taravet der nemīyābed nemī
Ger koned gûn-i şehādet-rā lebāleb māhitāb⁴³⁷
6. Fikr-i zer hergiz negerded kerd bedr-i midhatet⁴³⁸
Çün nedāred nisbeti Luṭfī be-kevkeb māhitāb

Der-Harf-i Tā

27.

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Düşen taḥşil-i cāhe zıll-i bī-pāyān çeker elbet
Hirās-ı ‘azlle āḫir ḫırāş-cān çeker elbet
2. Ayak atmaz vaṭan ser-küçesinden taşra bir adım
Cihān-gerd olmama elden gelür mi nān çeker elbet
3. Qalem böyle çalınmış alnıma taḥşin maḳāmında
Beyāz sa‘yime devrān ḥaṭṭ-ı buṭlān çeker elbet
4. Nigārā vaşf-ı çeşmiñde şarīr-efzā olur ḥāmem
Siyeh-mestiñdir ol da na‘ra-ı mestān çeker elbet
5. Ṭabī‘at zülmetinde ḳalma Luṭfī pāk-dāmen tüt
Seni bir rüşenā-yı menzile pīrān çeker elbet

⁴³³ “Ey seni görebilme heyecanıyla sürekli parlayan ay olduğum, böylelikle laleyi güzel mizaçlı yapan parlayan ay.”

⁴³⁴ “Ey tek bir imayla vahdet sırrını halka açıklayan, ay ikiye bölündü, parlayan ay heyecanlandı.”

⁴³⁵ “Yıldızlar Kuveyt ziyaretçileri için alev alev yanarlar. Parlayan ay o gece kendini ayaklar altına serildiğini gördü.”

⁴³⁶ “Azamet atının ayağının izine cila verir. Güneş günü gelir ve geceleyin ay gözlerini ovuşturur.”

⁴³⁷ “Kuru kafalı kimse bu tazelikten bir şey anlamaz. O ki şahitlik rengini ağzına kadar ay ışığına boğar.”

⁴³⁸ Derkenar: “Fikr-i zer nenümāyed hiç der gerd-i şadr-ı mādihet.” Tercüme: “Seni öven kişinin gönlünde altın düşüncesi yoktur.”

28.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

1. Eğer kıaddim olursa dāl-ı miħnet
Odur 'aşkıñ yolunda dāl-ı devlet
2. Nigāhımdır rakīb ol nūr-ı 'ayna
Gerekmiş çeşm-beste yāri ru'yet
3. Vücūdum lafzı kıalmaz böyle müħmel
Olursa nokta-ı dilden işāret
4. Suāl itmez dil elden baħş-ı rızkı
Verir el nüshası ders-i icābet
5. Ser-i teslīmīñi kes Luṭfi derde
Bu derde böyledir resm-i daħālet

[25^b]

29.

Mef'ū lū Mefâ'ilū Mefâ'ilū Fa'lūn

1. Ey dil bu havālarda hūmā şaydı gürk tūt
Yer tūtmasa gūşuñda sözüm ğayrı seng tūt
2. At başını kıaldırma ki meydān-ı hevesde
Bir haṭvede biñ hufresi var dizgini pek tūt
3. Maķşūd ise ger gitmeye beyhūde emekler
Her kārda hoşnūdi-yi mevlāyı dilek tūt
4. Kıalbiñ ki şaħabī-yi kirām ħubbını tūtmez
Ey Naħveli⁴³⁹ kendiñ gibi var sen de köpek tūt
5. Hiç dārına başdırma firengāne edāyı
Baştonunu al Luṭfi aña baş da kötek tūt

30.

⁴³⁹ Derkenar: Naħveli, Medīne-i Münevvereniñ ħāric sūrunda muķīm Revafiz gürūhudur. Derun-ı sūrdan kilāb def 'ine melzūmlardır.

Fārisi

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

1. Yār-ı nāzik hātirem ez giryehāem ğam bebest
Seyl-i reh şod su-yı istişmām-ı gül şebnem bebest⁴⁴⁰
2. Pāy-ı tedbīrem tüvān borden be ser der-rāh-ı ‘aşk
Zülf-i dilber rişte-yi taqdīr şod muhkem bebest⁴⁴¹
3. Dāğ-ı dil-rā key nemībāşed devā āhīr be key
Kīn devā-rā ez kiyān cūyāyī-i merhem bebest⁴⁴²
4. Āmede budestemī men ez Harem ba feyz-i dem
Maḥremī-i ān büt-i ṭannāz-ı şeh-rā hem bebest⁴⁴³
5. Çün kenār-ı cūy-ı maṭlab pūr şod ez ğavġā-yı ğuk
Zīn sebep Luṭfī çü hūt erbāb-ı himmet dem bebest⁴⁴⁴

Der-Harf-i Şā

31.

Mef‘ulū Mefā‘ilū Mefā‘ilū Fe‘ulūn

1. Göz süzmeyegörsün o civān cān idemez baḥş
Peykān-ı kazāsıyla Nerīmān idemez baḥş
2. Dil ders-i kanā‘at ala gör künc-i fenāda
Biñ faḫra⁴⁴⁵-ı faḫrī ile şadegān idemez baḥş
3. Ol mertebede kadri girān girye-i derdiñ
Kim kaṭresi düşse sūze ‘ummān idemez baḥş
4. Menḥūs o yüceldikce aḥkāmı füzündür
Vā‘iz ile kürsīde de keyvān idemez baḥş
5. Ey nefis ne Luṭfī-i za‘if üzre hücumuñ
Bu süddede bir mūr ile arslān idemez baḥş

⁴⁴⁰ “Nazik yârim, ağlamalarımın dolayısı kederlendi. Gülü koklamak için şebnem sel gibi yola koyuldu.”

⁴⁴¹ “Aşk yolunda baştan tedbir ayağım güçlüdür. Dilberin saçları kader ipi olup sağlamlaştı.”

⁴⁴² “Gönül yarasının dermanı ne zaman olacak, ne zaman? Ki bu dermanı bulmak için evreni aradı taradı, merhemi arayan.

⁴⁴³ “Haremden anın/nefesin bereketiyle gelmişim. Şahın baştan çıkarıcı putunu da kapattı.”

⁴⁴⁴ “Arzu deresinin kenarı kurbaga gürültüsüyle doldu. Bundan dolayı Lutfi bir balık gibi çok uğraştı.”

⁴⁴⁵ Derkenarda “faḫrī” kaydı var.

6. Bir dāver-i ekvānıñ olup ben de derinde
[26^a] Kemter fuḳarāsı ile şāhān idemez baḥş

32.

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Şuyunca gitme nefsiñ nārdan dūr ol hevādan geḥ
Yolunda ḥāk olup bir kāmiliñ sengi edādan geḥ
2. Geḥen eyyāma āh ermez kaçırma vaḳti ardınca
Lüzūm-ı ḥāli icrā kıl yarınki müdde‘ādan geḥ
3. Eḡer buldunsa dil derd u ḡam-ı ‘aşḳı ne istersiñ
Felāṭūn’a cünūndur minnet itme gel devādan geḥ
4. Ele şūk-ı muḡaylanı Hicāzıñ geḥse devletdir
Gül-i sūrī-i şūri-i Sitānbul-ı şafādan geḥ
5. O ḥāk-ı ravzaya yüz göz sürerseñ bir daḡı Luṭfi
Vücūdı anda ifnā kıl hemān her dü-serādan geḥ
6. Çeker baḡr-ı helāke hep hevā hāmānı ey dil hā
Çekil Tūr-ı Hudā’da tūr bu ṭavr-ı nābecādan geḥ⁴⁴⁶

33.

Gazel⁴⁴⁷

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Āferīniş içre görmez ehl-i ser yek mū ‘abeş
Gerçi kıl u ḳālle ḳılmaḡdadır şu bu ‘abeş
2. Ḳavs-i ṭāli‘den alur pūr-tābını her sehm-i kām
Anda oḡ meydānı yoḡdur ḳuvvet-i bāzū ‘abeş
3. Balsa ḡaṭṭı derd u ḡamdan kīmya kim yā diler
Bilmemek tekvīn-i insāniyyeti yā hū ‘abeş
4. Nār-ı āhımla rübūde āhuvān-ı deşt-i Çin
Çözmesüñ artık hevāya dil-rübā ḡisū ‘abeş
5. Luṭfiyā devr itmediḡin baḡ ecel peymānesi

⁴⁴⁶ Bu beyit derkenarda kayıtlıdır.

⁴⁴⁷ Bu gazel 26a’da derkenarda kayıtlıdır.

Bezm-gāh-i çarḥdan ümniye-i mīnū ‘abeş

34.

Kelām-ı Mühmel⁴⁴⁸

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Olsa ikrāhle ālūde ‘iṭālar memdūḥ
Şadr-ı maḥmūma devā olmalu mā-ı memlūḥ
2. Rūḥ-ı ehl-i dil olur rūḥlara evrāḥ-ı sürūr
Var ‘avām-ı ke’l-hevāmlarda⁴⁴⁹ tavarlarda⁴⁵⁰ da rūḥ
3. Ḥükemā sāhire-i ‘āleme⁴⁵¹ olsa messāḥ
‘Arşa-gāh-ı dil muḥāldir ki ola o memsūḥ
4. Mekte’de mevsim-i germāda olur ḥarr-ı semūm
Vardır her dār-ı semāsada hevādār-ı sūtūḥ
5. Mühmel-i sırr-ı hū mühmelse kelām-ı Luṭfī
Mülhidā saña oma‘lum değil ammā rūḥ rūḥ⁴⁵²

35.

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Zen-i dünyādan ümmīd-i vefā eyler mi dānā hīç
Olur ma‘lūm bunda ḥāl-i Ādem-zād ile baḳ pīç
2. Cihānīñ cām-ı iḳbālindeki mey Cem kuşundusu
Mizāc ehliniñ almaz hīç içi meşreb boyasın iç
3. Selāmet fülk-i mülke işr-i eslāfı tetebbu‘dur
Değil kim ‘aḳl ola yelken ḥabīr olmaya başdan kıç
4. Bu fāniniñ kuşūr yine heves ‘aḳlīñ kuşūrudur
Baḳar mı kāmīl encāmı bilür bālını bir kerpiç
5. Müzāhirden yumanlar göz bulurlar dilde gevherler
Anıñçündür ki deryālarda ḡaḍḍ-ı ‘ayn ider ṭalkıç
6. Ḥicāzıñ Luṭfī her emri dönerken kendi feyziyle
İder ehl-i tereddüd keşret-i esbābla pür-pīç

⁴⁴⁸ Bu gazel 26a’da derkenarda kayıtlıdır.

⁴⁴⁹ Böcek.

⁴⁵⁰ Behâyim.

⁴⁵¹ Rûy-ı dünyâ.

⁴⁵² Gît, git

36.

Der-Ḳāfiye-i Ḥā

Mef'ū lü Fā'ilātü Mefā'ilü Fāilün

1. Şeb-zinde-dāra rūḥ-fezādır liḳā-yı şubḥ
Ten-perverān-ı ḥāye görünmez şafā-yı şubḥ
2. Fāş-ı zamīri ḡonce diler miydi bülbüle
Taḡıtmasaydı 'aqlın anıñ da şabā-yı şubḥ
3. Leyl āyeti nücüm-ıla oldu zer-nuḳāt
Kenāre zīb-i şafaḳ baḳ tılā-yı şubḥ
4. Gördü şu'a'-ı mehcesini şarḳda ru'yetin
Şamıñ sipāhi kıldı bütün iltivā-yı şubḥ
5. Luṭfi fūād-ı sevād-ı ḡam içre ger olmasa
[26^b] Rūşen-edāda var diyecek çok şenā-yı şubḥ

Der-Ḳāfiye-i Ḥā

37.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. İki gül-gün levḥ-i zībā naḳş-ı ḥüsn u āna ruḥ
Lāledir yāḥūd bahār-ı behcet-i ḥübāne ruḥ
2. Şāh-ı 'aşḳa yā meger lālā-yı nüzhet tuḥfesi
Penbe şaḳsunya çiçeklik nergis-i çeşmāne ruḥ
3. Bezm-i 'ayş u zevḳ-i dilber baḳ hemişe yüzdeder
Lebleri nuḳl-i şarāb-nābdır peymāne ruḥ
4. Dökmesün zülfeynini ḥürşid-i raḥşān üstüne
El-meded göstermesün ol şāh ebed mārāne ruḥ
5. Çāh-ı efsün-ı zenaḥdānında ḳalmış çok ḡöñül
Cāna al itmekde kendin atmasun yābāne ruḥ

6. İnce tahrilli beyaz bir lāledir bīnī-i yār
Gīsu şeb-bū sūsen ebrū hālet-efzā cāne ruḥ
7. Naṭ‘-ı vaşf-ı rūda vardır ḥayli ḥüsniyyāt bak
Gelse ammā būse oynu ḥamleden ferzāne ruḥ
8. Verd-i beyzā-yı tecellā kıldı ḥaḳ pīşāniyi
Vermiş elḥaḳ başḳa revnaḳ ḳehre-i ḥübāne ruḥ
9. Ders-i ‘aşḳ almakdadır dil ‘andelībi Luṭfiyā
Gül varaḳlı āyet-i sübhān deḡil de ya ne ruḥ

Der-Ḳāfiye-i Dāl

38.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Giryemizden ḥazḳı varken ḳılmaz ol bī-dād dād
Bulduḡuyçündür nümā-yı cūydan şimşād şād
2. Yap bap ḳıldık yebāb dil beytini luṭfunla yap
Ey şeh-i ‘işvem sarāy-ı behcetiñ ābād bād
3. Ey cefa mu‘tād şāhım yādı şād itmekdesiñ
Bir zamān olmaz mı bunca ḳıldıḡım feryād yād
4. Bū‘l-heves bālādan uçma açma bāl-i naḥvını
Per ḳırar bu ber-hevā-yı tünd ider berbād bād
5. Luṭfi Ye‘cūc-ı fitenden ḳurtulursun ḥaşre dek
Ger çekerse [Ṭaybe]de luṭf-i ḥaḳ fülād lād

39.

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Tehī mi bī-sütünü yıḳdı berbād eyledi Ferhād
Anıñ sengiyle ḳaşr-ı ‘aşḳı bünyād eyledi Ferhād
2. Akıtdı eşk-i turūş cūy-ı şīrī kūy-ı Şīrīne
Nigārın şīr-ḥ̣ār u nāz-mu‘tād eyledi Ferhād

[27^a]

3. Ne dilkeş resm-i Şîrîn ile t̄aş dikdi geh-i ‘aşqa
Meger bir derd-i şehir-âyîni icād eyledi Ferhād
4. Çıkardı t̄iše-i himmetle taşdan t̄iše-i feyzin
Vilā kūhunda zādîñ böyle müzdād eyledi Ferhād
5. Değil boş pür-dilāna bilmemek pervā-yı pervîzi
Hünerle tağı taşı emre münkād eyledi Ferhād
6. O bir büt-gerdi çîñi bilmeden âyîn-i dîn halkı
Firāz-ı kūh-ı şân-ı ‘aşqdan irşād eyledi Ferhād
7. Bakıp naḥvet-serā-yı Hüsrev’i kül eyleyen nārı
Şerār-ı t̄iše-i âhından ikād eyledi Ferhād
8. Külüng-i gayretinden kan gelince sa’y idüp âḥir
Vefā fenninde ḥaḳḳā cānın üstād eyledi Ferhād
9. Cibāl-ı nazmda taşlatdı Luṭfi ḥāme şeb-dîzin
Ḥayāle ḥayli meydān açdı imdād eyledi Ferhād

40.

Sersād-ı Mühmel⁴⁵³

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Dehre gelmeklikle âdemlik değildir sâde âd
Mālikü’l-mülke vüṣûlūñdür üṣûl-ı her murād
2. Mesk-i emrullāh gerek tav‘an değildir kürh-le
Olmalu şālîḥ ‘amellerde devām u ittîrād
3. Harlama dāim ‘alev-vār urma a‘mālîñ oda
Gel revā görme ola maḥşûl-ı ‘ömrüñ ke’l-vemād⁴⁵⁴
4. Şarḥ⁴⁵⁵-ı vālālarda dil esme şavurma der-hevā
Ṭarḥ⁴⁵⁶-ı da‘vālarladır ḥāl-i ‘ulüvve ıṣṭı‘ād⁴⁵⁷
5. Sûre-i Hūd’e ger āgahsañ demādem hûde ol
Luṭfiyā ‘ahdiñde ṭur varma ma‘āda rû-sevād⁴⁵⁸

⁴⁵³ Bu gazel 27a’da derkenarda kayıtlıdır.

⁴⁵⁴ Kül.

⁴⁵⁵ Kaşr.

⁴⁵⁶ Atmak.

⁴⁵⁷ Yüксеğe çıkma.

⁴⁵⁸ Kara yüzlü.

41. Fārisī

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

1. Hezārem gonçe-i bî-hāşılî mihr-i zebān āmed
Şikāf-ı hārḥār-ı sîne bā dil āşiyān āmed⁴⁵⁹
2. Be-dergāh-ı hümāyûnî ki carûbest müjgānem
Hümâ der-dide-i şehbāz-ı baḥtem mākīyān āmed⁴⁶⁰
3. Be-hāmûnî ḥayālem mīdeved kez nevk-i her ḥāreş
Ze ḥûnem nakş-ı pā her cā şafā-yı gülsitān āmed⁴⁶¹
4. Çerā der şeh-reh-i derd-i cünûnî şöhretî nārem
Ki mārā behre-i mihr-i şeh-i ān şeh-r-i cān āmed⁴⁶²
5. Nebûdem men süḥan-pirā ne ez raṭb û ne ez yābis
Ze āb-ı Taybe Luṭfî inçenîn 'azbu'l-lisān āmed⁴⁶³

42.

Der Kāfiye-i Zāl

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Olmasaydı 'āşıkā ma'sūḳı ger cāndan elezz
Cānına bir şey gelürdi şetm-i cānāndan elezz
2. Baḳ bu dār-ı ḥikmetiñ peyvestedir ezdādı hep
Telḥ dārū verse de vermekde biryāndan elezz
3. Acı yaşlar dökmeden bir başḳa zevḳi olmalu
Faşl-ı gülde 'andelibe yoḳdur efgāndan elezz
4. Ben ki Eflātün-ı dehr-i derd-i 'aşḳım öyle kim
Bulmada hep ḥaste-gānım dāi dermāndan elezz
5. Pek yamān gördüm o şūḥuñ çeşm-i merdüm-ḥ'ārını
Bilmiyor aşla ḡidā-yı mārda ḳāndan elezz

[27^b]

⁴⁵⁹ “Ey bülbül, çiçeksiz gonca dilin güneşi olarak geldi. Gönül sıkıntısının yarıḡı kalb yuvası oldu.”

⁴⁶⁰ “Padişahın dergâhında kirpiklerim süpürgeçdir. Bahtım şehbazının gözüne Hümâ kuşu tavuk gibi geldi.”

⁴⁶¹ “Dikenlerin açtığı çukurlarda hayalim koşar. Ayak izlerimde kanımdan gül bahçeleri oluştu.”

⁴⁶² “Neden delilik derdi yolunun şöhretlisi olmayayım. Bize güzellik şahının sevgisinden can ülkesi hissesi düştü.”

⁴⁶³ “Ben ne yaştan ne kurudan söz süsleyen değildim. Medine'nin suyu ey Lutfî böylece damaḡa hoş geldi.”

6. Çāşni-yi ni‘met-i hāş-ı ledünni tadsa dil
Luţfiyā açlık gelürdü nān u biryāndan elezz

43.

Gazel⁴⁶⁴

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Nūr-ı ‘aşkı kılmadım Mecnūn’la ‘Azrā’dan aḥz
Eyledim yek-lem‘a-ı sırr-ı şeb-i İsrā’dan aḥz
2. Zār-ı bülbül bī-mezā pervāne ama yanmayı
Eylemişdi bu dil-i pür-süz u bī-pervādan aḥz
3. ‘Āşıkāne bed-nazar kılma rakībi mu‘teber
Eylemiş çarḥ ol edāyı dilber-i rā’nādan aḥz
4. Yād-ı la‘liñle ḥarāb-ābād fuādım sākiyā
Eylemişdir bāde de te’şirin oradan aḥz
5. Almamışdım Luţfi aḥz kafiyesini nazmıma
Eyledim dīvānçe-i bir şāire Leylā’dan aḥz

Der-Kāfiye-i Rā

44.

Mef‘ū lü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fāilün

1. Āyine-dān-ı sırr-ı hüviyyet Medīnedir
Sel ‘ayn⁴⁶⁵ bak ki ‘adn-ı ḥaḳīkat Medīnedir
2. Tābişine telāḥukıdır nūr-ı vaḥdetiñ
Baḥşişine meṭālib-i ümmet Medīnedir
3. Mümzā-yı feyz-i naḳş-ı pā-yı ḥātemü’r-rusul
‘Unvān-ı şān-ı nāme-i milket Medīnedir
4. İns ü felek melek tolaşur hep suālle
Çün taḥt-gāh-ı şāh-ı risālet Medīnedir
5. Aḥbāba āb u tāb-ı şafā lık düşmene
‘Ummān-ı bī-emān-ı mehābet Medīnedir

⁴⁶⁴ Bu gazel 27b’da derkenarda kayıtlıdır.

⁴⁶⁵ “Gözlerime sor.”

6. Māü'l-ḥayāt şer‘-i mübîniñ o çeşmesi
Çeşme ğubārı kühl-i hidāyet Medīnedir
7. Mevlā kemāl-i dīn ‘ilmin anda naşb idüp
Devre medār-ı hükm-i diyānet Medīnedir
8. *Ṭübā leküm*⁴⁶⁶ demez mi ya ṭübā da cārına
Beytü'l-ḥabibde sidre-i rıf‘at Medīnedir
9. Tanzīr-i naẓm-ı Nābī-i üstāda Luṭfīyā
Vādī-i şevkde bâdi-i cür‘et Medīnedir

45.

Mef‘û lü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fâilün

1. Manzūme-i leālī-i āşār Ka‘bedir
Dībāce-i netāyic-i esrār Ka‘bedir
 2. Sergeştesi felekler o ḥüb-fiṭratıñ
A‘yân-ı inse maṭmaḥ-ı enẓār Ka‘bedir
 3. Pervānesi zıyā-fezā-yı dil olmada
Fānus-ı ḥāş-ı şu‘le-i didār Ka‘bedir
 4. Şevb-i siyāhī ta‘ziyedir ḥāl-i mücrime
Şefkat-ger-i tavāif-züvvār Ka‘bedir
 5. Teşmīr-i zeyl-i himmet-ile vakt-i ḥacda da
Ḥacāt-ı ḥacıyānına der-kār Ka‘bedir
 6. Sevdālısına nūr-ı sevādı yüz aklıĝı
Her bir cihetle maḳsem-i envār Ka‘bedir
 7. Rīk-i ḥarem ki dāneleri mihr-i mihr u feyz
Yek kaṭre zemzemi yemm-i dūrbār Ka‘bedir
 8. Her ḥalkasında kâ‘ide-i naḥv-ı maḥv ‘ayān
Bāb-ı ledünnī vāz iden her bār Ka‘bedir
- [28^a]
9. İcnās-ı naḳd-ı feyz-i hüdāyı etek etek
Bāy u gedāya eyleyen işār Ka‘bedir

⁴⁶⁶ “Ne mutlu size!”

10. Hic ka‘b-ı rif‘atin ne bilür ehl-i hendese
Kadr-i bülendi bir ter-i efkâr Ka‘bedir

11. Yâ rab meded ki Luţfi kuluñ dūr qalmaya
Fikr u hayâli her şeb u eşhâr Ka‘bedir

12. Nâbi-i pîri peyrev idüp nûsk-i vaşfına
Sa‘y u şafâda muceb-i güftâr⁴⁶⁷ Ka‘bedir

46.

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

1. Günâhımçün şefi‘â âh u zârım varsa sendendir
O zulmetgâh içinde şem‘e-zârım varsa sendendir
2. Olunca bende ben de ḥâcegân-ı Nakşbendiye
Ne deñlü evliyâdan dest-yârım varsa sendendir
3. Suâl itmem derinde luţf-ı dârını ki hic diyar
Beni ol bâbda ikrâmen şorarım varsa sendendir
4. Hücûmiyle sivânın dil qararmış lik hubbıñla
Şeb-i yeldâda ümmîd-i nehârım varsa sendendir
5. Şıgındım peşe-i bî-per gibi bu bâb-ı ihsâna
Hevâdan ihtirâze ibtidârım varsa sendendir
6. O deñlü ser-hümâr-ı cürm olup bilmem yatacak yer
Bu hâletle riyâzi bir mezârım varsa sendendir
7. Dilimde dâğ-ı hasret gam-küsârım oldu Luţfi-veş
Bu yolda bir nişân-ı iftihârım varsa sendendir

47.

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

1. Şeherde çeşmi kıl ey rû-siyeh gül-gün-ı istiğfâr
Şabâhu‘l-‘afv ola hemçün şafağ maqrûn-ı istiğfâr

⁴⁶⁷ Mısram hemen yanında “reftâr” yazılıdır. Güftârın sehven yazıldığını veya tashih edildiğini sanıyorum.

2. Mürîd-i ẖācegān ol gir ẖışār-ı ẖalka-ı ẖatme
Metānetle olursañ tāibā maḥşūn-ı istiğfār
3. Hücūmen ḳal‘a-ı nefse yürüt ṭābūr-ı ezḳārı
Şebāt-ı tevbe ḳıl mīrim budur ḳānūn-ı istiğfār
4. Marīz-i dā-i ‘iṣyāna hemān birden virür şıḥḥat
Hakīm-i ḳudretiñ terkībidir ma‘cūn-ı istiğfār
5. Açup dükkançe-i ‘aynin gece ẖāce alup virmiş
Metā‘-ı feyż-i Mevlāya dürr-i meknūn-ı istiğfār
6. Midād-ı rahmetiñ bir ḥarfı varsa ser-nüviştemde
Sevād-ı ḥaṭṭ-ı bed-kārım olur maẓmūn-ı istiğfār
7. Nesīm-i luṭf-ile yā rab bahāristan idüp ṭab‘ın
Ḥazān-ı ḳahrdan Luṭfı ola me‘mūn-ı istiğfār

48.

[28^b]

Fe‘ilātūn Fe‘ilātūn Fe‘ilātūn Fe‘ilūn

1. Şıfr-ı zāid gibidir şimdi ḥesābımda ḥubūr
Ḥāliyā defteri-i dār-ı Yemen verdi fütūr
2. Ḳavurup ḳahve gibi tāb-ı Yemen yaḳdı bizi
Keyfine ehl-i dimāğıñ ṭoḳunursak ma‘zūr
3. Yolunup ḥukk-ı ḥarāretle cesed hep pul pul
Şayılursa Yemen’iñ aḳçasına bu pek zor
4. Emel itme Yemen’iñ mālı elem maḳlūbu
Fuḳarādan alınur bunda zekāt çün meşhūr
5. Luṭfiyā ḳuṭb-ı Yemānī Seyyid ‘Abdü’l-bāri
Meded eyler de gidersiñ vaṭana ol mesrūr

49.

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

1. Feyz-i Mevlā lābūd her bir yerde erbābın bulur
Şemsi gör kim muttaşıl zerrāt-i bî-tābın bulur
2. Kağı şeyi haq muqadder kılmış olsa bir kıla
Lā muhāle(?) anı esbāb ol da esbābın bulur
3. Tā ki dil şahbā-çeş-i bezm-i elestdir bunda da
Tārek-i tāk-ı ‘ademden ol mey-i nābın bulur
4. Var mıdır bir fāide yüzmekde baħr-ı ‘aşqda
Göz yumup ğavvaş olanlar dürr-i kem-yābın bulur
5. Ol gözü kanlu civānı kan der içre dil arar
Çünkü ‘aşq kurbānıdır elbette kaşābın bulur
6. Rāhat-ı şalkum-ı ‘irfān yir giden İstābul’a
‘Ayntāb’e ‘azm idenler daħi dūşābın bulur
7. Her şebāngeh Luṭfiyā dergāh-ı haqda ol kemān
Bağ naşıl tır-i niyāz u āh-ı pür-tābın bulur

50.

Mef‘ū lü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fāilün

1. Çok intizār menzil-i maqşūdu dūr ider
Şābir riḥāl u ḥaṭṭını hep bā-ḥuzūr ider
2. Pek ḥüsn u ān u ‘arız-ıla kıлма gel ğurur
Ol ‘arızı cemāl begim tiz ‘ubūr ider
3. Ḥuccāc-ı bā-tevekküle haq bağ neler virür
Senyūk-ı⁴⁶⁸ baħr-ı Şa‘bı zihī bir vapūr ider
4. Ta‘lim-gāh-ı ‘aşqda oķu naḥv-ı maḥvı dil
Bu varlıĝıñ ki var giderek saña sūr ider
5. Ḥallāķı bir tecelli-i ḥāşda ‘abdına
Her bir ğiyāhı Luṭfı belī naḥl-i tūr ider

51.

⁴⁶⁸ Senyūk: Baħr-ı Süveyş kayıklarının şaĝirlerine ıtlāk olunur.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Sûz-ı hier u şevk-i rûyîñ dilde şāhā nār u nūr
Çün sarāy-ı hāşîñ eksilsün mi āyā nār u nūr
[29^a]
2. ‘Ayn-ı āteş-meşrebiñ zātîñ mücessem nūr iken
Bu ne efsün sende cem‘olmuş nigārā nār u nūr
3. Meyl-i şoba olsa da sermāda göñlüm Ka‘bede
*Şemme vechullahi*⁴⁶⁹ sırrın eyler îmā nār u nūr
4. Günde günüñ gūne gūne vāridātı bî-ḥesāb
Şerr u ḥayrolmuş yekūn sermāye ammā nār u nūr
5. Yār der-ḥatır olur olmaz zūhūr eyler raḳīb
İştigāl-ı ḥāl-ı bāl olmaḳda ḥayfā nār u nūr
6. Dilde maḳşad Luṭfiyā olsun rızā bir ḥükm-i ‘aşḳ
Sedd-i rehdir ṭālib eyler ise ḥulyā nār u nūr

52.

Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün

1. Verdi cihāna velvele gerdūne-i şimendüfer
Bir ejdere beñzer hele gerdūne-i şimendüfer
2. Seyrince dünyā bir ḳarış gerdūn-ıla eyler yarış
Bilmem ider mi ya barış gerdūne-i şimendüfer
3. Kendü cemād amā ki var şadrında sūz-ı iḡtiyār
Çekmekde cinsin peş-be-yār gerdūne-i şimendüfer
4. Çokdur veli kerāmeti ṭayy-ı mekân bir ‘adeti
Nāḳil hemān vilāyeti gerdūne-i şimendüfer
5. Bilmem kime ‘aşıḳ o da kim sinesin virmiş oda
Girmez gözüne uyḥu da gerdūne-i şimendüfer
6. Zāhirde adam kārıdır hep şāni‘in āşārıdır

⁴⁶⁹ el-Bakara, 2/115. “Doğu da Allah’ındır batı da. Yüzünüzü nereye dönerseniz Allah’ın zatı (yüzü) oradadır.(...)”

Tevhîd-i aşl girdârıdır gerdüne-i şimendüfer

7. Hüzün u gama yokdur yeri girmek dilerse ger yeri
Çarpar geçer var şehperi gerdüne-i şimendüfer
8. Ba'zıda mehler bulunur ya'ni kamer burcu olur
Çarha o dem eyler gurur gerdüne-i şimendüfer
9. Dükkânı çok sük-ı revân her ne aransa var hemân
Hayrânıdır Luţfi cihân gerdüne-i şimendüfer

53.

Gazel⁴⁷⁰

Mef'û lü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâilün

1. Râh-ı hüdâda tâlibe bir reh-nümâ yeter
'Âdet-i cihânda bir kör için bir 'aşâ yeter
2. Herkesle tatlı şöhbete üşme mekes gibi
Maşşad mezağ-ı bâl ise beyt-i Hudâ yeter
3. Yokluk imiş o râhile-i diyâr-ı 'adem
Ger varlığıñla varsañ o bâr-ı belâ yeter
4. Dünya için mahkûrdu revâ değil o sa'y ü perestişin
Meşkûr o sa'y-ı Merve Şafâ ki saña yeter
5. Bu mızımız 'aşrımızda mezâ ummamız hatâ
Zîr-i Mîzâb'da her işe zîrâ du'â yeter
6. Kâmil görür ki derd u devâ hükm-i mutlakıñ
Pür-i'tikâd-ı şadre o zemzem şifâ yeter
7. Esbâb değil hesâbda Luţfi hakkı bilmedir
Seccade rast değilse rû-be-Ka'be yâ yeter

54.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. O dilber gösterince 'âşıka kâfûri parmaklar
O dem rû-yı şikîbi pençe-i âşüb tırnaklar

⁴⁷⁰Bu gazel 29a'da derkenarda kayıtlıdır.

2. Bu cān yakmaqlığa gehvāreden mi başlamış āyā
Bırakdı cān evine şimdiden bir hayli kundaqlar
3. Küçükken cilve-bāzım bir oyunla kapdı gönlüm kim
Edinmişdir oyuncak gösterir baña gehi şaqlar
4. Denilmez mi kamedir hāledir derhāl göründükce
Şikāfından beyāz sinesi giydikce hem aqlar
5. O serv-endāma nāzından gelür mevc-i temāyüller
Eserken bād-ı āhım dīdeden çağlarken ırmaqlar
- [29^b]
6. Hayāl-ı zūlf u rüy-ı yāri gönlümden geçürdükçe
Çemende reşkden Luṭfi şolar sünbülle zanbaqlar

55.

Mef'ū lū Fā'ilātū Mefā'ilū Fāilūn

1. Bīnā-yı pīşpālara⁴⁷¹ virmez keder meder
Ḥūd-bīn her adımında düşerse teker meker
2. Ebrūları değil mi döküren āb-ı rüyımı
Olmaz mı ya miyāh içün her kemer memmer
3. İkiliğini hiçe bozar birden 'ālemiñ
Kīmyā-nigāh-ı 'āşıka birdir hācer mecer
4. Firdevs-i kūy-ı yāre dilā gizli git⁴⁷² şakın
Āteş şaçar duyarsa raķīb-i sakar-maķar
5. Ġālib olursa er de eger ṭab'-ı māderi
Ser-'asker olsa rāciḥ aña ez-sefer mefer
6. Baķ mübtelāyı Luṭfi 'anā korķudur mu hiç
Ol ki ġariķ-i yemdir ider mi ḥaṭar maṭar

56.

Servād-ı Mühmel Sevād⁴⁷³

⁴⁷¹ Bīnā-yı pīş-pā ṭarīķat-ı Nakşibendiyye'de nazār ber-ķadem ķa'idesi.

⁴⁷² Te'nin noktaları yoktur.

⁴⁷³Bu gazel 29b'de derkenarda kayıtlıdır.

Mef'û lü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâilün

1. Kākül döker döker de o meh-rû her seher gelür
Mülk-i dile 'asâkir-i sevdâ sürer gelür
 2. Midrârdır⁴⁷⁴ merâhime dilde hemûm u elel
Hemârla⁴⁷⁵ gürüldedikde gök⁴⁷⁶ maţar gelür
 3. Kâmil odur ki sâdeger-i levh-i dil ola
Ama dil-i dürügere⁴⁷⁷ ekser⁴⁷⁸ keser gelür
 4. Da'mâ-ı derd mevr⁴⁷⁹ olsa dum'um⁴⁸⁰ umur değil
Mâhir ala o şularda a'lâ küber gelür
 5. Tomar-ı 'ömr-i devrle Luţfi durulmada
Umma daha ki 'âleme 'adl-i 'Ömer⁴⁸¹ gelür
- 57.

Diger⁴⁸²

Mef'û lü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fâilün

1. Ol meh ki edâlarla gele dem de o demdir
Rûh olsa edâ resm-i görümlüklüğe kemdir
2. Ger olsa müvellâ o dil-ârâm gönülde
Güldürse de öldürse de her hâlde keremdir
3. Sevdâ ale görmekdir emel tûl-i 'ömrde
Dil-dâdeliğim turra-ı tarrâre selemdir⁴⁸³
4. Dildâra vüşûlum hele körlükse de dehre
Gel gör ki oralarda o da kör ü aşamdır
5. Küsmekle ol 'aşra hele Luţfi ki kesildim
Gördüm ki dem-i âl-i rüsûm adıma semdir

58.

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

⁴⁷⁴ Yağmurlu bulut.

⁴⁷⁵ Kezâlik bulut.

⁴⁷⁶ Semâ.

⁴⁷⁷ Dülger.

⁴⁷⁸ Miğ.

⁴⁷⁹ Talğa.

⁴⁸⁰ Mısraın yanında “ dumû ” kaydı var.

⁴⁸¹ Rağıyallahu 'anh.

⁴⁸² Bu gazel 29b'de derkenarda kayıtlıdır.

⁴⁸³ Pey denilen şey.

1. Her zamān fikre ğam-ı ğonca-fem-i yār gelür
Dil gülüp açıla mı bāğ-ı cinān tār gelür
2. Gelemez şönu reh-i ma‘şiyete bu gidişin
Umarız karşıımıza rahmet-i Ğaffār gelür
3. Bezi eskitmegedir geldiği hep māh-ı nevin
Çün o kettān-ı ‘ömr mahvına her bār gelür
4. Açmasañ revzen-i kalbiñ eğer perdesini
Çeşmine kalb-geh-i Ka‘be daği tār gelür
5. Nerd-i merdin pulu gitmekle gelür bak zārı
Hayre oynarsa el āhādına a‘şār gelür
6. Şarılur hākkı ferāmūş ile herkes nefese
Yem-i ğaflet bu ğariķiñ yedine mār gelür
7. Olalı ğayrı feraḥ-nāk maķāmāt-ı Hicāz
Diñlemem başka nevā cāna ‘arāz-ı bār gelür
8. Ḥazret-i Zîver u Fehmî u cenāb-ı Rāşid
Luṭfiyā nazımları hep dürr-i şehvār gelür

59.

Edā-ı Diger⁴⁸⁴

1. Dilā sırrında tırdurma sivādır her dü ‘ālem sür
Müdāvim ol der-i dildāre vār sür demādem sür
2. Güler rûlarladır evvel hülûl her dü rû âdem
O merdûd-ı dü ‘ālem ger gelürse saña döğ⁴⁸⁵ hem sür
3. Şadrde kār-gerdir sehm-i derd u rumḥ-ı ālāmıñ
Dil-ārā gel de raḥmen gör eliñle aña merhem sür
4. Varırsan dār-ı ḥükkāma ‘aşrda umma dād aşlā
Görürler kārıñ ammā şıra şıra varsa dirhem sür

⁴⁸⁴ Bu gazel 29b’de derkenarda kayıtlıdır. Son beyit 30a’dadır.

⁴⁸⁵ Darb.

5. Kelām-ı mühmeliñ Lutfi meālen gör ki şahradır
O sūlarda sūvār ol öñdül-āsā kilik-i edhem sūr

60.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Dilimi āh ne çapık çapdı boya var mıdır
O girāy-hüneriñ ğamzesi tātār mıdır
2. Cān ile būs-ı leb-i yāre kızışdırdı dili
Hāli cevherci dükkānındaki simsār mıdır
3. Dil mi var yakmadığı tāze nihāl-i hüsniñ
Şecerü’l-Hızır’a dāir olan ol nār mıdır
- [30^a]
4. Fitne-i hıttā o çini güzeli yüz veremez
Verse başdırmada hep zülf ana serdār mıdır
5. Qālle kıldı ziyān ‘ömr-ü dırāzımı zebān
Bu da “āmed şūd” enfāsıma sū hār mıdır
6. Cürmünün çokluğu da olsa eğer kum qal’a
Sedd-i baħır-ı kerem-i hāzret-i ğaffār mıdır
7. Sözü de bini gibi baq ne soğuk pīr ise de
Vā’iziñ mū-yı sefid seri ya qar mıdır
8. Hār hār-ı elem içre yine güldür şi’riñ
Luṭfiyā şahn-ı hayāliñ söyle gülzār mıdır
9. Bendegāndan olayım mı ya kibār-ı ‘aşra
Halkı anlar kul ider Hāce-i Aħrār mıdır

61.

Mef‘ū lū Fā‘ilātū Mefā‘ilū Fāilün

1. Yārim ğināya başladı sāķi piyāle ver
‘Ömrüm beķāya başladı sāķi piyāle ver
2. Sürdü şabāh-ı ‘ömrüme yā leyli Mışr’ının

Muṭrib sebāya başladı sāḳī piyāle ver

3. Būy-ı kebāb sīnemi aldı o mest-nāz
‘Arz-ı liḳāya başladı sāḳī piyāle ver
4. Dil bir mezāk-ı mey u maḥbūb aldı şimdi kim
Terk-i riḳāya başladı sāḳī piyāle ver
5. Naẓm-ı cenāb-ı ‘Āşım olup Luṭfī ğam-zedā
Ṭab‘ım şafāya başladı sāḳī piyāle ver

62.

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

1. Ṭab‘a vaşf-ı rūy-ı dilbersiz gelür eş‘ār ‘ār
Būlbūl-i şeydādır elbet mevsim-i gülzār zār
2. Tābıñı ḥasret o şāhıñ düş de bāri pāyına
Düşde dil taḳdīm-i eşk ile dürr-i şehvār vār
3. Çarḥ berhemken kibārından umulmaz ğayr hem
Bir ehemm iş varsa söz himmetleri hemvār var
4. Kīnesi izmār içündür nefis umarsa ruḥşat
Virme yüz bī-mār olursa görmesün timār mar
5. Dünya baḳ ḳaşr-ı Ḥavernaḳ-ı revnaḳ olsa virme dil
Ḳaşr-ı yed ḳıl kim odur erkānı ber-ekdār dār
6. Dalma dāl-fes ravza-ı peygamberīye bī-mağar
Başıña destār-ı de’bi çün ulu’l-ebşār şar
7. Hiç gedā-yı hindī bāy olmaz demekle yā kerim
Eylemez keşretle Luṭfiyi şurūṭ-ı ezḳār kār

63.

[30^b]

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

1. Ol gül-endām olmasa eyler dili gülzār zār
Yārsız gül nār olur çün yār ile gülnār nār

2. Dil yol aldı ‘aşkla hiç tâli‘im yüklenmedi
Tab‘-ı gevher-bârım olmuşdur aña herbâr bâr
3. Tab‘-ı şafvet-nâke virmez mi serinlik çün sümüm
Bed nefes essün harâretle bağırsun bâr bâr
4. Dirseñ İslâmbol bol bol bul da bir yol Taybe’ye
Göz silüp bâb-ı İslâm’ı gör ne bol envâr vâr
5. Luṭfi esrâr-ı tecelli-i ilâhîdir dönen
Gâh yâr ağıyâr olur hem gâh olur ağıyâr yâr

64.

Mef‘û lü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâilün

1. Rîş-i hümâyı serde çeken şehriyâr odur
Piş-pâ-yı taht-i yâra düşen bahtiyâr odur
2. Ebrûları cüdâ dil olup âb-ı rûyına
Gülzâr-ı hüsn-i yâri iden pür-mesâr odur
3. Her kânde bak kânda bedel verse derdi tad
‘Uşşâk-ı zü-mezâka belî Kânde hâr odur
4. Gerdünü fayton eylese ger dün yok i‘tibâr
Kim kullânursa nefis atını şeh-süvâr odur
5. Luṭfi her işde levş-i ğaraż merde ‘âr olur
Şetreñç baḥş-ile oynanursa bir kumar odur

65.

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Olsa ol serv-i revân bak gülsitân ardıncadır
Çün nesîm-i âh u sirişk-i çağlayân ardıncadır
2. Bulsa naḫd-i kâdri farzâ kāmiliñ bir dem revâc
Gör ki ol sūḫ içre seng-i imtiḥân ardıncadır
3. Bir kibâra arḫa virmiş bende bilmez şıdḫ-ı kâr
Kânde gitse mâhya zammî-nişân ardıncadır

4. Rızķ arar merzūkunu amā ķasāret-pīşeniñ
Himmeti bir nān iķün tażyi‘-i cān ardıncadır
5. Hākķa minnet dil kirām-ı ‘aşr arasından emin
Çün ‘atā kılsa ķaṭāen imtinān ardıncadır
6. Dür olur mu kendü hem-renginden eşyā çüb daķı
Yād olunsa kehrübā lābūd şamān ardıncadır
7. Luṭfiyā gezdikçe ķāmem vādī-i eş‘ārda
İşr açar mażmūn-ı nevler baķ hemān ardıncadır

66.

Kelime-i Mühmele-i Dil-ārā Der-İmlā-ı Rā

[31^a]

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Dil-ārā ‘ar‘arıñla olsa ger serv-i irem hem-ser
Hevādārıñ olur o server-āsāña eķer hem ser
2. Hümām-āsā hümālar ṭārem-i medḥiñde hū hū gū
Serāser ḥāir⁴⁸⁶-i lemḥañ⁴⁸⁷ olur remkerde⁴⁸⁸ āhūlar
3. Diker ‘ālem var aḥvāl-i milāḥ⁴⁸⁹ ṭavr u semḥiñde
Olur ‘aks-i kemāliñle gül-i ıṭrā meķer aḥmer
4. Sihām-ı derd u ālāma göķüs germekde dildādeñ
Digerler sehm⁴⁹⁰-i vaşlıñla olurlar āh sūd-āver
5. Hele kil-ı edā delāl-ı dildāl⁴⁹¹-ı dil-ārāmıñ
Oralarda revā Luṭfī dokerse ger dür u gevher

67.

Kelām-ı Mühmel⁴⁹²

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Devr-i ‘ālem ḥāl-i kūdek-dillere gehvāredir
Geh de meh de ṭamh⁴⁹³-ı merd-i kār-ı Kirdgāredir

⁴⁸⁶ Vālih.

⁴⁸⁷ Niķāh.

⁴⁸⁸ Ūrkmüş.

⁴⁸⁹ Gözlük.

⁴⁹⁰ Hişşe.

⁴⁹¹ Refṭār-ı nāz.

⁴⁹² Bu gazel 31a’de derkenarda kayıtlıdır.

⁴⁹³ Naķar.

2. Adım adımdır şu‘ūd-ı şadr-ı vālā ādeme
Ol ulu dergāha vāşıl olma vāra varadır
3. Reh-i mevlādır şıraṭ-ı eshel amā sālīke
Varsa vehm u hev l o rehde mersad⁴⁹⁴-ı emmāredir
4. Mevrīd-i eshām-ı ālām-ı ‘avām olmada merd
Kām-verlikler ‘aşırda mārīd u murdāradır
5. Luṭfiyā⁴⁹⁵ şadriñ meh-āsā sāde olsa dāimā
‘Aks-i mihr dāimū’l-vāhid aña hemmāredir

68.

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

1. Urma sem‘iñ dil kelām-ı sum‘a-kāre sem odur
Ehl-i şadr olursa da vesvās añlarsam odur
2. Gerd-i rāh-ı vūd ola ḥall-i dumū‘-ı derd-i dil
Kelm-i sehm u dehre⁴⁹⁶-i dehre hele merhem odur
3. Elde re’sü’l-māl ḥāl-i dil gerek sūdā-gere
Ol semā-ı aṭlasa ṭāildir⁴⁹⁷ hem ādem odur
4. Sāḥa-ı āmāle şalma mālīñ ol emmāreñe⁴⁹⁸
Gürg⁴⁹⁹-i merg⁵⁰⁰ añ ki hümā-reh ol ḥimāre gem odur⁵⁰¹
5. Alma Luṭfi dirhem-i ‘ömr-i mükerrerme ki dehr⁵⁰²
Māl-ı mārīd⁵⁰³ sil‘a⁵⁰⁴-ı kāsiddir⁵⁰⁵ hem eñ kem⁵⁰⁶ odur⁵⁰⁷

69.

Kāfiye-i Zā

⁴⁹⁴ Kemin.

⁴⁹⁵ Kenarda “*Luṭfī o*” şeklinde bir düzeltme vardır.

⁴⁹⁶ Ḥarbe.

⁴⁹⁷ Vāşıl.

⁴⁹⁸ Nefs-i emmāre.

⁴⁹⁹ Kurt.

⁵⁰⁰ Mevt.

⁵⁰¹ Kırdun ismi himare isma‘ olunmakda te’sîr-i külli meşhûrdur.

⁵⁰² Dūnyâ.

⁵⁰³ Şeytân.

⁵⁰⁴ Meta‘.

⁵⁰⁵ Geçmez.

⁵⁰⁶ Qalil.

⁵⁰⁷ Ber-muceb-i fermân-ı ilâhî dūnyâ metâi qalil olduğuna işaretdir ki ‘ömr-i ‘azîzde iştirâsı gayr-ı revâdır.

Mef'û lü Mefâ'ilün Mef'û lü Mefâ'ilün

1. Rencîş-keş-i a'dâyız dem-beste-i şekvâyız
Dostdan bilüp ef'âlî gûnîde-i eyvâyız
2. Yokluk idüp imdâdı bulduk dil-i âbâdı
Mülk-i 'adem irâdı enfâs-ile biz bâyız
3. Çekdik eli her şeyden geçdik hele heyheyden
Der-sîne olan keyden cüyâ-yı müdâvâyız
4. Dirler ise dîvâne âyineyiz insâne
Gir meclis-i 'irfâne gör nice kim dâñâyız
5. Bu cadde-i icâde olduksa da üftâde
Cevlân-geh-i ma'nâda hûrşîd-ile hem-pâyız
6. Biz bende-i Ahrâr'ız leşker-keş-i ezkârız
Vesvâside çâr-bârız hem şafder-i ehvâyız
7. Kendümüze bu vaşfı 'özü etdiğimiz Luţfi
Hâl-i seg-i zü'l-kehfî taklîd-ile güyâyız

[31^b]

70.

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Yâ Rab eyle dilimi seyr-i ser-işvân-ı Hicâz
İdeyim pâ serimi olmağa püyân-ı Hicâz
2. Pâ-yı bahtımdan 'uqâlî keseliydi keseliñ
'Aşka baş bağlayup olsamdı şitâbân-ı Hicâz
3. Şallayup bārını eyyâmıñ omuzdan atarak
Olayım hürrem-i ihrâm u hîrâmân-ı Hicâz
4. Çün Hudâ kıldı cinânını mekkâre ile şaff
Gül-i ra'nâlar açar şük-ı muğaylân-ı Hicâz
5. Bunda bak ṯâyıñ 'atâsını dañi dañl iderim
Nân gibi şarf idicek cānı kerimân-ı Hicâz
6. Kurulursa yeri var haymesi bir ṯarem-i çarh

‘Arşı ferş kıldı otâğına çü sultân-ı Hicâz

7. Âb-ı abyârı elezz pür bereket birgeleri
Kana kana içecek kanı ol ‘atşân-ı Hicâz
8. Heyecâna getürür şavtı hecîn ü cemeli
Demeli cümle-i cemmâline feyzân-ı Hicâz
9. Tâ alınca yaşamı dest-i ecel virmeyeyim
Luţfiyâ girse ele bir daği dāmân-ı Hicâz

71.

Mef‘û lü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâilün

1. Bildim deheniñ sırrını yâriñ demek olmaz
Varlıkla fem açdırdı baña böyle dek olmaz
2. Güldür güzelim bağ-ı letâfetde velikin
Dil bülbülün inletmede böyle çiçek olmaz
3. Ağyârı çıkarmakla karar eyledi dildâr
Dil dârını bildim ki seg olsa melek olmaz
4. Tâbîşine hürşid de zulmetde olur ya
Bir dilde o mürşid-nazarı varsa şek olmaz
5. Serkeşliği terk eyle dil eğil bâb-ı rızâya
Âdem felek haymesine hiç direk olmaz
6. Hizmetde işiñ şık alasıñ şıdık eleginden
Nân-pâre-i ‘ayşında taş olmaz kepek olmaz
7. Tevfik ise de lâzım olan cümle diliñde
Luţfi yine taşşili de pek bî-emek olmaz

72.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Maḥv ider ehl-i denī çarḥı elekdir bilürüz
Eleyüp yüzde bıraḫdığđ kepekdir bilürüz
2. Haṭ ber-āver o mehiñ zevk-i lebi ḥāṭırda
Nev-bahārıñ yemişı tāze çilekdir bilürüz
3. Çekeriz ya ḳaşınıñ miḥnetini līk o şehiñ
Bizi birden düşüren sīm-bilekdir bilürüz

[32^a]

4. Müjeler nişter-i şeryān-ı ümīd olmuş iken
Vaşl umulmaz o gülüñ gülmesi dekdir bilürüz
5. Ne ḳadar yāre yuvarlansa da maymūn olamaz
Şüret u ḥulḳı raḳibiñ ki köpekdir bilürüz
6. Meyl-i aḡyārı ṭabi‘at idinen dildāre
Biñ niyāz ile recā bir boş emekdir bilürüz
7. Er olan eyleyemez zenne gibi faḥr-i ḳabā
Sütire-i zevḳı ‘abā yā kepenekdir bilürüz
8. Zāt-ı Rāşid ki sözü māide-i ‘irfāndır
Luṭfi bī-māye nazireñse çörekdir bilürüz

73.

Mef‘ū lü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fāilün

1. Rāh-ı rızāda bād-ı hevādır hep āhımız
İfā edince dāḡ-ı ciḡer ḥarc-ı rāhımız
2. Çün her sevād-ı nāme müfid-merāmdır
Virdi ḡınā müfādını baḥt-ı siyāhımız
3. Māhum hilāl-ebrūy-ıla ḳıldı iltifāt
‘Arş-ı ‘alāyı geçse revādır külāhımız
4. Bīdāre āh-ı nīm-şeb olur medār-ı feyz
Çeşm-i ümide kühl-i cilādır günāhımız
5. Teşḫīr-i mülk-i mezāmine dest-i fikreti
Luṭfi mededle ḳıldı müeyyed o şāhımız

74.

Mef'û lû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâilün

1. 'Adn-ı rızâ-yı haqq'a göçen Hâlidileriz
Şiddikîlerle kevşer içen Hâlidileriz
2. Kerrârîyiz de şaf-ı sivâyı beher nefes
Lâ zû'lfikârî ile biçen Hâlidileriz
3. Biz dost-kâm-ı miḥnet u bîzâr-ı rāḥatız
Bağ nice ḥüsn u kûbhı seçen Hâlidileriz
4. Seyri vaṭanda sırren idüp kurb-ı 'izzete
Her dü sarâyı birde geçen Hâlidileriz
5. Nisbetle ḥācegāna diseñ bu sözleri
Luṭfî sezâ değıl mi kaçan Hâlidileriz

75.

Mef'û lû Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

1. Hâlidileriz ḥuld-ı rızāya göçeriz biz
Pervârimiz⁵⁰⁸ ihfâ ile bî-per uçarız biz
2. Vādiler aşup sa'y-ile şiddikî yolından
Dil Ka'besi zemzemlerin ihlâ içeriz biz
3. Ālûde ğubâr-ı der-i sulṭân-ı vilâyız
Toz penbesi kâlâları ḥil'at biçeriz biz
4. 'İşyânımıza āḥ çekilür meş'alemizdir
Zulmetleri aydınlığımızla geçeriz biz
5. Tūṭî-i ma'ânî periyüz bâğ-ı ḥayālîñ
Maẓmûnların ihlâsını Luṭfî seçeriz biz

Der-Kāfiye-i Sîn

76.

⁵⁰⁸ Pervârimiz olması muhtemel. Pervâr sözlükte "besili" anlamındadır.

Mef'û lü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

1. Bu ân ile ey şüh n'ola ziver-i elmās
Artmaksı ger anıñla sözüm yok fer-i elmās
2. Foyāsını 'aqlıñ kaçırır táb-ı şafādan
Dilber dökicek la'l-i ruh üzre dürr-i elmās
3. Engüşt-i tedābiri gerek hall-i umūra
Erlik mi o parmağdaki engüster-i elmās
4. Şüretle fūrū-māyeye kıymet mı verilmiş
Taklīd ise bir taş ala mı zerger-i elmās
5. Kış mevsimi pür-şu'le-i yākūtı ararlar
Pervāneleri dökmede berfiñ per-i elmās
6. Tābişli ma'āniye n'ola zib-i kitābet
Pırlanța foyalı mı odur bihter-i elmās
7. Derviş-i sefid-rışiñ eğer başı ağarsa
Ol şāh-ı fenādır ki sezā efser-i elmās
8. Cevherli gönüllerde döner zikr-i ilāhi
Pervāne-i sâ'at gibidir mihver-i elmās
9. Kırāt-ile eş'ārını tevzīn ise kaçdıñ
Luṭfi aña nisbet ile kim gevher-i elmās

77.

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

1. Nāz u şiveñ yeter artık beb[e]ğā-yı çerkes
Zār u şiven kafes etdi ten-i bīmārı bes
2. Şu'le-zār-ı vaşf-ı hüsnünde ol āteş-i rüyūñ
Kaknus-āsā yanacak mı kalemim çıkmada ses
3. Hüşe gelmez de riḥāl-i 'ademin gūşışı hiç
Heremimden iki gūşum çalınırken çü ceres
4. Altı günlük 'ayş u gāflet yedi gitdi 'ömrü

Elde tedbîr yok ayâğın eşîge başdı ‘ases

5. Ne nesîmi ne şabâsı bu cihânıñ açamaz
Açar ancak feyz-i kudsiyle olan germ-i nefes
6. Öte tursun dîk ‘aķıllu burada çırpınarak
Bir hümâsıñ yaraşur mı saña ey dil bu kümes
7. Luţfiyâ manzara-ı dilde hemân muntazır ol
[33^a] Luţf-ı haķ baķ sana muţlak olacak nâgeh res

78.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Per-i mürgân-ı vilâ şorgucu sultân idi Qays
Div nefesi çü perî zabta Süleymân idi Qays
2. Şûride kıldığına ħar-geh-i Leylî’yi metâf
Bulıcaķ Ka‘be-i ma‘nâyı peşimân idi Qays
3. Zülf-i Leylâ’ya tevellâ ile mevlâyı bulup
Çille tekmiñline dek lik perişân idi Qays
4. Per olup ‘aşķ-ı mecâzisi hevâsıyla Ħicâz
Pişrev-i nağme-i her ħâr-ı muğaylân idi Qays
5. Yem gibi nûkhet-i mihri idi mevc-i şahrâ
Âhuvân ülfetine silsile-cünbân idi Qays
6. Vecd-i mecdi tutaraķ Necd u diyâr-ı Arab’ı
Oralarda hele Veysice nümâyân idi Qays
7. Bû’l-hevesler bile mi ‘aķlen anıñ rif ‘atını
Gerçi ‘aşırında ‘aceb lu‘b-ı tıflân idi Qays
8. Duydu setrinde ħiţâb-ı dile şad lebbeyki
Ka‘bede kendü tecellisine ħayrân idi Qays
9. Ħâcesi kūh-ı cünûn olduđu metn-i ‘aşķda
Bellü andan ki metânetle sebaķ-ħîân idi Qays
10. Naẓm-ı Şeyĥ Gâlib’i tanzîre dönerken ħâmem

Luṭfiyā şahṇ-ı hayālimde hırāmān idi Kays

79.

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

1. Murādıñsa der-i Mevlāda serverlik dilā ser kes⁵⁰⁹
O der⁵¹⁰ meksūr-ı dillerdir deġil āgāh aña herkes
2. O dillerde medārisler tolu mollā müderrisler
Resāille deġil amā mesa eşhār alurlar ders
3. O dergāh-ı mu'allādır der-i dārü's-sürür⁵¹¹ oldur
Mekārihdır ana hāris meġer vāşıl ola aḥmes⁵¹²
4. O diller sırr-ı illāda mu'ara-ı sivā ama
Dü-kard⁵¹³-ı lādır ellerde keserler ḥulle gök⁵¹⁴ atlas
5. Maḥāl-ı ismā'-ı aḥvāl gönül gūşlarla dil-‘aşra
Dem-i ilhām olur Luṭfi dil-āgāha meġer her ses

[Der-ḳāfiye-i Şin]

80.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Var mı devrān içre bir dā kim devā söylenmemiş
Derd-i dil müşkildir ammā ki aña söylenmemiş
[33^b]
2. Yazmamış taḳvīm-i ḥüsnüñ kılca naḳş-ı inkisāf
Mihr-rüyum zerre miḳdārı vefā söylenmemiş
3. Ol teġafül-kār çeşm inkār ider mi 'aşkı
Ġamze cāsūsuna dilde var mı yā söylenmemiş
4. Şihḥat-ı ḳadr-ı cünün-ı 'aşkı 'ārif bildi kim
Zikrolunmuş ehli çün dārü's-şifā söylenmemiş

⁵⁰⁹ Ser kes baş kesmeden 'ibāretdir ki ṭariḳ-i Mevleviyye vesāirede teslimiyetnâme maḳâmında isti'mâl olunur.

⁵¹⁰ Kapa.

⁵¹¹ Cennet.

⁵¹² Bahadır.

⁵¹³ Maḳraḫ.

⁵¹⁴ Yeşil.

5. Baḡ ıru da'vāsına ḡalkıñ sebebdır bır düzi
Güş-ı sırr-ı müdde'ıyye müdde'ā söylenmemiş
6. Ḳalmamış söylenmedik söz bu teceddüd-gāhda
Böyle nev-āyinde şi'riñ Luṭfiyā söylenmemiş

81.

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

1. Dili ḡayfā nigāh-ı düzdi-i dilber turaḡ itmiş
Ne emniyyet olur ol ḡāneden ḡırsız yataḡ itmiş
2. Yetişmez mi eli dil şaydına ol şūḡ-ı ṭannāzıñ
Ne ḡācetdir bu renciñ eldüvānını da aḡ itmiş
3. Yemānī şūḡunun dürr-i 'Aden dürc-i dehānında
'Aḡīḡ-i la'l-ı Şan'ānıyī şun'ullah dudaḡ itmiş
4. O şāhıñ cevri ḡaddın bulmuş idi devr-i ḡüsnünde
Okundu ḡatt-ı ḡaddi ḡamdola luṭfin mesaḡ [itmiş]
5. Şeh-i 'aşḡıñ nihādım 'arşa-ı evḡāfidir Luṭfi
Geçer mi dil velev ḡaşr-ı yed-i baḡtım feraḡ itmiş

82.

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

1. Şuyunda fıkr-i dil şimdi leb-i dildāre bağlanmış
Muḡaddem bilmemiş yāḡūt-ı āteş-bāre bağlanmış
2. Teselli derd-i merde ehl-i şūretten bu ma'nādır
Ekilmiş rīze-i elmās şankim yāre bağlanmış
3. Eḡer bağlusı erdeblerce buḡdāy olsa bağlanmaz
O kim bāb-ı riyāz-ı seyyidü'l-ebrāre bağlanmış
4. Bır ābiş-ḡūr için ḡayl-ı ḡayālī çok yoran āḡır
Bulup rāḡat ḡar-āḡūrunda bır divāre bağlanmış
5. Cesed der-Ṭaybe dil dāir cihānı hep ma'azallah

O cārîñ ki semâ'ı taşradan aḥbâre bağlanmış

6. Göründü rāh-ı dār-ı aḥiret olmaz mı dil bî-dār
Seher sökmüş cemel çökmüş daḥi şaḥḥâre bağlanmış
7. Göñül bâzârı bu yâ herkesiñ bir Yūsuf'ı vardır
Şu'urum riştesi Luṭfi gül-i 'Āṭṭâre bağlanmış

83.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. O servi qadde baḳ bâğ-ı leṭâfet içre ser çekmiş
Gözümde mâcerâ-yı dilden ammâ eşk-i ter çekmiş
- [34^a]
2. Melek-rüyum idüp iḳbâl-ı nâz ile şebistâne
Aña pîr-i felek tıflâna çok bedri fener çekmiş
3. Bu dünyâya gelen her ibn-i aşl âdemce ğam çekdi
Cefânîñ ekşerin zîrâ cenâb-ı Bû'l-beşer çekmiş
4. Değil kim nüh kıbâbı tâ firâz-ı 'arşı geçmez mi
O ḥam-ḳadd-i belâ kim tîr-i âhı her seher çekmiş
5. Çekilmez derdleri çekdim çekildim Luṭfi dünyâdan
İrişdim âsitân-ı ravżaya bildim bu der çekmiş

84.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Ne deryâ dilleri 'aşrında ḥaḳ Mecnûn göstermiş
Mübârek Nîl'i nâ-ehle meğer kim ḥûn göstermiş
2. Semâ-ı ma'rifetde zerresi olmaz iken ḥürşîd
Felek kendü gibi şâḥib-dili pek dñn göstermiş
3. Çıḳardı ḥalkâ ḥalkâ devr-i âhı nârım eflâke
Hevâ-yı 'âlem-i derde ne çok palûn göstermiş
4. Ne görmüşdür 'azmü'l-ḳadr-i Ḳur'âniden her ḳâri
Dü kevnî gerçi sâde ḥarf-i kâf u nûn göstermiş
5. Libâs-ı ta'ati pāk eyle Luṭfi sem'a levşinden

Aña Ğaffār istiġfār gibi şābūn göstermiş

85.

Mefā‘ilūn Mefā‘ilūn Mefā‘ilūn Mefā‘ilūn

1. Hezār zār-ı gülzārı ki şanma zārı çatlatmış
Dehān-ı ğonce-bā‘işkim cemāl esrārı çatlatmış
2. Dil-i bār-āver-i feyze küşāyış-dih dem-i aġyār
Bütün bād-ı şaķildir her bahār ezhārı çatlatmış
3. Żarar baħr-ı emelde hep kazancıdır ħarişin kim
Nice kazğan-ı vapūr buħārı nārı çatlatmış
4. O rind-i lāubālınıñ edāsı zāhidi ħam-veş
Bu şişkinlik ile keskin mi asābārı [çatlatmış]
5. Bu meydān-ı cihād-ı ekberiñ çok şeh-süvārānı
Nefesden tā alınca şār-ı rehvar vārı çatlatmış
6. Açar nev-kāfiye káf-ı şi‘rde Luţfi tab‘ ammā
Kümeyt-i ħāmeyi de zorlayup āşārı çatlatmış

Der Ĥarf-i Şad

86.

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

1. Qavl-i nermīn işledir germī-i bāṭınla ħavāş
Geçmesün mi nār ile pūr-tābın taşdan reşāş
[34^b]
2. Tīr-i müjgānıñ yetişdi tā gönül ‘anķasına
Yāyıñı biñ yüzcü şūħum tā cebīn-i āna aş
3. Ĥabs-ile enfāsını āzādġān-ı māsivā
Oldular āfāķda āfāt-ı enfüsden ħalāş
4. İhticābından dü kevnin bulmak istersin rehā
Eyle beyne’l-ħacibeyn yārı ey dil gel menāş

5. Yol dikenlik cāme-i benlik de Luṭfī bol uzun
Böyle sökmez āstininden kesüp dāmānı aş

87.

Mühmel Servād⁵¹⁵

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

1. Hall-i urrañla dil-ārā ad dil-i dil-dāde aş
Göñlüm ammā sāa-ı dārīñda o āmāde aş
2. Kesme aşma resm-i evveldir hele serverlere
Dādla⁵¹⁶ dil⁵¹⁷ kes dil⁵¹⁸ al adıñ⁵¹⁹ ‘alā-ı dāde⁵²⁰ aş
3. ‘Ara-ı mehrū di-āverlikde olduñ ser-süvār
Dil de avıñdır⁵²¹ egerde⁵²² arda al da sāde aş
4. Kār-ı lehv u lā‘iñe⁵²³ dehrā heveskār olmada
Māaşal alhuvedir⁵²⁴ gehvāre-i evlāda aş
5. Luṭfī ger mühmel kelmımda müeddā dürr-i ‘āl
Misma‘ında urma arādır o der-i ke‘l-‘āde aş

88.

Diger Edā⁵²⁵

Mefā‘ilūn Mefā‘ilūn Mefā‘ilūn Mefā‘ilūn

1. Elā meddā-ı ‘ālem her kelāmiñ salt maaldır uş
Keelām ol sürür-ı dehre dāir der meeldir uş
2. Avurd oldurma heles u dek u lekle ger meh-i göksün hem
Hele memkūr-ı evārıñ da medūr-ı mileldir uş
3. Deler sehm-i diliñ dillü o diller hā deil ma‘lūm
Gör öñ oñ vāiden vāid saña ‘āid ‘ameldir uş
4. Var Üsküdār‘da dadālarla arālarda aldır ur
Saña dārü‘l-arem kūdek-dilā⁵²⁶ lā-ār maaldır uş
5. Görür her salde Mekke dürlü dürlü hālide āamlar

⁵¹⁵Bu gazel 34b‘de derkenarda kayıtlıdır.

⁵¹⁶ ‘Aa.

⁵¹⁷ Zeban.

⁵¹⁸ Göñül.

⁵¹⁹ İsim.

⁵²⁰ ‘Adl.

⁵²¹ ikār.

⁵²² Serc.

⁵²³ Oyun.

⁵²⁴ Oyuncak.

⁵²⁵ İlk üç beyit 34b‘de sonraki üç beyit 35a‘da derkenarda kayıtlıdır.

⁵²⁶ Çocuk-mereb.

Saňa aḥvāl-ı mekrûhe diger tavr u modeldir şuş

6. Daha rehvar-ı kilke reh var ama Luṭfî tur orda
Saňa da gör öğüdlükde⁵²⁷ kelâm-ı mâḥaşaldır şuş

89.

Der-ḥarf-i ḍād

Fā‘ilâtûn Fā‘ilâtûn Fā‘ilâtûn Fā‘ilûn

1. Rûy-ı yârîñ rû‘yeti şem‘-i şeb-ârâdan ğaraż
Naql-i nuql-i bûs-ı lebdır seyl-i şahbâdan ğaraż
2. Dilde bul ğavvâş-ı ṭab‘ım âdemoiyyet sırrını
Bir girân-kıymet güherdir böyle deryâdan ğaraż
3. Arza geçsün māl kıadrini baňa ‘arz itme geç
Hep kanâ‘atdır begim baķ bunda kîmyâdan ğaraż
4. Vâz gel ḥanzâl reçel olmaz ‘aselle olsa ḥall
Hiç nevâzişle gider mi kalb-i a‘dâdan ğaraż
5. Şimdi istimdâd-ı dâd erbâb-ı devletden muḥâl
Ḥâtıra ancaķ tesellâdır bu şekvâdan ğaraż
6. Bir dem âsâyiş içün midir çekerler dürlü ğam
Bilmeyenler nidüğün ḥâlâ bu dünyâdan ğaraż
7. İki mışra‘lı lüğazmış Luṭfiyâ günine baķ
Dilde bul kim zât-ı ḥaķdır ol mu‘âmmâdan ğaraż

Der Ḥarf-i Ṭā

90.

Müstef‘ilûn Müstef‘ilûn Müstef‘ilûn Müstef‘ilûn

1. Mürr u ḥalavîdir devâ derde şifâdır kabż u bast
Çeşm-i ulu‘l-ebşâre ya ḥikmet-nümâdır kabż u bast
2. Tayy-ı menâzil itmeğe ferşden de ‘arşa gitmeğe
Kurb-ı Ḥudâya yitmeğe bâl-ı dü-tâdır kabż u bast

⁵²⁷ Nuşh.

3. Ağyāre verse muḥtemel biri ḥalel biri kesel
Dostāne ammā bī-bedel çüft dil-rübādır ḳabẓ u bast
4. Her birleri şāhib-ḳalem ‘ālemde şāh-ı zī- ‘alem
Maḥkūmlarıdır hep ümem fermān-revādır ḳabẓ u bast
5. Bunlar deęil meşhūd-ı ‘in Luṭfī eşerce sāṭi‘in
Şānları beyne‘l-eşba‘in sırr-ı Ḥudādır ḳabẓ u bast

91.

[35^a]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Gül‘izārın ben demem ḥāşā ki ḥārı oldu ḥaṭ
Cāna cānā şevḳ-i vaşlın ilkbahārı oldu ḥaṭ
2. ‘Arz ider birkaç menekşe baḳ ‘alā vechu‘l-verā‘
Nāzikāne ‘aşḳa ḥüsnün bergüzārı oldu ḥaṭ
3. Diñlemezdı şāh-ı nāzım bın niyāz-ı büseye
Bir açıḳ ferman-ı vuşlat derkenārı oldu ḥaṭ
4. Şāfken devr-i cemālī āh ol sulṭānımın
Ḳıl u ḳāl-ı fitnenin āḫir medārı oldu ḥaṭ
5. Dil zebün-ı āl-ı ruḥ meftün-ı mekr-i çeşm iken
Luṭfī ol bīçārenin de ğam-güsārı oldu ḥaṭ

92.

Mühmel⁵²⁸

Mef‘ū lü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

1. Vesvās-ı ‘adū olmada ol ḥūra musallaṭ
Derdā güvedir kāle ü lāḥūra musallaṭ
2. Umma o gedālarda hirās-ı ümerā ki
Mūr māre elem-res deęil o mūra musallaṭ
3. Ol merd ki mükedder tura dāim odur āġāh
Sehv-i heves ol sūrla meshūra musallaṭ

⁵²⁸ Bu gazel 35a’da derkenarda kayıtlıdır.

4. Her la‘ u lehv-i devrde me‘mûrlaradır kâr⁵²⁹
Kûdekde de hâl ol ki olur kûre⁵³⁰ musallaṭ
5. ‘Ömrüm dil-i Luṭfî ol edâlarda murâdîñ
Vâr ol da hele var ol o meksûra musallaṭ

Der Harf-i Zâ

93.

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

1. Belâhetle ‘aceb pür-mefḥaretsiñ ḥod-nümâ vâ‘iz
Liḳâ şevḳin ḳoyup cennet dilersiñ dâimâ vâ‘iz
2. Sivâ ḥubbı cenâb-ı Âdem’i ayırdı ḳarabetden
Cinâne ârzü ḥaşrı deġil mi mâsivâ vâ‘iz
3. Behişt-i heşt-i âşâr-ı raḥimiyyet şifât-iken
Gözüñ ni‘metdedir men‘am ṭururken ḥar-gedâ vâ‘iz
4. ‘İbâdâta edilmez ittikâ çün Bel‘am u Bâ‘ür
‘Ubudiyyet ile şıdḳoldu merhûn-ı ḥudâ vâ‘iz
5. Rızâ-yı ḥaḳḳı her şeyden müreccaḥ bildi şadıḳlar
Ḥalîl’e nâr gülzâr olmadı mı bi’r-rızâ vâ‘iz
6. Bütün nefsanidir enfâs-ı nuzḳun⁵³¹ rûḥa ḳasvet-zâ
Şafâsızsın rızâ baḥşine girsene ezḳazâ vâ‘iz
7. Ne bitmez boyuñâ kürside İblis’i de güldürerek
Dü-çeşmiñ mâverâsı ġalibâ cüy-ı riyâ vâ‘iz
8. Ne lâzım ḳâle almak Luṭfiyâ erbâb-ı afâḳı
Ḳuşûr-ı nefsinîñ def‘inde ol sen ibtidâ vâ‘iz

94.

Diger⁵³²

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

⁵²⁹ İş.

⁵³⁰ Top.

⁵³¹ Sözlükte bu kelime bulunamadı. “Nuṭḳ” olması muhtemeldir.

⁵³² Bu gazelin ilk üç beyti 35a’da sonraki beyitler 35b’de kayıtlıdır. 35b’de devam ederken “*velehu*” ibaresi vardır.

1. Dil vedā‘-ı dehr-ile esrāra oldum muṭṭali‘
Var saña da elvedā‘ dildāra oldum muṭṭali‘
2. Gördüm ol rāh-ı resm u vāre de güm-kerdelik
Gerd-i rāh oldum da Kirdgāre oldum muṭṭali‘

-Velehu-
3. Vār gördüm hem de vār umdum da ṭaldım ‘āleme
Maḥve vara vara aṣl-ı vāra oldum muṭṭali‘
4. Sūre-i İsrā‘da gördüm de mum urdum dersime
Şormam ol mollālara reh-dāra oldum muṭṭali‘
5. Mā u kilde oldum am mā ṭali‘imdir Luṭfī ‘āl
Ol meded-kār-ı vilā ‘Atṭāre oldum muṭṭali‘

95.

Der-ḥarf-i ‘Ayn

Fe‘ilātūn Fe‘ilātūn Fe‘ilātūn Fe‘ilūn

1. Dilimi kılmadadır zār u zebūn dā-ı ṭama‘
Bu ne hikmet edinilmez de müdāvā-yı ṭama‘
2. Bozulup şūrişi-î hırş-ıla tā şire iken
Kime verdi ‘acabā teşneyi şahbā-yı ṭama‘
3. İnqılābı bu dolabıñ elem eyler emeli
Alt ider üstüne düşme şaķın a‘mā-yı ṭama‘
4. Zen-i dünyāya zebūn lāfazāna er mi denir
Pir u mīr olsa aña dinmede hūnşā-yı ṭama‘

[35^b]

5. Bālı pūr-niş-i vebāl olmada Luṭfī feleğiñ
Eyle bālı lāubālī idüp ibā-yı ṭama‘

96.

Der Medḥ-i Semā⁵³³

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

1. Hāle gelse ursa ehl-i derd-i mevlā ger semā‘
Mihr u māh derḥāl olurlar her semāda der semā‘

⁵³³ Bu gazelin ilk beş beyti 35b’de diğer beyitleri 36a’da derkenarda kayıtlıdır.

2. El döñer aḥver⁵³⁴ ḥasedle gökde ülker⁵³⁵ sehm⁵³⁶ umar
Dökmede kāmillerle ol rāddede gevher semā‘
3. Dür değıldir gelse ehl-i sehve lā‘⁵³⁷ u lehv-i o
Ehl-i maḥve mähüve’l(?) -me’müledir maşdar semā‘
4. Lāle-sār ola külehlerle semā‘-gehler o dem
Sūrla me’vāda da sürse revā ‘ar‘ar semā‘
5. Sa‘d-ı ṭālī‘le eğer olsa meāle muṭṭālī‘
Ḥasr-ı māl u ‘ömrle urur o sūdā-ger⁵³⁸ semā‘
6. Derd-i mevlādır medār-ı devr-i dāim ‘āleme
Añla ki ḥuşmūr⁵³⁹-vār ol devr ider miḥver semā‘
7. ‘Ālim-i esrār-ı hū mollā-ı Rūm ma‘lūmdur
‘Ālem-i ervāḥda sürmekle ol server semā‘
8. Olmada ol rūḥ-ı vālā arada ḥālā dedem
Olur āā dergāhlarda revḥ-i ārā her semā‘
9. Gevher-i milk⁵⁴⁰-i velā dādār-ı sermeddir Veled
Luṭfi sırren urmada dillerde o dāver semā‘

Der-Ḥarf-i Ğayın

97.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Gird-bād-ı nāleyim kāşāneden kıldım ferağ
Reng-i neş‘em ğamdadır peymāneden kıldım ferağ
2. Hoḳḳa-ı la‘liñ-çün olmam teng-dil ben ey nigār
‘Ayn-ı ‘adnı buldu dil dürdāneden kıldım ferağ
3. Cār olup dārü’l-ḥabībe eyledim dünyāyı terk
Beyt-i ma‘mūru bulup virāneden kıldım ferağ
4. Dil-i ṭufeyl sūtre eṭfāl olunca Ṭaybe’de
Rüşd erişdi ḥālet-i pīrāneden kıldım ferağ

⁵³⁴ Müşteri yıldızı.

⁵³⁵ Pervin.

⁵³⁶ Hişşe.

⁵³⁷ Lu‘b.

⁵³⁸ Tâcir.

⁵³⁹ Dolâb-ı mâ

⁵⁴⁰ Şehzade.

5. Es‘ad-ı āgah-diliñ tarzına gitdim Luṭfiyā
Şā‘irāne ma‘nī-yi bī-gāneden kıldım ferağ

98.

Gazel⁵⁴¹

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Dāğ-ı sīne evvel olmuşdu baña tağ üstü bāğ
Deşt-i sevdā içre şimdi hār pā tağ üstü bāğ
2. Dād-ı hüsnuñle ağan eşküm kenārında şehā
Dil zihi sahil-sarāyın māverā tağ üstü bāğ
3. Olsa dānā ger harābe künci içre genc var
Naqd-i zevk-i vakt-ile ol cāy aña tağ üstü bāğ
4. Rāh-ı Taybe ger ulū‘l-māle gelürse hevl-nāk
Ehl-i māl-ı tıbe ol yol ‘adetā tağ üstü bāğ
5. Tāifiñ inkār olunmaz hāl-i rūhāniyyeti
Bī-hüdādır olsa da resmen hedā tağ üstü bāğ
6. Eb-i mażmūnu terāzū-yı hayālīñ çıkarup
İrtifā‘-ı naẓmıña bak Luṭfiyā tağ üstü bāğ
7. Bu şeref ğāyetle bālā-geh o zāt-ı bū şeref
Sāyesiyle buyurur Hemsā’yı hā tağ üstü bāğ

Der-Ḥarf-i Fā

99.

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Bu ol dürdür ki bunda āh-ı derd-ī bī-nevā şaf şaf
Çemenzār-ı cināne mevc-i nüzhetdir dilā şaf şaf
2. Hızırunda o şāh-ı kâb-ı kavseyniñ tururlarken
İderler hep sütunlar Tūr tavrını edā şaf şaf
3. ‘Ömür bahşâyışinde⁵⁴² alt olmuşlar kerimāne

⁵⁴¹ Bu gazel 36a’da derkenarda kayıtlıdır. Ancak ğayın kafiyesiyle yazıldığından “der-harf-i ğayın” başlığı altında olmasının daha uygun olacağını düşündük.

⁵⁴² “الصدقة ترد البلاء و تزيد العمر حديث شريف” “Sadaka belayı geri döndürür ve ömrü arttırır.” Metin olarak baktığımız kaynaklarda bu hadise rastlamadık. Ancak anlam olarak aynı anlamı veren hadisler vardır.bk. “Sadakayı erkenden –geç olamadan- veriniz çünkü bela sadakayı aşamaz.” “Becerinin güzelliği iktisadi yükselmedir. Kötü ahlak uğursuzluktur. İyilik ömrü arttırır. Sadaka ise kötü ölümden korur.” bk. Nureddin el-Heysemi, *Mecmau’z-Zevâid ve Menbau’l-Fevâid*(Tercüme: Mahmut Bilici) Ocak Yay: İstanbul,2009. V,162-163 (Hadis No:4606; 4608)

⁵⁴² “Cehennem nefse hoş gelen şeylerle Cennet ise nefse hoş gelmeyen şeylerle perdelenmiştir

Bu derde derbeder ser-i sırrı bedr-āsā⁵⁴³ şaf şaf

4. Ne vādiler iderler tayy nice üftādeler bunda
Temekkünde cebel seyr-i revānda dāimā şaf şaf
5. Kesil birden ‘alāyıkdan ki uymuşdur çoğu aza
İder küllî gülüv cüz’isi yüz bulursa hā şaf şaf
6. Şu ver ‘aynū’l-ḥazendan gel eğer maḥşūl gözlerseñ
‘Ömür kiştine müjgān navdān olmak revā şaf şaf
7. İmām-ı aşfiyānıñ baq olunca vaşfi ser-i maṭla‘
Kelāmıñ Luṭfiyā rūḥu’l-beyān olmaz mı yā şaf şaf

100.

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Değilken baht-ı bīdārına ḥābı reh-zen-i Yūsuf
Olur yā çāh-ı mekr-i dāderānı me’men-i Yūsuf
 2. Kıyāmetler kopardı başına mihri Züleyḥānıñ
Tutup meğar-ı bezmini pertev sūz-efken-i Yūsuf
 3. Odur dürr-i yetīm aşdāf-ı ābā-ı nübüvvetden
Künüz-ı ümm-i dünyā pek behā-yı ehven-i Yūsuf
- [36^a]
4. Olur kettāni-veş hep sāzkār fitne fersūde
Edince Mısr’ı bedristan cemāl-i aḥsen-i Yūsuf⁵⁴⁴
 5. Cezāen elleriyle eylediler kat’-ı yed zenler
‘Aleyhinde olup engüşt-nümā u demzen-i Yūsuf
 6. Gezend-i keyd u mekr-i ‘işve bānū-yı ‘azizinden
Giribānını kurtardı şikāf-ı dāmen-i Yūsuf
 7. Bulur berd-i selāmı düşmen ammā reh-i nārından
Meğr gülzār-ı ḥulletden yetmiş gül-ten-i Yūsuf
 8. Şuva’-ı cūdla şu gibi bezl itmekle erzaķı
İder ya ateş-i ḥassādı itfā ḥırmen-i Yūsuf

⁵⁴³ Geda.

⁵⁴⁴ Gazelin ortındaki boşluğa şu dize yazılmış: *Hilālistan edince Mısr’ı rüy-ı aḥsen-i Yūsuf.*

9. Velî gülgünü-i şâm-ı hüzünde hûnı Ken‘ân’a
Şabâh-ı sūra döndü şabr ile pirâhen-i Yûsuf
10. Çekince gevher-i vaşfını Luţfî rişte-i nazma
Sûhen bâzârı bu yâ ben de oldum pey-zen-i Yûsuf

101.

Gazel⁵⁴⁵

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Maḥz-ı derdim ki cefâ-yı çarḥdan bilmem esef
Âdem bin Âdemim baḳ olmadım yana ḥalef
2. Vâr-ı nigâhında nişân-ı şefkat ama çeşminiñ
Kim yanaşur ceyş-i müjgânlar tururken şaf-be-şaf
3. Mehlikâ püskürme ḥâllerle ne ḥâl itdin baña
Şavrulup hep dânehâ-yı ‘ömrüm oldu veh telef
4. Gevher-i ‘aşḳ-ı dilârânıñ yeri mi her şadr
Beslemez ol lü’lü-yi şehvârı illâ hür şadef
5. Şeyḥiñ ‘aḳlı vehleten oldu birün-ı dâire
Ḥalkaya ol şûḥ girdikde mavâl-ḥ’ân elde def
6. Şeyḥ efendi baḳ deḡil dil ḥânesinden de ḥabîr
Ḳandedir baḡş-i Füşûş u nerde ḥâl-i *men ‘aref*⁵⁴⁶
7. Luţfiyâ divâneelerde kaldı kâr-ı şıdk-ı ‘aşḳ
‘Âkilân ol dersi anlardan alurlar ḥarf-be-ḥarf

102.

Meḥ’û lü Fâ‘ilâtü Meḥ’îlü Fâilün

1. Lu‘b-i Frenk küşâdına yûf rûzgâra yuf
Zârı düşeş gelürse de yuf hemâre yuf
2. Pâşâ mı ol ki esîr ammâ reh-i nefsine
Ol bî-fürûḡ imâret u ol bir dübâra yuf
3. Münker-i ‘azâbı eyleyicek ḥurde-mürdeyi

⁵⁴⁵ Bu gazelin ilk iki beyti 36a’da diğerkleri 36b’de derkenarda kayıtlıdır.

⁵⁴⁶ “Nefsini bilen Rabbini bilir.” bk.Aclûni, *Keşfü’l-Hâfâ ve Müzilü’l-İlbâs*, Beyrut, I,262. (Hadis No:2532)

Ol zer-nigār mermer u zīb-mezāra yuf⁵⁴⁷

4. Leyl u nehār geçmede bī-kār u bār-ı ‘aşk
Çün kārban-ı bī-meta‘ u boş kaṭāra yuf
5. Āhır hazānı bülbulün hep āh-ı serdidir
Ol reng ū bŷ u āb-ı gül-i nev-bahāra yuf
6. Çekdi ḥuṭāmı sine sine ḥāce sīneye
Sine düşünce arda ḳala öyle vara yuf
7. Ḳadri bülend olursa kūh-ı Keşiş ḳadar
Pāşā-yı ḥod-nümā-yı Ḥūdavendigāra yuf
8. Tev’em görünce mātem ile her meserretin
Mesrūr-ı zevḳ-i ‘ālem o baḥtiyāra yuf
9. Evvel nihānı çekmiş-idim dehre yufları
Hışnım ki ṭābe şimdi derim āşikāre yuf
10. Ġālib edāsı pīşrevim sözde Luṭfiyā
Hep māsivaya n’ola desem vāra vāra yuf

103.

Gazel⁵⁴⁸

Meṭ’ülü Fā’ilātü Meṭā’ilü Fā’ilün

1. Zülfü cemālīn örtmede yārīn ṭaraf ṭaraf
Ṭutdı nihād-ı ebri bahārīn ṭaraf ṭaraf
2. Naḳşı dilimde ol gülün olduḳca pāydār
‘Aks-i fiḡānı aldı o zārīn ṭaraf ṭaraf
3. Mülk-i dil u cinān u sırra mālīk oldu hep
Ḥükmü revāndır o şehriyārīn ṭaraf ṭaraf
4. Bŷ-ı gül-i vefāsı uçmaḳda baḳ ‘ālemiñ
Şardı ezā-yı şevketi ḥārīn ṭaraf ṭaraf
5. Kösteklüsüdür ḥayretle ḥayli zāl-ı dil

⁵⁴⁷ Bu beyit derkenarda kayıtlıdır.

⁵⁴⁸ Bu gazel 36b’de derkenarda kayıtlıdır. Ancak fe kafiyesiyle yazıldığından “der-harf-i fā” başlığı altında olmasının daha uygun olacağını düşündük.

Şahn-ı edāda o şeh-süvārîñ taraf taraf

6. Her sūde derd-i kākülü yārîñ sürülmede
Oldu dırāz hikāyesi mārîñ taraf taraf
7. İhvān-ı ‘aşka kılma sezā Luţfî ber-güzār
Şî‘r-i nevîn-i şevk-nişārîñ taraf taraf

Der-Ķāfiye-i Ķāf

104.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Zîver-i şadr-ı vefā olmada çün cevher-i şıdk
Maţla‘-ı mihr-i şafā dense sezā hāver-i şıdk
 2. Şecer-i bîd-mişāl dehrilere nisbeti hep
Ravza-ı sîne-i senniyede olur müşmer-i şıdk
- [36^b]
3. Görünür leşkeriniñ biri iki ‘udvāne
Bir sipehdāra qarîn olsa eğer yāver-i şıdk
 4. Serini eğse mümāşāt-ıla da sır viremez
Rûzgār içre olan serv gibi server-i şıdk
 5. Havfı yok furtunaya sîne virir keştî gibi
Ol ki limān-ı ferāgatde atar lenger-i şıdk
 6. Ka‘be-i maţlabı bulmakda o güçlük mi çeker
Nāfe-i şevkine ger kıyid ise rehber-i şıdk
 7. Dil-i Şiddîk-i nebidendir anîñ feyzi hemān
Ķurfe-i kalbi tutan Luţfî içre kevşer-i şıdk

Der-Ķarf-i Ķāf

105.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Dil bilürsün gerçi ‘unvānın mükerrem Mekke’niñ
Hoş gözet ādāb-ı neski emr-i a‘zam Mekke’niñ
2. Gir işit mîkâte de seriñde emr-i *fāhle‘i*
Baş açık yalıñ ayak puyānı ol hem Mekke’niñ

3. Verdiler cennāt ḥubbın ma‘nāda bir ḥabbeye
Oldular cūyendesı Ḥavvā u Ādem Mekke’niñ
 4. Ol emānullah maḥrem-i muḥarrem ol da mücrimā
Ṭavf u sa‘y ile şafāsın bul demādem Mekke’niñ
 5. Tazelendirmekde ‘ömr-i Amr u Zeyd’i ‘umresi
Sā‘ati biñ yıllık ‘ömre belki tev’em Mekke’niñ
 6. Vaşf-ı vālāsın buyurmuşdur Ḥudā ümmü’l-ḳurā
Şır-i feyzidir hemān iç āb-ı zemzem Mekke’niñ
 7. On sekiz biñ ‘āleminñ sulṭānınıñ ki mevlidi
Aç gözüñ her kūşesin gör kim ne ‘ālem Mekke’niñ
 8. Ḳalb-gāhıdır cibāh-ı mürseline ḳible-gāh
Bundan artıḳ ḳadrini ey ḥācı fafhem Mekke’niñ
 9. Çarşusundan cinān bŷı alanlardır şu bu
Ma‘nevı her bir evi tā ‘arşa sullem Mekke’niñ
 10. Beldetullah olduḡu dāim nişān-ı şānıdır
Olsa şāyān ehli her bir yerde mün‘am Mekke’niñ
 11. Şanma ḥālī hep cibālī kenz-i mālāmāl ḥālī
Gerçi bu remzi behimī ṭab‘a mübhem Mekke’niñ
 12. Dil muḥayyirdir maḳāmāt-ı ḥüseynilerden āh
Ḥoş-nevā bŷlŷl müdür ḥuffāzı bilmem Mekke’niñ
 13. Muḡtenemken Luṭfiyā dil neş’esiyle çand rūz
Oldu zāhir firḳatinden ḥayf-ı mātem Mekke’niñ
 14. Mādiḫi Mevlā u mürselken anıñ baḡ evvelā
Olması evlā gibi vaşfindan ebsem Mekke’niñ
- [37^a]

106.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Çeşme⁵⁴⁹ mihri tār iderdi āfitābı Țaybe’niñ
Mihri ref ‘eylerse ger dilden hiçābı Țaybe’niñ
2. Sidre dir *ṭūbā lehā*⁵⁵⁰ bī-müntehā evşāfina
Kıldı ya ṭūbāyı tertib-i āb u nābı Țaybe’niñ
3. Şüretā der-sūr ammā baḥr-ı nā-maḥşūr-ı nūr
İşte o baḥriñ ḥabābıdır ḳabābı Țaybe’niñ
4. Yol da virmezse kolay ‘urbān rāh-ı hāulā
*Hüffetü’l-cennet*⁵⁵¹ ḥadişi çün nişābı Țaybe’niñ
5. Varsa yokluk saña yok yok dil ḥarīm-i ḥāse dek
Her daḥīle var sebīl u başḳa bābı Țaybe’niñ
6. Bu zuka-āsā zekā erbābına pek rūšenā
Zerreyi ḥūrşid eyler incizābı Țaybe’niñ
7. Ey rızā-cūyā-yı hū beyhūde sūye ḳılma pū
Uyusa ‘aynıñ ‘ibādet ‘ayn-ı ḥābı Țaybe’niñ
8. Sayebān-ı emn u āsāyiş deḡil mi ‘āleme
İşbu gökḳubbe oṭāḡ-ı zer-ṭınābı Țaybe’niñ
9. Herc ü merc-i fevc-i mevc-i fitne olmaz mıydı hiç
Fülk-i mülke virmese miknet türābı Țaybe’niñ
10. Bunda ol dirlik dilersiñ dīr u gec ey mürde dil
Maḥz-ı cennetdir baḳı‘ müsteṭābı Țaybe’niñ
11. Boylarınca ḥil‘at-ı gül-reng luṭf u mes‘adet
Çünkü hep evlād-ı sūtre şeyḡ u şābı Țaybe’niñ
12. Taḥt-ı şāh-ı *li ma ‘allahın*⁵⁵² ki bu dergāhıdır
Âşıkār-ı ‘ālem-penāh olmuş meābı Țaybe’niñ
13. Ḥāne berdüş sīne pür-ḥoş Muşṭafā’nıñ cārına

⁵⁴⁹ Çeşme şeklinde yazılmışsa da çeşm-i diye okumak anlam açısından daha doğru olur.

⁵⁵⁰ “Ne mutlu size!”

⁵⁵¹ “Cehennem nefse hoş gelen şeylerle Cennet ise nefse hoş gelmeyen şeylerle perdelenmiştir.”bk.Muhammed Fuad Abdülbakı, *Müttefekun Aleyh Hadisler, Buhari ve Müslim’in İttifak Ettikleri Hadisler* (Çeviren: Abdullah Feyzi Kocaer) Konya,2004. (Hadis No:1869)

⁵⁵² “Benim Allah ile bir vaktim vardır ki oraya ne resuller ne mukarreb melekler yetişemez.” bk.Aclûni, *Keşfü’l-Hâfâ ve Müzîlû’l-İlbâs*, Beyrut, I,173 (Hadis No:2159)

Beyt-i ma‘mūrū’l-‘ula ‘uşşe’l-ḥarābı Ṭaybe’niñ

14. Olmasun mu *kāle ya leyte kavmi ye‘lemūn*⁵⁵³
Nāil-i ikrām-ı feyz-i bī-ḥesābı Ṭaybe’niñ

15. Bunda kıl taḥsīl dil ‘ilm-i ledünnī ay u yıl
‘Aşķ elifbā cüz’i-vār külli kitābı Ṭaybe’niñ

16. Bī-ḥuzūr eyler seni mağrūr nefsim bu sözüm
Bī-ḥuzūr olmaz sürür-ı iktirābı Ṭaybe’niñ

17. On sekiz beyt vaşfı Mevlānā’ya nezren söyledim
Pek tehī-dest olmamağçün intisābı Ṭaybe’niñ

18. Ḳāf-ı ‘izzīñ Luṭfiyā si-mürği mi olmaz olan
Zevķ-i şehd-āb-ı şühūdiyle zübābı Ṭaybe’niñ

107. .

Mühmel⁵⁵⁴

Mef‘ū lū Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fāilün

1. Memlū kederle ‘arşa-ı dehr kūhsāre dek
Gel dilde ara rāh-ı rehā Kirdgāre dek
2. Ser hāle-i merāma ger süvār olursa kem⁵⁵⁵
Kāmil varur uşülle düldül-süvāre⁵⁵⁶ dek
3. Ehl-i der-sa‘āde⁵⁵⁷ hele orda laḥd arar
Memdūd sa‘d-ı ḥaṭa(?)’ı Mekke Üsküdār’e dek
4. Hāl-i ekül-ı müleḥḥem ki o semirmedir
Gürde⁵⁵⁸ simāṭ olur o gövde⁵⁵⁹ mūr u märe dek
5. Görmeğe dār-ı āgeh olur ehl-i deke⁵⁶⁰ geh
Sālūs-vār müdām aña medār-ı idāre dek

⁵⁵³ el-Yâsin, 36/26. “Dedi ki: Ne olurdu kavmim de bilseydi.”

⁵⁵⁴ Bu gazel 37a’da derkenarda kayıtlıdır.

⁵⁵⁵ Nâķış.

⁵⁵⁶ Hażret-i ‘Ali rađıyallahu anh.

⁵⁵⁷ İstanbul.

⁵⁵⁸ Kabirde.

⁵⁵⁹ Cesed.

⁵⁶⁰ Hile-kār.

6. Hālā tavar⁵⁶¹ güdümde⁵⁶² mähir değil hödük
Ṭālī‘le gürge ṭālī‘ olur ser-i kâre dek
7. Germe göğüs sühüm-ı melâl-ı ‘aşra gel
Luṭfi medâr-ı dil-âsâ muhkem hişâre dek

108.

Gazel⁵⁶³

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

Çün hümâ şimdi vücūd-ı cūd olunmaz idrāk
İremez rişesine çeng-i hayâl-i çālāk

Zemherir hâline döndü hele bî-mehri-i çarḥ
Bu şoğukluklara germâyede töksün dellāk

Şafaḳ-ı ahır-i ‘ömr oldu uyanmaz gör baht
Şabaḥ elbetde girân-cânları eyler ḥāb-nāk

Ağarup riş-i hayât olmada hayt-ı ebyaḏ
Ġam-ı dünya yemeden yok mu dilâ hiç imsāk

Luṭfiyâ mâr-ı dilân şöḥbeti zehr oldu saña
Ola tiryāk-ı meded-i şâh-ı *vemâ erselnāk*⁵⁶⁴

109.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Renci ‘irfânı kadar çekdiği bak insânıñ
Senci cevherle mevâzinliğidir mizânıñ
2. Eylemek yâre fedâ eylemek cânı kolay şeydir lik
Var mı taḳdîme yarar ey dil o fevc-i ḳurbânın
3. Dil-i bîmâre ‘ilâcıñ yoksa *min rūhiden*⁵⁶⁵
Geç ṭabîbâ yaramaz ruḥlar ile dermânıñ
4. Dergeh-i seyyidü’l-ebrâra iden elzem olan
El-ḥaz̤er olmaya ḳurbetde füzün hicrânıñ
5. Zikr-i *Ṭāhā* ile ver nazmıña Luṭfi ziynet

⁵⁶¹ Hayvan.

⁵⁶² Ra’y.

⁵⁶³ Bu gazel 37a’da derkenarda kayıtlıdır.

⁵⁶⁴ el-Enbiyâ, 21/107 “Biz seni ancak afelemlere rahmet olarak gönderdik.”

⁵⁶⁵ es-Sad 38/72. “Onu tamamlayıp içinde de **ruhumdan** üfürdüğüm zaman ona secdeye kapanın.”

Ola manzūme-i ‘ömrüne de zeyn imānıñ

110.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Şā‘iriñ yāri biraz serbāz-ı nāz olmak gerek
Ya‘ni dil bāğında serv-i ser-firāz olmak gerek
2. Çok şikār-ı feyze bā‘iştir dil al cānā ala
Şāhlār destinde lābūd şāhbāz olmak gerek
3. Sūz-ı hicrānıñla dil yanmışdı n’olsun acı söz
Mest-i nāzım bu kebāb üzre piyāz olmak gerek
4. Murğ-ı dil ğāibdi çokdandır şabādan sezdiğim
Ġālibā zülfünde yāriñ lāne-sāz olmak gerek
5. Hep şimāḥ-ı cāma te’şir nevā-yı nāy işit
Bī-çe u çün ‘āleminde anda rāz olmak gerek
6. Dāğ-ı sīne ‘āşıkā lāzım berāy-ı imtiḥān
Şıdkına şahşıñ nişān-ı imtiyāz olmak gerek
7. Şi‘r taḫdīmde Luṭfī ḥāk-pāy-ı Zīver’e
Cāizeñ luṭf-i teveccühse cevāz olmak gerek

111.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Nāşib-i bid‘at ‘aceb ehl-i menāsıb didiğñ
Mimlidir vār ise ger reyde sāib didiğñ
2. Hep ekāzib sivrilen (?) şimdi yalan dünyada
Şu gibi and içer aşḥāb-ı meşārib didiğñ
3. Ermeniyāne ḳadar şirket ile müsta‘mel
Çürümüş mindere dönmüş o merātib didiğñ
4. ‘Ulemā-yı ḳudemā ḥāk yoluna baş virmiş
Şimdi tāḳiyye ḳapıyor anlara nāib didiğñ

5. Şeyh Efendi bu bağırma n'ola zikrullahda
Bize bizden bile akreb sen o gâib didiğîn
6. Dört yol ağzı gibidir şavb-ı cenâb-ı hakka
'Ayn-ı rahmet ihtilâfât-ı mezâhib didiğîn
7. Luţfî senden mütecârib ol esâtinden kim
O zamânda denile saña münâsib didiğîn

112.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Dilde yâd-ı hayr u şerri istemez bî-gâneniñ
El-hâzer uğratma zevk uğrısıdır ol hâneniñ
[38^a]
2. Kışt-zâr-ı zâd-ı sevdâ-yı hayâl olmağda hal
Hâşılı ez'âf olur gitdikce bak bir dâneniñ
3. Kıl u kâl 'aıldan yok ihtilâl-ı milketi
'Aşk ikliminde yekser şevketi dîvâneniñ
4. Olmada hep genc-i bî-renc-i şafâ her kûşesi
Rağbeti erbâb-ı dilden bellüdür vîrâneniñ
5. Luţfiyâ bu incizâbât-ı Hudâ'dır rûz u şeb
Gerdişi zerrât-ı şemsîñ pertevi pervâneniñ

Der-Harf-i Lâm

113.

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. İdemez idi gam-ı verde taḥammül bûlbûl
Kılmasa bûy-ı vefâsını teemül bûlbûl
2. Devr-i aḥkâm-ı güle vermeye nûzhette nizâm
Kıldı bir sûz ile icâraya tekeffül bûlbûl
3. Gül ocağından olup âteş-i 'aşk ile çerağ
Yorulup 'âleme itmekde tafaḍḍül bûlbûl

4. Kıldı gülşen iline vâli anı şâh-ı bahâr
Eyledi berg u nevâ ile temevvül bülbül
5. Ser-fürû itmededir şâhceler tevķîran
Ne kadar şâh-ı güle kılsa tezellül bülbül
6. Giremez düşmen-i ğam itmede gül-bāngı ile
Hıfz-ı serħad-i gülistāne tevaġgul bülbül
7. Tırnaġı ilişecek derdle dāmān-ı güle
Viremez pā-yı şebātına tezelzül bülbül
8. Dilde ezber iderek fikri palāsı berdüş
Hevesi ehl-i dile kılnma tevessül bülbül
9. Her varak t̡ali‘ine dāire-i hū çıkıyor
Muşhaf-ı verdden etdikce tefeül bülbül
10. Naħle-i gülden olup berķ-i tecellī-i aħad
Görünüşde edecek terk-i tecemmül bülbül
11. Açalı medrese-i baġda baħş-i zülfü
Virmede mes‘ele-i ‘aşķa teselsül bülbül
12. ‘Araķ-ı ‘ārız-ı yār olduğudur meyli güle
İdemez Luţfi meh u mihre tenezzül bülbül

114.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Ĥabbe virmez kıru zaħmetlere tarla-yı emel
İder ol bariş-i feyz-i ķader edvā-yı emel
2. Teng bir ġar-geh-i ye’s oldu baña ķarķ-ı kebūd
Dil-i Mecnūn edeliden meyl-i Leylā-yı emel
3. Ümm-i dünyā getirüp emdiġini burnundan
Dil mi lu‘be-i cevri itmede lālā-yı emel
4. Gecdi māzī hele müstaķbele ermezse elim
Ĥāl-i pīride meded olmaya rüsvā-yı emel

[38^b]

5. Ğam-ı Fir‘avn-ı nefesden kim olurdu me’ mūn
Lā taḥefden dile olmazsa tecellā-yı emel
6. Hā u hūmuz bu bezm-gāhde başdan aşdı
Ele virmez ayağı şāķi-i şahbā-yı emel
7. Nakd-ı vaķtimi peşinen baña şarf etdirerek
Vaķf-ı ḥayf etdi bu günden dili ferdā-yı [emel]
8. Dem-i ‘İsī-i zamāndan ala gör dil nefḥa
Göge çıksun saña yok feyz-i Mesihā-yı emel
9. Dinle ķāl-ı kerem-i dehri ķavāl olma girift
Der-i Mollā’dan işit gel neymiş nāy-ı emel
10. Baķ ne şüretle süḥan-gūyuna bu Luṭfi-i zār
Dilde biñ pāre iken ḥayfa o merāyā-yı emel

115.

Mühmel

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

1. Ol gül-i ḥamrāda mādām ol edā eksik deĝil
Gelmede āl āl dumū’m la dimā eksik deĝil
2. Serde var sevdā gönülde olsa semm-i māsivā
Ḥamdu’lillāh re’s-i mālımdır devā eksik deĝil
3. Ol süvār-ı edhem-i levvāme Edhem-vār sür
Mülhimeñ hem-rāh imāmeñde hüdā eksik deĝil
4. Şāimā imsāk-ıla ķārıñ demādem sāile
Ḥāl o ki dürlü ṭa‘āmıñ her mesā eksik deĝil
5. Sa’d-i tāli‘ olmalı Luṭfi semā-ı sırda vā
Dāiren mādār-ı serde şad hümā eksik deĝil

116.

Mühmel⁵⁶⁶

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

⁵⁶⁶ 38b’de derkenarda kayıtlıdır.

1. Varsa ger mesrūr her derd-i emer göñlümdür ol
Şadre sirren dürlü güherler gömer göñlümdür ol
2. Gelmede evvel aña soñra ‘umūmen herkese
Mevrid-i hemdir dehr amā memmer göñlümdür ol
3. H̱adde-i dildir o resme derd-i dildārım ki āh
Görseñ ol serv-i edāda mū-kemer göñlümdür ol
4. Hevl-dār⁵⁶⁷-ı mekr u vesvās olsa da dāim eğer
Gölgelikle⁵⁶⁸ müdrik-i ẖavl-ı ‘Ömer⁵⁶⁹ göñlümdür ol
5. Gāh mūr ū geh mekesdir Luṭfī gāh ol merd-i derd
Geh veledir mehd⁵⁷⁰-i vüdde⁵⁷¹ sūd⁵⁷² emer göñlümdür ol

117.

Mef’ū lū Fā’ilātū Mef’īlū Fāilūn

1. Dök her seher-gāhda dumū‘un harıl harıl
Ālūde ṭurma mā-i ṭahūrla dilā arıl
2. Mi‘deñ ki lāk⁵⁷³-ı dürlü ṭa‘āmdır helākdır
(...)? Derāhimsin hem vārıl vārıl
3. Ādem meāl-i ‘ālem o da ehl-i derd ola
[Ṭālī‘ de]gilse orda müsā‘id aña ṭarıl
4. Devvār olma dāirelerde hā ser-i isme
Sūd u sedād sūdde-i dildārda gek ṣarıl
5. Herkes kelām-ı māle dökülmede Luṭfiyā
Dökme midād-ı kemāl kemā harıl harıl

[39^a]

Der-Ḥarf-i Mīm

118.

⁵⁶⁷ Ḥavf-nak.

⁵⁶⁸ Saye.

⁵⁶⁹ Raḍıyallahu anh.

⁵⁷⁰ Geh-vāre.

⁵⁷¹ Muhabbet.

⁵⁷² Leben.

⁵⁷³ Derkenar: Lak: Ağaçda kavate.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Üzilüp Ka‘be vedā‘ıyla ‘aceb üzüm üzüm
Geçmeden merhale-i haddeyi tel oldu özüm
2. Emr-i hücüya(?) bināen düşülüp yollara āh
Ten be-sū-yı vaṭan ammā orada kaldı gözüm
3. Der iken anda kalayım da kalayım ola sīm
Baḥtımın gūşi de kurşunlu geçer mi ya sözüm
4. Nice yıl şevk-i Hicāz olmuşdu dem-sāzım
Ba‘deza zār u enīn olsa sezā yaz u güzüm
5. Luṭfiyā çāre buña şabr u rızā oldu hemān
İrişür luṭf-i Hūdā çok sürülür kara yüzüm

119.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Ümm-i dünyānın ise vāz‘ı bütün duḡter-i ğam
Er olan olmaludur merge kadar şevher-i ğam
2. Āhiret-i ‘iyd gibi saḡasına nisbet-i çarḡ
Ḥalkasından geçürür ḡalkı bu ol çenber-i ğam
3. Ḥaceti maḡkeme-i dār-ı kazādan verilür
Ötede mü‘min için fevze sened maḡzer-i ğam
4. Naşş-ı *vel-yebkū*⁵⁷⁴ ile tuḡrālıdır menşürü
Şabr ile mülk-i rızā dāveridir mazhar-ı ğam
5. Ḥaḡḡını sükker-i şükr ile anın virmelidir
Er kişiyle çün ikiz toḡmadadır dāder-i ğam
6. ‘Āşıkā bāl-ı dütā uçmak için uçmaḡa dek
Derd-i dīn ile berāberce ise şehper-i ğam
7. Çekilür mi nāz u minnetleri Luṭfi feraḡın
Reh-i ‘aşḡ içre baña yoldaş iken rehber-i ğam

⁵⁷⁴ et-Tevbe 9/82. “Artık kazandıklarının karşılığı olarak az gülsünler, çok ağlasınlar.”

120.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Dildedir derdi hayāl-i yāre mesken gözlerim
Şeh-nîşindir 'adetā dil iki revzen gözlerim
2. Fikr-i gül-ruhsār-ı cānānımla pür-eşk olmada
İşte bak gülzār-ı 'aşka çifte mahzen gözlerim
3. Ol perî-rû gāib oldu çok nazar-ı dîdeden
Kār[b]ān-ı cilveye hayf oldu reh-zen gözlerim
4. Eşkimi silmekde hatta çekmem el minnetlerin
İstemem el ağlaya derdime varken gözlerim
5. Olmasun memnūn ehl-i cāh Luṭfî kemteriñ
Yā Ebā'l-Ḳāsım hemān her luṭfu senden gözlerim

121.

Gazel⁵⁷⁵

1. Dād-ı her ehl-i verāda gelür amā o mehim
Serd-i āhvāl⁵⁷⁶-i dile olmada hāil *velehüm*
2. Girih-i kākül u geh silsile-i turrada dil
Devr-i a'lā sürerim gör si'a-ı dāmgehim
3. Derd-i serdir degme serverlere ser egmekde
Kelle var olsun eger olmasa serde külehim
4. Maḥv-ı derdim vardır ama ki o şahv-ı sehmim
Ehl-i sehve deger her muṭ'ime⁵⁷⁷-i āh u vehim
5. Saña āmāde semāda ekil u māideler
Derem-i dirhem-i 'ām olsa da her sıra (?) sehim
6. Kerem-i vācidü'l-ekremle gelür mes'uller
Salt u sâitde hele mes'ele-i mekr u vehim
7. Dekerimle değil olsa da kelāmda da'vām
Luṭfî dergāh-ı mu'allā odur imdād-gehim

⁵⁷⁵ Bu gazel 39a'da derkenârda kayıtlıdır.

⁵⁷⁶ Mısraın bitiminde "āmâl" kaydı mevcut.

⁵⁷⁷ Ok.

122. ⁵⁷⁸

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Dergeh-i dildârde hâlen gedâ u sâilim
İsm u resmim olmada derdâ vişâle hâilim

Ĥaml-ı derd vüdd muḥâl kuhsâre ma‘lûm ḥâl
Kâhilem ammâ aña vardır dil-âsâ ḥâmilim

Derd-i mihriñ şavm-ı dehr olmada dâim dilde ki
Gör devâm-ı dü-hilâliñdir⁵⁷⁹ güvâh-ı ‘âdilim

Her emelde hemk⁵⁸⁰ u ısrârdır girih der-şâde girih
Kesmede simaṭ u sâille murâda vâşılım

Kilk-i tavrım o deḡil hâim ola der küll-i vâd
Ṭavr-ı emdaḡ-ı Resûlullaha Luṭfî ṭâilim

[39b] **Der-Ḥarf-i Mühmel**

123.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Gerd-i rāh-ı derdim âhımdır medâr-ı ‘âlemim
Sûd alur devrimde ger sevdâ olursa maḥremim
2. Sehm-i hemle ‘ûd⁵⁸¹-ı şadrimda şadâlar varsa da
Ser-sürûdumdur⁵⁸² ḥişâr-âlâm⁵⁸³ uşûl-ı muḥkemim
3. Her ser-î mû-serde kilik-î mülk-i vüddümdür hele
Râm-ı aḥkâm-ı hevâ ârâm helâk evremim⁵⁸⁴
4. Dil germâgerm der u hemdir amâ kâr-ger
Dümmel⁵⁸⁵-i evhâm-ı restûralara her merhemim
5. Luṭfî ger kemler mükerremse dehrde kâmile
Mihr-ile dâim müsâ‘id-i der-i Resûl-ı Ekremim

⁵⁷⁸ Bu gazel 39a’da derkenârda kayıtlıdır.

⁵⁷⁹ Ebrular.

⁵⁸⁰ Hırs.

⁵⁸¹ Ma‘lûm çalgı.

⁵⁸² Ser-i âhenk-i naḡme.

⁵⁸³ Makam-ı musikiden

⁵⁸⁴ ‘Asker.

⁵⁸⁵ Çıyan.

Der-Ḥarf-i Nūn

124.

Fe‘ilātūn Fe‘ilātūn Fe‘ilātūn Fe‘ilūn

1. Müjdeler buldu cihān tāze nizām-ı Ramażān
Kılmadır dilleri tervih-i merām-ı Ramażān
2. Şehriyārāne hilāl-ebrū-y-ıla virdi selām
Oldu temcidle aḥrār ğulām-ı Ramażān
3. Her fiṭārında ‘aṭāsı rūze-dārāne dü-tā
Rūz-ı firdevse mu‘addil hele şām-ı Ramażān
4. Hep fitil aldı ḥasedden daḥi gök kandiller[i]
Parladınca baḳ minārātını cām-ı Ramażān
5. Kesdi birden bire yerden keseliñ köklerini
Gögdeki resm-i hilāli de ḥusām-ı Ramażān
6. Nefs-i serkeşlerini kıldı mecā‘et ile rām
Ḥayli kāma ṭaḳılup gizlü licām-ı Ramażān
7. Sāye-baḥş-ı ser-i ümmet sırrı cūd ū raḥmet
Çetr-i sütr-i ḥaṭarāt oldu şiyām-ı Ramażān
8. Feyz-i mevlā ile dil-sır olur ‘aşık bunda
Recebiyyūn daḥi şa‘bān-ı ṭa‘ām-ı Ramażān
9. Şimdi imsāk-ile temkīn olunur anlara da
Bulunan ḥān-ı kerīmānda imām-ı Ramażān
10. Ruḳabā geçse yere İblīs’le vār yeri de
Oldu anlar ezeli çünki ḥışām-ı Ramażān
11. Bunda ḥaḳdan dileriz ḥusn-i mükāfāt u ecir
Görerek ya‘ni Sitānbul’da ḥitām-ı Ramażān
12. Rūy-ı dünyānıñ odur taḥt-geh-i İslāmı
Luṭfi anda bulunur ḥayli mehām-ı Ramażān

125.

Gazel⁵⁸⁶

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Sözü bülbül yüzü gülden de daha ahsen sen
Eyle teşrîf ki cemâliñle ola gülşen şen
2. Tıynetimdir ki derūnumda o ma‘den-i ‘aşk
Olmadıka mahv geçemem ben o sîm-gerdenden
3. Da‘vet-i kînemle hatıra gelmekde rakîb
Eve zen-dost mu girer urmasa ger düzen zen
4. Pîr-i çarh itmeye mi yok nice küh-ı temkîni
Bir ‘acūze kıldı Ferhād’ı heder kuhkenken
5. Luṭf-ı yārānla azürde olurken ṭab‘ım
Mevtdir Luṭfi ider ḥayr-ile bir düşmen men

126.

Gazel⁵⁸⁷

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Kaşd bir görmek vişāl-i yār olsun olmasun
Nev-bahār seyri merām eşmār olsun olmasun
2. Zülfüne bağlanmadık o dilberiñ yok bir gedā
Mülk-i ḥüsnüñ şāhıdır ḥünkār olsun olmasun
3. Dāderinden de mürüvvet añlamam dāver değıl
Dil kırıldı artık o dādār olsun olmasun
4. Rāyegāndır cevher-i şıdkıñ bahāsı bir pula
Yok ṭalebkārı daḥi simsār olsun olmasun
5. Bu ḥikāye çarḥdan ḥāşıl hümūmu şarfıdır
Müstemi‘ler Luṭfiyā ḡam-ḥār olsun olmasun

[40^a]

127.

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Kūlub lāzımdır adamda ne ḥāşıl tāc u heykelden
Kālıbdır sāde kārı dūr ol şeyḥ-i müşekkelden
2. Merābiṭ diyü rabṭ olma meded umma Mışırılı-veş

⁵⁸⁶ Bu gazel 39b’de derkenarda kayıtlıdır.

⁵⁸⁷ Bu gazel 39b’de derkenarda kayıtlıdır.

Cuzel bî-râbîta öyle açık ‘uryân-ı ehbelden

3. Süveydâ-yı dili sevdâ-yı haṭla pür-sevâdîma
Ḳarânlıḳdır o sū göz yum mecâzî çeşm-i ekḫaldan
4. Tarâik oldu a‘mâl-i şeri‘at zübdesi ḥâlen
Eğer ḳasdın ḥaḳîḳatse el âl bir pîr-i ekmelden
5. Taḳıl ‘aşḳ ehline Luṭfî emel-gâhı dilersen tîz
Çeker gerdûne-i âteş mişâli râh-ı eshelden

128.

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

1. Derilmez şerm-i ḥaṭṭınla menekşe ser-fikenlikden
Ne yüzle olsa bî-çâre meded-cüyâ çemenlikden
2. Hıram-ı servine gülşende ta‘zîm-i hoş-âmedle
Olur şimşâdlar resmen mu‘azzez feslegenlikden
3. Hevâ keyfîyyetidir seslenirse baḳ ḥâm-ı bî-mey
Bedihî neşve-i ‘aşḳ olmayan dil pür-dehenlikden
4. Ḳabûl itmez şümûl-ı ḥüsn-i enzâr-ı cihânı dil
Şehîd-i tiğ-i ‘aşḳın imtiyâzı bî-kefenlikden
5. Şanup Eyyüb oyuncağı begim kesr-i ḳulûb itme
Nefs kır şabr-ı Eyyubî ile geç dil-şikenlikden
6. Fenâsız böyle sağlıkla esenlikden ne bulduñ sen
Efendi sen sen ol geç müste‘ârî öyle benlikden
7. Değil bād-ı hevâ âhım fişengi kendü nârıdır
Ocâk-zâde o tıflın ḥazḳı ammâ nârı şenlikden
8. Keser miḥlar sözü pîş-tahtasında şûfî dülgerce
Ḳoparmaḳda işi ḳalmaz dışı çün kelpetenlikden
9. Kemâl ehli nizâm-ı ḥâle baḳmaz lîk nâḳışlar
Olur zenler gibi dem-zen bütün dirlik düzenlikden
10. Bu gülzâr-ı cihânın kim tezâd üzre tecellisi

Hezār olur iken şāki şütür şākir dikenlikden

11. Şakladıkça benān-ı tab‘-ı Luṭfiden beyān eyler
Bu dil tūṭiligin ammā belāsı hoş şūhanlikden

129.

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

1. Çevirtmişdi şafâ-yı gerdeniñ yüz yasemenlikden
O hâli ben de bilmem kıldı hâliñ hâli benlikden
2. Gönül ser-sebz-i hattıñla nâz eyler iken ‘adne
Olur âzürde-pâ uğrarsa hâtır feslegenlikden
3. Açıldıkça femin bahşında hoşka güldü şenlendi
Beyân-ı dürr-i dendâniñla faḥreyler ‘Adenlikden
- [40^b]
4. Bu meydânda murâd âtı bu leşdan kullanişdır iş
Müreccaḥ mı deḡildir şeh-süvârlık at çekenlikden
5. Gül-i zaḳḳûmi de var mı nümâyişle eşer budan
Kemâl ancak olur dilde n’olur şekl-i ḥasenlikden
6. Göreydi kâr-ı Şîrini-i ḥamem Luṭfiyâ Ferhâd
Çekerci tiş-e-i âh ciger el kühkenlikden
7. Felek hem-pālîga göz gezdirirse bir daḡı yâ rab
Bu dergehde beni gösterme bezdim çok gezenlikden
8. Bu dergehdır ki astarı ulu’l-ebşâra pirâhen
Olur dâru’s-sürûr diller geçer beytü’l-ahzenlikden

Der-Ḥarf-i Vāv

130.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Semt-i kāmı bulmasa ğam mı sürāğ-ı ārzū
Başka āsāyiş değil midir ferāğ-ı ārzū
2. Ol kadar taşdan taş urmakda kim münhani(?) baht

Düşdü elden oldu şad-pāre ayāğ-ı ārzū

3. Toğruluk bu rūzgār içre yarar mı bî-ṭaraf
Bir sütün üzre qarār itmez otāğ-ı ārzū
4. Hiç bilinmez imtiyāz müstaḥaḳ-ı luṭf olan
Ağniyānîñ kefleri şimdi çanāğ-ı ārzū
5. Luṭfi ‘anḳā-yı ḳanā‘at olmak āsān ṭab‘ıma
İnti‘āş-ı ehl için oldum kelāğ-ı ārzū
6. ‘Ālemi gezdim de bezdim şimdi ama ḳaşd-ı dil
Āsitān-ı faḥr-ı ‘ālemdir ṭurāğ-ı ārzū

131.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Hıvlama manşıbdā nāsa işlerin gör hoşca şav
Girye-veş soñra nedemle mavlama gel mav mav⁵⁸⁸
2. Ol elif-endām ile dil olmağ-ıçün lām-elif
Dāimā emrine baş eğmekle oldum şekl-i vāv
3. Hiç tehālūk eylemez ‘ārif ḥuşul-ı kāmda
Vaḳtini bekler bilür kim muḳteżā her şeyde ṭāv
4. Şetm u recm-i yār u rindāndan alınmaz gö[r] raḳīb
Sireti rubehdi bildim cild-i rūyı post-ı gāv
5. Bir gelür ādem bu deşt-i ‘āleme biñ şayd arar
Sen de Luṭfi ‘aşḳı avla gör ki olmaz öyle av

132.

Gazel-i Mühmel⁵⁸⁹

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Dād u mihr umma dehrde olma dil gül dūr-rev
O maḥāl herkesde de ger olsa da māder velev

⁵⁸⁸ Mav mav: Miyavlamak

⁵⁸⁹ Bu gazel 40b’de derkenarda kayıtlıdır.

2. Her ki hem-gerde-i dem⁵⁹⁰ der-veleh⁵⁹¹ dumdār mār
Rū mekū ‘adem mürūra rāh-ı vehm-i o merev
3. Mülküñ olsa dār-ı ‘ālem tār gelür o mergle
Derk-i i ‘māl-i milāhıñla laḥddir vāsi‘ ev
4. Olmalu dilde ser-i mū derd-i mevlā merdsiñ
Māsivā sevmek gönülde varsa gel lillāh sev
5. Dergeh-i derde irādemle mum oldum Luṭfı gör
Küllü āhımsa hevā şırma külāhımdır ‘alev

Der-Ḥarf-i Hā

[41^a]

133.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Ger beḳāyı bulsa pek a‘lā fenā-yı rābıṭa
Rūḫa rūḫ ilḳā ider oldum liḳā-yı rābıṭa
2. ‘Aks ider dāim tecellā-yı cemāl-i zū‘l-celāl
Alsa dil mir‘atı eñ evvel cilā-yı rābıṭa
3. Bir de ‘ayne‘l-cem‘i bu yüzden gören biñlercedir
Hep ḫavāsı ḳılmalı amā fedā-yı rābıṭa
4. Pertev-i iḳbāl-ı bāle bāl u perdir rūḫ u ser
Pür-fütūḫ pīr ise ger ol hümā-yı rābıṭa
5. Kenz-i lā yefnā-yı naḳd-i feyze mālīkdir olan
Ḥāk-i zīr-i pā-yı pīrinde gedā-yı rābıṭa
6. Dūr endişin işin sağlar bunuñla baḳ peşin
Mülk-i cisme hep olur fermān-revā-yı rābıṭa
7. Uğradır mı div u riv-i vehme fehmi sālīki
Bī-girīve rehdedir menzil-nümā-yı rābıṭa
8. Ser-sebili ḫāzret-i faḫr-i rusuldur fi‘l-aşl
Ma‘rifet bāğında ammā macerā-yı rābıṭa

⁵⁹⁰ Nefes.

⁵⁹¹ Hayret.

9. Pîr-i ekmelden el alda soñra gel ʔal baħrine
Bul güzel cevher muħaşşal ʔıl şinā-yı rābıʔa
10. Bu ħafî sır gerçi aħfā idi ʔalb-i Rûm'da
Rûħlandı ʔalb-i Ĥālidden ziyā-yı rābıʔa
11. Ya'ni Mevlānā Żiyāü'd-din sırr-ı Dehlevî
Naşşibendiyāne virmekde şafā-yı rābıʔa
12. Rişte-i lü'lü-yi vaşfin bunda bağla Luţfiyā
Nidügü erbābına bellü şenā-yı rābıʔa

134.

Mühmel-edā⁵⁹²

Mef'ū lü Fā'ilātü Mefā'ilü Fāilün

1. Ĥāl-i hüda ararsan eger sor ki o kese
Aña dim-i kemāl ola imħā-ı vesvese
2. 'İlm-i velāda olmaludur⁵⁹³ derd-i mu'allemîñ
Āgeh deġil añla o derse ehl-i medrese
3. O reh-i kemāl-i şad ħikm-i Kirdgār ki
Aşlā mu'ādil olma meh-rûlarla ses sese
4. Sem'-i kelām-ı 'adûlda ħaşr o dürlüdü
İmrār-ı sehm-i mermerle şald-ı emlese
5. 'Ar olmada kāmillere a'lā o kisveler
Ĥırş-ı 'arūs edā hele kālā samūr u atlasa
6. Sükker-i dil ol müdāmla dehre / 'aşra ʔamlasa
Gelür kemāl-i lev'ile idrāk 'as'ase
7. Levīm-i liām dād-ı ilāha Luţfî dāl olur
Emţār-ı māverādadır lodos ki serd ese

135.

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

1. Nûr-ı başîret isteyen gelsün ʔarîḳ-i ħufyeye
Mevlāya ʔurbet isteyen gelsün ʔarîḳ-i ħufyeye

⁵⁹² Bu gazel 41a'da derkenarda kayıtlıdır.

⁵⁹³ Burada “—در—dur” eki yanlışlıkla yazılmış olmalıdır.

2. Yokdur ‘amelce ruḥṣatı farz ‘add iderler sünneti
Āfet bilenler şöhreti gelsün ṭarīḳ-i ḥufyeye
 3. Terk-i hevā isteyen derde devā isteyen
Berg u nevā isteyen gelsün ṭarīḳ-i ḥufyeye
 4. Mişl-i şimendifer bu fen pîr ittiḥādıdır çeken
Menzil umanlar bî-miḥen gelsün ṭarīḳ-i ḥufyeye
 5. Bu yolda yok bid‘at biliñ şek vār ise dilden siliñ
Mi‘râcıdır şāḥib-diliñ gelsün ṭarīḳ-i ḥufyeye
 6. Ġār-ı şerîf maḥşûlûdür rabbü’l-hüdâ mersûludur
Kim ki nazar meşmûludur gelsün ṭarīḳ-i ḥufyeye
 7. Haḳ yoluna girsem diyen vaḥdet nedir bilsem diyen
Birden bire ersem diyen gelsün ṭarīḳ-i ḥufyeye
- [41^b]
8. Mâdiḥ-i *faḥvelî* bu yolu Luṭfî hele eski kulu
Yekser ider sağ u şolu gelsün ṭarīḳ-i ḥufyeye

136.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Dil gözün aç kim du‘â bulsun icābet göz göre
Çün dürüst-endaz-ı dest eyler işābet göz göre
2. Mevc ururken zinde dār-ı leyle baḥr-ı feyz-i ḥaḳ
Āb-ḥayvān-cūy olmak ‘ayn-ı zulmet göz göre
3. Dildeki göz görmedik dārâtı görmek isteyen
Göz yumup açınca virmez nefse ruḥṣat [göz göre]
4. Bir düzi düşdükleri aşḥāb-ı cāhıñ çāh-ı kūr
Toḡrusu ol işre gitmekdir ḥasāret göz göre
5. Cār kıldıñ bendeni yā rab ḥabîbiñ dārına
Māsivādan çek çevir çekdirme firḳat göz göre
6. İntisāb itmeklige şâyân değil dil gayrı bāb
Baḳ cenāḥ açmış ṭururken bāb-ı rahmet göz göre

7. Nağd-i enfâsın gözet işbât-ı haqla göz yumup
Rûzigâra Luṭfiyâ etdirme sirḳat göz göre

137.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Haḳ ider ancaḳ tecellî ḳalb-i pür-nür üstüne
Nâ ehil çıḳsa ne ḥaşıḳ zırve-i Ṭür üstüne
2. Cân ḳulağıyla işitmiş anda 'aşḳıñ rāzını
Diñlemez 'aşḳ ḳavālî ṣāh-ı manşūr üstüne⁵⁹⁴
3. Tiz bilenmekde o seng-i imtiḥān çarḥ ile
Tiğ-i ehl-i dil yamandır varma tek ṭür üstüne
4. Yâre-i âzâr-bâre dil alıṣdı zâr u zor
Aña tesliyyet tuz ekmek zaḥm-ı nâsūr üstüne
5. Ṭar iken dil sāḥası âlâmla söz söylemek
Bir baş at sürmek gibidir şaff-ı ṭābūr üstüne
6. Naẓm-ı mîr Fehmi'yi tanẓîre cür'et 'âdetâ
Fiske şem'dânla çıḳmak bezm-i pür-nür üstüne
7. İltifât-ı ḥazret-i Ziver verir fer Luṭfiyâ
Yoḥsa baḥt-ı şî'r düşmezdi bu mehcûr üstüne

138.

Mühmel-edâ⁵⁹⁵

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Dilâ derd ol güherdir ki 'aṭâen gelse al şorma
Murâdıñsa eger âsüdelik dūr ol kemâl şorma
2. Alur ol lâle-rû ol raddede âl u mekr-le dil
Gönül mosmor(?) maḥmûmen dilim orada lâl şorma
3. Demâdem görmesem de ah gönülde mürd-i mükder ol
O dildârım milâḥ-ı ḥâlde evḥaddır hemâl şorma
4. Kelâm-ı evvel her dâr-ı kirâmda ehlen ve sehlen
Değil sūi 'amel sed sūdde-i ekremde ṭâl şorma

⁵⁹⁴ Derkenarda şu beyit var:

Cân ḳulağıyla işitmiş rāz-ı 'aşḳı bir gedâ
Diñlemez artık ḳavālî ṣāh-ı manşūr üstüne

⁵⁹⁵ Bu gazel 41b'de derkenarda kayıtlıdır.

5. Suālîñ rahm u dād-ı ‘aşra dâir varsa sehviñdir
Saña Luṭfî revâ görmem maḥâl-ı der-muḥâl şorma

139.

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Kılmamaḳ edvâ-yı tesliyyet dile cānâ neye
Oynayan yârîñ deḡil midir düşüp bu ḥâneye
 2. Dâimâ eşkiñ qarârdır sūz-ı ‘aşḳı ey hezâr
Nūr olur (...) ? ḥamdan pervândır pervâneye
 3. Neş’e-yâb-ı bezm-i bālâ-yı belâ olmuş belî
Bunda dil maḥmûrluḡundandır düşer peymâneye
- [42^a]
4. Kāmiliñ aña perîşānlıḳ nişān-ı ‘irfānına
Kenzler ḥikmetle gizlenmekdedir vîrâneye
 5. Şaçmadır aḳvālı Luṭfî şerḥasız dil-sādeniñ
Baḳ nişān urmaḳda beñzer mi ḳavâl şeş-ḥâneye

140.

Meḫû lü Meḫâ‘ilü Meḫâ‘ilü Fe‘ûlün

1. Biñ cānla dil razı begim nāze ḳalursa
Müşkil söz eḡer çeşm-i füsûn-sāze ḳalursa
2. Bûlbûl gibi şeydâları artık ötegitsün
Gûlzâr-ı cemâli o gülûñ tâze ḳalursa
3. Bu ṭâli‘le dil emel-i kâme çıkışma
Pestlikdir ele girmese ḥamyāze ḳalursa
4. Aḥlâf-ı zamân ḥalef-i mevâ‘idde giderken
Vay başına ḥalḳın dem-i incāze ḳalursa
5. Kâmil-nazar ‘irfānı bilür ḳadriñi Luṭfî
Yoḡsa ḥüneri pek ḳolay ibrāze ḳalursa

141.

Kelām-ı Mühmel⁵⁹⁶

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Sāde rū esmer dil-ārāma meded mū gelmede
Dilde arama kederler ordu ordu gelmede
2. Va‘de-i ṭāvūs-edā dildārda sālūs gelür
Dāmıma āhū umarsam āh o dilku gelmede
3. Ger görölse lemḥa-ı vāḥidde ol ḥūr-ı irem
Ādem’e vesvās o demde dürlü dürlü gelmede
4. Muḥrimā maḥrem olursuñ raḥm u semḥe Mekke’de
Göñle illāki semūmda Rūm u Gökşu gelmede
5. Ke’s-i ālām herkese devren gelürse dehrde
Hişşe-i Luṭfı müdāmen gör ki memlū gelmede

142.

Mef‘ülü Fā‘ilātün Mef‘ülü Fā‘ilātün

1. İdüp ḥayāl rūyuñ irer kemāle lāle
Ey gül-cemāl būyuñ çıkar suāle lāle
2. Şitāb-ıla ‘araḳ-rîz ḥuruc idüp çü Pervîz
Ġamı betîḥ⁵⁹⁷-i ser-tîz ider izāle lāle
3. Edāsı lāubāli şikābe yok mecālî
Arar o gül-nihālî be-kef piyāle lāle
4. Çemenler hep demīde irüp şafā demi de
Ne ḳala ādemi de hūşı ki āle lāle
5. Sünbül ṭur güle geç mosmor olur benefsec
Berde’l-‘acūza dir geç gelüp celāle lāle
6. Bî-tāc u sebz ‘alemdir güyā şeh-i ‘acemdir
Ḥükmünce yek-ḳalemdir çinî sifāle lāle
7. Nevruz-ı şeh bugünmüş ezhāra bu düğünmüş

⁵⁹⁶ Bu gazel 42a’da derkenarda kayıtlıdır.

⁵⁹⁷ Bu kelime “betîḥ” şeklinde yazılmıştır.

‘Arus olub bürünmüş keşmîrî şâle lâle

8. Sevdâyidir demâğı ekşer cebel ʔamağı
Siyeh cigerde dağı ider nevâle lâle
9. Birden gelür ‘ademden bağıye her elemnden
Haberçidir iremden def‘-i melâle lâle
10. Döküp zülfü ol âfet ruhsar üzere kat kat
Şebbûya verdi ğayret boyandı âle lâle
11. Āşār-ı hayy u kâdir (...) böyle zâhir
Güller buña defâtir zengin risâle lâle

[42^b]

12. Bak didiler ne güne boyandı eşk-i hûne
Ey Luţfî çün nümüne eyler delâle lâle

143.

Servâd-ı Mühmel

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

1. Dil-âgâh ol der-i dildâre şaldırma ulu orta
O dergâh-ı mu‘allâdır olur su-i edâ varṡa
2. Göñül mādāmki mālāmâl-i âmâl sivâ molla
Maḥaliñ ger olursa Mekke aḥvâl-i diliñ Maṡṡa
3. ‘Adl dillerde var amma değıl aşlâ görölmekde
O ḥukkâm-ı ‘aşra mādāmki mâiller reh-i hemṡa⁵⁹⁸
4. Uşul olmada her emr-i aḥal derdâ ḥarâm-âlūd
Gedâlar gör ki dairler suâle elde hem lavṡa⁵⁹⁹
5. Kelamıñsa eğır mühmel değıldir dek u lek⁶⁰⁰ Luţfî
Ser-âmeddir meâl ama leal-âsâ gelir semṡe⁶⁰¹

144.

⁵⁹⁸ Hakkı batıldan seçüp yine zulmetmek.

⁵⁹⁹ Mağribî gedaları ekser hîn-i sualde lavta çalar gezerler.

⁶⁰⁰ Dek u lek: Münasebetli ve münasebetsiz kelâm.

⁶⁰¹ Semt:İncü dizilmiş rişte.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Her demim şad mäh gelür derda o meh-rû gelmese
Kül olur her sū o maḥmūna eger şu gelmese
2. Olmadır dāim ḥamūl-ı ālām-ı dehre sehl-kār
Āh ki ekdār-ı ‘ālem dürlü dürlü gelmese
3. Ḥusr-ı aḥvāl ma‘āda dāldır ki ol melāl
Adam avda olsa el ol kerre ṭolu gelmese⁶⁰²
4. Dūr-ı dildār olmadır dildādelerde her hirās
Dūr deḡil ol dillere evkār⁶⁰³ ṭāmū⁶⁰⁴ gelmese
5. Luṭfi evvel vehlede ‘ālem olur maḥv-ı ‘adem
Ol dem-i kāmīl ki resm-i sırr-ı hū hū gelmese

145.

Mef‘ū lü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fāilün

1. Umma dilā kemāl-i velā her sülālede
‘Aks-i mihr o mehde olur deḡil hālede
2. Gösderrmemekle ṭūr dil-i kāmilde dāimā
Kesdirme rāh-ı sālīk odur her kemāle de
3. Laḥdiñ ola muklele⁶⁰⁵-i muṭarra⁶⁰⁶ saña
Ol ḥaddedeñ ol rūd⁶⁰⁷-ı dumū‘uñ sāle de
4. Mevlā ‘aṭāda her emeliñ ki *kema süel*
Olmada el u sāile ḥālā iṭāle de
5. Maḥv-gel ol da vargıl ‘Aṭṭār’e maḥrem ol
Luṭfi mesār-ı revḥ-i ārāma gülde lālede

⁶⁰² Derkenar: Sayd u şikārdan fāriḡe’l-yed ‘avrat emeli erbabına ma‘lūmdur.

⁶⁰³ Efkar.

⁶⁰⁴ Cehennem.

⁶⁰⁵ Ravza.

⁶⁰⁶ Taravetlü.

⁶⁰⁷ Irmak.

146.

Mühmel⁶⁰⁸

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Meāl-mihr arama dehr u mihr u mäh u meh-rûda
Göñül al ki dilâ oldur sülûk ahvâl-ı mes‘ûda
2. Değil mâlik ser-i mû-vārîñ Allah’ın serâser mülk
Eğer emmâreñe⁶⁰⁹ mâlik⁶¹⁰ olursañ olduñ âsûde
3. Diliñ meslûl-ı husâm ammâ dilâverliğē da‘vâda
Olur mesmû‘ kelâmıñ kör gavur⁶¹¹ urdunsa orduda
4. Ol evlâd-ı helâl aşlâ değıl tãil-i harâm añla
İdâm olsa eğer sirke⁶¹² olurlar hamd-le âlûde
5. Muşırr olma umûruñda ulu Allah’a ısmarla
Müşehhel oldur her kâr u ‘amelde derde dârû da
6. Dumû‘uñ göl⁶¹³ u gövdeñ kül⁶¹⁴ olursa derd-i mevlâda
Sana güllük⁶¹⁵ olur Luṭfi eğer olsañ da tamuda

Der-Ḥarf-i Yâ⁶¹⁶

⁶⁰⁸ Bu gazel 42b’de derkenarda kayıtlıdır.

⁶⁰⁹ Nefs.

⁶¹⁰ Sahip.

⁶¹¹ Kâfir.

⁶¹² “Ni‘me’l-idâmu’l-hallu” Hadis-i şerif.

⁶¹³ Birge.

⁶¹⁴ Remâd.

⁶¹⁵ Gülzâr.

⁶¹⁶ Ye harfî ile yazılan gazellerin olduğı varak veya varaklar eksiktir.

[43^b]

Muḳaṭa‘āt

1.

Mef‘ū lü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fāilün

1. Ey bî-hemāl ḥüsnüm olur mu cemāl māl
Her ḥāle bir zevāl var ancak kemāl māl
2. Cūd-ı yemini bunda eğer re’s-i māl ise
İtmek muḥāl saḥibin ehl-i şimāl māl

2.

Mef‘ū lü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fāilün

1. Aḥrāre bāl-i ḳurbet olur iḥtimāl māl
Eşrārı te’şir-i aya çeker çün remmāl māl
2. Ḥāl-i cemāli arz-ı ḥicāzın bu şübhesiz
Arabānca bağ u kişte mukabil cemāl māl

3.

Mef‘ū lü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fāilün

1. Ehl-i kemāli kılsa daḥi iḥtimāl māl
Eyler lisān-ı ḥālle hep gūş-māl māl
2. Bak çeşm-i āz nāḳışa çok ḥicāb olur
Dünyā ḥesāb olunmada bir dest-māl māl

4.

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Cihān berdüş olup bāb-ı ḥabib buldu dil amā
Yed-i Luṭfî teḥîdir bir dolāb-ı intisāb ister
2. Riyābārî gibi seccādeyi vāz‘itmek için ḥālā
Efendim ger yük olmazsa Haremden bir dolab ister

5.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Yāre-i cürmümü azdırdı hevā-yı nefsim
Ey ṭabībim dilerim ḥāk-i deriñden derman
2. Çeşm-i bī-āb-ıla ol tevbede bimār etdi
Dāğ-ı ‘aşqınla devā kıl odur aḥir iḥsān

6.

Mühmel⁶¹⁷

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. ...h kıl-k-i keremiñ mülk-i dil ‘āmirlikle
..r ‘aşāda o ṭavār görmede āmirlikle
2. ..v.. ule o Mūsī’de de vardır ki ‘aşā
... kıl-k-i ‘Uṭārid’dir o māhirlikle

7.

⁶¹⁸

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. (...) ile olsa ḥürmet
(...) me’mūrīde nev ‘-i rağbet
2. (...) adır şu şalmayada
(...) leri bu bābda raḥmet

[44^a]

8.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Kıl nazar muşḥafa bil kışsa-ı İbrāhīm’i
Necm u māh u mihre dil virmez o kim ‘ākıldir
2. Baḳamam şa‘şa‘a-ı ‘āriyet-i ḥūrşide
Anıñ aḥir yeri duzaḡ olacaḡ āfildir

9.

⁶¹⁷ 43b’de derkenarda kayıtlıdır. Sayfanın kenarının yırtılması sebebiyle baş taraflar yoktur. Bu kıt’anın vezni son tef’ilelere bakılarak tahmin edilmiştir.

⁶¹⁸ 43b’de derkenarda kayıtlıdır. Sayfanın kenarının yırtılması sebebiyle baş taraflar yoktur. Bu kıt’anın vezni son tef’ilelere bakılarak tahmin edilmiştir.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Hac idenler şübhesiz bâ-luṭf-i ḥaḳ mağfūr olur
Âsitân-ı ḥazret-i peygamberīde nūr olur
2. Varlığı terk it ne varsa bunda hep yokluḳtadır
Yokla bir yokluḳla ehl-i dil nice manzūr olur

10.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Şüfî enfiye-keş aḥbâbı çekişdirmekle
Şoḳaraḳ burnunu ammā yemiş iḥvân etini
2. Rağm-ı enfen şofını sen de çekişdirmekle
Şor o mekrûhsa ḥarāma ne idi cür’etini

11.

Ḳıṭ‘a⁶¹⁹

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Rāh-ı uşûl-ı resûle resm-i ‘aşâdır misvāk
Hele her ehl-i sülûke rāsâ ‘aṭâdır misvāk
2. Sırra dâir de vesâir ‘ilel u âlāma
Esra‘ul-ḥikm devâ-ı ḥükemâdır misvāk

12. ⁶²⁰

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Ḥāk-i pâyînden şaḳınmak rûy-ı ḥüzn-âşārımı
Ḥaṭır-ı ‘âlîye bâr olur deyü der-i şefḳatiñ
2. Olsa da meksûr bâlım cevır u ğadr-ı dehr-ile
Elde ammā ki ḳavî dāmân-ı ümmîd luṭf u erfetiñ

13. ⁶²¹

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Der idim her gelen âzarına ehlen sehlâ

⁶¹⁹ 44a’da derkenarda kayıtlıdır.

⁶²⁰ 44a’da derkenarda kayıtlıdır.

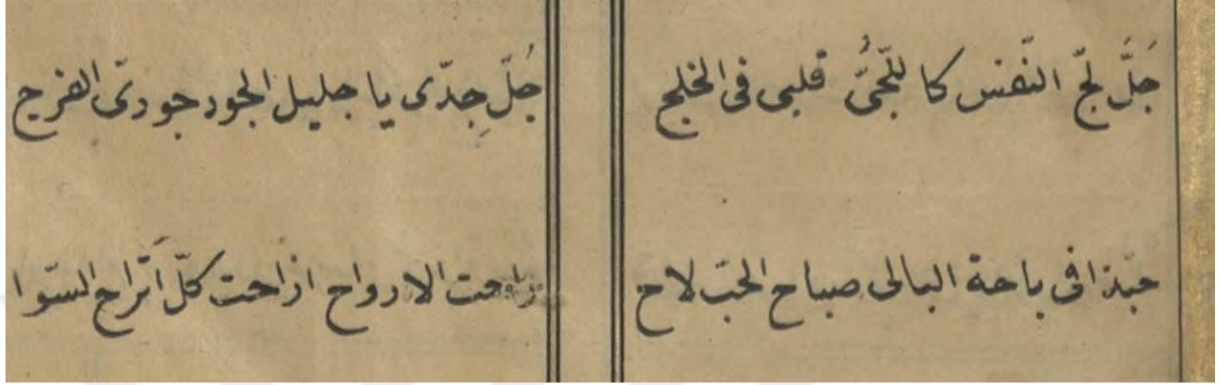
⁶²¹ 44a’da derkenarda kayıtlıdır.

Demeseydi müdde‘ā-yı dile āh ol şeh lā

2. Cān be-kef muntazır-ı emri olan bir ben iken
Baña hemtā görüyor ğay[rı] baķ ol şeh lā

Müfredāt

[Arapça Müfredler]⁶²²

1.

*Vezin*⁶²³

Be-cûş-ı ‘aşķ bûd evvel Buḥārā çün semāvār
Buḥāreş tā be-Dehlī ebr cûd āmed semā-vār⁶²⁴

2.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Behr-i vaşf-ı la‘l-i-yār hoşķa fem
Teng dil şod ḥûn çekid ez ḥāme em⁶²⁵

3.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Heşt bā gendüm-i behişt heşt-i ādem dünya çist
Erzeni nerzed tu merdi er zeni ey nīk pûr⁶²⁶

[44^b]

4.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

⁶²² Arapça olan bu iki müfredin tercümesi yapılamadı.

⁶²³ Bu şiirin vezni bulunamadı.

⁶²⁴ “Buhara semaver gibi aşkla kaynıyor. Buharı da Delhi’ye kadar sema gibi bulut oldu.”

⁶²⁵ “Sevgilinin lal taşı dudağının hokka ağzılı. Kalbim daraldı kalemimden kan çekildi.”

⁶²⁶ “Buğdayla sekiz cennet, sekiz insanla dünya nedir? Senin erkek veya kadın olmanın darı kadar önemi yoktur ey iyi soylu kişi.”

Karalarsa tıfl ne zem müştle meşk-i ‘aşkı
Rabbi yessir lâ tu‘asir rabbi temmim bi’l-hayr⁶²⁷

5.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Tir-i nāziñ dil-i ‘uşşāka geçerse yeri var
Ey kemān-ebrū anıñ bāz-ı nıgehdan peri var

6.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

İşleri sâ‘at gibi işler butünen ‘ālemiñ
Yelkovānlık kârı kendüden bilen eblehlerin

7.

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

Dirîgā hâl-i islāmıñ dönüş sırrı mıdır Luţfi
Girer bir bir mesâcidden cemā‘atlar çıkar şaf şaf

8.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Terk-i şervetle midir nefis-i bediñ ıslâhı
Hal‘-i pirâhenidir tâze hayât-ı hayyât

9.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Rızık için elde iken dest-i du‘â-yı mümted
Luţfiyâ ellere lâyıq mıdır itmek yed med

10.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Bulmasa sūk‘el-Mışır’da ipliğim hiç i‘tibâr
Yūsuf-ı ‘aşrıñ elimde dâmen-i Luţfi ne var

⁶²⁷ “Rabbim! Kolaylaştır, zorlaştırma ve hayırla tamamla.”

11.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Bād-ı t̄ālī'-i purveden mersā-yı kām aḳrebse de
Fülk-i dil pupa dilerken baḳ yatur ur sāyede

12.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Bir oḡul bālī ṭadıyla Mıṣr'a gitdiñ Luṭfiyā
Görmedin duṣābın ammā niṣ-i kerbet ḳıldı zār

13.

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Bir yere gelmedi ki kār-ı dilin iki ucu
Baḥt-ı gūne ile ṭül-ı emeliñ yarışıdır

14.

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ṭonayazdık yazumuz Luṭfi bu mu
Aḳdeñiz'de ḳara ḳış ṭutdu bizi

15.

[45^a]

Mef'ū lü Fā'ilātü Mefā'ilü Fāilün

Ser-germ-i sūz-ı aşḳa uyup Luṭfi ḥaḳḳı bul
Gerdüneler ṣimendüferle⁶²⁸ baḳ naṣıl gider

16.

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Cihānıñ germ u serdin gördü Luṭfi gerçi her sūda
Çürütdü būd u nābūd-ı sevābı bu Çürükṣu da⁶²⁹

17.

⁶²⁸ Kara vapuru.

⁶²⁹ Yetmiş tarihinde Baṭım ordu-yu hümāyun merkezi bulunan ve ḥayme'l-hevâ Çürükṣu nām serḥad-ı a'dada söylenmiştir.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Yidürmezseñ göze mevc-i yem-i Hamâm-ı Fir'avn'ı⁶³⁰
Kenâr-ı dâmen-i tûr⁶³¹-ı Nebi Mûsâ'da bul şavnı

18.

Me'û lü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâilün

Düşdün raķibi yâd ile maymûn ovasına
Nesnas meğer nâsı çekermiş burasına

19.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Şeyh Cunûnî⁶³² tekyesinde na'râdır evrâdımız
Kays'ı huşyâr eylemişdir Luţfiyâ feryâdımız

20.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Ne pür zoruz ne per zer bu gurûr-âbâd dehr içre
Bizim de kâr-ger-i Luţfi dil-i meksûrumuz vardır

21.

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Hâne-zâdan-i ni'am bellemeden lafz-ı ne'am
Öğrenürler lâlâlardan evvelâ hep lâ lâ

22.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Del'olma baḥş-i zülf-i yârda ey şâne tel kırma
Dil aldı nûkhet-i şebbûyını şubḥ-ı şabâlardan

23.

⁶³⁰ Yem-i Süveyş'de hevl-nâk mahaldır.

⁶³¹ İskele.

⁶³² Kâl'a-ı sulṭaniye birûnunda Na'ra burnu tarafında Cunûnî Baba tekyesinde mütekki-i hâdişât kıran-ı kırantına iken söylendi.

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

Eyler recā-yı vuşlatı redd-i ebrūvān-ıla
Ol haḳḳa fem cevābını ceffe'l-ḳalem virür

24.

Mef'ū lü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

Ṭālib ki reh-i 'aşḳda bula yek-dem-i ḥayret
Ḳılmaḳ ne cünün 'aḳlı daḥi maḥrem-i ḥayret

25.

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Ḥudā muḥtār idince luṭfe bir zāt-ı kerem-kārı
Felek bir şey midir Luṭfi olursa top-ı çevgānı

[45^b]

26.

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ümm-i dünyādan em⁶³³ umma ḳuru Luṭfi memesi
Recül ol ver veled-i ḳalbe ḥafı zıkr-ile şır

27.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Kend⁶³⁴-dilsin kende⁶³⁵-ḥ'ārılıḳla bu kend⁶³⁶-i fānide
Ḳand-ḥā tūṭi-i ma'nā eyle Luṭfi kendüni

28.

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Baḥtımın gerçi yed-i luṭfu baña pek ḳışadır
Söylesem ḳışsa-ı cevri ni olur Luṭfi dırāz

29.

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

⁶³³ Çāre.

⁶³⁴ Ḳuvvet.

⁶³⁵ Ḳoḳmuş.

⁶³⁶ Köy.

Yār bigāne-reviş gitdi yine bir yana
Dönmese ol yana yana dönecek dil biryana

30.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Dönmese kâimesiz tersine şāhib-i deyni
Döner ol borclusunun tersine Luţfi beyni

31.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Qurtulursuñ derd-i serden fi’l-hāl
Ayağın pîr-i muğānîñ ele al

32.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Ṭadlulukla eyle Luţfi şimdiden dünyâyı terk
Şoñra pek çok acılarla etdirir hā terk-i merk

33.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Ger şuyunca gidemezseñ vükelā-yı çarhıñ
Eşk-i çeşme acıyup da kerem icrā itmez

34.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Merd olan itmez nigeḥ nāmerde olmaz ol da rāh
Qaldı gitdi işte bikriyle bu dünyā qahḥbesi

35.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Qahḥbe dünyā artdırır ālāyişi günden güne
Köhne rūsipidir işi qalmışdır ancak devr-i güne

36.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Dürr-i dendân u ‘aķıķ-i leb-i cânân emeli
Bizi gezdirmededir Luţfî ‘adetle Yemen’i

Ebyât-ı Bâ-hurûf-ı Mühmele⁶³⁷

37.

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Vişâlullah ararsañ her seher evrâd-ı esmâ sür
Dilâ mādām geldiñ devre durma devr-i a‘lâ sür

38.

Diğer

Mef‘û lü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ülün

Mādām ser-i sâlde her mäh-ı Muḥarrem
Âdemde muḥâl olmaludur sür demâdem

39.

Diğer

Mef‘û lü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ülün

Ger ḥâl-i devr gör mu‘aṭṭalsa germde
Şalmam aña hem delve-i âmâl delikdir

40.

Diğer

Mef‘û lü Fâ‘ilātü Mefâ‘ilü Fâilün

Sem‘ ur sürüd-ı kılke o re’s-edālara
Şür-ı velâ şadâ o dillü düduñ değıl

41.

Diğer

Mef‘û lü Fâ‘ilātü Mefâ‘ilü Fâilün

Âh-ı dilim resâdır o mäh seher mesâ
Şad ḥamd aña resâil-i mihrim kesik değıl

42.

⁶³⁷ Bu başlık altında on üç (13) mühmel beyit vardır. İlk beyit haricindekiler “diğer” başlığıyla 45b ve 46a’da derkenarda kayıtlıdır.

Diğer
Mefā ‘ilün Mefā ‘ilün Mefā ‘ilün Mefā ‘ilün

Eğer ‘āmilse her ‘ālim olur ehl-i velā ammā
Tolar ‘ālemde ‘ālimle müderris olsa her mollā

[46^a]

43.

Mefā ‘ilün Fe ‘ilātün Mefā ‘ilün Fe ‘ilün

Nedem maḳām-ı vişāli o şāh nāza çeker
Nevā-yı şevḳ-i tarabdan göñül hicāza çeker

44.

Fā ‘ilātün Fā ‘ilātün Fā ‘ilātün Fā ‘ilün

Var imiş biñlikler⁶³⁸ içre şîr-dil dîn erleri
Şimdi şüretdür velev baş üzre olsun yerleri

45.

Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilün

İşidirsen kerem-i ‘aşrı çıkar zümmāre⁶³⁹
Gitti ṭabl-ı ‘alemiyle oḡ deyü keremi (?)

46.

Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilün

Şulu elli alur āteş bahāsı ev illā
Huşk-deste Luṭfî ev lâ⁶⁴⁰ hele icār evlā⁶⁴¹

47.

Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilün

Zulmet-i tefriḳa-yı lādan ider āzāde
Luṭfiyā mevhibe-i hū ile illā-yı şehir

48.

⁶³⁸ Muḳademman biñlik gemilerin başlarında arslan şüretleri olmadığı.

⁶³⁹ Mısır’da çaldıkları kâmiş.

⁶⁴⁰ Ev lâ: Hâne yok.

⁶⁴¹ Aḥsen.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Sifle-perverligidir çarh-ı denîniñ Luţfi
Geçmede kunduranıñ kıymeti kat kat fesden

49.

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

Kesilmez feyz-i haq kâim olanlardan şehirlerde
Nazar kıl dūr olur mu şems-i ‘amūd şubh-ı şādıkdan

50.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Bî-nevālîkla ne vâlih ola dil kim ol ilâh
Bî-nevâyân ile birlikde değil mi her gâh

51.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Oynadup silsile-i sübhayı Qays ol Luţfi
Ta çekince seni Leylâ-yı leyl Mevlâya

52.

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

Şoqup bālın acıtma pür-kemâli ‘aşra tatludur
Eger toğru da olsa niş-ger kurtulamaz ‘asrından

53.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Gecdiler haddeyi hep Ka‘be-yi maqşûda eren
Luţfi miḥnet-zedeniñ çekdiği geçdi ḥadden

54.

Diğer

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Resm-i imlâda hele mâr gelür mühmel dâr
Her delikte dâr-ı ‘âlemde de şad mâr tolu

55.

Diğer

Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilün

Kāle-i vaşl-ı dilārāma elim varmasa da
Āh-ı her-gāhım mümās ammā semā-ı atlasa
56.

Diğer

Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilün

Olma dā’ dā⁶⁴²-ı emelde eserek⁶⁴³ şalma deve
Ol ki hişşeñdir⁶⁴⁴ evāilde gelür ön⁶⁴⁵ soñ⁶⁴⁶ eve

57.

Diğer

Fā ‘ilātün Fā ‘ilātün Fā ‘ilātün Fā ‘ilün

Dād-ı mevlādır ‘ameller her maḥall ū her kese
Kār-ı Lāhor o değıl aşlen müselleḡ Gördes’e⁶⁴⁷

58.

Diğer

Fā ‘ilātün Fā ‘ilātün Fā ‘ilātün Fā ‘ilün

Resm u kesim devre dāirse ‘umūmen gör liḥā⁶⁴⁸
Köselikle sālīmü’l-ilḥāḡ oralarda dümü⁶⁴⁹

59.

Diğer

Müfte ‘ilün Müfte ‘ilün Müfte ‘ilātün

Re’s-i melāl kāmīle emvāl u dāire
‘İlm u kemāl Ādem’e elde āsüre

60.

⁶⁴² Macera.

⁶⁴³ Kükremiş.

⁶⁴⁴ Naşib.

⁶⁴⁵ Evvel.

⁶⁴⁶ Aḡir.

⁶⁴⁷ Halı çıkan kaşaba.

⁶⁴⁸ Şaḡallar.

⁶⁴⁹ Köse.

Diğer

Mef'û lü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâilün

Sem' ur meâl-i kelâmu'l-'ûd-ı Aḥmed'e
Vâr aşlîñ ara rû sürerek dâr-ı Aḥmed'e

[46^b]

61.

Mef'û lü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâilün

Hep reh-revân-ı 'aşka budur kavî-i munteḥab
Şâdık mı ol yârîñ ide bi-na'b-i taleb

62.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

'Ulüvv-i kadr-ile sivrilme da'vetdir belâyâyı
Şavâikden al 'ibret kim ?⁶⁵⁰ bālāya vaqı'dır

63.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Zemîn meskenet ol Luṭfî olma kūh-ı naḥvetkim
Hemân seyl-âb-ı raḥmet baḳ ki mâil pest-i hāmūna

64.

Mef'û lü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâilün

Dünyâ metâ'ı deḡmez iken köhne buriya
Ḥalka döşenmekle n'ola Luṭfî bu riyâ

65.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Varıver yel-vâri dildârın der-i dârında dūr
Varı ver yalvarıver hem Luṭfiyâ durma nūr

66.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Yel tûfengi atılır berşakide(?) Luţfî keşir
Habsle zîkre ne kuvvet virür aña enfās

67.

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

Tevekkül şavnını Luţfî baķ öğren bari bundan kim
Başılmaz reh-güzerler üzre āsūde seg-i hufte

68.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Nūr-ı imānı hevādan şakınır tā‘at-ı şāf
Şu‘le-yi şem‘eyi fānus gibi Luţfî yok lāf

69.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Ehl-i şūret bula mı menfa‘atı fazlından
Pişesin eyüsini Luţfî şatar çün eşnāf

70.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Ṭaybe’dir taht-geh-i şāh-ı vema *erselnāk*⁶⁵¹
Bulsalar hāk-i derin sürme çekerler eflāk

71.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Lafz-ı maḳlūbī gibi mergi olur merdānıñ
Olsa da Luţfî çekilmez şey ezāsı keremiñ

72. ⁶⁵²

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

⁶⁵¹ el-Enbiyâ, 21/107 “Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik.”

⁶⁵² 46b’de derkenarda kayıtlıdır.

Dil-hümā olma hümām ol da dil-i kāmilde tur
Her hümāma haremullahdır dārü's-selām

[47^a]

73.

Fe 'ilātün Fe 'ilātün Fe 'ilātün Fe 'ilün

Hātem-i Tāi 'atā mülketini tayy ideli
Ne çürük çergeresi kaldı ne o vādide obā

74.

Fe 'ilātün Fe 'ilātün Fe 'ilātün Fe 'ilün

Luṭfi yerlerde bulunmaz göğē çıkısan peri var
Peri geçmez eline nerde hümā-yı himmet

75.

Fe 'ilātün Fe 'ilātün Fe 'ilātün Fe 'ilün

Der-i Dārā'sı mı kaldı sedd-i İskenderi mi
Vizri var var denilürse vüzerā-yı ihsān

76.

Fe 'ilātün Fe 'ilātün Fe 'ilātün Fe 'ilün

Yok şükür tūṭi-i ṭab'ımda recāsı keremiñ
Luṭfi āyinesi de şimdi hele sırr oldu

77.

Fe 'ilātün Fe 'ilātün Fe 'ilātün Fe 'ilün

Ne revā itmemde ehlini de Nıl-i irvā
Luṭfi Avrupa'ya amā mācerā-yı luṭfū

78.

Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilün

Bal yemez duyduk da tiryākī şadā-yı bālımız
Bāl-ı ümmīdiyle ammā nīşe-i zenbūr elezz

79.

Mef'ûlû Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilû Fâilün

Dünyâ verilse yine umar mâ'adâsını
Bilmez 'ubûr-ı māl qarār ğıdâsını

80.

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

Kâse-i meksûrdur şadmeñle dehrâ dil velev
Ses şadâ âhımda ma'dûm olsa ammâ kâr-ger

81.

Mef'û lû Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilû Fâilün

Bir 'âşıkıñ ki kalbi hemîşe ħazîn olur
Şad-müjde nağd-i feyz-i ħağ anda ħazîn olur

82.

Mef'û lû Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilû Fâilün

Erbâb-ı cehde râh-ı hidâyet açık tarîğ
Dâmân-ı azmi çeken ħâr-ı şek meger

83.

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

Şu verdim intizârıñ âteşiyle nevk-i müjgâna
Nigârâ tîr-i âhımdan muğaddem işler 'udvâna⁶⁵³

[47^b]

84.

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

'Aceb şeytân 'ağılluyı çeker şadre sürülür nâs
Vesâvisle revâdır ki yeri olsun şudûru'n-nâs⁶⁵⁴

85.

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

⁶⁵³ İştîdâdu nâr intizaren emr-i derkâr.

⁶⁵⁴ en-Nas, 114/5 “(...)İnsanların gönüllerine vesvese sokan (...)”

Çār yārîñ şavletin Maḥmūd Paşa gösterüp
Eyledi dört ḫamlesinde ḫavm-i Yām'ı⁶⁵⁵ muḫmaḫil

Muṣara'āt

1.

Mef'ū lū Mefā'ilū Mefā'ilū Fe'ülün

Öldürdü dili yok olası Luṭfi bu varlık

2.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Her hilāl olmaz bedir çün her ḫabeş zaten Bilāl

3.

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

Her bir devr u seyf-i 'Acem ḫābil mi olmaḫ zu'l-fiḫār

4.

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

Gözüm yaşın baña 'Āşî şuyu etdirdi 'işyānım

5.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ḥadd-i ḫıymetden geçen cevher olur Luṭfi ḡarib

6.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Rütbe-i ūlādan evlā rütbe-i uḫrā baña

7.

⁶⁵⁵ Yām diyār-ı Yemen'de ṭāḡî ve ḫāricî bir ḫavm-i şūmdur. (?)

Mefā ‘ilün Mefā ‘ilün Mefā ‘ilün Mefā ‘ilün

Şalūt-ı fāite aşhābı maḥrūm-ı nevāfildir

8.

Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilün

İki dilli kalem sıır mı verir ehl-i himem

9.

Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilün

Himmet erbābına rāḥat Luṭfi tōhmet mi deġil

10.

Mefā ‘ilün Mefā ‘ilün Mefā ‘ilün Mefā ‘ilün

Bulan bāb-ı ḥabibi Luṭfiyā esbābı neylermiş

11.

Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilün

Bir şayıklanma gider ḥāb-geh-i dünyāda

12.

Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilün

Düm-i māre olur hēm māre keser hem dem-i sermā

[48^b]

1.

Lügaz

Fā ‘ilātün Fā ‘ilātün Fā ‘ilün

1. Bir ‘acāyib nesne ejderhā başı
Kim iderse bend olur hem yoldaşı

[49^a] *Eb‘iden ‘anniy İlähî külli şerrin bi-sivāk*⁶⁵⁶

3.

Lügaz

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Şaldı dünyālara şöhet bir şūh
Pīr iderse anı derdest der ôh
2. Hurde-gīrāna zarāfet şalarak
Kaşdı rindānı daḡi aldatmak
3. Vaṭanında eş iken zāt-ı şerif
Birbirinden ayırır soñra herīf
4. Hem diyārında ol ‘āli-cādır
Mübtelāsı beg ile pāşadır
5. Buralarda sevilirken dökülür
Gitse İstanbul’a ama sürülür
6. Müft iken vuşlatı pek çok yerde
Aķsesizde gelemes bir ferde
7. Cānını yaksa eḡer ḡidmetkār
Begefendi tarılır belki koḡar
8. Zor ile düşse de pīç-tābe
Pek yanaşmaz hele cām-ḡābe
9. Cezbelense daḡi ol çün dervīş
Götürür pīrleri şaḡve buçuk iş
10. Türkçesi nāmı bunuñ şu diyemem
Luṭfiyā bundan açık söyleyemem

4.

Lügaz⁶⁵⁷

⁶⁵⁶ “Allahım, bütün kötülükleri benden uzaklaştır.”

⁶⁵⁷ 49a’da derkenarda kayıtlıdır.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Bir ‘aceb nesne cesīmü’l-bünyān
Qaşr-ı Nu ‘mānī desem de gel inan
 2. Yapısu gerçi türāb⁶⁵⁸ ābdan
Üstünüñ çatısı da aḥşābdan
 3. İki revzenleri vardır deri beş
Çār ‘imād üzre resm-pek dil-keş
 4. Hākde ba‘zı havā gibi uçar
Yemde āteş gemisi buña yanar
 5. Yıqılur şanma hemān çökse eğer
Çüb destekleri ile ḥayli gider
 6. Zirvesine eren adam ama
Pîş-gāhında şanır hep dünyā
 7. Ba‘zısında şeh-nîşinler de olur
Oturamlar beyt-i ‘ulyāyı bulur
 8. Lügazı Luṭfı yoğur misl-i ‘acīn
Gözü çıqsun (...)? serde mekīn
- 5.

Lügaz

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Açılup vaşf idelim bir ḥūbu
Şūḥ-meşreb ‘urefā maşḥūbu
2. Feyzi şeh-bādegi şeyḥ yaprakdan
Vār zühūrātı dıker toprakdan
3. Görerek Hızır’ı beşāşet kapmış
Şoñra uymuş da hevāya şapmış
4. Keyfî ağlatmağla yārānı
Çekilir tazelıği āvānı
5. Anasınıñ yüzü yok mescidce

⁶⁵⁸ Satırın sonunda “türabsız” kelimesi kayıtlıdır.

Kendü açılur ammā müfsidce

6. Varsa da bezm-i kibāra melike
Şoşulur yine delikden deliğe
7. Olsa da ekşeriya vāşıl-ı kām
Bî-devāmdır idemez çok ārām
8. Şūfî koynuna alurmuş bildik
Hele gördük de başarken çimdik
9. Küberā dāiresinde ancağ
Olmada sîm u zere müstağrağ

[49^b]

10. Baña engüşt-i şehâdetle gelür
Ṭab‘ı serd ammā bu hāli sevilür
11. Lüğazıñ kim ki tez añlar Luṭfi
Kāma ermiş gibi gelsin keyfi

6.

Lüğaz

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Bir ‘acāyib nesneden alup haber
Tā gidüp gördüm yerinde bu sefer
2. Şekli cāmid pek mükellef münteḥab
Lîk canlandıķca olur Bū Leheb
3. Ben aña kāḥ-ı Süleyman’dır dimem
Çok metā‘ı vardır bedestāndır dimem
4. Nisbeti var bir ṭarīķa ġālibā
Zikrider ḥabs-i nefse dāimā
5. Ḥākidir ammā maden cünbüşü
Ser hevāda var dilinde sūzişi
6. Müşteridir zevķine her māh-rū
Vuşlatına nāil ammā hep şu bū

7. Hüb u çirkini çeker ağısuna
Sīm u zer alır değildi bu sene
8. Açmada her millete dāim cenāh
Mezhebi vāsi‘ aña her şey mübāh
9. Geldiğim günden beri gerdüne ben
Görmedim bir nesneyi bu güne ben
10. Luṭfi kılsam vaşfını söz çok gider
Līk işâretten bilenler fehmi ider

7.

Lügaz

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Bir tuḥaf şey diñledim eṭrāfda
Meşelini duymamış eslāf da
2. Çehresiz bir nekre hey’et-i rast-gū
Kārınıñ ḥayrānı olmaḳda şu bu
3. Kendüsi şāḥib-ḳalem yazar çizer
Her suāle virmede bir bir ḥaber
4. Bī-başar gūşı nihāyetsiz uzun
Bir zūhūrī ḳuludur ḳurmuş oyun
5. Geh havāda ṭalar deryālara
Beste-i zūlfü düşer şahrālara
6. Sözleri çokdur beli yanşaklanur
Oynadır her isteyen parmaḳlanır
7. Şimdi emşāli nümāyān cābecā
Gördüm istanbul içinde ḥāliyā

[50^a]

8. Zeyd gibi bilmeden söyler hemān
Lākin üstādıdır aña tercemān
9. Hāşılı bir ṭarfe ḥālet şāḥibi
Ṭarfetu’l-‘ayn seyri bir cā ḳalıbı

10. Olsa şäkirdi sezâdır Bû ‘Ali
Luţfiyâ var ‘ilm-i simyâda eli

Peder-i cennet-mağarımız el-hac Muhammed Râğıb Paşa - ‘aleyhi rahmetullahi te‘âlâ-nıñ ba‘zı nazımlarını birâder Nüreddin Paşa –keyfe mâ yeşâ – dîvân tertibiyle na‘luţ ve eş ‘âr-ı gayrile maḥlûṭ neşr ve tab‘etdirmiş olduğundan ğayret-i benevet icbâriyle ihtâr-ı keyfiyyet ve dîvân-ı mezkûrı zebân-ı ʔa‘ndan siyânet niyetiyle kâleme alınan manzûmedir

Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilün

1. Bû‘l-ma‘âni Râğıb-ı şâni-i ğufrân-maḥzarıñ
Zâde-i saḥbân ʔab‘ından biraz ol dâveriñ
2. Zâdegânından biri dîvâne cem‘itmiş meger
Ya‘ni Nüreddin Paşa sözde göstermiş hüner
3. Vezn u ma‘nâdan düşürmüş lik ḥayli sehv-i ḥaṭ
Bilmedim ma‘nâsını kılmış kelâm gayri ḥalaṭ
4. Mevlevî Şeyḫ Şâkıb’ıñ “sebḳ u kalemde” ğüftesin
Ser-kaşâid eyleyüp yazdırmış anı en peşin
5. Siyyemâ aḥirdeki kıṭ‘ât u ebyâtıñ çoğu
Bellüdü r anlar daḥi şeyḫ-i müşâriñ olduğu
6. Kıṭ‘a-yı *fe‘l-baḥru baḥrun* eski söylenmiş kelâm
Şu gibi ezberleri deryâ-dilânıñ bu tamâm
7. “Lem terâ ‘İsâ” girişde bir ‘Arapca kıṭ‘a hem
Nâdiri’nin Dürre adlı nâmesinde murtesem
8. Râğıb u Ṭayyar Paşa’nın da var müfredleri
Böyle dîvân görmemiş çün ‘irfân merdleri
9. Diĝer ebyât u ğazeller kim o merḥûmuñ ğüzel
Eylemiş bilmezliĝinden anları da pür-ḥalel
10. Pençe-i diḥkane düşme ḥâl-i şehbâz olmuş iş
Bâl u minḳârın kırmış geçirmiş başka diş
11. Farz idi ğayrın sözün ayırmak bir bir ibtidâ
Bellidir her şa‘iriñ çün sözlerinde bir edâ

12. Fırka yoksa kudreti yok mu mübâyinlerden suâl
Halkı suizanna du da‘vet değil midir vebâl

[50^b]

13. Hep peder âşâr-ı dür-vârın hederdir bu hele
‘Âlemi güldürme dîvân devridüp elden ele

14. Böyle mi isterdi o nâm-ı şerîfi ola yâd
Gitmelü eşerince kim evlâd olsun rûhu şâd

15. Şâf kılmışdı sevâdın feyz-i şâh-ı Nağşibend
Molla Hünkârın da hâlâ sāyesinde sūd-mend

16. Hâl-i kurbı neyse Mevlânâ-yı Rûm’a kabri dâl
Kâl-ı vaşfıçün ‘Irâk u Şâm irâkdır orda kal

17. Bak tucâh-ı pîre kaç yüz sal evvel bir ‘azîz
Türbe yaptırmış peder olmuş orda reşk-ğîz

18. Çok kerâmâtı veli bizlerce sırdı çîl düşer
Pîr aşçı Konya’da cānlarda bunda bî-ğaber

19. Çile-i sahtı vezâret rahtı idi bî-güvâh
İntihâ sırr-ı hadîş emşel üzre aldı rāh

20. Böyle kāmiller o sözler neşrine tâlîb midir
Ma‘nevî mergûb olanlar şûrete râğıb mıdır

21. İhtiyâr itmiş midir hem böyle bir hayrı bir halef
Eb ile fahr etse de âşârın itmez yâ telef

22. İstihâr-ı müste‘ârî şân ise bundan ğaraż
İşte ‘âr-ı âdemidir böyle bî-cevher ‘araż

23. Varlığın şarfeylemiş paşalığından ol vaķūr
Bu zemîn daħlî de hâşâ ki şâ‘ir boş mu kor

24. Şadrı ‘âlîdir sözüñ beglerbegi mi dest-res
Bunda düstūr olsa bî-destūra derler bāz-pes

25. Dîde-i gerdün-ı dūnuñ kim biziz üftâdesi
Biz de ħamdolsun o merĥūmuñ bulunduk zâdesi

26. Tıfl-ı ebcedken okutmuşduk anı bā-emr-i eb
Kibr u nahvetden kebīr oldukça şaymaz oldu hep

27. Andan a‘lā gözleriz lābud-ı vālid şānını
Harf-i şienden müberrā isteriz dīvānını

28. Tab‘a başlatmaksızın ihtār olundu bu haţar
Hırş-ı şöhret başdırıb başdırmış artık bu sefer

29. Düzedildi mümkünü yañlış gazeller çoğ-idi
Ba‘zısın tatbīke elde aşl-ı nüsha yoğ-idi

30. Çünkü nāib-i eb bulunduk şer‘an ikāz olmalı
Gelmese imlāya da haqqe‘l-kalem bu güft-gū

31. Himmetin berhemliğini bāri bilsün kendüsi
Çāresi naşılsa artık öyle kılsun kendüsi

32. Hayf kim olmuş bir iş def‘inden g.te şimdi dest
Ol tefāhür-i (...) ? ider ‘irfanca ammā qadri pest

33. Bu da hıffetdir ki söyletmiş ağır takrīzleri
Hiç tefekkür itmemiş bu qarż olan ta‘rīzleri

[51^a]

34. Müfti-i Bağdād daği takrīze kılmış i‘tinā
Fıkra-ı ba‘de‘l-ħarāb-ı Başra ammā ruşenā

35. Andan a‘lā idi teşlīh eyleseydi ħabţını
Bilmemiş mi *sebbitü’l-‘arş şümme enkaş* şartını

36. Gerçi çok fetvālar istiftāya tābi‘dir hemān
İltizām-ı ħatır üzre bir gidiş ki pek yamān

37. Kerbelā qadısnıñ takrīzi haqqā kim belā
Bu qazāya uğradış sünnī kelāmın ibtidā

38. Bīdil u Şevket Nazīrī Şāib ‘Urfī-i kelim
Rāğīb-ı evvel Nedīm u Ġālīb u Neş‘et Fehīm

39. Bunlarıñ sāirlerin dīvānları kim mu‘teber
Görmedim takrīzlerine dāir bir eşer

40. İstemez efzāyişi pırlantalar hiç foyadan
Kendi rengini çıkarmışdır Paşa bu boyadan
41. Pek ‘abeş şeylerdir ammā değildir bu şaded
Ya‘ni yañlış böyle dīvān ṭab‘ı verdi ṭab‘a ked
42. Çünkü bu meşhūrdur çıkmaz bahre atılsa seng
Ol ataklık eylemiş biz bunda olduk lāl u deng
43. ‘Ālemin ālāmın atmışdım gelirken Ṭaybe’ye
Varlığım bir pula şatmışdım gelirken Ṭaybe’ye
44. Ġālibā dünyāda çok gördü behiştî rûz-gār
Kıldı dīvānıñ bu ḥāliyle ḥuzūru raḥne-dār
45. Ṭālî‘indendir ki merdiñ derd aḥterden gelür
Kimine dīvār u derden bu birāderden gelür
46. Göndermiş dīvānı ibrāz-ı mihre armağan
Vaż‘-ı istiḥkār bu şüretle ammā pek ‘ayān
47. Duymamış kurbāya fermān-ı meveddet nidüğün
Koymamış nokşān hiç iḳbāle virmiş bildüğün
48. Vāh kim emmāreniñ olmuş zīveri zen gibi
Bağ yine bād-ı emāretle ṭolmuş yelken gibi
49. Ṭayyibe ki sulṭān-ı levlākıñ ulu dergāhıdır
Heşt-cennet ehline ma‘lūm geşt-gāhıdır
50. Bunda pek kār eylemez kendüm-nümālîk adama
Gelse bir takrîble ṭurmaz küdüret yek-deme
51. Biz daḥi şehdābına olduk bu bağıñ bir zübāb
İnkisār-ı bālımız ammā hümāya pîç-tāb
52. Haḳkımızda işleri çün böyle istiḥfāfdır
Bā-ḥuşūş cāru’n-nebiye fiske ṭaşı ḳafdır
53. Çünkü buyrulmuş cezā haḳkında “*men ḥabse’l-‘amel’*”
Kıldık istimdāhına biz de bu nazmı hoş bedel

54. Olmasaydı siyyemā bu serzenişler karşuluk
Aldırır mu ğayret-i ĩzed aña bilmem şoluk
[51^b]

55. Eyleriz ıslāhına hayr du‘āyı ‘adetā
Līk nām-ı Luṭfıyī yād itmesin ol bir daha

Tetimme

56. İşbu ta‘rızātla hāmiş donadup ol zamān
Nüşha-ı dīvānı kendüye çevirmişdiñ hemān

57. Güyiyā taşhīhle başdırmış āhir nüşha bak
Ĝayrınıñ eş‘ār-ı mezkūrun biraķmış bir sebaķ

58. Vācib oldu ğayrı her ehl-i kemāle ‘arz-ı hāl
Olmaya hasbe’l-benevve (?) naķş-ı ğayret çün vebāl

59. Ya ‘ni saķt-ı nüşhayı teşhīre kaşd-ı kemterī
Ta‘n iden kırtarma rūḥ-ı pūr-fütūḥ-dāveri

60. Yoĝ-idi vaķtim mübārek yerde kıldım muhtaşar
Var daha şey nüşhaya diķķatle olunsa nazār

Ḥulefā-yı Bū’l-Vefa-yı tarīķa-ı ‘aliye-i Naķşbendiyye-i Ḥālidıyyeden Kaddesellahu
te‘ālā esrāru ehālilhā maḥrūse-i Mışır’da seccāde-i pīrā-yı irşād-ı ḥalāiķ kerāmetlü el-
ḥacc Şeyḥ Muḥammed ‘Āşık Efendi ḥazretleriniñ dāmādları Ḥulūşī Muştafā Efendiye
muḥarrer

Mefā ‘ilün Mefā ‘ilün Fe ‘ülün

1. Ḥulūşīyle muḥallaş ercümendim
Semiyy-i Muştafā oĝlum efendim
2. Fütüvvetle şahīri kuṭb-ı Mışırıñ
Kamerlikle qarīni mihr-i ‘aşırıñ
3. Hediyeñ geldi vaķt-ile yetişdi
Selāmıñ cān meşāmına erişdi
4. Haleb ma‘mülü rende bunda yokdur
Ne lazımsa zuhūrı gerçi çokdur
5. Muḥaşşal bir ḥoş enfiyye pek a‘lā
Şanıldı deste girdi şehr-i şehbā

6. Çekince neş'e geldi ğam çekildi
Kesel mergūmu'l-enf başdan kesildi
7. Bu zevk-i kāmīle zāt-ı haremde
Hużūr-ı hāzret-i kân-ı keremde
8. Du'ā-yı hayr-ıla bak yād olunduñ
Qabūl bābında lik evvel bulunduñ
9. Ki cār-ı müctebāya bir i'āne
Denilmezse qabūl āşārı ya ne

-Verildi-

SONUÇ

XIX. yüzyılda klâsik şiir geleneğini devam ettiren bir şair olan Lutfî (Mehmed Emin Lutfi Bey) kendisi de şair olan Şamlı Mehmed Râgıb Paşa'nın oğludur. Hayatının önemli bir kısmını İstanbul dışında memuriyetlerde geçirmiştir. Mürettep bir divân meydana getirecek kadar şiiri mevcuttur. Bu *Divân*'da Farsça ve Arapça manzumeler de bulunmaktadır. Tasavvufi gelenek bakımından Nakşibendi tarikatının o dönemde ilerleme kaydetmiş kolu Halidiyye'ye mensuptur.

Lutfî *Divân*'ının eldeki tek nüshasında bazı varaklar eksiklidir. Elimizdeki nüsha 51 varak olup İBB Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları içinde O.53 numarasıyla kayıtlıdır. Lutfî'nin başka bir eserine kütüphane kataloglarında rastlayamadık.

Lutfî'nin şiirlerinde orijinal bir söyleyiş bulmak zordur. Bununla beraber Lutfî seslerle oynamayı benimsemiş özellikle gazellerinde sık sık kelime oyunlarına ve ses sanatlarına başvurmuştur. Lutfî'nin sanatını sergilemek için seçtiği başka bir yol ise "mühmel-edâ" şiir söylemektir. Fakat bu tarzda yazdığı şiirler diğer şiirlerine nazaran oldukça muğlaktır. Bazı gazellerinde Nâbî ve Şeyh Gâlib edasına vurgu yapmaktadır. Sonuç itibarıyla Lutfî'nin başta vezin kusurları olmak üzere çeşitli eksiklikleri vasat bir şair olduğunu gösterir.

Lutfî hakkında daha önce yapılmış bilimsel bir çalışma olmadığı gibi edebiyat tarihimiz için çok önemli kaynaklar olan tezkirelerde de şairliğinden bahsedilmemektedir.

Şiirlerinde hayatına dair izler sınırlıdır. Arşiv belgelerinde de ufuk açıcı bir bilgi yoktur. Dolayısıyla hayatı hakkındaki bilgilere çoğunlukla şiirlerinden hareketle ulaşmış bulunuyoruz.

Lutfî'yi bir Peygamber aşığı olarak tanıtmak yanlış olmaz. *Divân*'ın kaside bölümündeki şiirlerin yarısı naattir. Bunun yanında gazellerinde ve diğer nazım şekilleriyle yazdığı şiirlerde de bu aşkın izlerini bariz bir şekilde görmek mümkündür. Lutfî klâsik geleneği devam ettirdiği için aşk anlayışı da eski şairlerin anlayışı ile aynıdır. Bu iki konu haricinde tasavvufî şiirleri de bulunan Lutfî hicvi de sıklıkla kullanmıştır. Lutfî ayrıca lugaz ve tarih türlerinde de eser vermiştir.

Lutfî'den ve şiirlerinden ilk kez bahseden bilimsel bir çalışma olması sebebiyle bir boşluğu dolduran çalışmamız aynı zamanda XIX. yüzyılda klâsik şiir geleneğini devam ettiren şairlerden birini daha gün yüzüne çıkarmıştır.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

MUHAMMED FUAD ABDÜLBAKÎ, *Müttefekun Aleyh Hadisler, Buhari ve Müslim'in İttifak Ettiği Hadisler* (çev.: Abdullah Feyzi Kocaer) Konya 2004.

ACLÛNÎ, *Keşfü'l-Hâfâ ve Müzîlû'l-İlbâs I*, Beyrut.

AHMED CEVDET, *Belâgat-ı Osmâniyye*, İstanbul 1310.

AHMED NAİM, *Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih Tercemesi*, C. II., 1985.

ALTUNSU, Abdülkadir, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, Ankara 1972.

ALÎ EMİRÎ, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid* (haz. İdris Kadioğlu) Ankara 2018.

ARSLAN, Mehmet, *Zîver Paşa Divân ve Münşeat*, Sivas 2009.

BİLKAN, Ali Fuat, *Nâbî Dîvânı*, İstanbul 1997.

BURSALI Mehmed Tahir Bey, *Osmanlı Müellifleri II*, (haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen) İstanbul 1972.

el-HEYSEMi, Nureddin, *Mecmau'z-Zevâid ve Menbau'l-Fevâid* (çev: Mahmut Bilici) İstanbul 2009.

ESAD Paşa, *Divânçe-i Esad Paşa*, İstanbul, 1268.

EYÜB SABRÎ Paşa, *Mir'atü'l-Harameyn*, Konstantiniye Bahriye Matbaası, 1304.

GÜZEL, Abdurrahman, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Ankara 2006.

HECRÎ, *Dîvân*, (haz. Ömer ZÜLFE) Ankara 2016.

İPEKTEN, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul 2016.

KAPLAN, Mehmet, *Şiir Tahlilleri I Tanzimat'tan Cumhuriyet'e*, İstanbul 2008.

KAPLAN, Mehmet, *Yeni Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*, İstanbul 1976.

KARAMAN, İbrahim, *Leylâ Hanım Dîvânı'nın Tahlili*, [yüksek lisans tezi, 2019] Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Entitüsü.

KORKMAZ, Ramazan (ed.) *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara 2004.

LESKOFÇALI GÂLİB BEY, *Divân*, İstanbul, 1330.

MEHMED SÜREYYA, *Sicill-i Osmani*, C. II, Matbaa-i Amire, İstanbul 1311.

NİYÂZÎ, *Divân-ı Niyâzî*, Sahafiyye-i Şirket-i Hayriyye, 1298.

RÂGİB Paşa, *Divânçe-i Râgib Paşa-ı Sani*, 1276.

Sünen-i Tirmizi Tercemesi IV (Mütercim: Osman Zeki Mollamehmetoğlu) İstanbul.

ŞAHİN, Ebubekir Sıddık, *Keçeci-zâde İzzet Molla'nın Divânları: Bahâr-ı Efkâr ve Hazân-ı Âsâr*, [doktora tezi, 2004] Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TUMAN, Naili, *Tuhfe-i Nailî I*, (haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı) Ankara 2001.

TURAN, Lokman, *Yenişehirli Avni Bey Divânı'nın Tahlili (Tenkitli Metin) Encümen-i Şu'arâ ve Batı Tesirinde Gelişen Türk Edebiyatına Geçiş* [doktora tezi, 1998] Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Mekke-i Mükerrreme Emirleri*, Ankara 1984.

2. Ansiklopedi Maddeleri ve Makaleler.

AKALIN, Durmuş, “Aden’in İşgali ve İşgalden Sonra Osmanlı Devleti’nin Kızıldeniz’de Aldığı Tedbirler”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXIX / 2, 2014, 357-404.

AKSOY, Hasan, “Zîver Paşa”, *DİA*, XLIV, 474.

ALGAR, Hamid, “Bahâeddin Nakşibend”, *DİA*, IV, 458.

ALGAR, Hamid, “Hâlid el-Bağdâdî” *DİA*, XV, 458.

ASLANTAŞ, Selim, “Sırp İsyanının Uluslararası Boyutu(1804-1823)” *Uluslararası İlişkiler*, C.6, S.21 (Bahar 2009) s.109-136.

BİLGE, Mustafa L., “Ârif Hikmet Kütüphanesi” *DİA*, III, 366.

BİLGE, Mustafa L., “Ârif Hikmet Bey” *DİA*, III, 365.

BİLGE, Mustafa L., “Mustafa Paşa, Buşatlı” *DİA*, XXXI, 345.

BEYDİLLİ, Kemal, “Mahmud II” *DİA*, XXVII, 352-357.

CAN, Selman, “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Mimarlığına Damgasını Vurmuş İki İsim: Seyyid Abdülhalim Efendi ve Mühendis Abdülhalim Efendi”, IX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, s.126

"Encümen-i Şuarâ", *DİA*, XI, 180.

İPŞİRLİ, Mehmet , “Sadeddin Efendi Mehmed” *DİA*, XXXV, 388.

KARA, “Ahmed el-Bedevisi”, *DİA*, II, s.47-48.

KILIÇ, Mahmud Erol, “Fütûhatü'l-Mekkiye” *DİA*, XIII, 251-258;

KILIÇ, Mahmud Erol, “Füsûsü'l-Hikem” *DİA*, XIII, 230-237.

KÜÇÜKAŞÇI Mustafa S., Nebi Bozkurt, “Mescid-i Nebevi”, *DİA*, XXIX,286.

ÖZTOPRAK, Nihat, “Elifnamelerin Tertip Hususiyetleri ve Metin Tesisindeki Yeri”, Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu (25-27 Nisan 2007), *Bildiriler-2*, Erzurum 2009, s. 817;

TOSUN, Necdet, “Rabıta”, *DİA*, XXXIV, 378-379.

ULUDAĞ, Süleyman, “Ayderus”, *DİA*, IV, 232.

ÜNVER, İsmail, “XIX. Divân Şiiri”, *Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.32 S.1-2. (1988), s.131-140.

3. Salnâmeler

1287 Hüdâvendigâr Sâlnâmesi.

1287 Konya Sâlnâmesi.

4. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivleri Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Nezaret ve Devair Evrakı (A.}MKT. NZD.)/ 434 - 57 – 0.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Meclis-i Vala (MVL)121-111-0.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Meclis-i Vala MVL/141-54-0.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Meclis-i Vala MVL/145-10.0.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Mühime Kalemi Evrakı (A}MKT_MHM) 38.74.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Umum Vilayat Evrakı (A.MKT_UM) 389.98.